

Univerzita Karlova v Praze

Filosofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Diplomová práce

Andrea Turjanicová

Koupaliště jako architektonický úkol.

**Venkovní koupaliště
v české architektuře dvacátých až čtyřicátých let 20. století**

The Swimming Pool as an Architectural Task.

Open-air Swimming Pools in Czech Architecture of the 1920s–1940s

Praha 2009

vedoucí práce: Prof. PhDr. Vojtěch Lahoda, CSc.

DIPLOMOVOU PRÁCI VEDL PROF. VOJTĚCH LAHODA, KTERÝ OD ZAČÁTKU TÉMA PODPOROVAL A POTOM DVA ROKY USMĚRŇOVAL. BYLO TO VEDENÍ NEPOSTRADATELNÉ, STEJNĚ JAKO VSTŘÍCNÉ A LASKAVÉ. SRDEČNĚ MU ZA TO DĚKUJU.

AŽ UŽ JE TO POZNAT NEBO NE, ZA MNOHO VDĚČÍM OSMI SEMESTRŮM PŘEDNÁŠEK, SEMINÁŘE A EXKURZÍ PANA PROFESORA LAHODY, A TAKÉ PŘEDNÁŠKÁM O ARCHITEKTUŘE PROF. ROSTISLAVA ŠVÁCHY NA AKADEMII VÝTVARNÝCH UMĚNÍ V PRAZE.

LVÍ PODÍL NA PODOBĚ DIPLOMOVÉ PRÁCE MÁ JAN BALÁČEK Z NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU – ÚZEMNÍHO ODBORNÉHO PRACOVISTĚ V PRAZE, MŮJ NEJBLIŽŠÍ SPOLUPRACOVNÍK A SHODOU OKOLNOSTÍ MŮJ PŘÍTEL. BYL HLAVNÍM FOTOGRAFEM NA VŠECH KOUPALIŠTÍCH, KTERÁ JSME SPOLU NAVŠTÍVILI. SPOLEČNĚ JSME PŘIPRAVILI NÁVRHY NA PROHLÁŠENÍ NĚKOLIKA KOUPALIŠŤ ZA KULTURNÍ PAMÁTKU. DÍKY NĚMU JSEM SE MOHLA OPŘÍT O OBRAZOVÝ ARCHIV NĚKOLIKA STOVEK DOBOVÝCH POHLEDNIC, KTERÉ VYHLEDAL HLAVNĚ NA INTERNETOVÝCH AUKCÍCH. PŘES DVA ROKY TRVAJÍCÍ PÁTRÁNÍ PO „OBYČEJNÝCH“ INFORMACÍCH O SOUČASNÉM A MINULÉM STAVU JEDNOTLIVÝCH KOUPALIŠŤ A JEJICH „ZÁKLADNÍ“ PROHLUBOVÁNÍ JE PŘEDEVŠÍM JEHO PRÁCE. ZDALEKA NE VŠECHNO JSEM NAKONEC ZVLÁDLA POUŽÍT. POKUD BY TO NEOHROŽOVALO HLADKÝ PRŮBĚH OBHAJOBY, PRÁVEM BYCH OZNAČILA JANA BALÁČKA ZA ODBORNÉHO SPOLUPRACOVNÍKA TÉTO PRÁCE O ARCHITEKTUŘE STARÝCH KOUPALIŠŤ.

MGR. MARKÉTA SVOBODOVÁ HNED NA ZAČÁTKU PRÁCE POSKYTLA CENNÉ RADY A VELKORYSE DALA K DISPOZICI VŠECHNY SVÉ PODKLADY KE STUDII O LÁZNÍCH, PLOVÁRNÁCH A BAZÉNECH, KTEROU PUBLIKOVALA V ČASOPISE UMĚNÍ V ROCE 2000.

BLESKOVOU, ALE VÝŽIVNOU KONZULTACI V ZAČÁTCÍCH POSKYTLA PANÍ PHDR. VLADISLAVA VALCHÁŘOVÁ Z VÝZKUMNÉHO CENTRA PRŮMYSLOVÉHO DĚDICTVÍ ČVUT V PRAZE.

ŠTĚPÁN VÁCHA MĚ UPOZORNIL NA EXEMPLÁŘ NEPUBLIKOVANÉHO SBORNÍKU K VÝSTAVĚ ZA NOVOU ARCHITEKTURU V ROCE 1940, ULOŽENÝ V NÁRODNÍM TECHNICKÉM MUZEU V PRAZE.

ZA VSTRČICNOST A SPOUSTU INFORMACÍ DĚKUJI MGR. PETŘE VÁCHOVÉ A MGR. LUCII TÝMALOVÉ Z ARCHIVU ARCHITEKTURY A STAVITELSTVÍ NÁRODNÍHO TECHNICKÉHO MUzea V PRAZE.

ING. JIŘÍ DUDEK Z NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU V OSTRAVĚ SE PODĚLIL O FOTOGRAFIE PLÁNŮ A PŮVODNÍHO A SOUČASNÉHO STAVU KOUPALIŠTĚ V MORAVSKÉ OSTRAVĚ-HULVÁKÁCH.

PANÍ GENŘEDITELCE REŠERŠNÍ SLUŽBY ŽIŽKOV MGR. MARIANĚ HOLÉ DĚKUJI ZA VŠECKO.

RESUMÉ PŘELOŽIL ALEŠ HOLOUBEK.

ZA OBZVLÁŠTĚ SKVĚLÉ PŘIJETÍ DĚKUJI SPRÁVCŮM A PLAVČÍKŮM NA KOUPALIŠTÍCH VE VYSOKÉM MÝTĚ, V DACHOVECH, V ČÁSLAVI A V MĚSTSKÝCH LÁZNÍCH V HRADCI KRÁLOVÉ.

PANÍ MGR. ZDENĚ HRAZDÍROVÉ, PAEDDR. JIŘINĚ SLAVÍKOVÉ A PAEDDR. EVĚ ŠEFLOVÉ Z KATEDRY TĚLESNÉ VÝCHOVY FF UK VDĚČÍM ZA DESET SEMESTRŮ BÁJEČNÉHO PLAVÁNÍ A ZA TO, ŽE MĚ NAUČILY PLAVAT KRAUL.

RODIČŮM A JANĚ A HONZOVI DĚKUJU ZA VŠECHNO.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne .....

Na tuto práci se vztahuje autorskoprávní ochrana podle zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). V souladu s tímto zákonem je dílo duševním vlastnictvím autora a jeho užití, kopírování, nebo vydání (včetně fotodokumentace) je možné jen s autorovým svolením. Při citování díla je povinné uvedení autora a názvu díla.

Úvod	7
Literatura a prameny	9
1. Typologie a dispozice	
1. 1 Pojmy	14
1. 2 Typologie koupališť	18
1. 3 Typologie a dispozice architektury na koupalištích	21
2. Plovoucí architektura	
2. 1 Plovoucí plovárna	29
2. 2 Nautismus bez vody a voda bez nautismu?	38
3. Průvodce po architektuře a rekreační subkultuře koupališť	
3. 1 Hledání formy. Perla mezi koupališti Dachovy u Hořic	45
3. 2 Luxusní lázně a jejich zmenšenina ve službách obce Klánovice u Prahy a Mšeno	48
3. 3 Masová návštěvnost a masové plavání Brno-Zábřovice a Vysoké Mýto	52
3. 4 Nejprostší koupaliště U Pelíška v Prachovských skalách, Luleč u Vyškova	55
3. 5 Avantgardní koupaliště F. A. Libry Rakovník, Rokycany, Heřmanův Městec	57
3. 6 De Stijl na Jihlavě Třebíč	59
4. Pokus o teoretickou reflexi architektury pro (vodní) sport. Návrhy a texty arch. Václava Kolátora	
4. 1 Mapování terénu. Emblematická stavba a její málo známý autor	63
4. 2 Václav Kolátor ve světle osobní pozůstalosti	65
4. 3 Koupaliště Václava Kolátora	67
4. 4 Texty Václava Kolátora	90
4. 5 Závěr	99
5. Koupaliště a krajina	
5. 1 Harmonická regulace F. A. Libry	101
5. 2 Zájem o krajinu a bazény v nerušeném soukromí Ladislava Žáka	102
5. 3 Funkcionalisté a genius loci plavecký stadion pod barrandovskými Terasami	104
5. 4 Privilegovaný pohled koupaliště v blízkosti pamětihodností	106
5. 5 Koupaliště v barokním kraji Dvůr Králové; Čáslav	107
Závěr	109
Použitá literatura a prameny	113
Návrhy a stavby Václava Kolátora	117
Texty Václava Kolátora	120
Seznam vyobrazení	122
Summary	133

Obrazová příloha

Úvod. „High and Deep“

Jestliže existuje „nízké“ v architektuře, pak stavby pro vodní sport jako by zastupovaly kategorii přímo hlubokou. Ani hlavní proud, ani třeba industriál, kolem něhož se nakonec v posledních letech soustřeďuje značný zájem. Přitom venkovní koupaliště z období dvacátých a třicátých let zřejmě stojí za pozornost, z hlediska architektury i vzhledem k okolnostem mnohem obecnějším. Vzácným způsobem to odráží čtvrť pražského Barrandova. Moderní architektura, film, kavárenská kultura a sport, spoluutvářející atmosféru meziválečného období – to všechno bylo v novém zahradním městě přítomné. • 1 V pozměněné, různým způsobem zastřené nebo deformované podobě si tyto fenomény udržely význam i v následujících letech okupace a války.

Koupaliště a bazény se staly přitažlivým námětem pro fotografii. Objevovaly se na stránkách časopisů a ve skutečně vysokých nákladech jejich snímky kolovaly na pohlednicích. Počítalo se s nimi i při výběru filmových exteriérů. Kavárenská terasa, ono místo k pozorování lidí na ulici i ostatních hostů v kavárně, se osvědčila také jako příjemná vyhlídka na koupající se a plavající návštěvníky koupališť. A pokud jde o architekturu, v první řadě o její přítomnosti na koupalištích je celá tato práce. Koupaliště coby místo pro sport a odpočinek tedy náležela k jednomu ze základních fenoménů dvacátých, třicátých, popřípadě čtyřicátých let. A zároveň s nimi byla úzce provázána.

Důvody pro „etablování“ koupališť v umělecko-historické literatuře se však nemusejí opírat jen o společenské a kulturní aspekty, jakkoli jsou pozoruhodné a významné. Domnívám se, že ani přítomnost architektů zvučných jmen (přestože kdo by neměl radost z koupaliště od významného architekta) by neměla být automatickým a hlavně jediným argumentem. Naše hodnocení nebude nic z toho ignorovat, chce se ale v první řadě odvíjet přímo od pestré kvality samotných koupališť.

Když se jedna kolegyně dozvěděla, čím se zabývám, potřebovala se ujistit, zda to bude jen o té řečneme díře v zemi, nebo i o něčem jiném. Protože je to báječná dáma a výborná historička umění, která do domácí odborné literatury vnesla do té doby přehlížené téma, takový dotaz je nutné brát vážně.

Půjde o architekturu na starých koupalištích, tedy o stavby, určené pro provoz na tři nebo čtyři měsíce v roce, většinou jednopodlažní a dřevěné. Tato lehce efemérní architektura nedostala ani pořádné jméno. Ať říkáme šatny, převlékárny, zázemí, lázeňská nebo hlavní budova (popřípadě s Vančurou „*lehké stavby plovárenské*“), je to nouzové řešení, protože souhrnný výraz pro takovou architekturu na koupališti, ať už byla skromnější nebo ne, se prostě neutvořil.

Architekturu mohla doplňovat skokanská věž, skluzavka nebo třeba altán naproti. A samozřejmě k ní patřila voda: bazény, nádrže nebo tekoucí voda, kvůli níž vše vzniklo. Dobrá kou-

paliště byla projektována skoro jako krajinná zahrada a jejich architektonická řešení hraničila s krajinářskou tvorbou.

Také proto budeme sledovat *venkovní koupaliště*, jejichž umístění pod širým nebem mohlo vyústit ve spontánní nebo svrchovaně poučený zájem o krajinu. Další důvody spočívají v tom, že právě úloha venkovního koupaliště vedla ke specifickým řešením, která měla jinou historii a ubírala se jinou cestou, než architektura krytých lázní a krytých bazénů.

Poznávání společenského klimatu, přejícího sportu, zdraví a přírodním živlům („VZDUCH – VODA – SLUNCE“) si hlavně v posledních letech našlo cestu do zahraniční literatury o dějinách moderní architektury. K důležitému základnímu zmapování terénu došlo i v domácí literatuře, dokonce přímo se zřetelem k architektuře všech typů *lázní*.

Čemu však domácí uměleckohistorické bádání věnuje už dlouho hlubokou pozornost, je nadšená atmosféra devětsílské výtvarné avantgardy dvacátých let, která přisoudila „*paradigmatický*“ význam právě také sportu. A upozorněno už bylo i na neméně zajímavé soudobé popírače této euforie. Pozornost budeme proto věnovat i náznakům, které vybočovaly z původního většinového pojetí, což bychom si samozřejmě mohli těžko dovolit, kdyby ona zlatá fáze nebyla tak důkladně zpracovaná.

Pokud jde o časové vymezení, posunování zájmu o (českou) architekturu za hranici v roce 1938 už není v uměleckohistorické literatuře nic nového. Stavební aktivity pro vodní sport ještě v prvních letech okupace a práce Václava Kolátora si už předem o takové pojetí říkala.

Místní vymezení je dané tím, kde se koupaliště v prvorepublikovém Československu nacházela. Zcela jistě to nebylo na Podkarpatské Rusi, kde ke zděšení Václava Kolátora nebylo ani jedno venkovní koupaliště s betonovým bazénem, a jen pár těch u přirozeného vodního zdroje. Moc jich nebylo ani na Slovensku. Zatímco v českých zemích to byly stovky, na Slovensku se pohybujeme v řádu desítek. Oblast se nám tedy víceméně zužuje na Čechy a Moravu. Ze slovenských realizací, i když by to jistě mohlo být mnohem bohatší, bereme v potaz jen ty nejznámější, už uvedené do literatury, a přednostně potom zdejší práci architekta Václava Kolátora.

Představa, že architektura by se mohla vznášet ve vzduchu nebo plout na vodě, je přitažlivá a v dějinách architektury se objevila nejednou. Vzhledem k tématu se tato otázka přímo nabízel. Jedna kapitola proto zkoumá architekturu na koupališti, nadanou skutečným nebo imaginárním spočinutím na vodní hladině.

Jiná kapitola hledá, zda zároveň se stavbou stovek koupališť a s velkým zájmem o ně existovala i nějaká teorie architektury koupališť sledovaného období.

Koupaliště jsem chtěla poznat na vlastní oči. Podařilo se mi navštívit něco přes tři desítky z nich. Je to zlomek, protože v polovině třicátých let jich bylo hodně přes osm set. Úbytek je ovšem obrovský. Cestování po koupalištích se zaměřovalo na realizace předních autorů, stejně jako na regionální stavby neznámých architektů a stavitelů.

Výstupem se nemá stát topografický přehled, i když se nestydím přiznat, že kdyby takový katalog existoval, lačně bych jím listovala. Jde o to vytvořit si podklady pro „řádne“ zkoumání typologie a dispozice této architektury na koupalištích (té, co nemá jméno), a to napříč co nejširším spektrem jejich projevů.

Vedle toho se nechci vzdát možnosti hovořit o koupalištích také poněkud „nepořádně“. Výsledkem jsou krátké texty do Průvodce po architektuře a rekreační subkultuře koupališť. I ten se ale bude odvíjet hlavně od architektonické formy.

Poslední kapitola bude sledovat, nakolik se autoři venkovních koupališť chopili příležitosti k práci s krajinou.

Literatura a prameny

Na konci roku 2000 přinesl časopis *Umění* studii Markéty Svobodové o lázních (nikoli léčebných, ale očišťujících a relaxačních), plovárnách a krytých bazénech v období 19. a 20. století.¹ Autorka si kladla za cíl poukázat na rozmanitost a vývoj stavebních typů a zároveň je představit jako součást kulturněhistorického fenoménu. Opírala se proto jak o dobové architektonické časopisy, tak o periodika jako *Český svět*, *Moderní hygiena*, *Československé plavectví* a podobně. Vzhledem k širokému tematickému a časovému vymezení nemohla být věnována typologii dvacátých, třicátých a čtyřicátých let taková pozornost. I tak autorka představila všechny základní typy. Upozornila na knihu o *lázních* od architekta Václava Kolátora, a tím na jeho písemný potenciál.² Do domácí uměleckohistorické literatury přinesla v podstatě nové téma, na této úrovni do té doby nezpracované. V neposlední řadě došlo díky Markétě Svobodové k „etablování“ tématu na stránkách předního odborného časopisu, a to i s obrázkem na jeho obálce.

Markéta Svobodová poukázala také na zástupce zahraniční literatury, tehdy novou a stále atraktivní práci Thomase van Leeuwen.³ Kniha je součástí tetralogie, jejíž svazky autor komponoval podle čtyř živlů – vzduchu, vody, ohně a země. Je to kniha od profesora dějin a kritiky architektury a je o architektuře. Tento zájem se ovšem odehrává na velmi širokém poli, které je otevřené sociálním, náboženským, psychologickým, sexuálním, uměleckým nebo technickým aspek-

---

¹ Markéta Svobodová, Když se led proboří... Lázně, plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století, *Umění* XLVIII, 2000, s. 351–368. – Zkrácená verze s pozměněným obrazovým doprovodem viz Markéta Svobodová, Lázně, plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století, *Stavba* XI, 2004, č. 2, s. 34–41.

² Alexandr Hofbauer – Václav Kolátor, *Lázně. Stavba lázní, koupališť a plováren, jejich úprava a zařízení*, Praha 1935.

³ Thomas A. P. van Leeuwen, *The Springboard in the Pond. An Intimate History of the Swimming Pool*, Cambridge and London 1999 (1. vyd. 1998).

tům. V duchu recentního metodologického přístupu, sociálních dějin umění, autora zajímá i to, jaký je vztah lidí k vodě a k plavání, co dělají se svými bazény, nebo třeba ekologická stránka tématu. Základní vymezení typu a teritoria přitom spočívá v *soukromých* venkovních bazénech a v americkém prostředí, kde je prý více bazénů než v celém zbytku světa. Při pátrání po původu a vývoji soukromého bazénu ovšem nechybí exkurz do historie jeho veřejných (a evropských) předchůdců.

V zásadě hodně blízký přístup jako by sdílel Paul Overy.⁴ Také jeho uvažování o architektuře se odvíjí od pojmů jako světlo, vzduch, voda nebo otevřenost, a také jeho zajímá vše, co souvisí se společenským klimatem. Jeho vymezení tématu je nicméně širší (a standardnější), než jsou dějiny amerického soukromého bazénu. Overy se pokusil o další zmapování meziválečné moderní architektury. Kniha má pět částí, nazvaných Zdraví, Domov, Slunce, Voda a Továrna. „Vodní“ kapitoly přinášejí svědectví o přeměně hygieny a relaxace z intimní sféry na přímo veřejnou záležitost a hlavně masovou podívanou. Seznamuje s výběrem špičkových realizací v Angli, ve Švýcarsku nebo v Německu (z československých nebo vůbec střeoevropských, natož východoevropských se neobjevuje ani jedna, byť autor několikrát cituje Karla Teigehe). Především ale autor vyzdvihuje právě typ venkovního koupaliště a hovoří o něm jako o skutečném fenoménu meziválečného období, a to jak vzhledem k roli, kterou v tehdejší společnosti koupaliště sehrávala, tak pro jejich architektonickou kvalitu a vyzáročnost moderních forem.

Další přístup k historickým sportovním stavbám, sledující problematiku z hlediska památkové péče, reprezentuje sborník z konference, pořádané německým výborem ICOMOS v roce 2001 v Berlíně.⁵

Když se vrátíme k domácí umělecko-historické literatuře, koupaliště se znovu dostaly ke slovu v monografii Jaroslava Anděla, zaměřené na „*symbiotický vztah dvou rozdílných médií*“, architektury a fotografie.⁶ Autor připomněl význam výstavy *Za novou architekturu* v roce 1940 jako neobyčejné přehlídky avantgardy v době okupace a druhé světové války, a zároveň jako „*nejrozsáhlejší prezentace moderní fotografie architektury té doby*“. V duchu výstavy knihu uspořádal podle typů staveb. Kapitola, věnovaná koupalištím, dokládá, že zájem o ně šel napříč avantgardní fotografií, obrázkovými časopisy i stovkami obyčejných pohlednic. Autor poukázal také na překvapivé krajinné kvality mnohých realizací.

---

⁴ Paul Overy, *Light, Air and Openness. Modern Architecture Between the Wars*, London 2007.

⁵ *Sport – Stätten – Kultur. Historische Sportanlagen und Denkmalpflege*, Berlin 2002 (Icomos-Hefte des Deutschen Nationalkomitees, XXXVIII). České prostředí zastoupila Markéta Svobodová s příspěvkem o Masarykově státním stadionu na Strahově od Ferdinanda Balcárka a Karla Koppa (1932–1938).

⁶ Jaroslav Anděl, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918–1938*, Praha – Bratislava 2005.

K dispozici je také jedna, a zřejmě dosud jediná, monografie prvorepublikového koupaliště.⁷ Vydalo ji město Mšeno poté, co se místní lázně ocitly na Ústředním seznamu kulturních památek. Padesátistránkovou publikaci napsal historik z mělnického muzea Jan Kilián, jinak specialista na období 17. století.

Lázně a koupališť si všimli i Radovan Lipus a David Vávra, byť ne s takovou pravidelností jako kaváren, i když by to vzhledem k jejich množství nebyl problém.⁸

Při práci v regionech v tom pěkně pokračuje pardubický historik umění Pavel Panoch se Zdeňkem Lukešem. V jejich publikaci o architektuře královéhradeckého kraje 20. století nechybí tři prvorepubliková koupaliště.⁹ Pavel Panoch dokonce v souvislosti s nimi použil hezký pojem „rekreční subkultury“.

Sport ve dvacátých letech skutečně ztělesňoval moderní životní styl. Jak už jsme připomněli, sociálními a kulturními aspekty na poli zdraví, hygieny, sportu a rekreace se zabývala, a to s přímým zřetelem k architektuře, Markéta Svobodová. Velmi podnětná je práce Josefa Vojvodíka.¹⁰ Sleduje původní „paradigmatický význam“ sportu ve sférách umění i etiky, aby upozornila na to, že kolem roku 1930 byla sportovní euforie dalším vývojem (české) avantgardy zásadním způsobem zpochybněna, spolu s hodnotami jako plán, zdraví, budoucnost. Vojvodík se dotkl i toho, že někteří autoři si velmi brzy uvědomovali číhající nebezpečí, že sport se ve jménu „kultury lidu“ zneužije v totalitních ideologiích.

Bylo by velkou chybou ignorovat oborový časopis, určený provozovatelům a zaměstnancům veřejných a soukromých bazénů, koupališť, saun a dalších příbuzných zařízení. Dvuměsíčník *Bazén & Sauna*, vydávaný ve spolupráci s Asociací bazénů a saun ČR, vychází od roku 1996.¹¹ Zasluhou šéfredaktora Ing. Jiřího Kouby se v něm záhy objevily také články o starých plovárnách a koupalištích. Nechyběly v nich bohužel ani těžko přijatelné komentáře k některým současným zásahům do této architektury. Zdá se ale, že od konce devadesátých let, kdy časopis bez mrknutí oka vychválil tupý zásah do městských lázní od architekta Oldřicha Lisky v Hradci Králové, urazil dlouhou cestu. Mezitím přinesl desítky článků o nejstarších pražských plovárnách a českých prvorepublikových krytých bazénech a koupalištích. Jsou to dobré nebo dokonce – hlavně v případě šťastné spolupráce s místními znalci – vynikající zdroje informací

---

⁷ Jan Kilián, *Městské lázně Mšeno*, Mšeno 2004.

⁸ Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města* [první kniha], Brno 2002, s. 124–127 (Nový Jičín), s. 176–177 (Hradec Králové), s. 361–363 (Liberec). – Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města* (druhá kniha), Brno 2003, s. 388–391 (Prachovské skály), s. 280–281 (Litvínov). – Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města* (třetí kniha), Brno 2008, s. 74–75 (Benešov).

⁹ Štěpán Bartoš – Zdeněk Lukeš – Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v královéhradeckém kraji*, Praha 2008.

¹⁰ Josef Vojvodík, *Imagines corporis. Tělo v české moderně a avantgardě*, Brno 2006, s. 275–282. Na knihu a příslušnou pasáž mě upozornila Mariana Holá.

¹¹ V prvních dvou ročnících (rok 1996 a 1997) časopis vycházel pod názvem *Sauna Revue*.

o jejich historii a architektuře. V roce 2008 se historická rubrika dokonce zaměřila na kulturní památky mezi koupališti. Už předtím se redakce pochlubila, že v jejím archivu se nachází exemplář knihy *Lázně* od Alexandra Hofbauera a Václava Kolátora z roku 1935, a s odstupem sedmdesáti let vypracovala její anotaci.¹² Časopis je tak neocenitelným zdrojem běžně nepublikovaných a v uměleckohistorické literatuře pochopitelně nedostupných informací o starých koupalištích po celé České republice.

Laický, přitom však poučený přístup může vést až k uspořádání regulérní výstavy o koupališti, což dokládá ojedinělý případ města Volyně, jeho koupaliště a místních patriotů.¹³

Jako klíčový zdroj informací o lokalitách s koupališti z první poloviny 20. století a hlavně o jejich podobě se osvědčily internetové aukce starých pohlednic.¹⁴ Jaroslav Anděl předvídavě napsal, že na fotografiích se objevila prakticky všechna koupaliště a jejich snímky kolovaly ve formě pohlednic, vydávaných ve vysokých nákladech.¹⁵ Tyto pohlednice podle něj dokonce „nejsou jen cennými doklady o jednotlivých místech, ale tvoří i součást architektonických, kulturních a sociálních dějin“¹⁶. Jiným ikonografickým zdrojem, se snímky řádně datovanými a doplněnými o základní informace, jsou svazky edice *Zmizelé Čechy* z nakladatelství Paseka.¹⁷ Podobu starých koupališť zaznamenávalo i jiné médium, film, a to jak v rovině soukromých amatérských záběrů, tak coby „kulisy“ na stříbrném plátně, a průzkum na tomto poli by zřejmě nemohl zklamat.¹⁸

Na pomezí práce s literaturou a práce s autentickým pramenem se nachází dobová literatura o stavbě a architektuře koupališť. Vedle prvního německého vydání „Neuferta“¹⁹ byla v českém prostředí k dispozici už zmíněná publikace Václava Kolátora a Alexandra Hofbauera²⁰ nebo o rok později vydaná práce Václava Koláře²¹, architekta, jehož zajímaly také třeba mra-

---

¹² Anotace připomněla, že kniha dnes chybí i ve státních technických knihovnách – rozuměj ve Státní technické knihovně v Praze. *Bazén a sauna* XII, 2005, č. 7–8, s. 13. Kniha je v hlavním městě dostupná zřejmě jen k v Národní knihovně k prezenčnímu studiu.

¹³ Výstava *Střípky z historie volyňského koupaliště*, která probíhala v srpnu roku 2008 přímo na koupališti v rámci plaveckých závodů – 30. Vozkova memoriálu, a zároveň oslav prohlášení volyňského koupaliště za kulturní památku. Shromáždění a zpracování historických dokumentů inicioval Jan Adler, který je podepsán pod posledním textem výstavy. Na její přípravě se podíleli také Jan Beránek a Václav Novotný. Cennou pomoc poskytli volyňští pamětníci, a to prostřednictvím svých vzpomínek i zapůjčených fotografií a dalších materiálů. Autoři výstavy čerpali dále především z fondů Státního okresního archivu Strakonice, Městského úřadu Volyně, Městského muzea ve Volyni a Sokola Volyně. Podle *Koupaliště začíná pátrat po své historii. Pomůžete?* <http://volyne.info/volyne2/clanek/clanek.php?id=4479>, vyhledáno 5. 8. 2008.

¹⁴ Především <http://www.aukro.cz>, <http://www.odklepnuo.cz>.

¹⁵ Anděl (pozn. 6), s. 172.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ V ediční řadě *Zmizelé Čechy*, popřípadě *Zmizelá Morava*, vyšlo od roku 2004 přes třicet svazků, zaměřujících se na jednotlivá města nebo oblasti.

¹⁸ K filmu jsem přihlížela jen okrajově, víceméně náhodně a bez přímého kontaktu s filmověhistorickou obcí.

¹⁹ Ernst Neufert, *Bau-Entwurfslehre. Grundlagen, Normen und Vorschriften* [...], Berlin 1936, s. 244–251.

²⁰ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2).

²¹ Václav Kolář, *Stavba lázní a koupališť*, Praha 1936.

kodrapy²². Domácí a zahraniční návrhy, realizace a technické novinky se objevovaly v časopisech jako *Technické slovo*, *Technický obzor*, *Stavba*, *Stavitel*, a později *Architektura a Architektura ČSR*. Soustředěný zájem i s aspiracemi na teoretické úvahy v nich, nebo na dalších místech, vykazoval od první poloviny třicátých let v první řadě Václav Kolátor. Na stránkách časopisu *Architekt SIA* kolem poloviny třicátých let o koupalištích zasvěceně informoval architekt Stanislav Semrád, jenž se vyjadřoval i k problematice bydlení.

---

²² Idem, *Mrakodrapy*, Praha 1946. Obálku, titulní list a úpravu navrhl Karel Teige. Určení podle Karel Srp, *Karel Teige a typografie. Asymetrická harmonie*, Praha 2009, s. 200, 283.

1. Typologie a dispozice

1. 1 Pojmy

Všichni víme, že ústav Antonína Důry se nenazýval koupalištěm. Tyč přece, „jako oslice sedlo“, nesla nápis „Říční lázně“.²³ Byly to říční lázně nebo plovárna („Ach, plovárna a tato číška jsou prázdný“²⁴). Za pojmy nestojí jen Vančurův košatý styl. Skutečně se používaly a s nimi řada dalších, protože různých typů lázní bylo hodně. Některé z nich stále existují, jiné už patří mezi zaniklé druhy. Jak vypadaly a k čemu sloužily očištné nebo sluneční lázně? V čem se lišila plovárna od koupaliště? Zнала doba *Rozmarného léta* kryté bazény?

Při zkoumání otázek typologie a dispozice bývá zvykem opřít se o dobový technický slovník nebo podobné lexikum.²⁵ V případě koupališť z období dvacátých až čtyřicátých let bude takovým odrazovým můstkem kniha Alexandra Hofbauera a Václava Kolátora z roku 1935.²⁶ ● 81 Nejde o nouzové řešení. Architekt Kolátor byl náš asi největší specialista v této oblasti a kniha z poloviny třicátých let spadá přímo doprostřed sledovaného časového úseku. Přestože se nakonec budeme zabývat jen určitou skupinou staveb, byla by chyba ignorovat dobové, daleko širší pojetí.

---

²³ Vladislav Vančura, *Rozmarné léto*, Praha 1986, s. 12. Jde o vydání s kresbami Josefa Čapka.

²⁴ *Ibidem*, s. 13.

²⁵ Například Eva Bendová – Tomáš Dvořák – Dominik Hrodek – Šárka Kořínková, *Pražské kavárny a jejich svět*, Praha 2008, s. 93–114. Vzhledem k tomu, že Eva Bendová také stála před otázkou typologie dosud málo nebo vůbec nezpracovaného stavebního druhu, k její studii jsem se zájmem přihlédla, obdobně jako k článku Jindřicha Vybírala o vodojemech. Jindřich Vybíral, Vodojem jako architektonický skvost. Vodárenské věže v Čechách na přelomu 19. a 20. století, *Dějiny a současnost XXIX*, 2007, č. 8, s. 41–43.

²⁶ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2). Obdobným způsobem s knihou pracovala už Markéta Svobodová, která na ni upozornila zřejmě vůbec poprvé. Svobodová (pozn. 1).

Kolátorova kniha se jmenuje „Lázně“ a v úvodu je označena jako „spis o lázeňství“.²⁷ Podtitul zahrnuje *lázně, koupaliště a plovárny*. Klíčový pojem *lázně* zastřešoval v první polovině 20. století jak stavby pro vodní sport (pro plavání, koupání neplavců²⁸, vodní polo a skoky do vody), tak stavby a zařízení pro hygienu a pasivní relaxaci. Architekt, který se chtěl oblasti věnovat, musel ovládat všechny součásti. Žádná z nich nebyla upozaděna. Vzpomeňme si na parádní fotografie městských lázní v Brně-Zábřovicích od Ateliéru de Sandalo, které zachycují architekturu letních šaten a skokanskou věž s bazény, stejně jako pohled do sauny nebo do sprch.²⁹ Koláž z fotografií jiných brněnských lázní Bohuslava Fuchse, jejímž autorem byl sám architekt, ukazuje jakousi strojovnu, chodbu nebo čekárnu, bidet a nepřehlédnutelnou toaletu.³⁰ Jak podotýká Paul Overy, vany, bidety, umyvadla a záchody byly klíčovými prvky (a symbolickými formami) nové architektury.³¹

Meziválečné období se dost soustředilo na hygienu, což se projevilo i v architektuře. Přesto nebyla koupelna v bytě prvorepublikového Československa samozřejmostí.³² Z toho důvodu existovaly veřejné možnosti kvalitní koupele, v dobové terminologii *sprchové* a *vanové lázně*, souhrnně *lázně očistné*.³³ *Sprchové lázně* byly nejjednodušším, nejlevnějším a „nejlidovějším“ zařízením svého druhu.³⁴ Skutečně nešlo o nic jiného než o dobré sprchy s teplou vodou. Hezké a funkční byly třeba ty v Brně-Zábřovicích. Každá kabina se skládala z malé šatny a sprchy. Areál, který měl pokrýt potřeby městského okrsku, jich měl dvaatřicet.³⁵ Průměrná doba koupele byla kolem dvaceti nebo třiceti minut.³⁶ V Zábřovicích měli dokonce krásné klecové sprchy a zařízení jako „*sprchovou katedru*“³⁷ s hydroterapeutickými účinky, jak je známe z fotografie slavného

---

²⁷ Kniha má dva autory, uváděné v abecedním pořadí. Hofbauer publikoval texty třeba o dějinách českého lázeňství nebo provozní předpisy pro koupaliště (viz použitá literatura). Vzhledem k publikační činnosti, realizacím a dokonce osobním zkušenostem se závodním plaváním Václava Kolátora se domnívám, že stěžejní práci o koupalištích a stavbě koupališť, stejně jako jejich vybavení, odvedl Václav Kolátor. Proto, kromě zjednodušení, o knize hovořím jako o knize jednoho autora.

²⁸ Pokud se při plaveckém způsobu prsa nebo kraul nedýchá do vody, potom nejde o plavání, ale o koupání. Význam těchto slov je dnes stejný jako v první polovině 20. století.

²⁹ Fotografie publikoval například Anděl (pozn. 6), s. 165–167, 169.

³⁰ Jednalo se o lázně v Kopečné ulici. Koláž vznikla v roce 1927. Bohuslav Fuchs ji spolu s dalšími svými architektonickými kolážemi vystavil na významné výstavě *Film und Foto* ve Stuttgartu v roce 1929. Ibidem, s. 164 a 168 (zde i fotografie).

³¹ Overy (pozn. 4), s. 154.

³² Například v článku pro *Stavitele* v roce 1934 Kolátor píše, že stále zůstává velké procento lidí, kteří nemají koupelnu a „*chtějí-li vyhovětí minimálním požadavkům hygieny – a tím potřebám svého zdraví*“, jsou odkázáni na veřejné lázně. Václav Kolátor, *Výstavba veřejných lázní, Stavitel XIV, 1933–1934*, s. 99, 102–103.

³³ Základní poznatky o sprchových lázních podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 41–46.

³⁴ Předpokládalo se, že z tisíce obyvatel se ve veřejných sprchách koupou tři osoby týdně. Podel výpočtů inženýra K. J. Erbse, jak je citoval Kolátor, *Výstavba* (pozn. 2).

³⁵ Kolář (pozn. 21), s. 81. Erbs stanovil pro třicetitisícové město minimální počet kabin na 6, maximální na 60. Podle Kolátor, *Výstavba* (pozn. 32), s. 102–103.

³⁶ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 42. – Kolátor, *Výstavba* (pozn. 32), s. 102.

³⁷ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 45, obr. 40, kde obyčejná fotografie téhož zařízení ve sprchových lázních v Brně-Zábřovicích.

brněnského fotoateliéru.³⁸ Běžně existovaly *sprchové lázně* v jednodušší podobě, jako nezbytná součást provozu koupališť a jakýchkoli *lázní* vůbec.

Vanové lázně byly o něco náročnější.³⁹ Opět počítaly původně s návštěvníkem, který nemá vlastní koupelnu, a hlavně se ženami, které je prý vyhledávaly častěji než muži. Šlo o jednotlivé kabiny-kóje pro jednu osobu, tentokrát s vanou. Koupel se protáhla na čtyřicet minut.⁴⁰ Vanové lázně v Zábrdovicích, umístěné v prvním patře *zimních lázní*, měly 24 takových kabin.⁴¹ Třemi vanovými kabinami byly vybaveny třeba i malé a půvabné městské lázně ve Mšeně.⁴² Jedna z jejich smaltových van je dokonce dodnes unikátně dochovaná i s původními pákami.⁴³ Progresivní lázně AXA v Praze Na Poříčí, představující na počátku třicátých let průnik americké inspirace, už ale žádné *vanové lázně* neměly, protože ve Spojených státech platily za nehygienické.⁴⁴ Kde zůstaly vany nezastupitelné, byla různá léčebná zařízení.

V lázeňském provozu nemohly chybět sauny. Měly různou teplotu vzduchu a patřily k nim pochopitelně studené bazénky na osvěžení a sprchy. Dobré zázemí zahrnovalo čekárny, svlékárny nebo odpočívárny. Celému zařízení se říkalo *parní a teplovzdušné lázně*, souhrnně *lázně léčebné*.⁴⁵ Ukázkové byly opět v Brně, stejně jako v dalších kvalitních *zimních lázních* velkých měst. Pohledy do *teplovzdušných a parních lázní* v Zábrdovicích, v Schichtových lázních v Ústí nad Labem nebo v městských lázních v Hradci Králové jsou ozdobou příslušné kapitoly v Kolátorově knize.

Některé druhy *lázní* souvisely s architekturou jen volně, ne-li přímo imaginárně. Jestliže se na střeše zábrdovických letních šaten nacházely *sluneční lázně*,⁴⁶ neznamena to nic jiného, než že střecha pokrytá dřevěnými rošty⁴⁷ byla dobrým místem pro relaxaci na Slunci.⁴⁸

---

³⁸ Ateliér de Sandalo. Publikoval například Anděl (pozn. 6), s. 167.

³⁹ Není-li uvedeno jinak, vše o vanových lázních podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 47–51.

⁴⁰ K. J. Erbs, podle Kolátor, Výstavba (pozn. 32), s. 103.

⁴¹ Kolář (pozn. 21), s. 81. Podle Erbse se z tisíce obyvatel ve vanách koupalo týdně dvacet osob. Třicetitisícové město mělo mít 11 až 28 vanových kabin. Kolátor, Výstavba (pozn. 32), s. 103.

⁴² Kilián (pozn. 7), s. 39, 44–45.

⁴³ Ibidem, s. 39 a fotografie v nestránkované obrazové příloze.

⁴⁴ Svobodová (pozn. 1), s. 362.

⁴⁵ Oficiálně spadaly *parní a teplovzdušné lázně* do kategorie *léčebných lázní*. Běžně ale fungovaly „jen“ jako zařízení s blahodárnými účinky na organismus, bez dalších léčebných aspirací a bez lékařského dozoru. Z toho důvodu je Kolátor klade i do souvislosti s předchozí kategorií *lázní očištných*. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 52.

⁴⁶ Například podle Kolář (pozn. 21), 81.

⁴⁷ Podle dobové fotografie z MuMB, inv. č. 226 676.

⁴⁸ Jak shrnuje Kolátor, „*Ploché střechy a terasy staveb na koupališti používají se vhodně pro sluneční lázně.*“ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 31. Coby *sluneční a vzduchová* (nebo také *vzdušná*) *lázeň* se počítalo i pobyt na obyčejných travnatých a pískových plochách. Ibidem, s. 13, 8. Bylo vhodné vybavit *sluneční lázeň* lehátky, travnaté plochy potom „*různým zábavním nářadím a zařízením pro tělesná cvičení.*“ Ibidem, s. 17. Na široký význam pojmu *lázeň* v období desátých a dvacátých let poukázala už Markéta Svobodová. Na základě dobových pramenů připomněla, že například „*lázeň světlovzduchová*“ znamenala prostě pobyt v přírodě. Markéta Svobodová také citovala hezkou pasáž z textu Vlastimila Klímy z roku 1922 o významu slunce, světla, vzduchu a vody při tělesné výchově: „*Chceme-li použití přírodních účinků světla, tepla a chemického působení slunce a vzduchu na tělo lidské, musíme dát působiti světlu a slunci*

V souvislosti s *lázněmi* určenými pro tělovýchovu, sport a rekreaci se ve druhé čtvrtině 20. století setkáváme se dvěma základními pojmy: *plovárna* a *koupaliště*. Nebylo to jedno a totéž. Něco je odlišovalo, bývá ale těžké určit, co to vlastně bylo. Pro novodobou prehistorii *lázní*, sahající do druhé poloviny 18. století, zůstává *plovárna* neadekvátnějším pojmem, a platilo to ještě na počátku 20. století.⁴⁹ Také k první republice se slovo *plovárna* „tak nějak hodí“. Bylo to už ale složitější a možná, že ani Václav Kolátor v tom neměl úplně jasno a v některých případech volil mezi pojmy spíš intuitivně.

Rozhodně nezáleželo na tom, jestli šlo o areál s bazénem, nebo o místo, které zůstalo velmi přírodní a o umělé nádrži se nedá téměř nebo vůbec hovořit. V obou případech – a máme stále na mysli období dvacátých až čtyřicátých let – to mohla být jak *plovárna*, tak *koupaliště*. Určitým vodítkem jsou *plovoucí plovárny* (typ *řiční plovárny*), zařízení, která se skutečně nacházela přímo na řece.⁵⁰ Přesto, že existovala i ve dvacátých i třicátých letech (a víme dokonce o jedné nebo dvou avantgardních realizacích tohoto typu), její kořeny byly daleko starší, což byl bezpochyby jeden z hlavních důvodů, proč to bývala vždy *plovárna* a ne *koupaliště*. Snad také můžeme vyzorovat určitou „tradicionalistickou“ oblibu pojmu *plovárna* u sportovišť, zřizovaných Sokolem. Naopak u Václava Kolátora a u předních avantgardních architektů se v praxi (tedy jak své vlastní práce sami nazývali) setkáme nejčastěji s návrhem nebo realizací *koupaliště*.⁵¹ Po druhé světové válce už slovo *koupaliště* převažovalo a *plovárny* se víceméně „vytratil“. Pojem *koupaliště* byl tedy v meziválečném období zřejmě jak poněkud obecnější⁵² než *plovárna*, tak přece jen vhodnější k označení něčeho progresivního, než by to dokázalo slovo daleko staršího původu, a nakonec samozřejmě termínem, který převládl.⁵³ Aspoň do doby, než se ohlásily *aquaparky*.

Plovárnou byl však bez výjimky každý, jak bychom řekli dnes, krytý bazén (v první polovině dvacátého století se slovo *basén* používalo jen pro jeho hlavní součást, umělou vodní nádrž).⁵⁴ *Krytých plováren* (nebo také *zimních plováren*) nebylo ještě ani za první republiky moc, ale exis-

---

na celý povrch těla, na kůži. Proto musíme vysvléknouti se jako do lázně vodní, jaksí koupati se ve vzduchu, světle a slunci.“ Svobodová (pozn 1), s. 357.

⁴⁹ Podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), Kolář (pozn. 21) i druhotně Svobodová (pozn 1).

⁵⁰ Typ plovoucí plovárny podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 14–19. – Leeuwen (pozn. 3), s. 13–49.

⁵¹ Viz *Výstava Za novou architekturu* (kat. výst.), Praha 1940, s. 33.

⁵² Tento dojem podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2).

⁵³ Václav Kolář, další znalec na poli *lázní*, používal naopak o něco více slovo *plovárna*. Trval na něm dokonce i v souvislosti s exotickým prostředím vzdáleného kontinentu: „Velký otevřený basén má město Sydney v Australii. Basén, zvaný *Damian Bath*, je spojen s mořem a ohrazen mříží, která zabraňuje přístupu žralokům do plovárny.“ Kolář (pozn. 21), s. 22. Podtrhla autorka. Přesto u něj pro české prostředí cítíme obdobné odstínění jako u Kolátora, velmi hezky například ve větách „Při zřizování moderního *koupaliště* [...]“ a „*Plovárny* ve volné přírodě na řece nebo rybníku, jež se mají poříditi nepatrným nákladem [...]“. Ibidem, s. 33 a 31. Podtrhla autorka.

⁵⁴ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 81.

tovaly.⁵⁵ Většinou byly navrženy v jednom objektu společně s výše popsány druhy *očistných*, popřípadě *léčebných* lázní. U takových zařízení, ať už velkoryse pojatých (*ústřední lázně*, v praxi ale většinou prostě jako *městské lázně*) nebo menších a poměrně skromných, potom opět převážilo kouzelné slovo *lázně*.⁵⁶

Zatímco více termínů pro to, čemu dnes zpravidla říkáme *koupaliště*, může působit i obtíže, paradoxně opačná je situace u hlavní budovy na koupališti, budovy, která zahrnovala obyčejnější nebo rozvinuté zázemí. Tato architektura pořádné jméno nikdy nedostala, jak ještě uvidíme.

1. 2 Typologie koupališť

Také pro orientaci v různých druzích koupališť můžeme sledovat typologii Václava Kolátora. Vzhledem k tomu, že nejméně jeden typ koupaliště už dávno neexistuje, vycházet z dobové literatury je nezbytné. Kolátor dělil všechna koupaliště na *přirozená* a *umělá*.⁵⁷ V prvním případě šlo o koupaliště na řece, potoku (tedy na tekoucí vodě), rybníku, jezeře nebo přehradě (na stojaté vodě). *Umělá koupaliště* využívala vodu buď pramenitou a studniční, nebo z jakéhokoli přirozeného vodního toku, ovšem za pomoci nějakého přívodu. Měla samozřejmě umělou nádrž.

„Především a sama sebou nejspíše se vyskytující jsou koupaliště přirozená“⁵⁸, přemítal Kolátor. Opravdu jich bylo v Československu nejvíce ze všech druhů koupališť (i *lázní* vůbec), asi pět set.⁵⁹ „Tato mohou být již upravena prostým zbudováním svlékárny vhodně na břehu [...]“⁶⁰ Vzpomeňme si třeba na malebné zákoutí senohrabské plovárny, jejíž třináct dřevěných kabin a domeček převozníka, velký jako dlaň, dodnes stojí na břehu Sázavy pod Hláskou. Zrovna tak mohla mít *přirozená koupaliště* náročnější podobu. U rybníka Babylon u Domažlic vyrostly „*kabiny*“⁶¹ o délce dobrých sto padesáti metrů. • V Kromě kvalitního zázemí tam byl „*tobogan*“⁶² – drobná dřevěná architektura na vodě. Jinou krásnou ukázkou *přirozeného koupaliště* jsou Říční lázně v Třebíči od Bohuslava Fuchse, který na břeh řeky Jihlavy navrhl dřevěnou patrovou budo-

---

⁵⁵ V polovině třicátých let bylo v Československu 25 *krytých (zimních) plováren*, tedy krytých bazénů. Koupališť (respektive *koupališť* a *plováren*, abychom byli přesní), bylo přes 800. Podle statistiky ibidem, s. 191–194.

⁵⁶ Například Městské lázně v Hradci Králové od Oldřicha Lisky (1931–1933), Schichtovy lázně v Ústí nad Labem-Střekově od Paula Brockardta (1930–1931), Městské lázně v Náchodě od Pavla Janáka (1932). Podobné to bylo s koupališti, k nimž patřily *sprchové* nebo *vanové lázně*: klasicky samozřejmě u Městských lázní v Brně-Zábřovicích (1929–1931); Městské lázně ve Mšeně (1931–1932).

⁵⁷ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), hlavně s. 13.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Ibidem, s. 194. Na území Československa jich podle statistiky bylo 496.

⁶⁰ Ibidem, s. 13.

⁶¹ Pohlednice autorky.

⁶² Ibidem.

vu šaten. ● VII, 75–78 Někdy se přikročilo k vybudování umělého ostrůvku, což byl oblíbený prvek na vodní hladině u architekta F. A. Libry.⁶³ ● 42

Přirozené koupaliště se mohlo vyřešit také jako *plovoucí plovárna*. Opravdu se vznášela na hladině: plovoucí byly některé nebo třeba všechny dřevěné stavby, a do vody byly vnořené „bazény“, některé skoro jako dřevěné klece. ● 46 *Plovoucí plovárny* zpravidla vyrostly na řece s proměnlivým stavem vody. Tehdy se doporučovalo umístit na vodu všechny stavby bez rozdílu. Základ tvořila dřevěná konstrukce-„vor“,⁶⁴ spojená se břehem lávkami a můstky. Na „*trámcové polštáře*“⁶⁵ se položila prkenná podlaha. Na ní vyrostly jednoduché dřevěné šatny a nezbytné zázemí („*veškeré místnosti provozní a hospodářské*“⁶⁶, stejně jako toalety), zábradlí, prkna pro skoky a podobně. Do vody se sestupovalo po schůdcích a žebřících.

Jak už bylo řečeno, druhou velkou skupinu v Kolátorově typologii představují koupaliště s umělou nádrží, tedy *koupaliště umělá*. Stavěla se v zeleni, ideálně ve volném přírodním prostředí, stejně jako v městské nebo jiné zástavbě. „*Umělé koupaliště sestává z umělé nádrže s určitým obsahem vody, z okolního upraveného terénu a příslušných provozních a hospodářských budov*“⁶⁷, shrnul Václav Kolátor.

Pokud jde o onen „okolní upravený terén“, nebyl o nic méně důležitý, ostatně jako na dnešních dobrých koupalištích. Podle Kolátora dokonce „[...] *není žádné řešení dokonalé, které neuvažuje vedle lázně vodní též lázně vzduchové a sluneční, případně volný pohyb na dostatečných prostranstvích v bezprašném prostředí.*“⁶⁸ Každý projekt měl tedy zahrnovat travnaté a pískové plochy, využívané pro sport a cvičení i pro klidný odpočinek. V ideálním případě nechybělo tělocvičné nářadí. I na suchu se počítalo s potřebami dětí v podobě dětského koutku třeba s houpačkami.

Se zavěšenými kruhy⁶⁹ skoro jako v tělocvičně se na dnešních koupalištích těžko setkáme. Co se však víceméně nezměnilo, je cílová skupina umělého venkovního koupaliště. Už za první republiky to byli plavci i neplavci, respektive lidé, kteří nepřišli plavat, ale koupat se. Běžně se pamatovalo také na děti, s brouzdalištěm nebo malým bazénem.⁷⁰ Všestranný provoz hlavní nádrže měl dvojí řešení. Buď jedinou nádrž, s dělicí stěnou a s příslušnými úpravami, nebo více samostatných nádrží. Kolátor byl opatrný v otázce, které řešení je lepší. V prvním případě šlo

---

⁶³ Koupaliště F. A. Libry v Rakovníku, Rokycanech a Heřmanově Městci. Ostrůvek mělo také koupaliště ve Slatiňanech nebo Vyšných Rušbachách.

⁶⁴ Jako nosný materiál se používaly dřevěné klády, ale mohly to být i sudy, kesony nebo pontony a pramice. Podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 14.

⁶⁵ Ibidem, s. 14.

⁶⁶ Ibidem, s. 15.

⁶⁷ Ibidem, s. 23

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Příklad tělocvičného nářadí z koupaliště v Rakovníku od F. A. Libry.

⁷⁰ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 24, 27

o kompromis mezi potřebami plavců a neplavců. Takové řešení bylo stavebně i provozně méně nákladné. V druhém případě se každý bazén mohl plně přizpůsobit svému účelu, bylo to ale po všech stránkách dražší.⁷¹ Zřejmě z toho důvodu se i na velká koupaliště projektoval většinou jediný bazén. Jeho nezbytná dělicí stěna tak bývá jedním se symptomů koupaliště druhé čtvrtiny 20. století. ● 51, 34

Pozornosti Václava Kolátora neměla uniknout ani *koupaliště prostá*, balancující na pomezí přirozeného a umělého koupaliště.⁷² „Vodní prostora“⁷³ (opravdu to nebyla nádrž, natož bazén) vznikla zásahem člověka, ale v součinnosti s přirozeným tokem povrchových vod. Klasickým příkladem bylo koupaliště v bývalém lomu. Výsledkem byla místa ke koupání o nepravidelných tvarech, různých rozměrech a hloubkách, často v krásném přírodním prostředí. Podle potřeby se mohly provést nezbytné úpravy dna, stěn nebo přítoku a odtoku. Všechny vymoženosti prostého koupaliště se bohatě dostalo sokolskému v Lučici u Vyškova, jehož vyzdřená nádrž-bazén plynule přecházející v (původně neplánovaně) zatopený lom v lesnaté krajině. ● 71

Nejvyšší stupeň mezi umělými koupališti, uzpůsobenými pro plavecký sport, zaujímaly *stadiony*. Měly dokonale vybudovanou vodní nádrž, odpovídající závodním předpisům, a tribuny pro diváky.⁷⁴ Plavecké *stadiony* se stavěly buď jako součást velkých sportovních stadionů, nebo samostatně. Nejhorlivější ve výstavbě sportovních stadionů byly Spojené státy a Německo. Tyto země se mohly pochlubit dokonce reprezentativními stadiony, určenými pro Olympijské hry: vysoké tribuny po obou stranách padesátimetrového bazénu v Los Angeles pojaly 25 tisíc diváků. O to bolestivější potom bylo, že v meziválečném Československu se podařilo vybudovat v podstatě jediný plavecký stadion, stadion Českého plaveckého klubu pod Barrandovem.

Rozměry bazénu musely respektovat už tehdy stanovená pravidla.⁷⁵ Tribuna obklopovala bazén ze všech čtyř, ze dvou nebo jen po jedné straně.⁷⁶ Záleželo na tom, jestli bazén sloužil výhradně profesionálům a závodům, nebo jeho provoz byl střídavý a počítal i s obyčejnými návštěvníky, jako to od počátku fungovalo na Barrandově. Nákladné tribuny měly železobetonovou nebo ocelovou konstrukci a prostor pod ní se využíval pro zázemí jako šatny, sprchy, administrativní místnosti, klubovny nebo tělocvičnu. Jednodušší a daleko levnější způsob představovaly tribuny přímo v terénu nebo upravené v náspu. Stavební materiál zahrnoval pouze dřevo, kámen nebo

---

⁷¹ Vše o typu nádrže ibidem, s. 24–28.

⁷² Vše o typu koupaliště prostého ibidem, s. 20–22.

⁷³ Termín Václava Kolátora. Ibidem, s. 20.

⁷⁴ Charakteristika plaveckého stadionu, jeho druhů i zahraniční realizace ibidem, s. 34–40.

⁷⁵ Šířka se řídila – jako dnes – počtem závodních drah (nejméně šest), s ohledem na rozměry hřiště pro vodní polo. Základní rozměry bazénu tak byly 12 x 25 m. Padesátimetrový bazén byl širší (18 x 50 m, popřípadě 20 x 50 m nebo 22 x 50 m). Přípustný byl také bazén, dělicí základní „stovku“ ne na čtyři nebo na dva, ale na tři díly (15 x 33½ m). Existovaly i stometrové bazény, Kolátor však upozorňoval na jejich nepřehlednost a na to, že se od nich spíše ustupuje. Ibidem, s. 37.

⁷⁶ Vše o stadionech ibidem, s. 34–40.

beton, bez vhodného terénu to ale nešlo (vzpomeňme opět na ukázkově příznivou lokalitu bývalého vápencového lomu barrandovského stadionu). Ať už byla tribuna jakéhokoli typu, na rozdíl od tribun třeba fotbalových hřišť nebyvala krytá, aby střecha nevrhala v tomto případě nežádoucí stín na bazén.

1. 3 Typologie a dispozice architektury na koupalištích⁷⁷

Architekturou na koupališti máme na mysli ony „*příslušné provozní a hospodářské budovy*“⁷⁸. Malé koupaliště si vystačilo s dřevěnými šatnami, kioskem a provozní místností, zázemí těch větších bývala rozsáhlá a pestrá. Mohla zahrnovat vstupní prostor s pokladnami, šatny, svlékárny, umývárny, sprchy, toalety, výdejnu prádla, úschovnu cenných předmětů, bufet nebo restauraci, kuchyň a sklepy, krámky s cukrovinkami, ovocem, kuřivem a koupacími potřebami, novinový stánek, holičství, místnosti pro personál a první pomoc, kancelář, skladiště nářadí.⁷⁹ Nebo také čekárnu a čítárnu⁸⁰, volně stojící domek správce,⁸¹ kuželník,⁸² gloriét (hudební nebo třeba hodinový altán),⁸³ pergolu,⁸⁴ taneční parket⁸⁵. Kiosky nemusely nabízet jen dobroty nebo cigarety: Kolátor by býval rád viděl ve svých lidových lázních mléčný bar.⁸⁶ Na pár koupalištích se vyjímal nápaditý akcent v podobě velkých hodin,⁸⁷ a víme dokonce o, pravda, výjimečných případech, kdy u vody stál řezbářský artefakt⁸⁸ nebo socha.⁸⁹ Opomenout nelze „mobiliář“ bazénu, jako skokanské věže

---

⁷⁷ Koupaliště, jak o něm budeme hovořit, zahrnuje všechny typy koupališť pod širým nebem, bez ohledu na dobové podmínky pro závodní plavání, tedy podle Kolátorovy typologie koupaliště *prostá, přirozená, umělá a plavecké stadiony*.

⁷⁸ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 23.

⁷⁹ Pestrost zázemí ibidem, s. 30–31.

⁸⁰ S čekárnou a čítárnou se setkáváme na původním plánu pro Mšeno. Ten však doznal různých změn. Podle obrázku Kilián (pozn. 7), s. 44–45. Nápad s čítárnou se bezpochyby odvíjel od typologie a dispozice kavárenské architektury druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Pražská kavárna byla bez čítárny přímo nemyslitelná, jak shrnula Eva Bendová (pozn. 25), s. 94.

⁸¹ Dachovy u Hořic v Podkrkonoší.

⁸² Kuželník byl na koupališti v Rakovníku od F. A. Libry nebo v luxusních Klánovicích u Prahy. Objevil se také v poválečném návrhu Václava Kolátora na koupaliště v Josefově, publikovaném v roce 1948.

⁸³ Dvůr Králové, Klánovice u Prahy, Opava, Nový Jičín (hodinový altán), Jevíčko.

⁸⁴ Brno-Zábřovice od Bohuslava Fuchse, Rakovník a Rokycany od F. A. Libry.

⁸⁵ Opět v Rakovníku. Dále na termálním koupališti v Piešťanech od Franze Wimmera, Endre Szönyiho a Václava Kolátora.

⁸⁶ Návrh Václava Kolátora a Ludka Kubeše na lidové lázně na Mělníce. *Architektura ČSR VII*, 1946, s. 186. Nemusela to být jen utopie. Na dobové pohlednici s koupalištěm v Dolní Bukovině, prošlé v roce 1939, dominuje na hlavní budově nápis „MLÉKO – MLÉKÁRNA PŘÍŠOVICE – BUFET“. Pohlednice autorky.

⁸⁷ Brno-Zábřovice od Bohuslava Fuchse, Jičín od Čeňka Musila, který navrhoval i restauraci na koupališti (1935–1936).

⁸⁸ Totem dobrého ducha Pelíška od architekta Horáka na koupališti U Pelíška v Prachovských skalách, 1939. Dnes opět na místě krásná replika. Informace o tom, že jde o repliku, podle Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8).

⁸⁹ Pohlednice autorky; socha na soklu u nádrže ve Vysokém Mýtě stojí dodnes. V Opavě se v oblouku dětského brouzdaliště dodnes nachází nadživotní socha sedícího Vodníka od J. Obetha. I když je i tato socha originálním uměleckým dílem, na rozdíl od vysokomytské na ni děti mohly lézt. Pohlednice autorky. Autorství Vodníka podle Jiří Kouba

a skluzavky, popřípadě fontány, který ve zralých projektech korespondoval s architekturou na břehu.

Bývaly to stavby, určené pro sezónní provoz, v naprosté většině jednopodlažní a dřevěné.⁹⁰ Kolátor se sice přimlouval za to, aby se na velkých koupalištích objevoval trvanlivější materiál,⁹¹ sám se však přesvědčil, že ani v těchto případech se to v českém prostředí nestalo pravidlem. Tato lehce efemérní architektura (stavěná přece „*tak, jak vyžaduje provoz pouze v letních měsících*“⁹²), nemá vlastně ani pořádné jméno. Ať říkáme šatny, převlékárny, zázemí, lázeňská nebo hlavní budova (popřípadě s Vančurou „*lehké stavby plovárenské*“⁹³), je to nouzové řešení, protože souhrnný výraz pro takovou architekturu na koupališti, ať už byla skromnější nebo velkorysá a různorodá, se zkrátka neutvořil.

Podle základní dobové literatury, knihy Václava Kolátora, jako by na vnější podobě takové stavby nezáleželo.⁹⁴ Kolátor detailně představoval a komentoval celková situační řešení různých typů koupališť, stejně jako různé druhy bazénů, šaten nebo skokanských věží. Kdežto architektura na břehu jako by automaticky vyplývala sama od sebe, respektive z detailních popisů funkcí a provozu. Václav Kolátor přímo zosobňuje přístup k typu, kdy forma sleduje funkci a vyplývá z ní.

To ale mohlo vést spíše k typizaci než k řešení typologických problémů. S takovou kritikou, zaměřenou proti funkcionalistickému pojetí města, alespoň v roce 1966 vystoupil italský architekt Aldo Rossi.⁹⁵: „[...] *já odmítám takovou koncepci funkcionalismu, nadiktovanou ryším empirismem, která tvrdí, že funkce dávají formu dohromady a že samy ustanovují městské artefakty a architekturu*“.⁹⁶ Rossiho zajímala podstata typů budov i typů městských prostorů a opíral se přitom o spisy osvícenských teoretiků architektury, především Quatremére Quincyho; tento zájem dal ostatně evropskému postmodernismu, neoracionalismu, jméno. Rossi rozlišoval mezi funkcionalistickou typizací coby „*ideální organizací provozních toků uvnitř stavby*“, a osvícensko-klasicistickou typologií, která neopomíná formální kvality a dokonce některé pokládá za předem

---

[ve spolupráci se Stanislavem Chovancem a Petrem Mikeskou], Městské koupaliště v Opavě – včera a dnes, *Bazén a Sauna XI*, 2004, č. 5–6, s. 7.

⁹⁰ Vyjimky v provozu existovaly. Například na koupališti v Rokycanech, kde se v zimě bruslilo, byla krásná Librova restaurace Parník otevřená po celý rok. Na rozdíl od všech ostatních staveb na koupališti pochopitelně nebyla dřevěná.

⁹¹ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 32.

⁹² Ibidem, s. 30.

⁹³ Vančura (pozn. 23), s. 12, kapitola Stáří a poloha ústavu Antonína Důry.

⁹⁴ Koncentrovaně například ve větě „*Již jméno samo dokazuje, že nejdůležitější částí koupaliště jest nádrž naplněná vodou; ostatní a okolní prostory a úpravy jsou jen vhodným doplňkem.*“ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 24. Dále „*Hlavní a nejdůležitější součástí plaveckého stadionu je vodní nádrž či basén [...]*“, ibidem, s. 37.

⁹⁵ Vše o Rossim podle Rostislav Švácha, Aldo Rossi o architektuře města, *Stavba 12*, 2005, č. 1, s. 52–55. – Idem, Místo, typ, monument a analogie v textech Alda Rossiho, *Stavba 12*, 2005, č. 4, s. 64–67. Na tyto články a vůbec na takové pojetí tématu typologie jsem narazila díky přednáškám Rostislava Šváchy na AVU v Praze.

⁹⁶ Švácha, Aldo (pozn. 95), s. 55.

dané.⁹⁷ Typ se přitom v žádném případě neměl ztotožnit pouze s jednou formou. Ke slovu se dostal pojem *archetypu*. Quincy o něm uvažoval jako o praformě, nejstarší definici určitého typu, který se jejím prostřednictvím dostane ke svým kořenům, tedy jakési prapodstatě.

K takovému východisku jako by dospěli mnozí architekti a stavitelé (pochopitelně nezávisle na Rossim, který se v té době narodil), když měli ve dvacátých nebo třicátých letech navrhnout moderní koupaliště, respektive drobnou architekturu pro něj. Jsou to stavby, které se evidentně, už svým obrysem, odvíjejí od téhož vzoru. Jde o trojdílnou kompozici ústředního pavilonu s dlouhými bočními křídly, ukončenými postranními pavilony. Tento typ odpovídá lázeňské architektuře první poloviny devatenáctého století.⁹⁸ Připomeňme, že tím navazovali na staré plovárny z počátku století. Jejich dřevěné stavbičky bývaly velmi skromné.⁹⁹ Už ve druhé polovině 19. století tak projektanti mohli, nebo spíš byli nuceni, dospět k jakémusi „funkcionalistickému“ řešení. ● 7 Když však *fin de siècle* nebo doba o málo pozdější dostaly příležitost, ihned měly nakroče- no právě k architektuře lázeňských pavilonů.¹⁰⁰ ● 6, 39

K čerpání z takové předlohy měli několik důvodů. Jak by jistě Quincy i Rossi s potěšením zaznamenali, šlo o návrat k *archetypu*. Lázeňství, které můžeme libovolně sledovat přinejmenším dva tisíce let nazpět, je zároveň prehistorií moderního koupaliště a plaveckého sportu vůbec.¹⁰¹ Už v roce 1810 sáhl bezpochyby k lázeňské předloze architekt G. Quarenghi, stojící před úkolem navrhnout zděnou plaveckou školu pro Carskoje Selo v Petrohradu.¹⁰² ● 3 Jeho návrh zahradního průčelí počítal s velkým ústředním gloriem s navazujícími bočními křídly. Ostatně hlavní budova nejstarší pražské *občanské plovárny* (1840), navržená možná Josefem Krannerem, rovněž poukazuje na inspiraci jen o málo starší nebo přímo současnou lázeňskou architekturou a na (její) silné antikizující tendence. ● 5 Obdobně jako Quarenghimu na počátku 19. století, také moderním architektům mohl imponovat zájem o tělesné a duševní zdraví, který eskaloval v době kolem roku 1800, v epoše dynamického rozvoje lázeňství.¹⁰³ Nutno podotknout, že to znamenalo volbu etablovaného a vysoce respektovaného oboru architektury. Lázeňské lokality se na počátku

---

⁹⁷ Švácha, Místo (pozn. 95). Charakteristika podle Rostislava Šváchy, s. 64.

⁹⁸ Trojdílná kompozice lázeňské architektury podle Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750 1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002. Například K. F. Schinkel, návrh na Elisenbrunnen v Cáchách, 1825–1827 ● 2, a dále hlavně západočeské projekty Josefa Esche a dalších, z dvacátých a třicátých let 19. století. Viz ibidem, s. 169–177. ● 4

⁹⁹ Například Heřmanův Městec před vstupem architekta Libry nebo Praha-Žofín. Pohlednice autorky.

¹⁰⁰ Například Písek, Znojmo, Nové Město nad Metují. Pohlednice autorky.

¹⁰¹ Historii lázeňství zpracoval zevrubně Václav Kolář (pozn. 21), zatímco Kolátor s Hofbauerem (pozn. 2) se s ní vypořádali stručně, i když se Hofbauer tématu věnoval. Také viz například Karel Fořtl, *Stavby a lázně. Stručný vývoj architektury a typologie léčebných lázní, Fórum architektury a stavitelství*, 2002, č. 5, s. 24–33.

¹⁰² Zatloukal, (pozn. 98), s. 113, obr. 120.

¹⁰³ Charakteristika lázeňství kolem roku 1800 a všechny další poznatky o něm, včetně spojení s adorací zdraví a hledáním ideálního města, podle Zatloukal (pozn. 98). – Idem, *10 století architektury. Architektura 19. století*, Praha 2001. – V. Kollmann – Pavel Zatloukal, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí*, Olomouc 1987.

19. století jevíly jako další stupeň v hledání ideálního města.¹⁰⁴ Nově zakládané lázně, jako třeba západočeské Františkovy a Mariánské, už byly bez „chaotického“ organického růstu, posléze sevrěného omezujícím opevněním, tedy bez charakteristik starších osídlení (Karlovy Vary, Teplice). Měla se v nich konečně uskutečnit dokonalá racionální urbanistická osnova, nebo naopak nejtěsnější symbióza s více nebo méně kultivovanou přírodou.

Jinými slovy koupaliště přebírala architektonické formy privilegovaných stavebních druhů, což byl obecný proces u užitkových staveb v architektuře hluboko v 19. a posléze ve 20. století, ačkoli to ve svých úvahách o nivelizaci architektonických úloh Hans Sedlmayr popíral.¹⁰⁵

V neposlední řadě takové řešení vyhovovalo provozu na koupališti. Původní lázeňský ústřední pavilón s vyvěrajícím pramenem se přímo nabízel pro umístění občerstvení. Kolonády, což bylo zřejmě rozhodující, se snadno zaměnily za dlouhé řady převlékacích kabin. V nejednom případě ozvěna po kolonádě přetrvala v podobě dvojtraktu kabin s otevřenou verandou, nesenou (dřevěnými) sloupky. Další zázemí, ať už to byla třeba pokladna nebo toalety a sprchy, obsadilo krajní pavilony. Takovou přirozenou volbu opět vidíme už u *plovoucích plováren* z první poloviny 19. století, jako třeba na předlouhé řadě dřevěných kabin nejstarší (vojenské) plovárny v Praze (1809) nebo u Občanské plovárny (1840) s již honosným středním pavilonem.

Obzvlášť hezkým příkladem návratu architektů v meziválečném období k „archetypu“ byly luxusní lázně v Klánovicích u Prahy (1922–1926) s onou trojdílnou lázeňskou kompozicí gloriety (ústředního pavilonu) propojeného kolonádami (otevřenými verandami) s postranními pavilony.

- 66, 67 Koupaliště ve Mšeně (1931–1932), jejich menší a prostší kopie, kompoziční princip opakuje, jen s tím, že jedno křídlo má otevřenou verandu a druhé je řešené jako jednotrakt, uzavřený okny.
- 65 Obě stavby sledují ono konvexní prohnutí středního pavilonu, jež nutně měly otevřené gloriety s vyvěrajícími léčivými prameny, jak je známe ze staveb Josefa Esche, hlavního projektanta západočeských lázní v jejich vrcholné etapě.¹⁰⁶ Také tvarosloví střech všech pavilonů je blízké lázeňským typům.

Další řekněme čistý „lázeňský“ obrys nacházíme také na Dachovech u Hořic (1924–1925).

- I Ústřední pavilón rovněž naznačuje polygonálně vyklenutý půdorys, a to důsledně i v zadním průčelí.

V klánovickém areálu nechyběl samostatný gloriety. Také tento typ, odvozený z chrámků lásky a přátelství, dotvářejících zámecké parky v 18. a 19. století, velmi pravděpodobně souvisel s lázeňskou typologií, která ho hojně využívala i k solitérnímu zastřešení pramene.¹⁰⁷- 12

---

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Téma Sedlmayrových knihy *Ztráta středu* z roku 1947 podle Vybíral (pozn. 25).

¹⁰⁶ Zatloukal (pozn. 98), 169–177.

¹⁰⁷ Zatloukal (pozn. 98), například s. 171.

V obou případech, v lázeňské architektuře první poloviny 19. století i na prvorepublikových koupalištích, se objevil i skutečně ohromný kruhový gloriét-pavilon s lucernou. • 15, 16

Někdy se zřejmě nepřenášela architektonická forma, ale zařízení: poměrně vzácné kuželník¹⁰⁸ na koupališti sice může odrážet i jiné vazby, každopádně se ale objevoval v lázeňské architektuře, kde měl své místo coby jedno ze sportovních zařízení, kuželkárna.¹⁰⁹ Konečně také umělý ostrov, radost F. A. Libry, můžeme spojit s drobnou architekturou krajinných parků 19. století, kdy gloriety bývaly situovány v rovině, na ostrohu, i na skalnaté ostrůvku v rybníce.¹¹⁰ Ostatně gloriét na koupališti v Novém Jičíně (1927) byl umístěn na uměle navršený pahorek.

Není náhoda, že zmíněná koupaliště představují velmi staré příklady, ne-li nejstarší z období po přelomu v roce 1918; postavení a oblékání ženy a vůbec vnímání lidského těla se po několika letech světové války natolik změnilo, že i na poli sportu, ruku v ruce se sportovní architekturou, znamená rok 1918 symbolický zlom. Uvedené příklady nasvědčují tomu, že nová forma pro náhle velmi frekventovaný typ architektury se hledala nejprve prostřednictvím etablovaného typu lázeňské architektury první poloviny 19. století.

Vzápětí se však objevila koupaliště, která se od takového přístupu distancovala. Jejich architekti nechtěli sledovat noblesu architektonického typu předchozího století, ale provoz na soudobém koupališti, jak už bylo řečeno v souvislosti s funkcionalisty a s kritikou Alda Rossio. Na plovárny dorazil čistý funkcionalismus. Poprvé v našem prostředí to zřejmě bylo v Brně, při přestavbě koupaliště ve Výstavní ulici (1927–1928), jejímž autorem byl Bohuslav Fuchs. • 24 Fuchs vpádl na staré koupaliště (s kořeny sahajícími k polovině 19. století)¹¹¹ s oprostěnou krásou betonové konstrukce. Její rastr uplatnil v řešení minimalistického objektu na terase, a obdobně u dvoupodlažních šaten a otevřených schodišťových věží, prvků, které pak modifikoval v letních šatnách velkého areálu v Zábrdovicích (1929–1932) a také v dřevěných šatnách říčních lázní v Třebíči (1932–1934).

Do hry vstoupila daleko masovější návštěvnost plaveckých areálů. Letní koupaliště v Zábrdovicích, připravené na více než pět tisíc návštěvníků, je exemplárním příkladem.¹¹² Bylo potřeba vyřešit šatny pro takové množství návštěvníků – ani desítky kabin jako na Dachovech už nemohly stačit. Kabin na velkých koupalištích se změnilo ze soukromé uzamykatelné šatničky

---

¹⁰⁸ Libra v Rakovníku, Kolář (pozn. 21), s. 80 a tabulka 11. – Kolátor v návrhu pro koupaliště v Josefově, *Architektura V*, 1946, s. 189.

¹⁰⁹ Zahnutí kuželkárny ve výčtu lázeňských staveb a zařízení podle *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. I. díl, Praha 2001, s. 177.

¹¹⁰ Situování gloriétu na skalnatém ostrůvku v rybníce podle Zatloukal (pozn. 98). Jde o příklad Chrámku přátelství v Kroměříži.

¹¹¹ Alois V. Kožíšek, (red.), *Brno. Město a okolí*. Národohospodářský program Československa, Brno – Praha – Bratislava, řada A, svazek XIX, Brno 1938.

¹¹² Počet podle Stanislav Semrád, Dnešní výstavba sportovních a lidových koupališť s umělými bazény, *Architekt SIA XXXII*, 1933, s. 114.

na *svlékárny pro střídavé použití*¹¹³ s navazující společnou šatnou s šatnářkami, kde oblečení viselo podobně jako dnes třeba v šatně v divadle.¹¹⁴ Došlo tak k jisté změně dispozice. Ale vzhledem k tomu, že onen charakteristický prvek starých plováren a koupališť, *kabina*, ještě dlouho neměl zmizet, samotný provoz k nějakému dramatickému přelomu v podstatě funkcionalisty dovést nemohl, přestože tvrdili něco jiného.

Základní požadavky, navrhnout dlouhé řady kabin, občerstvení a společnou šatnu, žádný dramatický přelom v dispozici neznamenal. Pouhé objektivní sledování funkce by bezpochyby vedlo k různým architektonickým řešením. Funkcionalistické návrhy se ale cíleně snažily ignorovat ono tradicionalistické lázeňské pojetí s příznačně odstupňovaným obrysem, aby šly naopak ruku v ruce s novou estetikou. Velmi blízko měly třeba k typu výstavního pavilonu.¹¹⁵ K nejradikálnějšímu patřil architekt Václav Kolátor, dnes málo známý autor jinak stále slavného plaveckého stadionu pod Barrandovem. Vytvořil vlastní charakteristický typ budovy: strohý hranol, v obryse nijak neakcentovaný, s otevřenou verandou a terasou na rovné střeše. I kdyby se tato veranda se sloupky odvíjela od staršího vzoru, plně vyhovovala nárokům na otevřenost stavby a ničím nenarušovala přímé linie hranolu, což bylo v Kolátorových očích jistě rozhodující. Není bez zajímavosti, že k takovému „funkcionalistickému“ řešení dospěli projektanti koupališť (plováren) už v 19. století, pokud se museli pohybovat ve velmi skromných hranicích.

Na funkcionalistických koupalištích, obzvlášť těch velkých nebo od architektů zvučných jmen, nechyběl vyspělý a konstrukčně odvážný železobetonový „mobiliář“ skokanských věží a skluzavek. Krásně tvarované a konstrukčně odvážné byly zejména ty od Václava Kolátora, následovaného (ovšem s početním odstupem) Bohuslavem Fuchsem ● 100 a Vladimírem Karfíkem ● 102, 103.

Jak ještě uvidíme, Václav Kolátor se chopil dvou velkých příležitostí k prezentaci soudobé architektury koupališť. V obou případech, jako autor knihy o *lázních* (1935) i jako jeden z referentů bilanční výstavy *Za novou architekturu* (1940), jiné než „přísně“ funkcionalistické realizace ignoroval. Spektrum staveb přitom bylo daleko širší i v samém funkcionalistickém táboře.

Když se vrátíme k užitečným úvahám o typologii, shrnutým ve druhé polovině šedesátých let, zbývá ještě jeden způsob, jak se postavit k historickým vzorům. Vedle *citace* a hledání *archeotypu*, a vedle radikálního popření starší tradice je tu *evokace*.¹¹⁶ Na této cestě jde o neprvopláno-

---

¹¹³ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 104.

¹¹⁴ Všechny typy šaten podrobně popsány ibidem, s. 102–115.

¹¹⁵ Ostatně v několika případech našly výstavní pavilony druhotné využití právě na koupalištích. To byl případ Vysokého Mýta a Železného Brodu.

¹¹⁶ Podle přednášky Rostislava Šváchy, *Postmodernismus, AVU v Praze, akademický rok 2007/ 2008*, 2. 12. 2008. Rostislav Švácha na závěr přednášky o typologii, hlavně v pojetí Alda Rossiho, shrnul prostřednictvím pojmů *citace* a *evokace* rozdíl mezi americkým a evropským postmodernismem.

vé citace, lépe řečeno namísto *citování* historických vzorů se tyto vzory *evokují*.¹¹⁷ Můžeme ji potom vnímat i jako poučenou hru na pomezí, nevzdávající se znaků soudobého architektonického výrazu.

Ve svrchované kvalitě tento přístup naplnil „přesvědčený vyznavač funkcionalismu“¹¹⁸ F. A. Libra. Trojice jeho koupališť z první poloviny třicátých let prozrazuje zájem o komponování koupaliště jako celku (možná jako v případě onoho ideálního lázeňského města), včetně dotvoření ostrůvku se stromem, vystupujícího z vodní hladiny. ● IX, 18, 42 Do velkých areálů vkládal jak stavby ryze funkcionalistické, ● 41, 42 tak ty, vždy dřevěné, jejichž zaměření nebylo takto jednoznačné. ● VIII, 18 Fúze moderní funkcionalistické architektury a evokace lázeňského tvarosloví dala vzniknout velkorysým obloukům pergol i pavilonům s vrchním osvětlením, *evokujícím* lázeňské dvorany. ● 18, 19, 17 Postupoval vlastně analogicky jako když Josef Gočár, o něco starší předák avantgardy, před světovou válkou *evokoval* lázeňský pavilon v Bohdanči prostřednictvím kubistických principů (1912–1913).

Na této vlně jako by se pohybovali další architekti nebo i stavitelé. Ne vždy pochopitelně za realizacemi stál výsostný rozhled na poli architektury nebo vůbec humanitních oborů jako v případě F. A. Libry.¹¹⁹ Ať už to bylo vědomě nebo nevědomě, více nebo méně erudovaně, „citace“, „evokace“ ● 10, 11 i „radikální řez“ ● 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29 funkcionalismu prostoupily i do regionální architektury koupališť. Vznikly tak desítky a desítky neobyčejně zajímavých variací „*lehkých staveb plovárenských*“¹²⁰ buď až dojemně, nezřídka však suverénně a invenčně těžící ze širokého spektra – a také napříč tímto spektrem – možností.

Těžko mohou být hranice mezi základními přístupy ostré a neprostupné. Pochopitelně, že jde spíše o propojenou stupnici, hlavně v případě *citace* a *evokace*, na níž se stavby pohybují. Příklad Dachov a Mšena jsme vyzdvihli jako „čistý“ příklad s ohledem na krásnou trojdílnou kompozici, i tady by ale pochopitelně bylo možné mluvit jak o *citaci*, tak o *evokaci*. Nezavíráme oči ani před koupališti, jejichž stavby se vymykají úplně „všemu“. ● 30, 31, V, 32, 33, 34

Pokud jde o roli stavebníků, zdá se, že neexistuje „typická“ podoba koupaliště určitého stavebníka. Stavby na sokolských koupalištích mohly sledovat jak funkcionalistické, tak jiné principy, odvíjející se od celkového tak různorodého pojetí sokolských sportovišť ● 71, 113, 134 To-

---

¹¹⁷ Ibidem.

¹¹⁸ Eva Librová, *Architekt F. A. Libra. Hrst vzpomínek na otce* [k vydání připravila Petra Váňová], Praha 2008 [2009], s. 44.

¹¹⁹ Rozhled F. A. Libry ibidem.

¹²⁰ Vančura (pozn. 23), s. 12.

těž platí vrchovatou měrou o koupalištích, zřizovaných obcí, které stavbou koupaliště sledovaly jak veřejné blaho, tak v první polovině třicátých let řešení problému s nezaměstnaností.¹²¹

---

¹²¹ Tomu jednoznačně odpovídá období vzniku největšího množství koupališť a v jednotlivých případech potvrzují informace z historie jednotlivých koupališť.

2. Plovoucí architektura

2. 1 Plovoucí plovárna

Z typologie koupališť už víme, že jeden druh se vznášel přímo na vodní hladině řeky nebo rybníka. Buď všechny, nebo některé dřevěné stavby stály na kraji jakéhosi voru. Uprostřed „voru“ byl otvor, a v něm samozřejmě voda: *plovoucí bazén plovoucí plovárny*. ● 46

Představit si „bazén“ takové plovárny, na rozdíl od řady dřevěných kabin na voru, je už těžší. Nezdá se, že by se v Čechách dochoval jediný takový objekt z doby první republiky (ani že by existovala nějaká mladší replika); jedna z mála evropských plovoucích plováren, která dodnes existuje, se nachází v Zurichu.¹²² ● 36 Byla to efemérní architektura, určená jen pro letní provoz, která se, pokud šlo o typ na řece, na zimu zpravidla rozebírala a před sezónou znovu stavěla.¹²³ „Bazén“¹²⁴ nebo dva tři „bazény“ obdélníkového tvaru se umísťovaly doprostřed celé plovoucí části, takže byly „ohraničené“ ze všech stran.¹²⁵ Víceméně ale jen na hladině, dřevěnou podlahou. Pod ní proudila řeka. Aby návštěvníci, neplavci i plavci, neopustili neexistující stěny ta-

---

¹²² S žádnou plovoucí plovárnou jsem se v České republice nesetkala. Stejnou zkušenost potvrdil Ing. Jiří Kouba, šéfredaktor časopisu *Bazén & Sauna* a znalec starých koupališť (srpen 2009). Podle Overy (pozn. 4), s. 159. – Leeuwen (pozn. 3), obr. 4 v nestránkované barevné obrazové příloze.

¹²³ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 15. Z Kolátorova textu vyplývá, že jiná možnost než rozebrání takové plovárny nebyla. Víme ale, že například Mejzlíkovy říční lázně v Praze-Podolí, založené před první světovou válkou a zdokonalené a rozšířené ve dvacátých a třicátých letech, údajně bývaly po sezóně celé odtaheny do lodního zimoviště na Smíchov, do dnešního smíchovského přístavu. Podle Jiří Kouba [ve spolupráci s Miroslavem Kaňkou], *Mejzlíkárna aneb Mejzlíkovy podolské říční lázně v roce 1912, Bazén a Sauna XIII*, 2006, č. 3–4, s. 20. Některé části Mejzlíkovy plovárny se ale tak jako tak musely rozebrat, protože víme, že na jaře se montovala dřevěná plata a do vody spouštěly bazény. Podle vzpomínky Mejzlíkovy dcery Evženie. Blanka Kovaříková – František Dostál [ve spolupráci s Jiřím Koubou], *Zlatá éra pražských plováren, Vlasta magazín retro*, 2009, č. 2, 10. 6., s. 16.

¹²⁴ Kolátor používal slovo *basén*, bez uvozovek.

¹²⁵ Vše o plovoucím bazénu podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 14–19.

kového „bazénu“ a nešťastně nepodplavali pod podlahu-vor, zapouštěly se kolmo k ní laťové přepážky. Údajně stačilo asi sedmdesát centimetrů pod hladinu. V „bazénu“ pro plavce to bylo vše. Ten pro neplavce potřeboval ještě mělké dno. V příslušné hloubce měl dřevěnou podlahu, připevněnou po obvodu k vorové konstrukci. Plovoucí „bazén“ pro neplavce tak byl jakousi dřevěnou klecí ve vodě.

Ještě ve třicátých letech plovoucí plovárna představovala regulérní možnost, jak postavit koupaliště na přirozeném zdroji vody, a ani Václav Kolátor byt' jedinkrát nenaznačuje, že by šlo o anachronismus. Přitom to byl nejstarší druh koupaliště (lépe tedy *plovárny*), vlastně archetyp, jehož kořeny sahají do druhé poloviny osmnáctého století.¹²⁶ ● 35 Do Prahy novinka dorazila k roku 1809, což stačilo k prvenství ve střední Evropě.¹²⁷ Šlo o vojenskou plovárnu v Praze na levém břehu Vltavy.¹²⁸ Od čtyřicátých let vznikalo na českých řekách množství *občanských plováren*, poučených těmito staršími vojenskými plaveckými školami. V Praze vyrostla první „civilní“ plovárna v roce 1840, na levém břehu Vltavy kousek po proudu za starší vojenskou, v místech před dnešním Čechovým mostem. Za autora projektu klasicizující hlavní budovy, která dodnes stojí (a v níž se natáčí pořad *Na plovárně* s Markem Ebenem a jeho hosty), je považován Josef Kranner.¹²⁹ Litografie z roku 1844 ukazuje kulisu kabin s monumentálním antikizujícím portikem ve střední části.¹³⁰ ● 5 K vodě se sestupovalo po dvojici schodišť s celkem obyčejným dřevěným zábradlím. Dřevěný „bazén“ se zřejmě moc nelišil od těch prvorepublikových. Na obrázku lze rozeznat už i pružná prkna pro skoky a nechyběla ani dřevěná skokanská věž. Nějací začátečníci se učí plavat a jsou při tom zachyceni jako ryba na prutu, který drží člověk na břehu. Taková výu-

---

¹²⁶ Jako jedny z prvních plovoucích lázní, ukotvených na dvou lodích, se objevily lázně v Paříži na Seině v roce 1760. V roce 1774 vznikla plovoucí plovárna ve Frankfurtu nad Mohanem. Po několik dalších desetiletí vznikaly takové plovárny pro potřeby vojáků, kteří se učili plavat. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 6. – Leeuwen (pozn. 3), s. 29 a obrázek 2 v nestránkované barevné obrazové příloze.

¹²⁷ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 6. – Svobodová (pozn. 1), s. 352. – Jiří Kouba, Vojenská plovárna v Praze, *Bazén a Sauna* XIII, 2006, č. 7–8, s. 28–31.

¹²⁸ Plovárna vznikla přičiněním rakouského generála Arnošta von Pfuela, milovníka a propagátora plavání, který stál i za realizací vojenské *plovoucí plovárny* v Berlíně (1817). Ibidem. Markéta Svobodová udává, že vojenská plovárna se nacházela pod Letnou. Přesné místo uvádí Jiří Kouba, bylo na levém břehu Vltavy v blízkosti řetězové lávky pro pěší.

¹²⁹ Vše o občanské plovárně v Praze pod Letnou podle Jiří Kouba, Občanská plovárna, *Bazén a Sauna* XIII, 2006, č. 5–6, s. 30–32. – Svobodová (pozn. 1), s. 352. Podle Vlčkovy encyklopedie Kranner v r. 1840 Občanskou plovárnu stavěl. Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 336.

¹³⁰ Například viz Svobodová (pozn. 1), s. 356, obr. 3.

ka plavání existovala ještě za první republiky.¹³¹ Občanská plovárna fungovala velmi dlouho a už kolem roku 1870 ji Eckertova fotografie zachycuje v jiné podobě, po přestavbě.¹³²

Také další pražské plovárny, vzniklé ještě v devatenáctém nebo kolem přelomu století, měly plovoucí bazény, aniž by se na tom později něco změnilo. ● 38 Plovoucí bazény se stavěly také na plovárnách stejně starých i mladších, meziválečných, na mnoha dalších místech. *Plovoucí plovárny* fungovaly ve velkoměstě, ve městech i v malých obcích.¹³³ ● 39

Mezi všemi vesměs anonymními realizacemi víme prozatím o třech případech, kdy se typu *plovoucí plovárny* ujal avantgardní architekt. Do sportoviště pod Barrandovem, na dohled od proslulého plaveckého stadionu, navrhl *plovoucí* partii Vladimír Grégr (1929–1930). Neocenitelné svědectví o ní zanechal Václav M. Havel.¹³⁴ Vladimír Grégr, „veselý příslušník naší mladé generace“ a „důsledný reformátor života“¹³⁵, se jako podnikavý a finančně dobře situovaný architekt rozhodl postavit v Praze „jakési sdružení vyšší estetické úrovně, kde každý člen měl mít možnost v kteroukoliv denní dobu, kdy by se mu podařilo se na chvíli uvolnit, zahrát si tenis, volejbal nebo jinou hru, zastřílet si z luku, zacvičit si, vyjet na loďce nebo se vykoupat. Po sportu pak slušně pojmít a pobýt chvíli v příjemném prostředí ve společnosti přátel z řad členů“¹³⁶. Pro své plány si vybral zanedbané pozemky v délce asi čtyř set metrů pod barrandovskými Terasami mezi drahou a řekou, což jejich majitel Havel samozřejmě uvítal. Bylo to ale území, které kvůli nebezpečí velké vody i kvůli už tehdy plánované stavbě komunikace odsuzovalo celý podnik k předčasné likvidaci. Grégr to věděl, přesto se rozhodl ho vybudovat. Rizika (záplavy i předčasné vyklizení pozemků) obešel originálním způsobem. Potřebné klubovny, kabiny, loděnice i bufet – a asi i malý plovoucí bazén¹³⁷ – „na zakotvených, resp. k pobřeží připoutaných lodích. Byly to vlastně dvě velké paluby, zřízené na řadě pontonů. Na břehu byla pak jen hřiště a studna na pit-

---

¹³¹ Obecnou historii tohoto způsobu výuky a v širokém kontextu Leeuwen (pozn. 3), s. 17–21. V našem prostředí viz filmová ukázka z roku 1937 z koupaliště v Jičíně. www.jicinskydenik.cz, vyhledáno 28. 11. 2008. Dále viz fotografie z Mejzlikových říčních lázní v Praze-Podolí, Kouba, Mejzlikárna (pozn. 123), s. 21. – fotografie z plovárny na Berounce v Černošicích, založené v roce 1929. Milena Křížová, Staré plovárny na řece Berounce, *Bazén a Sauna XV*, 2008, č. 11–12, s. 10–11. Stejným způsobem učil plavat i Antonín Šůra na Zbraslavi, předobraz Vančurova mistra Důry. František Kadleček, Prám Antonínův aneb Říční lázně na Zbraslavi, *Bazén a Sauna XV*, 2008, č. 3–4, s. 24. Jak ostatně potvrzuje zmínka ve Vančurově *Rozmarném létě*. Vančura (pozn. 23), s. 25.

¹³² Svobodová (pozn. 1), s. 357, obr. 4 (z Wirthovy Zmizelé Prahy z roku 1948).

¹³³ Například Žofín, Mejzlikárna v Podolí, která se ostatně díky studii Markéty Svobodové dostala na obálku pátého čísla časopisu *Umění* v roce 2000. Velmi pěkné příklady například Chomutov, Jevišovice, Liberec, Strakonice, Znojmo, Žirovnice. Pohlednice autorky.

¹³⁴ Vše o plovoucí části Grégrova sportoviště, včetně datace, podle Václav M. Havel, *Mé vzpomínky*, Praha 1993, s. 309–312. O těchto partiích v Havlových vzpomínkách jsem se dozvěděla díky diplomové práci Ivety Hamouzové, *Zahradní město Barrandov. Vznik a vývoj pražské čtvrti v meziválečném období* (diplomová práce), Katedra občanské výchovy a filozofie PF UK, Praha 2008.

¹³⁵ *Ibidem*, s. 309 a 312.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 309–310.

¹³⁷ Na malý plovoucí bazén usuzují podle dobové fotografie, publikované v Hamouzová (pozn. 134), s. 66, obr. č. 18. Sama autorka však o plovoucím bazénu nehovoří a nezmiňuje se o něm ani Václav M. Havel.

nou vodu“.¹³⁸ Byly to „dvě běloskvoucí lodi moderních tvarů, které zde zakotvily“¹³⁹, se zaoblenými konci a s plným (rovněž dřevěným) zábradlím,¹⁴⁰ a které zářily na zelených trávnickových plochách. ● 43, II Jako atraktivní exteriér posloužilo v dobovém, experimentálně pojatém filmu *Před maturitou*, jehož hrdinové mimo jiné plynule přecházeli mezi Grégrovou plovárnou, plaveckým stadionem a Terasami.¹⁴¹ ● 44, 45

Havel cenil Grégrovo Sportovní sdružení pod Barrandovem hodně vysoko. Největší význam celého podniku „*prodchnutého poctivou láskou k věci a nezištností*“¹⁴² viděl v tom, že Grégr ukázal, jakou podobu může mít rekreace v hlavním městě a jaké možnosti k ní poskytuje jinak nedostatečně využívaná Vltava. Upozornil také na to, že obliba Grégrovy architektonické kanceláře, které se nedotkla ani stavební krize, pramenila právě odtud. Aniž by o to Grégr usiloval. „*Svou osobní přitažlivostí a osobitým rázem interiérů, které na lodích vytvořil, získal mnohé [i významné členy a hosty Sdružení] jako své zákazníky.*“¹⁴³

Po čtyřech letech existence sdružení byly pozemky státem, respektive Ředitelstvím pro stavbu vodních cest, vyvlastěny. Grégr dopředu věděl, že příjmy ze Sdružení sotva pokryjí výdaje na úroky. Přesto nečekal, že nakonec nebude mít zdaleka uhrazené ani náklady na úpravu hřišť a trávníků. „*Nejbolestněji jej však zasáhlo to, že nebyla žádná možnost využít zbývajících zařízení na lodích někde jinde.*“¹⁴⁴

Dalším avantgardním architektem, který navrhl *plovoucí plovárnu* i s plovoucími bazény, byl F. A. Libra. Podle dobových fotografií těžko posoudit, zda se tři dřevěné bazény na koupališti v Rakovníku (1931–1932), obklopené prostornou plošinou, zásadně odlišovaly od jiných realizací. ● 41 Výrazná je Librova práce v krajině, kdy trojice bazénů, umístěných v kraji rybníka, koresponduje s děním na břehu: tvar *plovoucí plovárny* a rozmístění bazénů v ní odpovídá velké vyklenuté pergole, akcentované drobnými stavbami. ● 42 Šlo o další kategorii *plovoucí plovárny*, využívané na stojatých vodách, kdy některé stavby se nacházejí na vodě, některé na břehu. Odpadala tím pomíjivost konstrukcí na vodě, protože ty už nebylo potřeba řešit jako odstranitelné.¹⁴⁵ V případě F. A. Libry je těžké určit, nakolik byla *plovoucí plovárna* jeho záměrem, a nakolik o něm rozhodlo město. Každopádně v jeho následujících dvou koupalištích, v Rokycanech (1932–1934) a v Heřmanově Městci (1933), už se dřevěná mola se zapuštěnými bazény neobjevila.

---

¹³⁸ Havel (pozn. 134), s. 310.

¹³⁹ Ibidem, s. 310–311.

¹⁴⁰ Podle filmu *Před maturitou* z roku 1932, režie Svatopluk Innemann a Vladislav Vančura.

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² Havel (pozn. 134), s. 311.

¹⁴³ Ibidem, s. 312.

¹⁴⁴ Ibidem, s. 311.

¹⁴⁵ Vše o plovoucích plovárnách na stojaté vodě podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 14, 18.

Konečně plovoucí plovárnou se na počátku třicátých let zabýval také Ladislav Machoň. V Národním technickém muzeu v Praze se nacházejí plány plovoucího koupaliště „pro pana generálního ředitele dr. K. Loevensteina v Dobřenicích“, na něž zřejmě poprvé upozornila Markéta Svobodová.¹⁴⁶ Machoň toho v té době dělal pro dobřenickeho stavebníka více.¹⁴⁷ Doktor Loevenstein nezamýšlel stát se provozovatelem plovárny. Jeho plovárna měla být čistě soukromá, což je v našem prostředí zřejmě ojedinělé. Jestli se plovárna nakonec postavila, nevíme.¹⁴⁸ Můžeme však sledovat architektovy (a velmi pravděpodobně zároveň stavebníkovy) záměry na rybníku od první opatrné podoby a skutečně nevelkého měřítka až k atraktivní verzi nebojácných funkcionalistických forem.¹⁴⁹ ● 46, 47, 48, III Tento návrh, poněkud překvapivý u Machoně, jehož „*uměleckému naturelu byly bližší méně křiklavé a méně expresivní dobové styly*“¹⁵⁰, počítal s venkovním schodištěm krásného tvaru, po němž se vystupovalo na velkou terasu. Schodiště v „mezaninu“ vyčuhovalo nad vodu, a mělo stříšku, která sledovala jeho půdorys a zčásti kryla ještě terasu. Terasa dostala typické rámy, jaké bývají na terasách funkcionalistických vil, tedy pochopitelně ne betonové, ale z dřevěných trámů. Dřevěný povrch plovárny převažoval, v některých partiích zřejmě překrytý bílým nátěrem.

To ukazuje krásná kolorovaná kresba plovárny.¹⁵¹ ● III Pohled z ptačí perspektivy dává vyniknout křivce schodiště a stříšky. Kresba se zálibně věnuje modři vody v plovoucím bazénu a v rybníce, zelenému břehu i rostlinám v truhlících na plovárně, jásavě červenému zábradlí i pěkně sladěným fáborkům na stožáru. Na rozdíl od ostatních plánů není kresba bohužel datova-

---

¹⁴⁶ Svobodová (pozn. 1), s. 363, obr. 10, a s. 352.

¹⁴⁷ V AAS NTM jsou plány ke kryté jízdárně v Dobřenicích (1930–1931), 20 plánů, a k dílně v Dobřenicích (1930), 2 plány. NTM, AAS, fond 26 Ladislava Machoně, složka 20060629/ 03.

¹⁴⁸ Přimo v Dobřenicích u Hradce Králové (mezi Hradcem a Chlumcem) rybník není, mohlo to ale být v blízkém okolí, v tomto ohledu bohatě disponovaném. Cestu do Dobřenic jsem nepodnikla, místní pamětníci to ale určitě budou vědět.

¹⁴⁹ Vzhledem k tomu, že publikován byl oprávněně jen ten poslední návrh, věnujeme pozornost i dvěma zbývajícím. Loevensteinova plovárna měla být umístěna celá na rybníku. Což obzvlášť v nejstarší verzi nebylo těžké: ● 46 malý kousek dřevěné konstrukce, na ní jedna kabina, maličký *plovoucí bazén* (5 x 7 m) a ochozy jen ze dvou stran kolem něj. V rohu místo pro obyčejnou venkovní sprchu, před kabinou lavička, schůdky do bazénu i „ven“ do rybníka, dřevěné prkno a víc než stožár už by se tam snad ani nevešlo. NTM, AAS, Machoň (pozn. 147), Náčrt plovoucího koupaliště pro pana [...], duben 1931.

Detailní plány, svědčící o tom, že s plovárnou se to myslelo víc než vážně, jsou jen o měsíc mladší, ukazují ale docela „jinou“ plovárnu. ● 47 O hodně větší (se třemi kabinami a s dalšími dvěma „kajutami“ pro základní zázemí; plovoucí bazén 9 x 4 m) a dokonce se střešní terasou. Venkovní schodiště, po němž se vystupovalo na terasu, v „mezaninu“ vyčuhovalo nad vodu, a mělo stříšku, zčásti kryjící ještě terasu. Schody a terasa dostaly drátěné zábradlí. Plán určoval i místa pro truhlíky se zelení, které měly být postaveny při krajích terasy a v ohybu schodiště. Počítalo se také s miniaturním „*přístavištěm*“ na lodičky. NTM, AAS, Machoň (pozn. 147), Plán plovoucího koupaliště pro pana [...], květen 1931.

¹⁵⁰ Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*, Praha 1994, s. 218.

¹⁵¹ NTM, AAS, Machoň (pozn. 147). Jde o kolorovaný exemplář těžce nepopsané a nedatované kresby, kterou publikovala Markéta Svobodová (pozn. 1), obr. 10 na s. 363.

ná.¹⁵² Formálně by bezpochyby byla poslední, nejprogresivnější verzi. Víme, že k ní byl vypracován i půdorys.¹⁵³ ● 48 Detailní plány jsou však v Národním technickém muzeu dochovány jen pro onu prostřední verzi „číslo dvě“. V tuto chvíli nevíme tedy nejen to, zda plovárna nakonec vznikla nebo ne, ale ani jakou podobu by vlastně měla.

Plovoucí plovárny se tedy v meziválečném období běžně stavěly, a to na úrovni od velkoměsta po malou obec. Žádný problém s nimi neměl ani znalec Kolátor, jakkoli tento typ osobně nikdy nenavrhoval. *Plovoucí plovárna* byla dokonce „povýšena“ zájmem některých špičkových architektů. Přesto třicátá léta znamenala v podstatě její zánik. Ve druhé polovině dvacátého století už se nové zřejmě nerealizovaly. Zatímco v devatenáctém století byly dřevěné klece, ponořené v řece nebo rybníku, víceméně jedinou možností, jak postavit venkovní „bazén“, za první republiky se ke slovu dostaly betonové nádrže. A v mnoha případech se od plovoucích mol s bazény prostě upustilo a plavalo se nebojácně v celé velké přírodní nebo umělé nádrži. Ono pevné ohraničení dřevěného bazénu a vůbec prostoru plovoucí plovárny, alespoň té z devatenáctého a z počátku dvacátého století, mimochodem souviselo i s původní uzavřeností, skrytostí člověka (jistě především ženské poloviny) při pobytu ve vodě.¹⁵⁴ ● 37 Zřejmě proto jsou zmíněné konotace *plovoucí plovárny* ve dvacátých a třicátých letech nejednoznačné, ohlašující zároveň její labuť píseň.

Ambivalentní postavení *plovoucí plovárny* jako něčeho archaického, a přitom současného a dokonce pro modernisty tak přitažlivého, jako by shrnovalo Vančurovo *Rozmarné léto*. Ano, také mistrovny lázně na řece Orši byly bezpochyby *plovoucí plovárnou* a tak ji zachytily i Čapkovy ilustrace. ● 40 V kapitole „*Stáří a poloha ústavu Antonína Důry*“¹⁵⁵ se dozvídáme, že to byl „*plovoucí dům*“¹⁵⁶ („*Prám Antonínův, na němž jsou zbudovány lehké stavby plovárenské, jest upoután, kde se hřbet Orše poněkud čerí, větře písčinu zvíci padesáti sáhů.*“¹⁵⁷). Nechyběla ohraničená nádrž („*Poshovte mi, abych obeplul nádrž*“¹⁵⁸), bezpochyby dřevěný „bazén“ („*Řka to, jal se plavčí mistr sestupovati po schůdcích a vhroutil se do bazénu*“¹⁵⁹). Ostatně *plovoucí plovárnou*

---

¹⁵² Na kresbách není ani měsíc, ani rok. Markéta Svobodová ji (respektive nekolorovaný exemplář) automaticky datuje k témuž roku 1931, což je samozřejmě víc než pravděpodobné. Nedatovaný je i půdorys ● 48, který se k této variantě váže.

¹⁵³ Ten ukazuje, že nejodvážnější verze se lišila svým situováním. Na rozdíl od zbývajících dvou návrhů počítala s usazením kolmo ke břehu. Jinak pokud jde o půdorys i celkové řešení (ne však formu), je variantou verze z května 1931.

¹⁵⁴ Přerod od plováren, které zamezovaly tomu, aby na jejich koupající návštěvníky hleděli kolemjdoucí nebo dokonce diváci, v *podívanou*, sleduje Paul Overy (pozn. 4), s. 161–162.

¹⁵⁵ Vančura (pozn. 23), s. 12.

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Ibidem.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 17.

¹⁵⁹ Ibidem.

byly i říční lázně na Zbraslavi, odůvodněně pokládané za předobraz plovárny v Krokových Varech zbraslaváka Vančury.¹⁶⁰

Přitažlivost samotné myšlenky *plovoucí plovárny* však neměla zmizet ani ve druhé polovině dvacátého století, když se znovu vynořila představa její „ryzí“ podoby, plovárny na lodi. Něco takového v meziválečném období skutečně existovalo a věděl o tom i Václav Kolátor.¹⁶¹ Šlo o velké lodi, zakotvené na břehu, upravené jako plovárny. Na takové lodi se nacházel bazén pro plavce i neplavce, šatny a potřebné zázemí. Kotvily v „některých větších městech cizích“¹⁶², v Československu žádná nebyla. Kolátor viděl největší výhodu v tom, že loď se mohla odtáhnout kamkoli k vhodnému přezimování. Na rozdíl od běžných plovoucích plováren tím odpadalo rozebírání a opětovné stavění po a před sezónou, které zřejmě v Čechách převažovalo.¹⁶³

V sedmdesátých letech se k plovoucí plovárně-lodi vrátil Rem Koolhaas, aby jí obsadil do hlavní role v nestandardním podobenství o konci moderní architektury a kritice amerického postmodernismu.¹⁶⁴ Plovoucí plovárně-lodi v něm přisoudil status „nejpopulárnější stavby v historii moderní architektury“¹⁶⁵: „Moskva, 1923. Jednoho dne ve škole vymyslel kterýsi student plovoucí plovárnu. Nikdo si nepamatuje, kdo to byl. Ta myšlenka visela ve vzduchu. Jiní vymýšleli vznášející se města, sférická divadla, celé umělé planety. Někdo musel vymyslet plovoucí plovárnu. Plovoucí plovárna – enkláva čistoty v kontaminovaném okolním prostředí – se zdála prvním krokem, skromným, leč radikálním, v postupném programu zdokonalení světa prostřednictvím architektury.“¹⁶⁶ Koolhaas vybavil ocelový prototyp ideologickým nábojem, čistě konstruktivistickým charakterem, klíčovými pojmy „akce = reakce“¹⁶⁷ a „samopohyb“¹⁶⁸, a nechal ho vyplout na Atlantik.

---

¹⁶⁰ Plovárna na Zbraslavi vznikla někdy na přelomu 19. a 20. století. Jejím zakladatelem byl Antonín Šůra, který ji se svou manželkou provozoval nakonec několik desetiletí. Nejdříve byla ukotvená na levém břehu Vltavy v místech pod dnešním mostem Závodu míru. Šůra s ní přeploval (byla to přece *plovoucí plovárna*) i na protější břeh k Závisti. Počátkem dvacátých let přibývalo výletníků z Prahy a Šůra vybudoval na pravém břehu druhou plovárnu, tentokrát už ne plovoucí, ale stálou. Levobřežní *lázně* fungovaly do konce třicátých let a ty pravobřežní na Závisti až do roku 1954. Mezi pravidelné hosty patřili zbraslaváci Saša Rašilov a Vladislav Vančura, často i jejich přátelé Jindřich Plachta, Theodor Pištěk, Antonie Nedošínská nebo Jiří Steimar. Všechny poznatky o říčních lázních na Zbraslavi a jejich zakladateli podle Kadleček (pozn. 131).

¹⁶¹ Vše o plovoucí plovárně-lodi v meziválečném období podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 15.

¹⁶² Ibidem.

¹⁶³ Viz pozn. 123.

¹⁶⁴ Rem Koolhaas, *Třešticí New York. Retroaktivní manifest pro Manhattan* [přeložil Jiří Ogrocký], Praha 2007, s. 242–245. Příběh plovárny je jeden z pěti textů, tvořících Dodatek knihy. Koolhaas je chápal jako fiktivní závěr, završující hold newyorskému urbanismu, „*kultuře zahušťování*“. Tyto texty nenapsal Koolhaas sám. První český překlad bohužel v jediném případě, zrovna u Příběhu plovárny, neupřesňuje autorství ani neuvádí autora hlavní kresby, jímž je pravděpodobně Madelon Vriesendorp. Toto určení se opírá o Leeuwen (pozn. 3), s. 44.

¹⁶⁵ Koolhaas (pozn. 164), s. 242.

¹⁶⁶ Ibidem.

¹⁶⁷ Ibidem.

¹⁶⁸ Ibidem.

Koolhaasův *Retroaktivní manifest pro Manhattan* dokonce obsahuje obrázky neobyčejného plavidla, odpovídající popisu: ● 50 „Plovárnu tvořil dlouhý obdélník z kovových plátů, přišroubovaných na ocelovou kostru. Dvě zdánlivě nekonečné lineární šatny tvořily jeho delší strany – jedna pro muže, druhá pro ženy. Na každém konci byla skleněná hala s dvěma průhlednými stěnami; jedna stěna umožňovala pohled na zdravé a někdy vzrušující aktivity pod vodou v bazénu, druhá zase na ryby, jak zápasí se smrtí v znečištěné vodě.“¹⁶⁹ Plovárna byla vlastně blokem manhattanské mřížky, postaveným v Moskvě, a zároveň mrakodrapem, nebo dokonce, „jak se mračna odrážela na její hladině, byla víc než nějaký mrakodrap, byl to díl nebes dole na zemi.“¹⁷⁰

Když s ním sovětsí konstruktivisté dorazili po čtyřiceti letech plavby do New Yorku (mělo se to stát v roce 1976, dva roky před prvním vydáním *Třešticího New Yorku*), jejich vysněného místa svobody a dobré architektury, nastalo oboustranné zděšení. Američtí architekti se nechtěli konfrontovat s „neúprosnou jednoduchostí“¹⁷¹ plavidla, a ti sovětsí si zase nevěřičně kladli otázku, zda do Ameriky nedorazil komunismus, zatímco se plavili přes oceán. Podobenství uzavřel Koolhaas kolizí, když imaginární plovárnu nechal narazit do neméně imaginárního plastového objektu uprostřed East River.¹⁷² ● 49 „Ocel plovárny projede plastem skulptury jako nůž hroudou másla“¹⁷³, je poslední věta. I kdyby se však sovětským architektům podařilo doplout zpátky do Evropy, v sedmdesátých letech by je tam čekal, bezpochyby podle principu *akce = reakce*, neoracionalismus, evropská varianta amerického postmodernismu. Ale ne, cesta zpátky přece byla na dalších čtyřicet let, takže architekti-plavci-plavčíci jsou dosud na moři...

Ani dnes není myšlenka *plovoucí plovárny*-lodi úplně mrtvá. Nově vybudovaný sportovní areál v místě v Praze proslulých Žlutých lázní počítal původně s bazénem, postaveným a provozovaným právě na lodi.¹⁷⁴ Povědomí o plovoucím bazénu zaznělo i v souvislosti s mistrovstvím

---

¹⁶⁹ Ibidem.

¹⁷⁰ Ibidem. s. 244.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² Byla to gigantická maketa Géricaultova *Voru Medusy*, „symbol metropolitních muk Manhattanu – dokazující jak potřebu, tak nemožnost „úniku“.“ Ibidem, s. 241.

¹⁷³ Ibidem, s. 245.

¹⁷⁴ Jiří Kouba [ve spolupráci s pamětníkem Miroslavem Kaňkou], *Žluté lázně. Ústav pro léčbu nudy, Bazén a Sauna XII*, 2005, č. 5–6, s. 18. Definitivní tečku za starými Žlutými lázněmi (1910) na pravém vltavském břehu v Podolí udělala povodeň v srpnu 2002. Od roku 2005 na jejich místě funguje ohromné „multifunkční sportovně-relaxační centrum“ O² Žluté lázně, chvástající se třeba největším areálem na plážový volejbal v České republice. Něco ze slávy Žlutých lázní do jisté míry stále existuje. Jednak v samotném názvu areálu, jednak v charakteristické žluté barvě (na počátku dvacátého století dal lázním jméno *žlutý nátěr* oplocení, kabin a dalších budov). Navázalo se dokonce i na tradici lázeňského hesla, které dnes zní „ústav pro léčbu nudy“. Původní heslo „VZDUCH – SLUNCE – VODA, KAŽDÉMU ZDRAVÍ DO DÁ“ nemohlo zůstat nezměněné, už vzhledem k tomu, že v celém areálu je koupání ve Vltavě zakázáno, ibidem, s. 18–21. Konec koupání ve Žlutých a všech ostatních pražských říčních lázních na Vltavě ale přišel už ruku v ruce s výstavbou přehrad Vltavské kaskády v padesátých letech 20. století, která ochladila vodu, dále se znečištěním vody a hlavně s výstavou nových koupališť a krytých bazénů. Kouba, *Mezlikárna* (pozn. 123), s. 20.

světa v plavání v Barceloně v roce 2003.¹⁷⁵ Jsou to sice skromné příklady, přesto však snad směřující k tomu, abychom nepřestávali věřit, že *plovoucí plovárna* se architektům z mysli nevytratila definitivně.¹⁷⁶

---

¹⁷⁵ V tomto případě jde ale skutečně spíš o povědomí o existujícím a přitažlivém pojmu plovoucího bazénu. Bazén v Barceloně se totiž nevznášel na hladině, ale „ve vzduchu“, ve výšce dvou metrů od podlahy. Mistrovství se konalo v multifunkční hale v Palau Sant Jordi. Provozovatel požadoval demontovatelný bazén (50m x 25 m x 2 m), který nebude spočívat přímo na podlaze. Katalánská nadnárodní společnost AstralPool, zabývající se výrobou technologií a příslušenství bazénů, která uspěla v soutěži, zadání vyřešila bazénem, jehož konstrukce byla smontovaná z panelů z galvanizované oceli. Inovace spočívala ve výtuhových ocelových tyčích, které udržely tlak vody na stěny bazénu. Karel Říha, Astralpool a největší „plovoucí“ bazén na světě, *Bazén a Sauna XI*, 2004, č. 3–4, s. 4–5.

¹⁷⁶ Leeuwen, který *Příběh plovárny* nemohl opomenout, přisuzuje Koolhaasovi ohledně plovoucích plováren poslední slovo. Leeuwen (pozn. 3), s. 44.

2. 2 Nautismus bez vody a voda bez nautismu?

Když psal americký architekt a teoretik Robert Venturi svou druhou knihu, *Poučení z Las Vegas*, inpirovalo ho jak toto rejdiště zábavního průmyslu a reklamy, tak lingvistika.¹⁷⁷ Ta ho přivedla na myšlenku, že obdobně jako v řeči, i v architektuře existují jednotlivá nářečí – dialekty: různé regiony se liší specifickými znaky. Venturi se dále zamýšlel nad hlavními zdroji inspirace a symboliky, ze kterých čerpala architektura 20. století, a vyšla mu z toho dvě nářečí. Nautické a industriální.

Nautismus zavedl (nebo spíše, jak ještě uvidíme, znovuzavedl) do architektonické teorie i praxe Le Corbusier, který v kultovní knize *Za novou architekturu* z roku 1923 věnoval kapitulu transatlantickým parníkům a ve svých návrzích začal s touto inspirací pracovat.¹⁷⁸ Dokonce si vyzkoušel adaptaci opravdové lodi. I když to nebyl americký parník s desítkami nebo stovkami kajut, ale „obyčejná“ nákladní loď, kterou pařížská Armáda spásy upravovala na ubytovnu pro bezdomovce.¹⁷⁹ Na „architektuře“ velkých lodí mu imponovaly její obecné vlastnosti: čistota, proporce, nové a velkorysé formy, zajímavé objemy, kontrast masy a útlých prvků, světlo, jednota materiálu.¹⁸⁰ Byla to zkrátka „čistá, jasná a zdravá architektura“, osvobozená od veteše „dusících slohů“.¹⁸¹ Obdobným způsobem, v obecných kategoriích, se mu tato inspirace odrazila v návrzích. V projektech z dvacátých let nacházíme velké prosklené plochy, volné prostory, terasy i ony zajímavé objemy, často příznačně modelované pomocí křivek.¹⁸²

Také v českém prostředí vzniklo mnoho návrhů, které pracují s myšlenkou, že je vzrušující pronášet do architektury motivy, odkazující k moderní technice, „exaktnímu“ bydlení i k romantice cest a vůni dálek. Některé z nich jsou sofistikované jako přístup Le Corbusierův. Takový *pavilón ČSR*, technicistní prelud, ukotvený na Mezinárodní výstavě umění a techniky v Paříži v roce 1937, dokonce sugestivně předznamenává hnutí high-tech.¹⁸³ Ve třicátých letech, kdy se obecné kategorie, vyzdvihované na lodní architektuře Le Corbusierem, stávaly víceméně standar-

---

¹⁷⁷ Pasáž o Venturim a jeho druhé knize *Learning from Las Vegas* podle přednášky Rostislava Šváchy, Postmodernismus, AVU v Praze, letní semestr 2008, 25. 3. 2008.

¹⁷⁸ Část „Oči, které nevidí“, obsahuje kapitoly I. Parníky, II. Letadla, III. Automobily. Podle Le Corbusier-Sanquier, *Za novou architekturu* [přeložil Pavel Halík], Praha 2004, s. 65-117.

¹⁷⁹ Koolhaas (pozn. 164), s. 197. Koolhaas připomíná, že 160 vandráků, poskládaných „v párech patrových postelí po délce lodí z železobetonu“, představovalo pro moderní architekturu ideální klienty: „neustále potřebují útulek a hygienu, jako skutečné milovníky slunce a venkovních prostranství je nezajímá architektonická doktrína ani formální plán dispozice“, tamtéž. Viz také Petr Volf, Člun spásy, *Reflex* XIX, 2008, č. 9, 28. 2., s. 72–73.

¹⁸⁰ Le Corbusier (pozn. 178), s. 65–80.

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Obrazový materiál například viz Tim Benton, *The Villas of Le Corbusier 1920-1930*, New Haven and London 1987.

¹⁸³ Charakter pavilonu, včetně souvislostí (londýnská škola, kde v šedesátých letech high tech vznikl, mezi lety 1848–1849 hostila Jaromíra Krejčara), podle Rostislav Švácha – Antonín Tenzer – Klaus Spechtenhauser, *Jaromír Krejcar 1895–1949*, Praha 1995, s. 129–141.

tem, nautismus dozrál do své možná „typické“ podoby. Ta by se dala charakterizovat jako poučené zakomponování konkrétních nautických prvků do zralé funkcionalistické architektury. Mnozí čeští architekti se na této fázi s chutí podíleli. Ladislav Žák třeba pro herečku Lídu Baarovou navrhl vilu s evidentními odkazy na lodní architekturu. Dům má kruhová okna, „parníkový“ komín, ba dokonce lodní „příd“ a „zád“.¹⁸⁴ Další Žákova stavba, vila pro spolumajitele továrny na letadla Avia a zároveň leteckého konstruktéra Miroslava Hajna, je vybavena dokonce elegantním „kapitánským můstkem“, ze kterého mohl inženýr Hajn sledovat přelety letadel, startujících z nedalekého letiště ve Kbelích.¹⁸⁵ V Hajnově vile se tak propojily, trochu jako v Le Corbusierově knize, nautické a aero-podněty. Interiér je koncipován tak, že ložnice v patře svými malými rozměry záměrně evokují lodní kajuty.¹⁸⁶

Nautismus imponoval řadě dalších českých architektů. Jak ale upozorňuje Rostislav Švácha, v našem prostředí – a to je jeho specifikum – se tato inspirace zpravidla zmenšovala, když se transatlantické kolosy měnily v malé parníčky na Vltavě.¹⁸⁷ Nicméně dešifrovat tyto motivy lze dále třeba u Evžena Linharta, Jana Evangelisty Kouly, Víta Obrtela nebo Jaromíra Krejčara. Tímto obsahem ozvláštňovali jak rodinné domy, tak třeba kancelářský dům¹⁸⁸ nebo kavárnu¹⁸⁹; nacházíme ho poměrně překvapivě ale i v horské chatě¹⁹⁰. Naopak jako logické nebo dokonce příhodné řešení se můžou zdát prvky nautismu u veslařského klubu¹⁹¹ nebo lázeňského domu¹⁹². Odtud zbývá jen krůček k architektuře krytých bazénů a k drobné architektuře v areálech koupališť. Nebylo by snad úplně od věci předpokládat, že na základě takové obliby nautických motivů představovala architektura pro vodní sport pomalu jejich nejvhodnější nositelku. V jaké míře architekti stáli o to, ukotvit své parníky a parníčky přímo u vody?

Podívejme se na příklad Jaromíra Krejčara, který navázal na Le Corbusiera a po jeho vzoru podložil své návrhy teoretickou reflexí architektury zaoceánských parníků.¹⁹³ Krejcar s nautismem pracoval také ve vlastní tvorbě. Pro kancelářský dům *Olympic* počítal

---

¹⁸⁴ Například Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 447, obr. na s. 460–461.

¹⁸⁵ *Ibidem*, s. 447, obr. na s. 458.

¹⁸⁶ Také viz Vladislava Valchářová, *Nautické motivy v průmyslových a obytných stavbách – od romantismu konce 19. století k matematické logice moderního života*, *Listy S.V.U. Mánes V*, 2001, č. 3–4, s. 6–7.

¹⁸⁷ Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 234.

¹⁸⁸ Jaromír Krejcar, kancelářský dům *Olympic*, 1923–1924 a 1926–1928. Rostislav Švácha, *K dějinám Krejčarova Olympiku*, in: *Stoletá Praha XXIII. Pražské památky 19. a 20. století. Sborník Pražského ústavu památkové péče*, Praha 1997, s. 219–238.

¹⁸⁹ Návrh J. E. Kouly, kavárna na nábřeží Vltavy, 1923. Viz například Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 240.

¹⁹⁰ Návrh Víta Obrtela, soutěžní projekt Švehlovy chaty v Krkonoších, 1936. Viz například Rostislav Švácha, *Vlaštovka, která má geometrické hnízdo. Vít Obrtel*, Praha 1985, s. 202–203. Jedna polovina chaty je koncipována jako zaoceánský parník s kulatými okny a terasou s parníkovým zábradlím.

¹⁹¹ Návrh Víta Obrtela, sanatorium veslařského klubu, asi 1922–1923. Viz například *ibidem*, s. 230–231.

¹⁹² Jaromír Krejcar, sanatorium Machnáč v Trenčianských Teplicích, 1929–1932. Viz například Švácha – Tenzer – Spechtenhauser (pozn. 183).

¹⁹³ Jaromír Krejcar ve sborníku *Život II* z roku 1922. Převzato podle Švácha – Tenzer – Spechtenhauser (pozn. 183).

s „parníkovým“ zábradlím terasy, a především jeho lázeňský dům *Machnáč* je jakousi „nautickou architekturou číslo jedna“, přičemž v sobě nese i kus druhého zmíněného nářečí, industriálu.¹⁹⁴ Hned v roce 1921, zřejmě ještě jako školní práci, Krejcar vytvořil *návrh Lidových lázní na nábřeží Vltavy*.¹⁹⁵ Na nerealizovaném návrhu mívá skutečný (tedy nakreslený) parníček budovu lázní, která je sama o sobě prostá atributů nautismu. Charakterizují ji jakési robustní objemy, částečně do sebe zapuštěné, jako to známe ze studií Bedřicha Feuersteina a dalších mladých architektů, odnášejících si kolem roku 1920 „*poučení z vývoje kubismu*“;¹⁹⁶ nechybí ani modifikovaný a v tomto okruhu užívaný křížový motiv. Jedná se o velmi raný návrh, kdy nautismus možná ještě neměl šanci projevit se.

Zaoceánský parník možná přistál v brněnských Zábřovicích, což by – jak už bylo řečeno – v našem prostředí nebylo zrovna obvyklé. Zimní lázně ze slavného areálu koupaliště Bohuslava Fuchse nesou na střeše široký komín s aerodynamickou křivkou, s kruhovými okénky a zábradlím při okraji střechy. Na návrhu vyčuhují trubky komínů ještě výrazněji, v této podobě ale nebyly realizované.¹⁹⁷ Celkově působí velká budova zimních lázní – hlavně dnes, kdy jsou elegantní pásová okna s ocelovými rámy a zárubněmi¹⁹⁸ nahrazena luxfery – spíše jako továrna. Ve spojení s komínem se však u vstupního průčelí (a obdobně u průčelí, obráceného dovnitř areálu) dostávaly do hry nautické aspirace. Další části areálu už nautickou stopou zřejmě neoplývají. Boční fasáda zimních lázní se hlásí spíše k industriálu, ostatně areál sousedil a dodnes sousedí s jednoduchou budovou továrny, viditelnou i přímo od bazénů. Zdá se, že přes svou otevřenost až „vzdušnost“ evokuje také architektura zábrdovických letních lázní spíše průmyslovou architekturu. Každopádně poukázání na konkrétní prvky nautismu u letních šaten dělá potíže: možná terasy, ale to je příliš obecné; základní tvarovou charakteristiku zřejmě nenaplnuje ani jejich zábradlí.

Koupaliště v Opavě, dnes perfektně zrekonstruované a fungující, je dílem ne příliš známého místního architekta Otto Reichnera, který kvalitní funkcionalistickou budovu lázní akcentoval expresivními tvary i barevností.¹⁹⁹ Zadní průčelí s malými pásovými okny ozvláštňují červené betonové rámy na korunní římsě, zařezávající se do fasády. Hlavní průčelí, obrácené dovnitř are-

---

¹⁹⁴ Charakteristika Machnáče, včetně industriálu, podle přednášky Rostislava Šváchy (pozn. 177).

¹⁹⁵ Viz například Švácha – Tenzer – Spechtenhauser (pozn. 183), obr. na s. 37, soupis díla na s. 210.

¹⁹⁶ Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 205.

¹⁹⁷ Viz například *Dějiny českého výtvarného umění 1890–1938*, IV/ 2, Praha 1998, obr. na s. 57.

¹⁹⁸ Materiál oken podle Kolář (pozn. 21), s. 81.

¹⁹⁹ Rekonstrukce koupaliště v Opavě nebyla bez odezvy. Například reportáž druhého programu České televize *Kultura.cz*, 21. 7. 2007, 19. 35 h, nazvaná *Koupaliště utonulé a zachráněné*, také viz <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/21.7.2007/>. O zájmu svědčí také práce památkářky NPÚ ÚOP v Ostravě. Langeřová, *Památková obnova budovy městského koupaliště v Opavě* (nepublikovaná závěrečná práce posluchačky jednoletého studia památkové péče při NPÚ-ÚOP), NPÚ-ÚOP, Praha 2008. Fotografie z průběhu rekonstrukce opavského koupaliště viz například stránky provádějící stavební společnosti Ing. Pekárek, <http://www.pekarek.cz>, vyhledáno 6. 3. 2008.

álu, může evokovat parník, a to jak v obrysu, tak v nautickém zábradlí teras. ● 51, 52, 53 Přímo u bazénu je ukotvený malý „parníček“ – skokanská věž, skrývající zřejmě jako v ostravském areálu technické zázemí. ● 54

Obdobný model – hlavní průčelí nautické, zadní fasáda industriální – jako by byl sledován v městských lázních v nedaleké Ostravě. Mohutné uliční průčelí je proraženo dvěma velkými vstupy a ozvláštněno třemi „apsidami“ pokladen. ● 55 Dvoupodlažní „bazénové“ průčelí se hmotově hlásilo k nautismu terasami a zřejmě rafinovaným náznakem – předstupující půlkruhovou terasou. ● 56 Nad dveřmi kabin byly kajutové kruhové otvory. Měla-li být skokanská věž jakýmsi parníčkem, ukotveným u vody, architekt Moučka²⁰⁰ nám to neulehčil být jediným kruhovým okýnkem; hmotově se ale hlásí, podobně jako v Opavě, ke dvěma věžím – lodním „komínům“. ● 57, 58 Dnes už se tak můžeme dohadovat jen z dobových fotografií a původních plánů. Tento zajímavý areál s kvalitní architekturou, pocházející stejně jako opavský z doby kolem roku 1930, byl nepochopitelně zdevastován a je odsouzen k zániku.²⁰¹ ● 145

F. A. Libra nechal na břehu velké nádrže koupaliště v Rokycanech (1932–1934) přistát restauraci, nadanou také nautickými formami, a které se mimochodem říkalo – Parník. ● 59 Budova nebyvalých forem ohromného moderního transatlantického plavidla stála na pláži v Hradčanech (Kummer). ● 60 Pozdní, ale emotivní příspěvek k nautismu je spojen s koupalištěm v Rajčkových Teplicích (1942–1944), ● 61 které podle Otakara Nového bezostyšně kopírovalo Fuchsovu slavnou Zelenou žabu v Trenčianských Teplicích. Takto na Bohuslava Fuchse intenzivní nautická stopa by ale poukazovala třeba právě na vliv Otto Reichnera, jehož podíl na stavbě slovenská uměleckohistorická literatura nevyklučuje.²⁰²

Zdá se, že areálů koupališť s prvky nautismu není mnoho. Jejich nautické motivy jsou poměrně střídme a možná dokonce málo zřetelné, nebo rozhodně méně než bychom čekali po Koulově sportovním klubu nebo Obrtelově horské chatě. Než však začneme kvantitativně a kvalitativně hodnotit nautismus „u vody“, je třeba připomenout něco z jeho historie.

Emil Geistlich, ředitel pražské tiskárny *Politika*, velký vlastenec, Sokol a zapálený osvětový pracovník v jedné osobě, se zhruba před sto lety rozhodl založit „české“, vlastně „slovanské mořské lázně“.²⁰³ Místo pro ně našel v chorvatském městečku Baška, záměr mu vyšel a Češi už před první světovou válkou a pak i po ní jezdili na Jadran. Hotel, který Geistlich nechal postavit

---

²⁰⁰ Jméno architekta objevil Ing. Jiří Dudek z NPÚ-ÚOP v Ostravě, jemuž jsem zavázaná za fotografie současného stavu, dobových plánů a skeny dobových fotografií. Vstup do areálu se už pár let z důvodů bezpečnosti v žádném případě nedoporučuje.

²⁰¹ O osudu koupaliště například reportáž ČT (pozn. 199).

²⁰² Matuš Dulla – Henrieta Moravčíková, *Architektúra Slovenska ve 20. storočí*, Bratislava 2002.

²⁰³ Vše o Emilu Geistlichovi a jeho lázních v Bašce podle Pavlína Formánkové, Jak Emil Geistlich naučil Čechy jezdit na Jadran, *Dějiny a současnost XXIX*, 2007, č. 7, s. 24–27.

přímo na pláži, tvořila přízemní protáhlá budova. Uprostřed restaurace, po stranách pokoje, každý se samostatným východem na terasu, z níž se vstupovalo na pláž („Z pokoje rovnou do moře!“)²⁰⁴. Jinými slovy, byl to parník: hotel, na mořské pobřeží navržený pražským Matějem Blechou (postaven 1911), měl při pohledu z moře připomínat parník.

Lázně Emila Geistlicha si zakládaly na jakési demokratické skromnosti a jednoduchosti (prostě slovanské lázně).²⁰⁵ Zřejmě proto byl Geistlichův hotel „parníkem“ zřetelným, ale střídmým. Kolem roku 1910 do českého prostředí dorazila vlna nautismu, který mohl mít i značně romantickou podobu.²⁰⁶ A také byl určen přímo „k vodě“. V souvislosti s regulací řek vznikla celá řada návrhů i realizací vodních děl, připomínajících „lodě na pevnině“²⁰⁷. Vytvořil je dnes spíše méně známý architekt František Sander. Ve srovnání se Sanderovými návrhy je Geistlichův hotel přímo „puristickou“ zkratkou. Architekt Sander, povzbuzen zřejmě velkolepostí úkolu (nic menšího než regulace a zplavňování Vltavy a Labe), životní cestou – plavbou do Ameriky přes oceán, pozdní secesí a romantickými rezidui, vytvořil pozoruhodné stavby, navíc citlivě vsazené do krajiny. Domek plavidelníka tak dostal stožár s ráhnem a lanovým, kapitánský můstek a dva lodní koše.²⁰⁸ U vodárenské věže se počítalo s kajutovými okénky a vodní (a zároveň vlastně secení) křivkou vyvedenou v omítce.²⁰⁹ Také další Sanderovy návrhy, popřípadě realizace, opakují tento model, kdy stavba připomíná křižník, loď nebo maják jak v obryse, tak ve více či méně stylizovaných detailech.

V meziválečném období se přichylnost k nautickým motivům objevila postupně v několika avantgardních architektonických směrech. My jsme je zatím nijak nerozlišovali (Obrtel kolem roku 1922, Fuchs ve třicátých letech), jak však upozornila Vladislava Valchářová, respektive Rostislav Švácha, jejich nautismus se proměňoval.²¹⁰ Puristé, nadšení moderní technikou, se nestyděli být „doslovní“ a tvarovali stavbu celou jako parníček na Vltavě nebo steamer na Mississippi.²¹¹

---

²⁰⁴ Reklamní slogan hotelu Emila Geistlicha ibidem, s. 25.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Poznatky o nautických motivech kolem roku 1910 čerpány z Zdeněk Lukeš, *Lodě na pevnině*, *Technický magazín* XXX, 1987, č. 12, s. 34–39. – Valchářová (pozn. 186). Zdeněk Lukeš se v souvislosti s tvorbou Františka Sandera vyhýbá termínu „nautismus“ nebo „nautické motivy“. Když ale hovoří o „*podivuhodné sémantice*“ jeho návrhů, vyplývá z toho (obzvláště ve srovnání s článkem Vladislavy Valchářové), že má na mysli právě nautickou symboliku. Vladislava Valchářová dokazuje, že pojem „*nautismus*“ můžeme používat bez rozpaků i pro období na počátku dvacátého století. Není snad úplně na místě chápat Sanderovu tvorbu jako „*zcela ojedinělý fenomén v české architektuře*“ (Zdeněk Lukeš). Sander měl svérázný rukopis a skupina jeho vodních děl je pozoruhodná, s inspirací nautismem se však v této době setkáváme i jinde. Kromě příkladu z chorvatské Bašky viz například *palác Atlantik* v Karlových Varech (1913), „*takřka symbol Karlových Varů*“ od Alfréda Beyera, viz Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8), s. 364–365, 378.

²⁰⁷ Termín Zdeňka Lukeše (pozn. 206).

²⁰⁸ František Sander, první projekt domku plavidelníka na ostrově Štvanice v Praze, 1909–1910. Publikováno ibidem, s. 35.

²⁰⁹ František Sander, návrh vodárenské věže, kolem roku 1910. Publikováno ibidem, s. 38.

²¹⁰ Valchářová (pozn. 186), respektive Švácha, *Od moderny* (pozn. 150).

²¹¹ Valchářová (pozn. 186).

Snad ještě více se „opravdovému“ stroji chtěla přiblížit inspirace, jejíž kořeny sahaly k sovětskému konstruktivismu. V osmibokém půdorysu nerealizovaného *projektu Osvobozeného divadla* z roku 1926 od Josefa Chochola se odrážel tvar hvězdicového leteckého motoru.²¹² V perspektivní kresbě spatřovali historici umění evokaci lodi plující k novým zítřkům²¹³, a snad oprávněně, už proto, že Josef Chochol tuto kresbu vybavil vodní hladinou, ve které se stavba odráží. I zde se tedy protly nautické a aviatické motivy.

Funkcionalisté nebyli o nic méně nadšeni fungováním stroje a účelností dopravních prostředků. Šli dokonce pod povrch věci a z lodní architektury dokázali převzít účelné uspořádání vnitřního prostoru. Možná, že i někteří z nich se neubránili určitému „romantismu“, vnější prvky jejich nautismu jsou ovšem i tak rafinovanější než ty, které používali puristé: funkcionalistický dům měl fungovat jako stroj, ale nemusel tak proto na první pohled i vypadat.²¹⁴ Jaromír Krejcar dokonce varoval před tím, aby se „vilka na Sázavě“, tedy typ vlastně blízký architektuře koupališť, blížila formám auta nebo parníku.²¹⁵ Tyto formy jsou totiž odvozeny ze zcela jiných funkcí a pouhá blízkost vody (řeky Sázavy) zřejmě nestačí na argument pro. Být doslovný v nautických motivech, to už tu bylo. Funkcionalisté chtěli být sofistovanější. Že nejde o detektivní hru s konkrétními nautickými prvky, věděli od Le Corbusiera.²¹⁶

Zatímco tak máme velkolepá vodní díla s prvky nautismu (Sander) nebo návrhy puristů, situované „k vodě“ (kavárna na nábřeží, veslařský klub) a rovněž ozvláštěné nautickými motivy, koupalištím nakonec tak trochu ujel vlak. Kolem roku 1910 a znovu i na samém počátku dvacátých let bylo totiž ještě brzo – vlna rozkvětu bazénů a koupališť přišla o něco později. Pro třicátá léta už musíme počítat s rafinovanou řečí, která způsobuje, že projevy nautismu funkcionalistických areálů koupališť jsou poměrně „nenápadné“. Hlavně se ale zdá, že jejich autoři už vlastně tolik nestáli o to, přivést nautismus ze souše k vodě. A vypadá to, že tento proud, jako možná jediný, neprošel do projevů běžné produkce koupališť. Nautismus byl – obdobě jako v tehdejší architektuře vůbec – jen jednou z možností, jak akcentovat výraz stavby. Například Václav Kolátor, autor mnoha koupališť a zároveň textů o architektuře ve službách tělovýchovy, nautismu neholdoval, i když o kráse organických křivek jeho klouzaček a barrandovské skokanské věže není pochyb. • Nad přenášením motivů nautismu u něj převládá jiná motivace, směřující hlavně k promyšlenému, fungujícímu a hygienickému, tedy vskutku „továrnímu“ provozu městských lázní.

---

²¹² Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 300 (vč. obr.) a obr. na s. 301.

²¹³ *Ibidem*.

²¹⁴ Podle Valchářová (pozn. 186), respektive Švácha, *Od moderny* (pozn. 150).

²¹⁵ Valchářová (pozn. 186).

²¹⁶ Je-li některá z vil poněkud doslovnější ukázkou nautismu, pak zřejmě Lipchitzův ateliér, který má vedle velkých prosklených ploch a terasy také „kapitánský můstek“ a především jeden z těch zajímavých objemů, modelovaný jako mohutný lodní komín. Obrázky viz Benton (pozn. 182). Jinak se zdá, že po celá dvacátá léta Le Corbusier sledoval nautismus hlavně prostřednictvím obecných aspektů, viz výše.

Zdá se, že takové byly budovy z areálů jeho koupališť – funkcionalistické a „industriální“, což zároveň nevylučuje, že také kvalitní, vzdušné a krásné. Tento „industriální“ trend měl značnou váhu a byl dokonce napodobován i v běžné architektonické produkci, jak jsme už ostatně viděli. ●

Když se vrátíme na začátek úvahy, odvíjející se od zdrojů inspirace a symboliky pro architekturu dvacátého století, které Venturi spatřoval v nautismu a industriálu, pak se zdá, že ve skupině architektury pro vodní sport nautismus rozhodně neměl navrch. Nautismus zde představoval, obdobně jako v dalších oblastech architektury, jen jednu z možností. Přesto, že je to trochu paradox, v případech koupališť se nakonec nevyužívala moc často. Projektanti bazénů a koupališť se vyrovnávali s množstvím dalších podnětů a sledovali celou řadu jiných zájmů. „Plovoucí“ stavby nautismu, odrážející se na hladině bazénů, nádrží a rybníků, se objevovala zřejmě méně často, než skutečně plovoucí *plovoucí plovárny*.

3. Průvodce po architektuře a rekreační subkultuře koupališť

3. 1 Hledání formy. Perla mezi koupališti Dachovy u Hořic (1924 –1925)²¹⁷

Lesní koupaliště s kouzelnou dřevěnou budovou, asi jedinou stavbou svého druhu s vitrajemi. Místo nasáklé Sluncem a atmosférou. Ozdoba mezi prvorepublikovými koupališti, která dodnes stojí a slouží: koupaliště na Dachovech²¹⁸ nedaleko Hořic v Podkrkonoší. ● I

Označení „lesní koupaliště“ v tomto případě není eufemismus. Rekreační osada Dachovy leží mezi lesy, na úbočí Hořického chlumu. Na dobové pohlednici je vidět, že koupaliště bylo (a do značné míry stále je) usazeno v lesnaté krajině. „Lesní“ je také zdroj vody, přítok z okolního zalesněného svahu. A „lesní“ jsou koneckonců i jeho obyvatelé. Voda je tak čistá, že na koupališti žije vzácný mlok horský; žáby a obojživelníci jsou samozřejmostí.²¹⁹

Podélná budova, stojící na kamenné podezdívce, je celá ze dřeva. Když se do dlouhé, k jihu obrácené fasády opře Slunce, dřevo sálá teplo ještě v září.²²⁰ Podélná dispozice je jednoduše, a přitom působivě členěna. Uprostřed je hlavní pavilon. Od něj vybíhají na obě strany dlou-

---

²¹⁷ Na leteckém snímku na dobové pohlednici, datovaném 1923, je koupaliště už i s Bachurovou budovou. Pohlednice autorky. Podle detailních informací, které publikoval Jiří Kouba, probíhaly v září roku 1923 úpravy terénu a nádrže, v listopadu 1924 byla postavena hlavní budova, v dubnu se začala napouštět voda a 11. 7. 1925 bylo koupaliště otevřeno. Jiří Kouba [ve spolupráci s Erichem Tichým a Pavlem Bičíštěm], *Historie a současnost koupaliště Dachovy u Hořic, Bazén & Sauna XII*, 2008, č. 3–4, Lázeňský obzor (příloha časopisu), s. 1–3. Pavel Panoch (pozn. 9) datuje koupaliště rokem otevření (1925).

²¹⁸ Je možné setkat se s názvem Dachova i Dachovy. Používáme dobové označení „koupaliště na Dachovech“, například Pohlednice autorky.

²¹⁹ Informace o zdroji vody a živočiších, vysktujících se na koupališti, podle <http://www.horice.org/cz/infocentrum/koupaliste-dachovy/>, vyhledáno 18. 3. 2008.

²²⁰ Dlouholetá zkušenost, o kterou se laskavě podělil pan správce (osobně mohu potvrdit stejný zážitek z prvního zářijového dne). Koupaliště se také prezentovalo jako „koupaliště a slunné lázně“. Podle dobové pohlednice, Pohlednice autorky.

hé řady kabin, ukončené malými „pavilonky“ – pokladnami. ● 63 Boční křídla, tedy čtyřcítky kabin po každé straně, jsou v polovině přerušena otevřenou převlékárnou. ● 64 Trámy a latky vytvářejí zajímavou strukturu, podtrženou i barevně. Dlouhá řada kabin je proužkovaná a „statická“, zatímco především na průčelí hlavního pavilonu vytvářejí trámy zvláštní obrazce. Tyto tvary, ve spojení s dalšími tvary skla ve vitrajích, jsou neobvyklé a složité – už překreslit tuto zdánlivě jednoduchou dřevěnou fasádu nemusí být tak snadné, jak by se na první pohled zdálo.

Pavel Panoch, který v roce 2008 uvedl dachovské koupaliště do uměleckohistorické literatury, ho vidí jako „architektonicky nenáročnou, ale působivou parafrázi na lidové stavitelství“, jíž architekt Karel Bachura „dodal vitální akcent žluto-červeno-bílým nátěrem dřevěného pláště a bizarně kubizujícím tvaroslovím oken“.²²¹ Panochův poznatek o původní barevnosti je klíčový pro každou interpretaci. Žlutá jistě pěkně odpovídala sluneční komponentě koupaliště („VZDUCH – VODA – SLUNCE. Hořické koupaliště a slunné lázně na Dachovech“),²²² v kombinaci s červenou to ale byly ony „slovanské“, potažmo „národní“ „krevnaté barvy“ obloučkového kubismu, o nichž psal Pavel Janák. Dnešní nátěr sice samu kombinaci barev dodržuje, ale převrací jejich vzájemný poměr. Budova koupaliště už není žlutá v kombinaci s červenou a doplňkovou bílou, ale bílá, s červenou a žlutou.²²³

S tvary obloučkového kubismu ovšem nemají Dachovy nic společného. Jejich geometrická a přitom křehká struktura neodpovídá ani zjištěným a skoro brutálním „slovanským“ svatyním, jak si je ještě předtím, zhruba k roku 1920, představoval Jiří Kroha nebo Pavel Janák. To už je spíš přítomná jiná formální podobnost určitého detailu z této struktury, a sice s Jurkovičovým inhalatoriem v Luhačovicích (1903).²²⁴ V tomto pavilonku řešil Jurkovič problém šikmých stěn, vyplývajících z jeho funkčního určení.²²⁵ Na Dachovech jsou stěny rovné. Zvláštní rastr z některých trámů, „deformujících“ okna ústředního a dvou krajních pavilonů z obdélníků na kónické tvary, ale jako by onu šikmost „vyvolával“. Také základní schéma trámové struktury, záměrně zdůrazněné u Bachury i u Jurkoviče, je si blízké. Jestli snad Karel Bachura k Jurkovičovu korkovému²²⁶ domečku přihlédl, nevíme. I bez toho mohl sledovat vlastní záměr, aby „tryskáním“ vzhůru dodal stavbě lehkost a zároveň opticky výšku, jak tomu napovídají další detaily.

---

²²¹ Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 9), s. 81; fotografie přes celou stránku na čestném místě na začátku kapitoly na s. 72.

²²² Pohlednice autorky.

²²³ Podle dobových, samozřejmě čerobílých fotografií se zdá, že bílé byly jen rámy a členění oken a hlavní dveře do středního pavilonu. Pohlednice autorky.

²²⁴ Dušan Jurkovič pro Luhačovice navrhl dokonce i koupaliště, respektive říční a sluneční lázně (1903). Zde ale nevidím snad ani náznak formální podobnosti. Hlavní budova Jurkovičova koupaliště vykazuje jeho specifický styl. Řada kabin mimochodem nebyla uzavřena dřevěnými dveřmi, ale jen oddělená závěsy. Pohlednice autorky.

²²⁵ Charakteristika podle Hana Mandysová – Ladislava Horňáková, *Dušan Jurkovič*, Pardubice – Gottwaldov 1988, ne-stránkováno.

²²⁶ Aby prameny byly co nejméně zatíženy, užil Jurkovič netradiční materiál, korek. Ibidem.

Pokud jde o ono „bizarní kubizování“ oken, tedy řekněme tendence ke kubizování z libovolné fáze stylu, v široké vlně projevů kubismu po roce 1918 Bachurův pozdní příspěvek jistě nedělá ostudu.²²⁷ Klíčovou stopou se mi zdá specializace Karla Bachury, o kterém se toho moc neví, jen to, že byl velkým cestovatelem, a že dlouhá léta učil na proslulé kamenicko-sochařské škole v Hořicích.²²⁸ Nevíme bohužel, jaké země procestoval. Místní znalci ale vědí, co na škole učil.²²⁹ Byla to deskriptivní geometrie.²³⁰ Bachura vyučoval předměty odvozené z této základní disciplíny: technické kreslení, odborné kreslení a – stereotomii, *kamenořez*.²³¹ Kubistický zájem o krystal, kámen, byl zároveň jeho výsostným zájmem profesním. Domnívám se, že ono tvarosloví oken Bachura záměrně odvíjel právě od něho. A nejen tvarosloví: byly to přece vitraje s barevnými skly, velmi pravděpodobně bledě růžovými, jasně modrými a zelenkavými.²³² ● 62

Pavel Panoch ještě hovoří o „vesele laděné soustavě [kabin a kiosků]“ a parafrázi na lidové stavitelství.²³³ Není řečeno, zda by to byla lidová architektura domácích, nebo cizích. Domnívám se, že roli mohla sehrát více nebo méně exotická inspirace cestovatele Bachury, pro kterou zatím nemám konkrétní předlohu.²³⁴ Budova se jako celek vymyká architektonické produkci kolem poloviny dvacátých let. Působí jako starší než z období první republiky, je tak nějak „retro“. K tomu se však podle mého názoru přidává ona „exotická“ inspirace. Jak nedávno ukázalo 27. plzeňské sympozium, zaměřené na fenomén exotismů v české kultuře, pro naše prostředí je na místě počítat i s „blízkou“ exotikou, respektive orientací na Rusko, Balkán a slovanský regionalismus vůbec.²³⁵ Také barevnost by poukazovala na tyto konotace, vlastenecké, národní i slovanské. Jakkoli jsou geometrizující obrazce na průčelí netypické, spojené, jak se domnívám, s Bachurovou specializací, kreslířským uměním a znalostí kamene, mohla by barevnost, důvěra ve dřevo, a řekněme i břízy, vysázené za budovou, obecně poukazovat také ke slovanství. A sice ke slovanství onoho „staršího data“ někdy před první světovou válkou. Tedy k „dataci“, již celková architektonická forma budovy dachovského koupaliště přece jen není cizí.

---

²²⁷ Srov. Zdeněk Lukeš, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006.

²²⁸ Stručný biografický medailonek Pavla Panocha uvádí životní data architekta Karla Bachury (*1878, Pardubice + 1961, Hořice) a dobu jeho působení na kamenicko-sochařské škole v Hořicích (1904–1938). Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 9), s. 196. Ve Vlčkově encyklopedii (pozn. 129) se jméno Karla Bachury neobjevuje. Bachura-cestovatel podle Kouba, Dachovy (pozn. 217), s. 3.

²²⁹ Zřejmě historik kamenicko-sochařské školy v Hořicích ing. Erich Tichý a Pavel Bičičtš. Ti totiž poskytli podklady pro článek Jiřího Kouby v časopise *Bazén & Sauna* (pozn. 217).

²³⁰ *Ibidem*, s. 3.

²³¹ *Ibidem*.

²³² Skla těchto barev jsou v některých místech dodnes a zdá se, že jsou autentická.

²³³ Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 9), s. 81.

²³⁴ Děkuji zahraniční studentce na naší katedře, kamarádce Naoko Ono, že mi s jistotou pomohla vyloučit dálněvýchodní inspirace.

²³⁵ *Cizí, jiné, exotické v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 27. ročníku symposia k problematice 19. století* [k vydání připravili Kateřina Bláhová a Václav Petrbock], Praha 2008.

Autenticita areálu spočívá jak v celkovém dochování stavby a jejího okolí (obnovovaná stromová alej na pláži), tak v jejích detailech. Perličkou je dřevěné měřidlo v otevřené převlékárně.²³⁶ Dochovány jsou také některé barevné, velice pravděpodobně původní výplně vitraží v bledě růžové, jasně modré a zelenkavé barvě. Areál není vlastně ničím narušen – v současné době ani tobogánem, který byl po několika letech odstraněn. Na Dachovech je v sezóně stále otevřeno a dřevěné kabiny dodnes slouží.

V roce 2008 byl na Ministerstvo kultury ČR podán návrh na prohlášení za kulturní památku.²³⁷

3. 2 Luxusní lázně a jejich zmenšenina ve službách obce Klánovice u Prahy a Mšeno

Městské lázně ve Mšeně (1931–1932) jsou asi jedním z mála, ne-li jediným prvorepublikovým koupalištěm, které má svou monografii.²³⁸ Padesátistránková publikace vznikla poté, co byl areál prohlášen kulturní památkou.²³⁹ Historik Jan Kilián, specialista na období 17. století, v ní detailně vytěžil písemné prameny²⁴⁰ a publikoval dobový obrazový materiál – plány i fotografie mšenského koupaliště ze třicátých let.²⁴¹ I když je v publikaci zmíněno, že před zahájením stavby se mšenští zastupitelé chystali na zájezd do Klánovic, aby zhlédli zdejší koupaliště,²⁴² tato klíčová stopa bohužel zůstala nevyužita. Jak ještě uvidíme, vztah klánovických lázní a mšenského koupaliště je přitom víc než těsný: Mšeno je malou kopií svého předobrazu, jak vědí klánovičtí lokálpatrioti.²⁴³

Lázně v Klánovicích u Prahy (1922–1926) nebyly lázněmi v běžném slova smyslu, tedy místem výhradně pro delší ozdravný pobyt. Jak už víme, také prvorepublikové plavecké areály se označovaly jako *lázně* (nejčastěji šlo o *městské lázně*, jako třeba ty ve Mšeně). Ani to není případ Klánovic. Především v Klánovicích nešlo o městské nebo obecní zařízení, ale o soukromý podnik. Byl to luxusní odpočinkový areál a velké koupaliště patřilo k jeho hlavním součástem.

---

²³⁶ Otevřená převlékárna zřejmě sloužila skupinkám dětí a jsou to právě děti, které rostou a má cenu je pravidelně měřit.

²³⁷ Návrh zahrnuje objekt-hlavní budovu na parcele 3186 (budova bez čp), objekt na parcele 3187 (budova čp 463), areál koupaliště s vodní plochou, travnatou plochou a písčitou pláží st. 1858/ 1–2, 1857/ 1. Návrh vypracovala Andrea Turjanicová a Jan Baláček, podáno 14. 10. 2008.

²³⁸ Ibidem.

²³⁹ Viz <http://monumnet.npu.cz/pamfond>, číslo rejstříku 37659/ 2-3774. Návrh na prohlášení podala v roce 2003 Šárka Koukalová z NPÚ. Tato informace podle Kilián (pozn. 7), s. 52.

²⁴⁰ Především fond Archivu města Mšena, uložený ve SOKA Mělník, a zde fascikly Městské lázně Mšeno, Pokladní deníky městských lázní, Protokoly městské rady. Podle Kilián (pozn. 7), poznámky.

²⁴¹ Součástí publikace je detailní popis koupaliště a fotografie současného stavu. Jak uvádí Jan Kilián, jeho kapitola s popisem koupaliště je volnou parafrází nepublikovaného textu Šárky Koukalové, Návrh na prohlášení areálu městských lázní čp. 371 ve Mšeně za kulturní památku, Praha 2003.

²⁴² Kilián (pozn. 7), s. 14.

²⁴³ Informace o tom, že architektura městských lázní ve Mšeně vycházejí z lázní v Klánovicích, a které pro mě byly úplně nové, jsem převzala podle webových stránek klánovických znalců, na které mě upozornil Jan Baláček. <http://www.praha-klanovice.cz>; <http://www.praha-klanovice.ic.cz>, vyhledáno 5. 5. 2008.

Za celým podnikem stál Rudolf Utěšil²⁴⁴, stavitel a majitel pražské stavitelské firmy, který lázně vybudoval na vlastních pozemcích. Nebyly ani velké, ani malé. Areál ležel na parcele na kraji Klánovic. Mělo se tam jezdit na čerstvý vzduch a procházky v parku i po lesních promenádách ve velkém klánovickém lese.²⁴⁵ Dále – poněkud méně vágně – byli návštěvníci lákání na vodu z hlubinných pramenů, která obsahovala vysoké procento radioaktivity, což tehdy platilo za blahodárné. V lázních se provozovala jistě dobře znějící „*léčba Karlovarská*“ a fungovala tam také „*moderní lékařská ordinace s horským sluncem*“.²⁴⁶ Tím vyčet ozdravných procedur, nepočítáme-li kadeřníka, končí. Rudolf Utěšil totiž vsadil hlavně na relaxaci a společenskou funkci („*osvěžení a zábava na čerstvém vzduchu*“)²⁴⁷. Bylo možné se v lázních ubytovat a strávit v nich určitou dobu, možná v ještě větší míře se však počítalo s movitým zákazníkem, který se do Klánovic dopraví třeba vlastním vozem, a stráví tam polední pauzu nebo příjemný večer.²⁴⁸ Bylo to komfortní, možná mondénní místo jako stvořené pro večírky a srazy „lepší“ společnosti.

Pro představu: hlavní budova zahrnovala společenský zrcadlový (!) sál s pódium, francouzskou jídelnu, dvě restaurační místnosti, moderně vybavenou kuchyň, kuželník. V areálu byl dále hudební altán (hrál se jazz, podle reklamního letáku denně a prakticky od rána do večera), malý taneční parket a bar. Stavby byly obklopeny parkem (podle fotografií bychom možná řekli zahradou), mimo jiné údajně s atypickým stromořadím z akátů. Areál měl venkovní osvětlení – velké skleněné koule s matovanou horní polovinou, které byly posazené buď na pilířích bran, nebo na litinových sloupech. Mimo hlavní areál stála budova s velkými autogarážemi (majitel Utěšil byl předseda Autoklubu ČSR a mimochodem řada akcí Autoklubu se konala právě v lázních). Pro pohyb byly určeny, vedle bazénu, tenisové dvorce a hipodrom, oboje mimo hlavní areál. Za zmínku stojí technické zázemí, popřípadě některé technické finesy. V objektu fungovala vlastní telefonní síť a elektronkové ozvučovací zařízení, a to i v parku. Zajímavostí byly dvě velkoobjemové lednice – velká z nich nahrazovala sklep a chladily se v ní sudy s pivem. Jen těžko si dnes představujeme taneční sál, který se údajně během tance měnil v mělké brouzdaliště.

---

²⁴⁴ Vlček (pozn. 129), s. 678, uvádí Rudolfa Utěšila (1878–1948) jako stavitel, autora projektu novoklasicistního nájemního domu v Bubenči (ulice Dr. Z. Wintera, 1921–1922) a dále jako autor návrhů dvou nerealizovaných staveb (návrh spolkového domu Autoklubu ČSR v dnešní Opletalově ulici na Novém Městě, 1925) a návrhu obchodního a nájemního domu v Revoluční ulici na Starém Městě (1927). Lázně v Klánovicích heslo nezmiňuje.

²⁴⁵ Že s nabídkou čerstvého vzduchu v Klánovicích u Prahy se to bralo vážně, dokazuje pohlednice s razítkem Klánovic z doby zlaté éry: „*Moje milá, jest zde velice krásně, jen aby již starý mněl chuť k jídlu [by] se co nejdříve s otavil. Doufám, že zítra již [si] zvykne na ten silný vzduch a bude zase vše v pořádku. S pozdravem Karla*“. Pohlednice autor-ky. • 66

²⁴⁶ Podle dobového letáku, publikovaného na klánovických webových stránkách (pozn. 243).

²⁴⁷ Dobová tiskovina, ibidem.

²⁴⁸ Zbytky starých nápisů-reklam na garáže a penzion na fasádě blízkých staveb jsou příkladem torza, které zbylo z klánovických lázní do dnešní doby.

Architektura klánovických lázní nesledovala progresivní proudy. Šla tradičnější cestou, se zřetelnou inklinací k art déco, které bezpochyby umocňovalo účel a charakter celého podniku. Ostatně publikovány byly lázně příznačně v *Pestrém týdnu* a *Světozoru*, a ne v periodiku pro avantgardní architekturu.²⁴⁹ Euroamerické *l'art déco*²⁵⁰, pro architekturu v českém prostředí mnohdy ne zcela jasný pojem, jakoby v Klánovicích, a možná právě v kategorii lázeňské budovy, našlo sebe sama. Klánovický areál naplnilo elegantní, „hravou“, a přitom „solidní“ architekturou.

Lázeňská budova, velká, ale nepředimenzovaná, byla řešena jako podélná přízemní stavba, zděná, se dvěma hlavními křídly s otevřenými dřevěnými verandami. ● 66, 67 Z jejího středního článku, zdůrazněného střechou s „lucernou“, ve kterém byl jistě umístěn taneční sál, vybíhala dopředu prosklená část s restaurací. Malý trakt byl také vzadu, naznačující tak „křížový“ půdorys budovy.²⁵¹ Art décovému tónu se podřizoval hudební altán s charakteristickou stříškou a zakončujícím článkem. Dokonce i rohy velkého bazénu byly zaoblené a připomínají, že nebyl primárně určen pro sportovní výkony: byla tu široká klouzačka na – lehce dekorativně pojaté – dřevěné konstrukci a „čertovo kolo“²⁵², zřejmě jakýsi vodní kolotoč, bezpochyby báječná atrakce.

● 108

Výrazným prvkem a ozdobou areálu byly dvě fontány, situované na okraji bazénu po stranách širokého schodiště. ● 109 Byly tvořeny třemi odstupňovanými kaskádami, aby z poslední, nejmohutnější, vytékala voda proudem přímo do bazénu. A to není všechno. Z fontány vyrůstal vysoký pilíř, nesoucí velkou skleněnou lucernu. Fontána tak byla zároveň jakýmsi majákem na břehu. Takto zdůrazněný až monumantalizovaný přítok vody do bazénu pochopitelně nemá ve své kategorii obdoby.²⁵³ Podnítilo ho zřejmě to, že voda, kterou byl plněn bazén klánovických lázní, nebyla obyčejná voda, ale, jak už víme, *radioaktivní*, prostě vzácná a léčivá. Ve spojení s vhodně umístěným hudebním altánem se fontány postaraly o téměř „barokní“ akcent areálu.

Kdo navrhoval tuto pozoruhodnou architekturu? Víme, že klánovické lázně na svých pozemcích vybudoval majitel stavitelské firmy Rudolf Utěšil. Dobový leták ho nazývá „známým arch.“²⁵⁴, ale podle literatury²⁵⁵ byl Utěšil „jen“ stavitelem. Ovšem s tím, že jsou známé tři architek-

---

²⁴⁹ Publikování v časopisech *Pestrý týden* v roce 1928 a *Světozor* v roce 1935 podle klánovických webových stránek (pozn. 243).

²⁵⁰ Pojem „euroamerické l'art déco“ podle Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 199.

²⁵¹ Zadní trakt byl přistavěn dodatečně. Pohlednice autorky.

²⁵² Dobový leták (pozn. 246).

²⁵³ S výjimkou Mšena, samozřejmě, kde se objevuje ve zjednodušené a zmenšené podobě. Fontána byla také na koupališti v Dobrovici, a to ještě před rokem 1945. Cihlová fontána byla skromnější než ty klánovické, také však dobře splnila úlohu hezké dominanty na koupališti. Pohlednice autorky. To, že i v Dobrovici si fontánu, možná není náhoda. Mšeno a Dobrovice neleží tak daleko od sebe.

²⁵⁴ Dobový leták (pozn. 246).

²⁵⁵ Vlček (pozn. 129).

tonické návrhy, které vypracoval. I ty mohly vzniknout jako výsledek spolupráce s lidmi, zaměstnanými v jeho firmě. Zůstává ale pravděpodobné, že v určité míře se architektonické činnosti věnoval. Zhruba takový podíl, někde více nebo méně napůl cesty, mohl mít při navrhování klánovických lázní. Každopádně mu na nich jako na vlastním, notabene „jedinečném podniku svého druhu v republice“²⁵⁶, evidentně záleželo.

Na základě odhalení, že klánovické lázně se staly předobrazem pro městské lázně ve Mšeně, jak ho uveřejnili klánovičtí znalci²⁵⁷, jimž vrchovatě dávají zapravdu dobové fotografie, je jasné, že podobnost je víc než zřejmá: podélná dispozice, členění, předstupující část, otevřená veranda, tvar střech, zaoblené hrany bazénu... • 65 Mšeno je rozkošnou i víceméně doslovnou zmenšeninou klánovické architektury. • 67, 68 Odhlédneme-li samozřejmě od některých detailů a drobných změn, například v zadním traktu. Ušetřilo se na altánu, který ve Mšeně nepostavili; kupodivu parádní klouzačku si Mšenští dopřáli. Zajímavou transformaci prošly fontány, které se musely vzdát hrdých majáků a spokojit se s drobným zakončením s kulatou lampou. • VI Tento prvek mimochodem jako by z oka vypadl zakončovacímu článku altánu v Klánovicích. I po této redukci fontány zůstávají důstojnou a zajímavou ozdobou mšenského koupaliště.²⁵⁸

Zvláštní je, že se Mšeno rozhodlo vybudovat městské lázně zrovna po vzoru tak luxusního areálu, jakým byly klánovické lázně. Na počátku třicátých let, zhruba pět let po otevření, musely Klánovice prožívat časy největší slávy. Mšeno se svým krásným okolím aspirovalo na to, stát se turistickým letoviskem, to ale nešlo bez pořádného koupaliště.²⁵⁹ Možná se radní shledli ve slávě klánovické lokality, rovněž těžící z lesů v okolí, domnívám se ale, že rozhodující musela být výhodná nabídka. Účty dokazují, že mšenští neměli nazbyt.²⁶⁰ Ze strany Rudolfa Utěšila se zřejmě jednalo o výhodný podnikatelský záměr. Poukazuje to ale zároveň na zvláštní vztah Utěšila ke svému ojedinělému podniku. Pro otázku autorství je důležité, že Utěšil měl právo s plány volně disponovat. To by svědčilo spíš pro variantu, že návrh vznikl v jeho firmě, řekněme pod jeho vedením, těžko s podílem velké architektonické osobnosti, která by se s takovou multiplikací zřejmě neztotožnila. Zdeněk Lukeš, o jehož hodnocení se Jan Kilián opírá, sice uvažuje o účasti „některého z předních architektů“²⁶¹, tato myšlenka je však znejasněna tím, že detaily údajě ukazují na někoho z Kotěrových žáků; jmenovaného Jindřicha Freiwalda, Čenka Vořecha a Františka Jandu ale za přední osobnosti nemůžeme považovat. Plány ke Mšenu, publikované Janem Kiliá-

---

²⁵⁶ Dobový leták (pozn. 246).

²⁵⁷ Klánovické webové stránky (pozn. 243).

²⁵⁸ Původně byly skutečně funkční: voda z fontán proudila do bazénu. Dnes voda proudí z otvoru v centrálním schodišti a z otvorů v severozápadních rozích bazénu. Kilián (pozn. 7), s. 40.

²⁵⁹ Ibidem.

²⁶⁰ Ibidem, s. 13–17.

²⁶¹ Hodnocení Zdeňka Lukeše uvádí Kilián (pozn. 7), s. 15.

nem, nám situaci neulehčují: jsou signovány místním zednickým mistrem Josefem Oborským.²⁶² Příkláněla bych se však k tomu, že Klánovice a Mšeno svědčí o podnikatelských, stavitelských a pravděpodobně i architektonických schopnostech Rudolfa Utěšila.

Městské lázně ve Mšeně jsou tak o to vzácnější, že podávají doklad o své už neexistující pozoruhodné předloze. Klánovické lázně, kdysi slavný areál, v podstatě zmizel beze stopy a dnes z něj zbývají jen fotografie, umocňující dojem přeludu, vzdáleně možná jako v případě velkolepého podniku z Hrabalovy novely *Obsluhoval jsem anglického krále*.

3. 3 Masová návštěvnost a masové plavání Brno-Zábrdovice a Vysoké Mýto

Co do proslulosti jsou městské lázně v Zábrdovicích (1929–1932) jakýmsi brněnským Barrandovem. Jejich venkovní část (*letní lázně*), ve třicátých letech velmi oblíbená²⁶³, funguje jako krásné koupaliště dodnes. • 20 Zábrdovice měly víc štěstí než Barrandov: byly založeny na vhodném místě²⁶⁴, vyhnula se jim devastace a v devadesátých letech prošly rekonstrukcí.²⁶⁵ Ta se sice chtěla zalíbit „většinovému návštěvníkovi“ a přímo pod Fuchsovu skokanskou věž • 100 postavila zařízení pro vlnobití, takže z věže už se nedá skákat, protože není kam. Celkově ale vypadá areál letních lázní dobře a je hodně blízký původnímu stavu. Oko může spočinout i na některých originálních prvcích, popřípadě jejich replikách, třeba na dřevěné pergole nebo na velkých kulatých hodinách.

Rekonstrukce koupaliště jako by moc nepřála návštěvníku-plavci. Ke zmařené skokanské věži přidejme ještě nově postavené široké schody na opačné straně bazénu.²⁶⁶ Přistoupilo se také k rozšíření dělicí stěny mezi bazény, které zmenšuje vodní plochu. Zajímavé je, že tento trend, související se „současnými požadavky“ na plavecké areály, starým Zábrdovicím vlastně tolik neodporuje. Zábrdovice byly stavěny pro velký provoz – letní šatny měly pojmout pět tisíc lidí.²⁶⁷ Velká byla také hřiště a rekreační plochy.²⁶⁸ Vodní plocha bazénů však byla poměrně malá.²⁶⁹

---

²⁶² Ibidem.

²⁶³ Například Kolář (pozn. 21), s. 81 („*Letní lázně, které jsou velmi čteně navštěvovány*“).

²⁶⁴ Mimochodem lázně nevznikly na zekené louce. Už od roku 1882 tam byly vybudovány postupně tři bazény z cihelného zdiva, plněné z malého náhonu, a „*koldokola bazénu*“ kabiny. Kožíšek (pozn. 111), s. 108.

²⁶⁵ Například viz Česlav Gojny, *Letní část areálu Zábrdovice. Nejmodernější koupaliště přinejmenším na jižní Moravě, Bazén a Sauna VI*, 1999, č. 11–12, s. 6–7.

²⁶⁶ Plavec potřebuje kolmou stěnu na odraz pochopitelně na obou koncích bazénu. Toto příkoří se mu navíc děje v jeho bazénu pro plavce (bazén blíž k tribunám).

²⁶⁷ Možný počet lidí v šatnách podle Kolář (pozn. 21), s. 81. – Troníček upřesňuje celkovou kapacitu na 5050 míst v šatnách. Troníček, *Letní lázně plavecké. Studie objemu a provozu*, Praha 1956.

²⁶⁸ Ibidem.

²⁶⁹ Vodní plochu hodnotí jako nedostatečnou Troníček, *ibidem*, s. 50. Na koupališti byly tři bazény. Bazén pro plavce (20 x 50 m), bazén pro neplavce (30 x 50 m), bazén pro výuku plavání (25 x 9 m); celkem 2725 m², tj. 0,54 m² na jednoho návštěvníka.

Také tribuna nemohla pojmout kdovíjaké množství diváků. V Zábrdovicích tedy byly letní lázně pro masový provoz, ne však pro masové plavání.

Pokud bychom hledali prvorepublikový plavecký areál, který měl skutečně podmínky pro sportování ve velkém, pak by to tedy nebyly ani oblíbené a hygienické Zábrdovice, a možná ani nádherný, ale vzhledem k opravdu nízké teplotě vody – jak je známo – studený Barrandov. Byla by to velká koupaliště malých měst a obcí. Jedním z nich je Tyršova plovárna ve Vysokém Mýtě (1933), koupaliště o mimořádných rozměrech téměř 100 x 60 m.²⁷⁰ • 22 Vodní plochu, která už tak má přes pět a půl tisíc metrů čtverečních, rozšiřuje „drobný“ bonus navíc, padesátimetrový plavecký „bazén“ o třech stěnách, jehož neexistující jedna dlouhá stěna je otevřena do koupaliště.²⁷¹ Připomeňme, že většina bazénů včetně těch venkovních, ve kterých se dnes koupeme a plaveme, má délku pětadvacet metrů. Celková kapacita vysokomýtské plovárny je až dva a půl tisíce lidí, do vody by se pohodlně mělo vejít téměř 1500 plavců.²⁷² Přesto se na plovárně ve Vysokém Mýtě nemělo odehrávat něco mimořádného. U bazénu nejsou ani tribuny. Vysoké Mýto dokládá dobovou představu o tělovýchově na malém mětě, a zdá se, že tato představa byla naplněna. Plovárna ve Vysokém Mýtě nebyla žádná exotická výjimka. Podobně velké plovárny jsou také například v Bělé pod Bezdězem, •128 v Dolní Bukovině u Mnichova Hradiště • 107 nebo v Lulči u Vyškova • 71.²⁷³

Byla to také otázka „prestiže a konkurence“, jak podotýkal Václav Kolátor, kterému se to nelíbilo.²⁷⁴ Takové rozměry mu připadaly přehnané a v žádném případě je nedoporučoval. Na technické problémy velkých betonových bazénů upozorňoval i Stanislav Semrád a připomínal zásadu „raději méně, ale zato dobře“²⁷⁵. Po osobní zkušenosti s výše uvedenými koupališti, které jsou dodnes krásnými areály a dodnes fungují, se ale těžko ubráníme pocitu, že jim oba znalci křivdili.

V Zábrdovicích jsme se setkali se zázemím pro masový a především sofistikovaný provoz. K jeho ozdobám patřila třeba vlastní rozhlasová stanice, zachycená na fotografii v Muzeu

---

²⁷⁰ Děkuji za báječné přijetí správcům Tyršovy plovárny ve Vysokém Mýtě, pánům Zdeňku Culkovi a Josefu Nekvindovi, kteří mě ochotně seznámili s celým areálem a během posezení na terase funkcionalistického pavilónu z Vystavy tělesné kultury a sportu v Pardubicích poskytli zaslíbené informace.

²⁷¹ Přesné rozměry 96 x 58 m, s hloubkou od 10 do 160 cm a plavecký „bazén“ 50 x 12 m, s hloubkou od 2 do 3 m pod skokanskou věží. Do hloubky 1,3 m je na dně písek, od hloubky 1,3 do 3 m je na dně dlažba. Všechny stěny koupaliště, nízké na mělčině i vysoké v hloubce, jsou betonové. Původně byla napájena z potoka, po roce 1996, kdy přešla do péče Technických služeb města Vysokého Mýta, byl vyhlouben vrt o hloubce 230 m, ze kterého se čerpá voda s množstvím minerálních a kovových prvků. Vše podle informačního letáčku, vydaného pro koupaliště v létě 2005.

²⁷² Ibidem.

²⁷³ Nešlo o žádné rybníky s kabinami na břehu, i když nádrže byly samozřejmě napájené potokem nebo jiným přírodním zdrojem. Nádrže měly upravené stěny i dno. I otevřený „bazén“ v Lulči je vydlážděn a přechází v přírodní lom, z malé části také s upravenými stěnami nebo i se startovními bloky.

²⁷⁴ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 24.

²⁷⁵ Stanislav Semrád, Jak stavíme u nás lidová koupaliště, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 70.

města Brna.²⁷⁶ Letní šatny, které se pyšily tím, že pojmu tak velké množství návštěvníků, byly řešeny jinak, než jak jsme dnes v plaveckých areálech zvyklí. Fungovaly vlastně jako šatna v divadle, kde šatnářce dáváme kabát. Plavec, převlečený do plavek, odevzdal šatnářce své oblečení, která ho věsila na speciální ramínka.²⁷⁷ To byl systém, vážně a do detailů probíraný na stránkách architektonických časopisů²⁷⁸, chlouba nejmodernějších areálů, a zároveň běžná praxe každého druhého koupaliště. Se „stejně“ sofistikovaným systémem jako v Zábrdovicích se tedy setkáváme i ve Vysokém Mýtě. Návštěvník, který se v kabině převlékl do plavek, dal své šatnářce znamení – zaťukal na dřevěné otevírací okénko v kabině – a pak z kabiny zamířil rovnou k vodě.²⁷⁹

S plovárnou ve Vysokém Mýtě se zároveň setkáváme s významným stavebníkem prvo-republikových plaveckých areálů, tělovýchovnou jednotou Sokol. Poznávacím znamením těchto plováren bývají jejich názvy. Narazíme-li na „Tyršovu plovárnu“, je pravděpodobné, že ji vybudovali Sokolové.²⁸⁰ Zpravidla nešlo o žádné malé bazénky, ale velká přírodní koupaliště s upraveným dnem, popřípadě stěnami, jak dokládá třeba Luleč.

Sokolové se pochopitelně opírali o podporu města nebo obce a jejích občanů. Provozovatelem dokončeného areálu však bývala příslušná tělovýchovná jednotka. Hledání koupaliště, které se tenkrát možná nemohlo pochlubit stoprocentně zvládnutou hygienou, ale kde provoz nefungoval o nic méně „sofistikovaně“ kde se asi hodně plavalo, nás tedy nakonec zavedlo k největší tělovýchovné organizaci prvorepublikového Československa.

Tyršova plovárna ve Vysokém Mýtě dokonce není bez kvalitní architektury. Na pláži se nachází funkcionalistický pavilon, odkoupený městskými radními od pořadatelů Výstavy tělesné kultury a sportu v Pardubicích.²⁸¹ K převeznému pavilonu, jehož autorem je pravděpodobně Karel Řepa²⁸², bylo (zřejmě k roku 1933, kdy se koupaliště otevíralo) vlastně velmi zdařile přistavěno

---

²⁷⁶ MuMB, Oddělení architektury a urbanismu, fotografie brněnských lázní Bohuslava Fuchse, inv. č. 226 897.

²⁷⁷ Ibidem, inv. č. 226 161.

²⁷⁸ Stanislav Semrád, Dnešní výstavba lázní, *Architekt SIA XXXII*, 1933, zejm. s. 14–15. – Idem, Dnešní výstavba sportovních a lidových koupališť s umělými bazény, *Architekt SIA XXXII*, 1933, s. 106.

²⁷⁹ V Zábrdovicích musel plavec nejspíš vyjít z kabiny druhými dveřmi do společné šatny a tam odevzdat oblečení šatnářce za pultem. Viz půdorys například Troniček (pozn. 267), s. 83. Ve Vysokém Mýtě bylo vedle asi osmi výše popsaných kabin s okýnkem převlékárny jiného typu.

²⁸⁰ Výjimky byly, například koupaliště ve Dvoře Králové, zřízené obcí nákladem České spořitelny, nebo městské koupaliště v Rakovníku.

²⁸¹ Marek Šálek – Ivan Motýl, Ty naše koupačky české, *Týden*, 2006, č. 28, 10. 7., s. 35, kde uveden rok zakoupení (1931). – Potvrzeno u místních znalců.

²⁸² Autorem pavilonu je pravděpodobně architekt Karel Řepa, pardubický rodák a autor řady návrhů a realizací pro Pardubice, který na pardubickém výstavišti projektoval řadu výstavních pavilónů, např. *Autopavilon* z roku 1931. Vlček (pozn. 129), s. 568.

dřevěné křídlo s kabinkami a šatnami. • 22 Tato dnes chráněná kulturní památka²⁸³ sloužila – a dodnes slouží – jako bufet.²⁸⁴

3. 4 Nejprostší koupaliště U Pelíška v Prachovských skalách, Luleč u Vyškova

S lesním koupalištěm už jsme se setkali na Dachovech u Hořic. Jedno z nejvíce přírodních lokalit je lesní koupaliště U Pelíška v Prachovských skalách (1938). Vzniklo v místě, kde se stýkají tři údolí. Ač ve skalách, leží v chráněné a přitom slunné kotlině, obklopené zelení. Jedná se o velmi přirozenou krajinářskou tvorbu: jednoduše upravené přítokové místo, voda, hráz.²⁸⁵ Od pískové pláže vede do vody široké kamenné schodiště. • 119 Bývaly tu dřevěné šatny a další zázemí v drobných stavbičkách.²⁸⁶ Barevným akcentem byl – a díky replice stále je – dřevěný totem dobrého ducha Pelíška v úžlabině u přítoku. • 69

Pozoruhodné pískovcové město Prachovských skal poutalo pozornost již v 19. století. Na tehdejších panství Ervína Šlika se stali propagátory turistiky a horolezectví zejména Vojta Náprstek, František Lepař a jičínský dějepisec Antonín Maloch Vánkomil.²⁸⁷ Zřejmě také v nepřímé návaznosti na tuto tradici byly Prachovské skály vyhlášeny přírodní památkovou rezervací již v roce 1933. Turismu nakloněné období první republiky zanechalo ve skalním městě nápisové desky a drobné kamenosochařské památky a také turistické chaty.²⁸⁸ *Chata Klubu českých turistů* z roku 1924 od architektů Maňocha a Vlčka, která se nachází nedaleko koupaliště, je „*dodnes – a ne náhodou – důkazem toho, jak se rýmuje architektura s přírodou.*“²⁸⁹ Právě Klub českých turistů zřejmě stál za zbudováním oblíbeného²⁹⁰ koupaliště U Pelíška.²⁹¹

Totem, zajímavé minidílko architekta Horáka, dal Pelískovi silně abstrahovanou podobu.²⁹² • 70 Do rozšiřujícího se sloupu je vklíněna deska, na které spočívá duchova tvář – *maska*. Totem má expresivní, ne-li expresionistický náboj, a to jak v barevnosti (zářivá žlutá, červená,

---

²⁸³ <http://monumnet.npu.cz/pamfond>, číslo rejstříku 50816.

²⁸⁴ Původně byl v pavilonu vedle bufetu (restaurace) také byt správce, který je ještě dnes využíván jako zázemí pro personál plovárny. Domeček plavčíka na pláži je nový a nahradil snad jen obyčejnou nebarevnou „chatrč“. Podle sdělení místních znalců.

²⁸⁵ Na stavidle čteme jméno stavitele a dataci: Ing. V. Čehovský. Jičín 1938.

²⁸⁶ Dřevěné šatny podle Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8). – zázemí podle dobové pohlednice. Pohlednice autorky. Dodnes stojí blízko koupaliště také podezdívka, možná po původní budově-zázemí ke koupališti.

²⁸⁷ Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8), s. 389–391.

²⁸⁸ O značnou část nápisových desek, dodnes vyznačujících například jednotlivé cesty, se postaral Spolek turistů v Jičíně. Příkladem kamenosochařské památky je Husův kalich „1424–1924“.

²⁸⁹ Charakteristika ve verších podle Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8), s. 391.

²⁹⁰ Jak dobové fotografie, tak ty z doby po roce 1950 svědčí o velké návštěvnosti koupaliště. U Pelíška se koupe dodnes. Část sezóny ale bývá na hladině jnak zcela čisté vody žabinec.

²⁹¹ Pohlednice autorky.

²⁹² Informace o replice a autorství podle Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8); zde datace 1938. Je možné, že jde o architekta „L.“ Horáka, jak udává turistická mapa z roku 2002. Vlčkova encyklopedie (pozn. 129) architekta Horáka neznamenává.

a dále zelená, šedá a bílá barva) tak v ostrých rysech popelavé tváře. Oči jsou doširoka vytřeštěné, předstupující ústa otevřená a je vidět jazyk – jsou to křičící ústa ve vážné až strašidelné tváři.²⁹³ S různorodými expresionistickými tendencemi se v českém, německém a rakouském umění setkáváme hluboko do třicátých let.²⁹⁴ V případě Horákova totemu zřejmě jde o jakousi nadsázku, možná více nebo méně hravou poctu těmto tendencím v moderním meziválečném umění.

Totem zároveň naznačuje stopu, vedoucí k trampingu a vlivu westernových osad. Tramping, který se v Čechách ve dvacátých a třicátých letech rozmohl do podoby přímo osobitého sociálního jevu, vedl k volnému táboření i k zakládání chatových osad, a mimochodem nezůstal bez vlivu na současnou architekturu.²⁹⁵ Totem pověstmi opředeného strážce Prachovských skal, pocházející z úplného sklonku třicátých let, by však vedle ozvuků dobrodružství mohl obsahovat možná hlubší souvislosti, a sice obavy z blížící se války. V pelíškovském totemu bychom tak vedle „nevinného“ a hravého motivu snad mohli spatřovat i motiv ochrany před blížícím se nebezpečím.

Koupaliště v Lulči u Vyškova začalo vznikat přirozeným až živelným způsobem.²⁹⁶ V jeho místě fungoval kamenolom. V létě roku 1935 z hloubky pětadvaceti metrů vytryskla voda tak, že za tři dny byl celý lom zatopen. Skaláci prý ani nestačili zachránit vozíky, výtah a nářadí z kovárny, což se ovšem traduje o víceméně každém zatopeném lomu. Lidé se v zatopeném lomu začali koupat a místní Sokolové se rozhodli vybudovat koupaliště. Otevírali ho až za protektorátu (1939), symbolicky pátého července, v den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, a zároveň jako připomínku 30. výročí založení tělovýchovné jednoty. To, že bylo vybráno jméno „U Libuše“, zřejmě nepřímo souvisí s podmínkami protektorátu, každopádně se ale jedná o místní historický název. Podle pověsti tu bývala studánka, u které se na cestě Moravou zastavila kněžna Libuše, aby napojila koně své družiny.

Sokolové vybudovali úzkou „bazénovou“ část s vydlážděným dnem a stěnami, která plynule přechází v lom. ● 71 Ten zůstal tak jak byl, doplnily se jen schůdky ve stráni nebo zpevněný břeh se startovními bloky. K dispozici byly – a dodnes jsou – skromné dřevěné převlékárny a kabinky. Lulečtí nebyli úzkoprsí a dopřáli si báječnou strmou kameninovou skluzavku.²⁹⁷ ● 73, 72

---

²⁹³ Vzpomeňme už název výstavy a publikace, sledující expresionistické tendence v českém umění: Marie Rakušnová (ed.), *!Křičte ústa! Předpoklady expresionismu*, Praha 2007.

²⁹⁴ Viz příklad sbírky z Galerie Ztichlá klika. Marie Rakušanová, *Vzplanutí. Expresionistické tendence ve Střední Evropě 1903-1936. Sbírká Galerie Ztichlá klika, Praha, Olomouc 2008.*

²⁹⁵ Kontext trampingu, včetně vlivu na soudobou architekturu, podle Ladislavy Horňákové. *Exotismy ve výtvarném umění XX. století v Čechách a na Moravě* [Texty Josef Kandert, Alena Potůčková, Alena Křížová, Ladislava Horňáková], Praha 2007, s. 85–86.

²⁹⁶ Všechny informace o vzniku koupaliště, dataci, otevření, pověsti o kněžně Libuši i názvu podle <http://www.lulec.eu>.

²⁹⁷ Skluzavka se objevuje už na pohlednici, prošlé asi v roce 1938. Pohlednice autorky.

Stavěli ji znalci: nepatrná vlnovka na konci klouzačky posílá jezdce tak, že jede po hladině. Místní borci pochopitelně dodnes umí „dosurfovat“ až k protějšímu okraji bazénu – skutečně trik, který se dědí z generace na generaci, jak správně poznamenal časopis Týden.

Koupaliště v Lulči ukazuje, jak díky jednoduchému zásahu může vzniknout skvělé místo pro sport: jednoduchý provoz, čistá voda, odpovídající i dnešním hygienickým předpisům, víceméně jednoduchá údržba, krásné místo. V zimě se koupaliště mění v ohromnou ledovou plochu na bruslení. Možná je to hodně podnětů k dnešnímu většinovému uvažování o plaveckých areálech, jakoby neodmyslitelně spojovaných s mnohamilionovou investicí, zásahem do krajiny a náročným provozem.

3. 5 Avantgardní koupaliště F. A. Libry Rakovník, Rokycany, Heřmanův Městec (Konopáč)

„Otec je chápal jako něco nového v kontextu tradičních architektonických záležitostí. Myslím, že v Rakovníku [1931–1932], v Rokycanech (1932–1934) a v Heřmanově Městci (1933) si s nimi prostě pohrál. Při všem ohledu na praktické řešení bylo možno uvolnit uzdu fantazie, i když v menších městech to nesměly být stavby nákladné. Koupaliště snad byla pro otce projekty spíše oddechového charakteru, složitějších technických problémů tu nebylo.“²⁹⁸ Trojice koupališť Františka Alberta Libry z první poloviny třicátých let představovala rozlehlé areály, pojaté jako krajinné až „určité urbanistické úkoly“²⁹⁹.

Ač „přesvědčený vyznavač“³⁰⁰ funkcionalismu, zanechal po sobě F. A. Libra dílo neobyčejně rozmanitých forem, jak shrnula Radomíra Sedláková.³⁰¹ Jeho nedogmatický přístup mu předem neuzavíral cestu k různým řešením, návaznosti na klasické tradice v architektuře nevyjímaje.³⁰² Taková zkušenost zřejmě stála jak za celkovým situačním plánem jeho koupališť, tak v řešení jejich jednotlivých staveb. Libru nezajímala jeden přísný blok, který by obsáhl skoro všechny nebo dokonce všechny provozy na koupališti, což bylo řešení, které si oblíbil – a jistě ne bez pozoruhodných výsledků – Václav Kolátor. Libra komponoval areál jako systém různých pavilonů a stavbiček praktické dispozice, souznějících s materiálem.³⁰³ ● VIII, 18 V případě zděné

---

²⁹⁸ Librová (pozn. 118), s. 76.

²⁹⁹ Ibidem.

³⁰⁰ Ibidem, s. 44.

³⁰¹ Eva Librová – Radomíra Sedláková, *Harmonický racionalismus. Architektonické dílo Františka Alberta Libry*, Praha 1997, s. 5–8.

³⁰² Ibidem, s. 6.

³⁰³ Eva Librová ostatně opakovaně poukazuje na to, že dispoziční řešení Librových staveb se odvíjela od znalosti provozu. Libra dokonce směřoval k vytvoření určitého obecněji platného typu, což se mu podle Evy Librové podařilo, zejména u spořitelny, obytných budov s jeho „bytovou buňkou“ a u některých průmyslových staveb. Librová (pozn. 118), například s. 45, 53.

stavby to byly vždy funkcionalistické formy. Na koupališti v Rokycanech tak Libra nechal „přistát“ víceméně velkoměstskou restauraci s velkou prosklenou plochou i s nautickým nábojem.³⁰⁴ ● 59 Na koupaliště v Heřmanově Městci navrhl restauraci s abstrahovanou vyhlídkovou terasou. ● 74 Jejich zářivě bílá omítka i „přísně“ funkcionalistické tvary se odrážely od ostatních dřevěných (a barevných) stavbiček. Ty sice také mohly sledovat stejné východisko, jako na rakovnickém koupališti, kde ostatně jiné než dřevěné stavby nebyly. V mladších dvou realizacích se už daleko výrazněji uplatňovalo ono „oscilování mezi funkcionalistickým zaměřením a tím, co bychom mohli nazvat návazností na klasické tradice v architektuře“³⁰⁵. Nacházely se tedy na evokační straně naší typologické stupnice, a jejich v podstatě malebný obrys měl v řadě tří koupališť víceméně vzestupnou tendenci. Domnívám se, že odvážný oblouk pergoly ● IX i šaten, obdobně jako tvary střech společných převlékárén *evokují* především lázeňskou architekturu předcházejícího století. S tím, že takové „roztržení“ a komponování v gradovaný „celek“ známe z architektury ještě starší, třeba z kompozic některých typů barokních loveckých zámečků.

Koupaliště v Rokycanech, ve stavu vzácně blízkém tomu ze třicátých let, dodnes funguje. Pokud můžu soudit, je to jedno z nejlepších a nejkrásnějších koupališť v České republice. Voda je neuvěřitelně čistá a zážitek z architektury F. A. Libry obrovský. V areálu, který je od roku 1994 zpět pod správou města, dokonce vznikly tři bloky převlékacích kabin jako repliky (1996) zaniklé části Librovoy architektury. Všechny stavby jsou v bezvadném stavu a město má dokonce v úmyslu postavit repliku nautické restaurace, která už neexistuje.³⁰⁶ Koupaliště má skutečně osvíceného správce, jehož nadšení, schopnosti i znalost původní architektury jsou zcela mimořádné.

Na koupališti v Heřmanově Městci jako by se zastavil čas. Kromě do jisté míry nepozměněné Librovoy architektury to však bohužel znamená i to, že některé její části jsou v bezmála havarijním stavu, což platí hlavně o vstupní bráně. Restaurace s krásnou terasou bohužel zanikla. V místech, kde stála, narušuje areál tupá ohromná novostavba zřejmě ze sedmdesátých nebo osmdesátých let. Takových mladších staveb vyčuhuje hned za Librovými převlékárénami bohužel více. Na rozdíl od Rokycan se na Konopáči neubránili invazi ohromného tobogánu.

Nemalá zchátralost vstupní brány a společné šatny má tu přednost, že zřejmě velmi věrně, ne-li autenticky, uchovává původní barevnost dřevěné architektury. Ta byla sytě žlutá; sloupky ochozů a rámy převlékárén-kabin byly jasně červené. Bílé byly rámy oken a latky v otvoru nade dveřmi kabin. Stejnou barevnou kombinaci i poměr mezi barvami měly také dlouhé řady převlékárén-kabin. Rokycanské koupaliště dbá na syté žluto-oranžový nátěr, ale místo původní kombinace s červenou sáhlo už jen k bílé barvě. Dobové pohlednice přitom dokazují, že sloupky nebyly bílé, ale skutečně tmavší, stejně jako v Heřmanově Městci.

---

³⁰⁴ Na to poukázala už Eva Librová, když vyzdvihla zajímavou dispoziční, inklinující k lodní architektuře, a velkorysý pojetí, které by bylo uspokojivé kdekoliv ve velkém městě. *Ibidem*, s. 78–79. První verze návrhu (prosinec 1932) se držela – v přeneseném i doslovném smyslu slova – daleko více při zemi a s elegantní formou realizované verze (srpen 1933) neměla mnoho společného, což jistě spočívalo hlavně v původních záměrech stavebníka. Návrh nakonec zdárně dospěl i k velké prosklené ploše na západním průčelí. NTM, AAS, fond 131 Libra, složka 20041206/ 05.

³⁰⁵ Charakteristika Radomíry Sedlákové. Librová – Sedláková (pozn. 301), s. 6.

³⁰⁶ Podle Evy Librové byla restaurace zbořena v sedmdesátých letech. Librová (pozn. 118), s. 78. Podle velmi dobře informovaného správce areálu to bylo až v roce 1985. Jiří Kouba [ve spolupráci s Jaroslavem Moravcem], *Historie a současnost meziválečného koupaliště v Rokycanech, Bazén a Sauna XV*, 2008, č. 9–10, s. 15.

Také v Rakovníku koupaliště jako takové dodnes existuje a funguje. Jde vlastně o velmi hezké koupaliště. Z architektury F. A. Libry už ale nezůstalo, snad kromě hlavní brány, prakticky nic. Pouze některé mladší stavby, hlavně osm dlouhých bloků převlékárny, se nacházejí v místech, na kterých byly ty původní, čímž udržují alespoň slabý náznak původního uspořádání.

Umělé ostrůvky s krásným stromem, noblesní ozdoby vodní hladiny koupališť F. A. Libry, zůstaly na všech třech místech.

3. 6 De Stijl na Jihlavě Třebíč

„Veselého vzhledu přírodních koupališť dosáhne se nátěry viditelných ploch jasnými a veselými barvami“, doporučoval Václav Kolář v roce 1936.³⁰⁷ Veselou žlutou dostalo koupaliště v Čáslavi, ● 11 proužkovaný modro-bílý byl Dvůr Králové. ● 10 Art décová sytě vínová, okrově žlutá a bílá (s poctivou modrou uvnitř bazénu) suverénně ovládly exteriéry i interiéry celého koupaliště ve Mšeně.³⁰⁸ ● 9, VI

Víme také o koupalištích, jejichž pestrost nebyla úplně „bezprostřední“, ale nadaná nějakým významem. „Vlastenecký“ žluto-červený nátěr měly krásné převlékárny na Dachovech (1925). Tuto barevnou skladbu určil pro svá koupaliště překvapivě také F. A. Libra na počátku třicátých let; stejně jako inteligentní učitel z hořické kamenicko-sochařské školy Karel Bachura o tomto významovém „zatížení“ ale bezpochyby věděl.

Velká dvoupodlažní budova Říčních lázní z první poloviny třicátých let od Bohuslava Fuchse, která dodnes stojí na levém břehu řeky Jihlavy v Třebíči, má pestrý nátěr o třech barvách, žluté, červené a modré.³⁰⁹ ● VII Barvy jsou to opravdu syté a co víc, údajně jde o původní barevnost.³¹⁰ Čistě bílé nebyly ani Fuchsovy lázně v Brně-Zábrdovicích, funkcionalistická chloub

---

³⁰⁷ Kolář (pozn. 21), s. 37.

³⁰⁸ Také řada dalších koupališť má pestré barvy, nemám však ověřeno, do jaké míry odpovídají původní barevnosti. Velichovky byly až do svého zboření na podzim roku 2008 žluté. V Dolní Bukovině se objevuje zelená, hnědo-červená a bílá. Dveře převlékárny-kabin v Jevíčku, jedny vedle druhých, jsou přehlídkou barev, jejichž počet jistě překračuje číslo pět. V tomto případě je to sice roztomilá, ale spíš mladší záležitost.

³⁰⁹ Bohuslav Fuchs navrhl pro Třebíč ještě funkcionalistickou spořitelnu (1932–1933), která vznikla, stejně jako koupaliště, coby počin Městské spořitelny, připomínající si sedmdesáté výročí svého založení. Lubor Herzán, Říční lázně v Třebíči, *Bazén a Sauna VIII*, 2001, č. 9–10, s. 6–8.

³¹⁰ Problém je v tom, že dobové fotografie, byť černobílé, tuto barevnost přinejmenším zčásti nepotvrzují. I na nich je vidět, že rastr konstrukce byl nejtmavší a „stěny“ za ním naopak velmi světlé. Dveře kabin měly o něco jiný odstín než zárubně, zatímco dnes je modrá „stěna“ jednolitá. Výplň zábradlí byla na fotografiích velmi světlá, korunní římsa o něco tmavší, ale ne tolik jako konstrukce. Jsou to fotografie z roku 1945, kdy barevnost už mohla být pozměněná.

Vzhledem k tomu, že městský architekt ubezpečuje, že barevnost je opravdu původní, a stejnou zkušenost jsem ostatně udělala s místním pamětníkem, předpokládáme, že Fuchsova budova na sobě skutečně měla žlutou, červenou a modrou barvu. První možnost je, že je to barevnost zcela autentická. Pokud by totiž „správná“ byla ta na fotografiích z roku 1945, zbývají dvě možnosti. 1) Barvy byly ve stejných „krevnatých“ odstínech jako dnes, potom ale rozdělení jejich „rolí“ v konstrukci muselo být jiné. Konstrukce by nebyla žlutá, ale modrá; „stěna“ kabin by nebyla modrá, ale žlutá; korunní římsa by v obou případech byla červená; výplň zábradlí by nebyla červená, ale žlutá, popřípadě bílá. 2) Alespoň některé barvy jsou na svých místech správně, potom ale jejich sytost musela být jiná.

města, do pestrosti Třebíče mají ale daleko.³¹¹ Ta podléhá určité logice, odvíjející se od konstrukčního řešení stavby. Žlutý je rastr konstrukce, modrá je „stěna“ kabin za nimi, červená je výplň zábradlí a korunní římsa. Trámový strop v přízemí je bílý.

Přestože jsou Fuchsovy trebičské lázně pokládány za adaptaci, je pravděpodobné, že šlo o novostavbu na zelené louce.³¹² Zdeněk Kudělka ve své monografii Bohuslava Fuchse dokonce uvádí, že projekt byl při stavbě upraven.³¹³ Oboje asi také způsobilo, že se o něj literatura, věnovaná jednomu z nejvýraznějších architektů české avantgardy, v podstatě nezajímá, na rozdíl od všech brněnských koupališť a lázní, včetně jejich *adaptací*.³¹⁴ Tak jako tak můžeme naplno zapojit Fuchsův vážný zájem o holandskou architekturu, téma zpracované naopak velmi zevrubně.³¹⁵

Fuchs se zajímal o takzvaný holandský konstrukční systém, přenášející nosnou funkci z podélných obvodových zdí na příčné mezi místnostmi, který umožňoval omezit průčelí na pouhý skeletový rastr, a tedy „otevřít“ je.³¹⁶ Zralý příklad představuje Domov Elišky Machové (1931), čtyřpatrové křídlo, navržené Fuchsem kolmo ke budově školy pro ženská povolání Vesna (1929–1931): *„Technicky jest budova hodna pozoru tím, že je – u nás snad poprvé – stavěna důsledně podle holandského způsobu. Vlastní příčky, oddělující pokoje, jsou nosnými zdmi, a stropy jsou položeny opačně nežli je ve zvyku na našich stavbách. Hlavní průčelní zdi nejsou vůbec nosné a jsou v nich vesměs umístěna pouze okna. Tím působí celá stavba lehkým a svěžím dojmem.“*³¹⁷

„Holandskou stopou“ nahlížená barevná trojkombinace rázem otevírá cestu k estetice hnutí De Stijl. *„Tři základní barvy jsou v podstatě žlutá, modrá a červená. Jsou to jediné existující barvy ... žlutá je pohybem paprsku (vertikální) ... modrá je kontrastní barvou ke žluté (horizontální*

---

³¹¹ Železobetonová konstrukce *zimních lázní* měla výplňové zdivo z dutých cihel. Například Kolář (pozn. 21), s. 81. Bílou železobetonovou konstrukci letních šaten na koupališti oživuje červeno-bílé zábradlí, řady dveří do kabin jsou tmavě zelené. Vzhledem k tomu, že areál je památkově chráněný a letní koupaliště prošlo rekonstrukcí, předpokládám, že jde o původní barevnost.

³¹² Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966, číslo v soupisu staveb Bohuslava Fuchse 267. – Iloš Crhonek, *Bohuslav Fuchs. Celoživotní dílo*, Brno 1995, s. 73.

V téže části Třebíče, na Polance, už jedna obecní plovárna (po 1910) opravdu byla. Stála ale na jiném místě a hlavně na druhém (pravém) břehu řeky. Levobřežní louka na Polance, místo Fuchsových lázní, sousedící se zámečným parkem, město odkoupilo od valdštejnského panství. Herzán, Třebíč (pozn. 309), s. 6, 7. Zde publikována i fotografie levobřežní louky z roku 1910, na níž potom vznikly Fuchsovy lázně. Lubor Herzán také nehovoří o adaptaci, ale o výstavbě nové plovárny.

³¹³ Kudělka (pozn. 312), č. 267.

³¹⁴ To je případ koupaliště (městských lázní) v Rybářské ulici a městských lázní v Kopečné ulici, adaptovaných Fuchsem v letech 1927–1928.

³¹⁵ Kudělka (pozn. 312). – Otakar Máčel, Distance a obdiv, in: *Pocta Bohuslavu Fuchsovi. Sborník referátů z mezinárodní vědecké konference*, Brno 1995, s. 43–48.

³¹⁶ Novinku aplikoval Fuchs zřetelně na Domovu Elišky Machové v Brně-Pisárkách (1929–1930). Charakteristika konstrukčního systému ve vztahu k Bohuslavu Fuchsovi, včetně příkladu Domova Elišky Machové, podle Kudělka, *Architektura dvacátých let na Moravě*, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1890–1938, IV/2*, Praha 1998, s. 58–59.

³¹⁷ Z průvodní zprávy Bohuslava Fuchse. Citováno podle Kudělka (pozn. 312), s. 83.

obloha) ... červená je spojením žluté a modré.³¹⁸ V duchu Schoenmaekersova zdůvodnění redukce neoplastického výrazu na ortogonální prvky jako by vznikla Fuchsova dřevěná stavba: „Dva základní a úplné protiklady, tvarující naši zemi a všechno, co je na ní, jsou: horizontální linie síly, kterou je oběh Země okolo Slunce, a vertikála, hluboce prostorový pohyb paprsků, pocházející ze slunečního středu.“³¹⁹ Ostatně také Rietveldův Schröderhuis v Utrechtu (1924) zachází se stejnými barvami podle stejného principu, i když ne tak „prostořekého“. Žlutá je nejdelší vertikála, modrá (decentní modro-šedá) je stěna hlavní fasády a červená obsadila horizontálu (a také jednu krátkou vertikálu); velká role ovšem připadla bílé.

Když v roce 1928 navrhoval Jaromír Krejcar vstupní brány a dekoraci pro druhou dělnickou spartakiádu v Praze, vyšly mu z toho konstruktivistické stavbičky, pomalované žlutě, červeně a modře v duchu estetiky De Stijl.³²⁰ ● 79 Šlo, respektive mělo jít o „semipermanentní architekturu“³²¹ ze dřeva a plátna. O převážně dřevěných stavbách na koupališti a o efemérnosti plovoucích plováren už víme. Krejcarovy úpravy pro spartakiádu by však byly přímo modernistickým přeludem, který by se objevil nad Prahou,³²² a hned zase zmizel – po skončení spartakiády mělo být vše zase strženo.³²³ Karel Teige si u politicky angažovaného návrhu rád povšimnul jeho účinku: „Theatrálnost architektury je úmyslná – jedná se o rámeček veliké dělnické slavnosti [...]“³²⁴.

O čtyři roky mladší Fuchsovy lázně v Třebíči (návrh 1932, realizace 1933–1934) znamenaly, na rozdíl od spartakiádního „De Stijlového“ návrhu Jaromíra Krejcara, uplatnění skutečné konstrukční inovace. ● 75, 76, 77, 78 Zdánlivě obyčejný úkol, dřevěné převlékárny říčních lázní na malém městě, povýšil na architektonickou úlohu se specifickým řešením. Právě to, že šlo o letní šatny, mu umožnilo dotáhnout do krajnosti, co ho už od konce dvacátých let zajímalo: maximálně otevřít průčelí a provzdušnit stavbu. Rastr dřevěné konstrukce mohl zůstat bez jakéhokoli podílu jinak nezbytných skleněných ploch. Schodiště fungují jako otevřené prostory, vymezené pouze trámovým rastrem. Stejným způsobem je vyznačen polygonální centrální „lázeňský pavilon“. Na schodištích a ochozech letních šaten se pohybujeme ve vymezených, přitom však zcela

---

³¹⁸ Z knihy matematika M. H. Schoenmaekerse *Het nieuwe Wereldbeeld (Nový obraz světa)* z roku 1915. Citováno podle Kenneth Frampton, *Moderní architektura. Kritické dějiny* [přeložil Pavel Halík a Petr Kratochvíl], Praha 2004, s. 169.

³¹⁹ Ibidem.

³²⁰ Poznatky o Krejcarově nerealizovaném návrhu a charakteristika stavbiček podle Švácha – Tenzer – Spechtenhauser (pozn. 183), s. 93.

³²¹ Charakteristika Karla Teigeho. Karel Teige, *Práce Jaromíra Krejcara*, Praha 1933, s. 59.

³²² Úpravy byly určeny pro starší motocyklistický stadión na Letenské pláni. Ibidem, s. 59. Z návrhu odhaduji, že stylizované útvary nad hlavní bránou mohly mít výšku sedmadvaceti metrů, takže by se opravdu vznášely nad městem, asi jako Národní knihovna od Jana Kaplického.

³²³ Přeludem nakonec zůstala sama spartakiáda. Pro její radikální levicový až protistátní náboj nebyla vůbec povolena. Švácha – Tenzer – Spechtenhauser (pozn. 183), s. 93 a (zaujatě) Teige (pozn. 321), s. 59.

³²⁴ Teige (pozn. 321), s. 59.

otevřených prostorech. Pocit otevřenosti a vzdušnosti je mimořádný, aniž by Fuchs musel zapojovat střešní terasu, doménu volnosti funkcionalistických architektů.

Jestliže „barevné akcentování balkonů-lodžii“³²⁵ v průčelí Domova Elišky Machové bylo „reminiscencí estetiky de Stijlu“³²⁶, potom žluto-modro-červené Říční lázně musely být jejím „provplánovým“, ne-li rozpustilým zpřítomněním. V první polovině třicátých let už si to Fuchs mohl dovolit. Holandská architektura mu už předtím byla „spíše katalyzátorem než doslovným vodítkem“³²⁷, ale teprve určitý časový odstup a asi hlavně určitý typ architektury mu dovolil potěšení z opravdové pregnantnosti.

Domnívám se tedy, že o náhodnou veselou petrost, jak ji doporučoval Václav Kolář, a „obyčejné“ dřevěné převlékárny šlo v Třebíči jen těžko, o radost z holandských inspirací však ano.³²⁸

Říční lázně se v uplynulých desetiletích změnil v koupaliště se třemi betonovými bazény, které byly umístěny ve vhodném odstupu od Fuchsových lázní. To byla bezpochyby dobrá i jediná možná cesta, jak zachovat účel šaten a celého místa. Základní konfigurace místa – řeka, budova, most, se nezměnila.

Fuchsovy převlékárny se dodnes alespoň z části používají: stále je možné využívat kabiny, i když v současnosti zřejmě jen ty v přízemí. Rekonstrukce na počátku devadesátých let vrátila budově původní pestrou žluto-modro-červenou barevnost. Nátěr byl naposledy obnoven v roce 2004 (náklady ve výši 335 000 Kč hradilo město). Areál je dodnes plně funkční. Po změně vlastníka (v současnosti je provozovatelem sdružení firem Yashica s.r.o. a TTS energo s.r.o.) ale bohužel neslouží potřebám obyvatel a návštěvníků města tak, jako dříve. Koupaliště bývá otevřeno pouze část sezóny, výjimkou není zavřený areál ani při velmi teplých slunečných dnech. Zdá se, že provozovatel preferuje jiný objekt, který má v péči, a sice krytý bazén Laguna. Obávám se, že to se podepisuje i na běžné údržbě architektonicky nejvýznamnějšího objektu převlékárny, jehož stav (například dřevěné podlahy) by měl včas zhodnotit odborník.

V roce 2008 byl na Ministerstvo kultury ČR podán návrh na prohlášení za kulturní památku.³²⁹

---

³²⁵ Máčel (pozn. 315), s. 46.

³²⁶ Ibidem.

³²⁷ Ibidem, s. 43.

³²⁸ Podkapitola zůstala ve fázi před vyhledáním plánů, uložených možná v Muzeu města Brna, a potřebných pro objasnění otázek adaptace nebo novostavby a barevnosti Fuchsových Říčních lázní v Třebíči. Ve fondu Bohuslava Fuchse v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea se archiválie k trebičským lázním nenacházejí. Za informaci děkuji Lucií Týmaloové z NTM.

³²⁹ Návrh zahrnuje budovu převlékárny bez čp (stavba není vedena v katastru nemovitostí) na části parcely 122/ 2. Návrh vypracovala Andrea Turjanicová a Jan Baláček, podáno 14. 10. 2008.

4. Pokus o teoretickou reflexi architektury pro (vodní) sport.

Návrhy a texty architekta Václava Kolátora

4. 1 Mapování terénu. Emblematická stavba a její málo známý autor

Národní dějepis umění mají své barometry, které ukazují, nakolik jsou jednotliví umělci akceptováni. V českém prostředí připadla taková úloha mimo jiné *Nové encyklopedii českého výtvarného umění*.³³⁰ Jestliže nás zajímá pozice architekta Václava Kolátora, jemuž je věnovaná tato kapitola, potom barometr ukazuje k nule. Kolátor se do encyklopedie nedostal a šanci na vlastní heslo neproměnil ani v *Dodatcích* z roku 2006.³³¹ V rámci hesla k revue *Stavba* je alespoň zmíněn mezi těmi, kdo v časopise, jednom z nejmodernějších v Evropě, často publikovali.³³²

Kolátor tedy patřil k okruhu mladých nadaných absolventů pražské techniky, dnes více nebo méně známých, kteří se kolem *Stavby* pohybovali.³³³ Největší vliv na její profil měli architekti s vědeckofunkcionalistickým založením (zároveň však bez vyhraněných levicových politických názorů), především Oldřich Starý, F. A. Libra, Bohumír Kozák, Gustav Paul, Antonín Černý, Fer-

---

³³⁰ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995.

³³¹ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006. – informaci o Kolátorovi přinesl Prokop Toman, *Dodatky*, Praha 1955, s. 97 (ne však Tomanův slovník z roku 1947). Příslušný svazek *Ottova slovníku naučného nové doby* z roku 1934 jméno Václava Kolátora nezařadil. – V rejstříku staveb ho registruje Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 502, 542. – Zřejmě ojedinělé heslo tak přináší Vlček (pozn. 129), s. 318. Vzhledem k mimořádnému záberu encyklopedie zůstává heslo, věnované Václavu Kolátorovi, jen zdrojem první informace. Chybné je uvedení roku Kolátorova úmrtí, které mu „zkrátilo“ životní a profesní dráhu o bezmála čtyřicet let. Plavecký stadion pod Barrandovem z konce dvacátých byl sice raným, těžko však „prvním českým umělým koupalištěm“. V případě Kolátorova projektu pro reálné dívčí gymnázium v Praze-Novém Městě nešlo o novostavbu, ale přestavbu.

³³² RŠ [Rostislav Švácha], heslo *Stavba*, in: *Nová encyklopedie* (pozn. 330), s. 781.

³³³ Vše o *Stavbě* a jejím okruhu ibidem. – Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 387–394.

dinand Fencel, Bohumil Kněžek a Josef Václavík. I mezi nimi se ovšem vyskytli „tvůrci zaujatí emocionálními stránkami architektonického díla“.³³⁴ Patřili k nim třeba Karel Hannauer, František Čermák, František Zelenka nebo František Kerhart. Obě tyto polohy, strohá vědecká i emotivně působivá, jakoby se obtiskly také do Kolátorových areálů. Jeho úplně první, nejznámější a možná nejvýznamnější realizace, plavecký stadion pod Barrandovem, spojuje přísný hranol hlavní budovy se skokanskou věží, jejíž točité schodiště a křehké zábradlí se vine v elegantní křivce. Jak ještě uvidíme, srovnatelný emocionální akcent nechyběl ani v dalších jeho návrzích.

Právě nápadná konstrukce barrandovské skokanské věže se stala přímo emblematickou záležitostí.³³⁵ Dnes, kdy torzo překrásné věže ční nad zničeným areálem, obdivujeme hlavně její dobové fotografie. Známe jejich tvůrce³³⁶, ale vlastní autor-architekt zůstává upozaděm. Možná obdobně jako v případě Libeňského plynojemu: na jeho konstruktéry bychom si zřejmě jen těžko vzpomněli, přitom stopa, jakou zanechal ve fotografii, malířství i literatuře, je mimořádná.³³⁷ Platí snad, že ve srovnání s tímto bezesporu zajímavým „povýšením“ barrandovského areálu na poli fotografie samotná Kolátorova architektura zkrátka neobstojí?

Obytné domy nebo v daleko větší míře zastoupené školní budovy, které Václav Kolátor navrhoval, představují zřejmě dobový „lepší průměr“. Vzhledem k velké konkurenci špičkových architektů, kteří se tomuto etablovanému stavebnímu typu věnovali, zde není Kolátorova stopa nějak zásadní. To však neplatí o jeho projektech, určených pro sport a rekreaci. Václav Kolátor je klíčovou osobností tohoto typu architektury. Sám byl plavec, člen a bývalý závodník Českého plaveckého svazu.³³⁸ Stavbám pro tělovýchovu, a v první řadě pro plavání, se intenzivně věnoval. Zhruba od roku 1925 až do konce čtyřicátých let vyprojektoval mnoho návrhů především venkovních koupališť. Je autorem vysoce erudované literatury o stavbě lázní a koupališť, která svědčí o znalosti zahraničních realizací. A především vykročil na pole teoretické reflexe tohoto typu architektury. Můžeme se tak s Rostislavem Šváchou těšit na dalšího architekta, „který myslí“³³⁹.

U Václava Kolátora se nebývalým způsobem provázala architektonická tvorba s osobními dispozicemi a domnívám se, že jeho aktivní zájem o plavecký sport sehrál větší roli než aby byl vnímán jen jako zajímavost na okraj.³⁴⁰ Je možné říci, že zakázky se mu přímo odvíjely od tohoto

---

³³⁴ Ibidem, s. 393.

³³⁵ Shrnuje například Anděl (pozn. 6), s. 166.

³³⁶ Například Josef Sudek, Bohumil Kröhn, Eugen Wiškovský. Ibidem.

³³⁷ O Libeňském plynojemu nejlépe Lenka Bydžovská – Karel Srp, *Libeňský plynojem*, Praha 2004.

³³⁸ Svobodová (pozn. 1), s. 359.

³³⁹ Rostislav Švácha, K teoretickému myšlení v české architektuře po roce 1989, in: *České umění 1939–1999. Programy a impulzy. Sborník symposia*, Praha 2000.

³⁴⁰ Jako jakési mladší „potvrzení“ významu Kolátora-sportovce vnímám architekta Jiřího Špiklu, jemuž se sportovní stavby rovněž staly hlavním těžištěm práce. Úkoly jako skokanské můstky pro lety na lyžích nebo sáňkařská a bobová dráha přitahovaly tohoto člena libereckého SIALu a nadšeného lyžaře právě proto, že „nebyly jen výlučně architektonickou záležitostí.“ Ostatně už do Liberce ho lákala jak tvorba libereckých architektů, kterou znal, tak „prostředí, skály

zájmu a prostředí, které Kolátor důvěrně znal, a to jak na úrovni prakticko-technické, tak i pocho-
pitelně lidské.³⁴¹

4. 2 Václav Kolátor ve světle osobní pozůstalosti³⁴²

Krátce po skončení druhé světové války zodpovídal Václav Kolátor v profesním dotazníku také dvě položky, a sice v jakém oboru by chtěl pracovat, a kde.³⁴³ Odpovědi byly „obec pražská“ a „urbanismus, tělovýchova – sport – rekreace“.³⁴⁴ Celoživotní zájem se mu podařilo naplnit. Už v roce 1929, čtyři roky po absolvování české techniky, začal pracovat na Stavebním úřadě hlavního města Prahy.³⁴⁵ Se sportovní architekturou, jejím začleněním do širšího krajinného rámce a s řešením urbanistických problémů spojil Kolátor většinu svých projektů, realizací a vůbec převážnou část svého profesního života. Je zajímavé sledovat, jakým způsobem a z jakých pozic se tématu věnoval v době prvorepublikového Československa, a později, v období od konce čtyřicátých let. Od mládí levicově³⁴⁶ orientovaný, od roku 1945 člen komunistické strany³⁴⁷, se totiž nakonec stal člověkem, který „měl vliv“³⁴⁸. Zastával řadu funkcí, k nimž se dostal hned v únoru roku

---

a lyžování“. *Architekti SIAL* [koncepce publikace Miroslav Masák], Praha 2008, s. 180–189 (rozhovor s ing. arch. Jiřím Špíklou a soupis jeho studií, projektů a realizací a další informace).

³⁴¹ Například vztah k Českému plaveckému klubu Praha, stavebníkovi barrandovského bazénu, měl Kolátor víc než těsný. Kolátor byl jeho člen a bývalý závodník. Post předsedy v době stavby stadionu nově zastával Miloš Havel. Pozemek v bývalém lomu věnoval Českému plaveckému klubu Václav M. Havel. Připomeňme si, že barrandovský stadion, navržený v roce 1929 a postavený v následujícím roce, byl Kolátorovou vůbec první realizací. V té době měl čtyři roky po promoci (1925) a za sebou prozatím jen sérii nevitězných soutěží.

³⁴² NTM, AAS, fond 161 Kolátor (dále NTM Kolátor). Jako celé řadě dalších fondů Muzea, ani osobní pozůstalosti Václava Kolátora se nevyhnuly následky povodňových událostí v roce 2002. Laskavostí pracovníků Muzea, především Mgr. Petry Váchové, byly vyhledány tyto položky z fondu, zachráněné po povodni a vysušené: Personalie (spisy), obálka, složka 20031001/ 12; Osobní poznámky a životopis, balík, složka 20030805/ 3; Fotografie bazénů a koupališť, obálka, složka 20030806/ 10; Koupaliště, plovárny a očištné lázně (1952–1953) (spisy), obálka, složka 20030827/ 15; Diplomy z výstav v Bruselu a v Paříži (1935, 1937), desky, složka 20041228. Je možné, že některé části fondu zůstávají nedostupné.

³⁴³ NTM Kolátor, složka 200310001/ 12, profesní dotazník Václava Kolátora z období po skončení druhé světové války, s. d.

³⁴⁴ Ibidem.

³⁴⁵ Anděl (pozn. 6), s. 270 (biografie architektů).

³⁴⁶ Od roku 1929 člen Levé fronty, od roku 1933 člen Svazu socialistických architektů. Ibidem.

³⁴⁷ NTM Kolátor, složka 200310001/ 12, „Evidenční list člena kandidáta ÚSČSVU-SVAZU ARCHITEKTŮ“ zřejmě z první poloviny padesátých let, s. d. Kolátor však nezůstal u řadové „stranické příslušnosti“. Byl spoluzakladatelem a prvním předsedou druhé místní organizace KSČ pro Prahu III a IV. V roce 1946 se stal členem okresního vedení KSČ jako referent lidové správy. Také další posty souvisely s činností komunistů: V únoru roku 1948 byl jmenován národohospodářským referentem Ústředního národního výboru, členem Krajského výboru předsednictva Krajské lidové správy a plánovací komise pro Prahu a okolí. Podle článku „Padesátiny Ing. arch. Václava Kolátora“, který je součástí fondu. Výstižek pochází z roku 1949. Časopis, popřípadě noviny, jsem neidentifikovala.

³⁴⁸ Vedle všech vyjmenovaných funkcí a postů viz též autentické svědectví Jana Sokola: „Návrh [vyhlídkové cesty pod Strahovským klášterem] se ujal a zalíbil, zejména městským činitelům – tenkrát měl velké slovo architekt Kolátor, starší kolega, a dostal jsem za úkol takovou promenádu navrhnout se všemi architektonickými podrobnostmi a technickými náležitostmi.“ Jan Sokol, *Moje plány. Paměti architekta* [k vydání připravil a obrazový doprovod vybral a uspořádal Václav Sokol], Praha 2004, s. 270.

1948 nebo během padesátých let.³⁴⁹ Zároveň v té době „obětuje [...] to, co je pro architekta nej-
cennější: možnost vlastní tvůrčí práce.“³⁵⁰

Už po ukončení studia se Kolátor spojil s Vladimírem Frýdou, spolužákem a rovněž čer-
stým absolventem pražské techniky.³⁵¹ Spolu se začali zabývat architekturou školních budov.
S návrhy na různé typy škol se přihlásili do řady soutěží. Ani v jednom případě však jejich společ-
ný projekt nedošel realizace.³⁵² S téměř zlomyslnou pravidelností se v soutěžích umísťovali
na druhém místě. To nebyl špatný výsledek, uvážíme-li, že se ocitli v konkurenci několika desítek
projektů. Takto bohatě bývaly obesílány i „nevýznamné“ regionální záležitosti typu občanských
škol v Parníku u České Třebové³⁵³, tím spíše potom některé prestižní soutěže v hlavním městě,
z nichž vzešla prvotřídní díla meziválečné architektury a jichž se Kolátor také účastnil, například
soutěž na francouzské školy nebo kolonii Baba.³⁵⁴ Mimochodem je s podivem, že svého spolu-
pracovníka a spoluautora tolika projektů Kolátor víceméně „vymazal“ z paměti, když ho nejméně
v jediném soupise svých prací.³⁵⁵ Přitom třeba spoluautory krytého bazénu a koupaliště
v Piešťanech Kolátor vždy důsledně uváděl. Zřejmě ne u všech projektů tak odhalíme, že byly vý-
sledkem spolupráce.

Neúspěšná účast v soutěžích neznamena la tečku za jejich zájmem o tento stavební
typ.³⁵⁶ Když v polovině roku 1938 bilancoval časopis *Stavba* „naše školství a naše školy“, byl to
Václav Kolátor, kdo napsal úvodní text.³⁵⁷ Spolu s Linhartovým gymnáziem v Praze na Evropské,
zaujímajícím čestné první místo v pořadí prezentovaných škol, nechyběla Kolátorova přestavba
dívčího reálného gymnázia v Praze-Novém Městě.³⁵⁸ Z rozsáhlé úpravy dvou čísel popisných
starších školních budov zaujme radikální přestavba dvorní fasády, za kterou Kolátor umístil nové

---

³⁴⁹ Předsedou komise pro rekreaci při BAPS (Blok architektonických pokrokových spolků), od roku 1948 nebo 1949; především však vedoucím odboru pro výstavbu Ústředního národního výboru hl. m. Prahy, od roku 1954. Podle článku Padesátiny (pozn. 347); Evidenční list (pozn. 347).

³⁵⁰ Podle článku „K jubileu Václava Kolátora“, který je součástí fondu. Výstižek pochází z roku 1979. Oborový časopis jsem neidentifikovala.

³⁵¹ Oba vystudovali obor architektury a pozemního stavitelství České vysoké školy technické v Praze. Frýda studoval v letech 1915–1925, Kolátor v letech 1917–1925. Vlček (pozn. 129), s. 189 (Frýda). – Anděl (pozn. 6), s. 270 (Kolátor). Anděl udává, že Kolátor v letech 1925–1929 zároveň absolvoval praxi u stavebních firem v Praze.

³⁵² Odkazy na informace o společné účasti v soutěžích v časopise *Stavitel*, *Stavba*, *Architekt SIA* a *Časopis československých architektů* viz Vlček (pozn. 129), s. 318. Vladimír Frýda se architektuře školních budov věnoval také samostatně, a to včetně realizací. V Praze stojí několik jeho škol. Například škola a gymnázium, Špitálská ulice, Praha-Vysočany (1927–1929 a 1936–1937), kterou jako pozoruhodnou funkcionalistickou architekturu označuje Švácha, *Od moderny* (pozn. 150), s. 290.

³⁵³ Na občanské školy v Parníku se sešlo 32 návrhů, na měšťanské školy v Náchodě 44. *Stavitel* VI, 1925, s. 131. – *Stavitel* VIII, 1927, s. 32. Odkazy na tyto časopisy podle Vlček (pozn. 129), s. 318.

³⁵⁴ V těchto dvou soutěžích Kolátor zřejmě s Frýdou nespolečně pracoval. Nerealizované projekty nezmiňuje Vlček (pozn. 129), s. 318 a 189. Informace o nich čerpáme z fondu NTM Kolátor.

³⁵⁵ NTM Kolátor, soupisy, složka 20030805/ 3. Informace o Kolátorově spolupráci s architektem Vladimírem Frýdou podle Vlček (pozn. 129), s. 189, 318.

³⁵⁶ Frýda viz pozn. 352.

³⁵⁷ *Stavba* XIV, 1937–1938, s. 93–108. Kolátorův text na s. 93–94.

³⁵⁸ *Ibidem*, s. 98–99. Jednalo se o stavební blok se středním dvorním traktem mezi ulicemi Vladislavova a Lazarská.

centrální schodiště. Obdélník fasády netvoří nic než vertikální pásy mezi úzkými pilíři, prosklené v celé výšce čtyř podlaží.³⁵⁹

Ojedinělé pokusy proniknout také do problematiky bydlení³⁶⁰ (byť archetypální úkol snad každého architekta, rodinný dům, Kolátor navrhl a postavil za celý život jen jeden³⁶¹) nebo sociálních³⁶² a zdravotnických³⁶³ a industriálních³⁶⁴ staveb ho bezpochyby obohatily i v jeho výsostném zájmu, sportovní architektuře.³⁶⁵

V Kolátorově pozůstalosti se totiž nachází hned několik verzí soupisu jeho projektů a realizací, které osobně vypracoval.

Václav Kolátor hodně cestoval.³⁶⁶ Od počátku dvacátých do konce čtyřicátých let absolvoval řadu cest po celé Evropě.³⁶⁷ Některé souvisely se zahraničními výstavami, kterých se zúčastnil.³⁶⁸ U cesty do Francie v roce 1924 připojil lakonickou poznámku „Olympiáda“³⁶⁹; že se jí ve svých pětadvaceti letech mohl zúčastnit přímo jako aktivní sportovec-plavec, nelze vyloučit. Je velmi pravděpodobné, že právě tyto cesty obohatily jeho architektonický obzor, asi hlavně v řadě podnětů a osobních zkušeností se sportovní architekturou. Jakékoli další svědectví o Kolátorových cestách v tuto chvíli není k dispozici. S jistotou však lze říci, že pro zahraničí nic nenavrhol.³⁷⁰

4. 3 Koupaliště Václava Kolátora

Jako jeden z referentů legendární výstavy *Za novou architekturu* z roku 1940 měl Václav Kolátor na starosti oddíl pro tělovýchovnou a sportovní rekreaci. Znamenalo to shrnout tento typ ve dvou až třech teoretických textech a vybrat několik desítek návrhů a staveb, které výstava představila

---

³⁵⁹ Škola přestavbou získala také dobré sportovní zázemí – tělocvičnu a čtyři volejbalová hřiště. Relaxovat se ale mělo i na terasách plochých střech („*respirium*“). Ibidem. To je, jak ještě uvidíme, Kolátorův vděčný motiv jeho budov na koupalištích, na jejichž střechách se mělo tančit nebo alespoň příjemně posedět.

³⁶⁰ Nerealizovaný návrh nejmenšího domku volného a řadového pro Svaz díla, 1930; nerealizovaný návrh pro kolonii Baba, 1930; popřípadě nerealizovaný návrh chaty pro Svaz díla, 1933. NTM Kolátor, soupisy, složka 20030805/ 3.

³⁶¹ Rodinný dům lékaře J. F. v Jilemnici, 1934–1935. Ibidem.

³⁶² Nerealizovaný návrh na sokolovnu, divadlo a restauraci v Praze-Čakovicích, 1926; nerealizovaný návrh na kulturní dům v Mělníku (a regulace severovýchodního sektoru), 1927. Ibidem.

³⁶³ Nerealizovaný návrh sanatoria ve Smokovci, 1932. Ibidem.

³⁶⁴ Realizovaný návrh ústřední požární telegrafní stanice v Praze 2, 1936 nebo 1938–1939. Ibidem.

³⁶⁵ Kompletní přehled těchto Kolátorových prací viz příloha Návrhy a stavby Václava Kolátora.

³⁶⁶ Kolátor hovořil francouzsky a německy, částečně rusky. Evidenční list (pozn. 347).

³⁶⁷ Drážďany, Lipsko, Berlín 1921; Rakousko, Švýcarsko 1922; Itálie 1923; Francie (Olympiáda) 1924; Francie (Výstava dekorativního umění) 1925; Itálie, Francie 1926; Vratislav, Berlín, Hamburk 1929; Švédsko, Norsko, Dánsko 1930; Německo, Litva, Lotyšsko 1931; Rakousko, Jugoslávie 1934, 1935; Paříž, Belgie 1937; Francie 1938; Francie 1946; Anglie 1948; Polsko 1949. Ibidem. V Kolátorově výčtu chybí například položka Londýn (výstava Health Sport and Fitness) 1938. K účasti na této výstavě Kolátora vyzval Královský institut britských architektů a Kolátor byl zřejmě osobně přítomen. NTM Kolátor, korespondence, pozvánka na zahájení výstavy, 2. 3. 1938.

³⁶⁸ Ibidem.

³⁶⁹ Ibidem.

³⁷⁰ NTM Kolátor, soupisy, složka 20030805/ 3.

na fotografiích. Vedle stadionů, tělocvičen, chat nebo kluboven tak Kolátor určil ráz také oddílu, věnovaného lázním a koupalištím. Můžeme předpokládat, že k úkolu přistoupil se zvláštní pozorností a zkušeností na slovo vzatého odborníka. Vytvořil reprezentativní typologický průřez (plavecký stadion, tedy jediný Barrandov, venkovní koupaliště, krytý bazén a tak dále), ne však průřez různorodou architekturou, jaká kolem vodního sportu od poloviny dvacátých let vznikala.³⁷¹ Nevzdal se osobních preferencí a zájmů, když výběr pojal jako přehlídku funkcionalistických přístupů.

Právě takové jsou Kolátorovy realizace pro plavecký sport: „přísně“ funkcionalistické, elegantní a účelné. Zatímco u staveb, určených pro zázemí venkovních koupališť ve dvacátých až čtyřicátých letech, se mnohdy setkáváme s jistým navazováním na tradiční typ lázeňské budovy, patřil Kolátor k té avantgardě, která o tuto tradici nestála a řídila se jinými vzory. Jeho bazény, zpravidla splňující dobová kritéria pro plavecké závody (v první řadě Barrandov, dále České Budějovice, Volyně, Česká Třebová, Litomyšl, ale kupodivu i venkovní a vnitřní bazén lázeňského termálního koupaliště v Piešťanech), tak doplňují účelné hranoly šaten s prostou verandou a terasou na střeše. Toto řešení Kolátor vícekrát zopakoval. Areál noblesně doplnil krásnou skokanskou věží, jakou měl Barrandov, nebo odvážnou organickou křivkou skluzavky, která byla ozdobou areálu třeba v České Třebové. Krytý bazén termálního koupaliště v Piešťanech se řídil vzorem frankfurtského bazénu s prosklenou, otevíratelnou stěnou.³⁷² S tímto vzorem se v našem prostředí setkáváme v Hradci Králové (architekt Oldřich Liska, dnes bohužel znečištěno přestavbou) nebo částečně v Ústí nad Labem-Střekově (architekt Paul Brockardt, dnes ve velmi špatném stavu), v Piešťanech se však zřejmě jednalo o nejčistší přijetí tohoto moderního vzoru.

Plavecký stadion Českého plaveckého klubu pod barrandovskými Terasami (1929–1930)

Plavecký stadion s tribunami, v meziválečném Československu první a jediná realizace tohoto typu je umístěn do bývalého vápencového lomu.³⁷³ • 120 Areál tak ze tří stran obklopuje skalní masiv o výšce až pětáctičet metrů. V roce 1930, kdy byl bazén otevřen, už nahoře stály proslulé barrandovské Terasy. Dispozice stadionu je řešena tak, že osa bazénu sleduje směr skalního masivu. Při jeho západní a severní straně jsou vklíněny násypové tribuny. Prostor od řeky uzaví-

---

³⁷¹ *Výstava Za novou architekturu* (kat. výst.), Praha 1940, s. 33.

³⁷² Frankfurtský typ bazénu jako budovy s otevíratelnou prosklenou jižní stěnou od Martina Elsässera, postavený v roce 1928 na frankfurtském předměstí Fechenheim, popsala a se třemi československými obdobami dala do souvislosti Markéta Svobodová. Svobodová (pozn. 1), s. 361–362. Zainteresovaní českoslovenští architekti se mohli s tímto typem důkladně seznámit třeba prostřednictvím článku Stanislava Semráda (pozn. 278).

³⁷³ Charakteristika objektu podle Svobodová (pozn. 1), s. 359. – Václav Kolátor, Naprostý nedostatek regulérní závodní dráhy plavecké v Praze, *Pestrý týden* V, 1930, č. 5, 1. 2. 1930, s. 2. – Kolář (pozn. 21), s. 67. – Anděl (pozn. 6), s. 162–173. Rešerši z Pestrého týdne laskavě poskytla Mariana Holá.

rala budova šaten, klubovna a otevřená pergola. ● 82 Bazén má rozměry 50 x 18 metrů, s hloubkou od jednoho do čtyř a půl metru. Elegantní jednodříková skokanská věž se dvěma plošinami ve výšce pěti a deseti metrů, obemknutá točným schodištěm, se stala „symbolem vodních sportů a emblémem celého žánru stavebních typů sloužících jako sportovní zařízení.“³⁷⁴ ● 97

V architektuře pro vodní sport zaujímá plavecký areál pod pražským Barrandovem skutečně výjimečné postavení. Barrandov byl obdivovaný odborníky a všeobecně prostě populární. Plavecký stadion byl publikovaný samozřejmě ve *Stavbě*,³⁷⁵ revue pro „vědeckou“ funkcionalistickou architekturu, kde se Kolátorovy stavby objevovaly, a v dalších odborných časopisech.³⁷⁶ Několikrát se představil třeba v populárním obrazovém *Pestrém týdnu*.³⁷⁷ Zajímalo se o něj i zahraničí.³⁷⁸

Obdobně jako Terasy nad ním, také bazén s elegantní skokanskou věží se stal námětem fotografií Josefa Sudka³⁷⁹ nebo Eugena Wiškovského.³⁸⁰ ● 95, 96 Objevoval se ve filmových exteriérech (například v experimentálně pojatém filmu *Před maturitou*, 1932, režie Vladislav Vančura a Svatopluk Innemann; *Naše jedenáctka*, 1936, režie Václav Binovec).³⁸¹ Zdá se, že Barrandov mohl sehrávat roli, v něčem obdobnou k už zmíněné technické památce meziválečného období,

---

³⁷⁴ Citováno podle Anděl (pozn. 6), s. 166.

³⁷⁵ *Stavba IX*, 1930–1931, č. 10. 6. 1931, s. 167, obr. 339–343. Tehdy však Václav Kolátor v redakčním kruhu ještě nebyl.

³⁷⁶ Například Semrád (pozn. 278), s. 109–110.

³⁷⁷ *Pestrý týden V*, 1930, č. 5 (1. 2. 1930), s. 2; *Pestrý týden V*, 1930, č. 33 (16. 8. 1930), s. 6; *Pestrý týden VII*, 1932, č. 23 (4. 6. 1932), s. 14. Rešerše z *Pestrého týdne* laskavě poskytla Mariana Holá. Anděl upozorňuje na to, že v obrázkových magazínech – *Letem světem*, *Eva*, *Domov a svět*, *Světobzor*, *Ahoj na neděli* – se obecně často objevovalo téma skoku do vody. Anděl (pozn. 6), s. 164 a 266.

³⁷⁸ Barrandovský stadion byl prezentován na výstavě *Health Sport and Fitness*, uspořádané Royal Institute of British Architects v Londýně v roce 1938. Na základě toho byl potom publikován v britské *The Architectural Review*. NTM, AAS, fond 161 Kolátor, korespondence, dopis z výstavního výboru (1. 11. 1937) a pozvánka na zahájení výstavy (2. 3. 1938); dopis z redakce londýnské *The Architectural Review* (22. 9. 1938).

³⁷⁹ Anděl (pozn. 6), s. 166. Sudkovy fotografie Teras vznikly na zakázku. Václav Havel si je objednal pro propagační účely. *Ibidem*, s. 185. Za upozornění vděčím Marianě Holé.

³⁸⁰ *Ibidem*, s. 166. Zde publikována také krásná fotografie od Bohumila Kröhna, která zachycuje Kolátorovu skokanskou věž s dívkou, stojící na její nižší plošině, s. 162. Fotografie Teras ale dominovaly. Ve třicátých letech je fotografoval například Jan Lauschmann, Arnošt Pikart, Josef Ehm a Julius Tutsch. „*Terasy se tak staly jedním z erbovních motivů nové fotografie v Československu.*“ *Ibidem*, s. 185.

³⁸¹ Viz stránky Národního filmového archivu <http://www.nfa.cz/>; také viz filmografický rejstřík v Petr Szczezanik – Jaroslav Anděl (ed.), *Stále kinema. Antologie českého myšlení o filmu 1904–1950*, Praha 2008, s. 386. Hodnocení filmu *Před maturitou* jako „experimentálně pojatého filmu“ *Ibidem*, s. 388–389. Terasy a plavecký stadion se nacházely jen kousek od filmových ateliérů, takže si o „obsazení“ přímo říkaly. V pozadí mohly stát i propagační důvody. Film a architektura se na Barrandově zajímavě propojily, především osobnostmi Václava a Miloše Havla a architekta a filmového režiséra Maxe Urbana. Ve filmu *Před maturitou* se objevuje jak Kolátorův bazén a Maxovy Terasy, tak i část velkého sportoviště, navrženého a financovaného Vladimírem Grégrem. Jde o záběry z z plovacího mola s bufetem. S plaveckým stadionem Českého plaveckého klubu toto sportoviště nesouviselo. „*Sportovní sdružení pod Barrandovem*“, oblíbený a hojně navštěvovaný podnik, se rozkládal podél Vltavy v pásu dlouhém několik stovek metrů mezi řekou a železnicí a zahrnoval deset tenisových kurtů, volejbalové a basketbalové hřiště, pískovou pláž s říční plovárnou (viz film), travnatá hřiště, loděnici s jachtami, pramicemi a stovkou kanoi, klubovnu a bufet. Fungovalo v letech 1930–1934, kdy se podle plánů staršího data skutečně začaly vykupovat pozemky v souvislosti s výstavbou výpadovky. Grégr své sportoviště zrušil a lodě prodal. Viz také kapitola *Plovoucí architektura*. Všechny poznatky o Grégrově Sportovním sdružení pod Barrandovem podle Havel (pozn. 134), s. 309–312.

Libeňskému plynojemu. Jestliže plavecký stadion neprošel do poezie a malířství (ačkoli existuje třeba krásná koláž Karla Teigeho už z počátku čtyřicátých let, v níž se objevuje barrandovská skokanská věž ●98)³⁸², o to více byl akceptován ve filmu a samozřejmě širokou veřejností, která areál znala, ať už z pohledu plavce, diváka sportovních závodů nebo návštěvníka-pozorovatele v kavárně na Terasách.

Nezbytné zázemí pro koupaliště, v první řadě budova převlékáren, byla většinou dřevěná. Ani na „*lepších koupalištích*“ nebyla zděná budova pravidlem.³⁸³ To dokládají i realizace Václava Kolátora, usilující bezpochyby o vysokou kvalitu. Kolátorovy dřevěné hranoly jsou přitom odvozené spíše od tvarů a kvalit železobetonu než dřeva. Takový je i první dojem z jejich dobových fotografií: kdo by tipoval, že pavilón na barrandovském stadionu, přísný, zářivě bílý, s pásovými okny a prosklenou partií restaurace, není ze železobetonu. ● 83, 82 Stejný dojem vyvolávají dobové snímky z České Třebové, Volyně nebo Litomyšle. ● 89, X, 90 Je pravděpodobné, že Kolátor jako velký praktik v oblasti stavby koupališť neměl problémy pracovat se dřevem a jeho dobrými i méně ideálními vlastnostmi. V případě barrandovského stadionu (kdy mimochodem s realizací koupališť teprve začínal) ovšem mohl být lehce frustrovaný. Víme, že budovu šaten navrhoval původně železobetonovou.³⁸⁴ Už jsme citovali Kolátorův výrok z praxe o „*lepších koupalištích*“, jejichž zázemí bývalo stejně dřevěné. Kdyby to však bylo možné, zvolil by zřejmě „*trvanlivější stavivo*“.³⁸⁵ Jako obdivovatel stadionů v zahraničí, především v Německu nebo Spojených státech, dobře věděl, že dřevěné stavby tam nemají mnoho místa. Současně budované Fuchsovy zimní i letní lázně v moravské metropoli (1929–1932) byly také železobetonové. Zázemí prvního a jediného prvorepublikového plaveckého stadionu v Praze však bylo postaveno ze dřeva.³⁸⁶ Je pravděpodobné, že o materiálu rozhodly finanční potíže, které provázely výstavbu od samého začátku.³⁸⁷

---

³⁸² Karel Šrp, *Karel Teige*, Praha 2001, obr. na s. 41. Koláž je z roku 1941.

³⁸³ Hofbauer – Kolátor, s. 108.

³⁸⁴ Se železobetonem Kolátor počítal ještě začátkem roku 1930. Kolátor, *Naprostý nedostatek* (pozn. 373).

³⁸⁵ „*U koupališť malých omezí se stavby na dřevěné budovy šaten a některých provozních místností, kdežto koupaliště velká mají budovy z trvanlivějšího staviva.*“ Hofbauer – Kolátor, s. 32.

³⁸⁶ Na Barrandově byly zděné jen dva přístavky se sprchami a záchody. Semrád (pozn. 275), s. 110. Stavbu stadionu provedla firma Brázdil a Ješ. Dřevěnou hlavní budovu postavil tesařský mistr J. Ulrych. V zimě roku 1934 dřevěná budova vyhořela, následovala její oprava. Havel (pozn. 134), s. 308–309.

³⁸⁷ Rozpočet na stavbu byl 900 tisíc korun a nakonec se vyšplhal na půl druhého milionu korun. Finanční prostředky Českého plaveckého klubu, přestože nebyly zanedbatelné, nestačily. Klub vynaložil 250 tisíc korun. Město přispělo 35 tisíci. Další částky pokryly osobní půjčky některých členů Klubu a Státní tělovýchovný ústav. Předpokládalo se, že státní příspěvek, respektive zřejmě ve formě záruky na hypotéku 600 tisíc korun, zajistí zbývající, největší část. Přestože to nebylo jisté, stavba začala. Vzhledem k hospodářské krizi se státní podpora snížila na 40 tisíc korun. Plavecký stadion měl tedy od začátku velké finanční problémy. Výnos ze vstupného pochopitelně na splacení vzrůstajících dluhů nestačil. V roce 1934 dřevěná budova vyhořela a její oprava znamenala další ztráty. Havel (pozn. 134), s. 308–309.

Ty se stupňovaly tak, že „jen pro neprodejnost zůstal zadlužený stadión v oněch těžkých dobách v majetku ČPK, jemuž byl ovšem stále těžším břemenem.“³⁸⁸ „K jakési konsolidaci hospodářských poměrů na stadiónu bylo zapotřebí skoro 15 let.“³⁸⁹ Svému poslání a návštěvníkům ovšem celou dobu nerušeně sloužil.

V pražské čtvrti Barrandov se nachází skutečně mimořádná architektura z období dvacátých až čtyřicátých let 20. století. Je na místě vnímat všechny tyto architektonické soubory jako celek: vilovou čtvrť s domy od vynikajících architektů, filmové ateliéry, Terasy s kavárnou i plavecký stadion pod nimi. Ostatně i když se to dnes nezdá, ateliéry jsou skoro na dohled od Teras, jak dokládá dobová pohlednice, zachycující od řeky celou barrandovskou stráň, ještě bez vzrostlých stromů a jiné pozdější „clony“. • 1 Jsou navzájem provázány osobami stavebního podnikatele a filmového producenta (Václav a Miloš Havel) i architektů (Max Urban, Vladimír Grégr, Václav Kolátor).³⁹⁰ Dále ve smyslu místa-krajiny. Dobové fotografie skvěle dokládají úzký vztah především Teras, ale i stadionu. Bazén vznikl později, ale k Terasám a vůbec k mimořádnému terénu se vztahoval, a to i přesto, že funkcionalisté pojem *genius loci* formálně popírali.³⁹¹ Spojitost funguje i v rovině kulturněhistorické: vždyť právě moderní architektura, film, kavárna a sport patří neodmyslitelně ke společenské atmosféře meziválečného období a v pozměněné, různým způsobem zastřené podobě i období okupace a války.³⁹²

Ke zkáze plaveckého stadionu přispělo několik okolností.³⁹³ Od začátku se nad ním vznášely velké finanční problémy. Jeho stavebník, Český plavecký klub, nezískal ohromnou státní subvenci, o kterou se nejpozději po dokončení stavby hodlal opřít především. To však nic nemění na tom, že areál byl proveden ve vysoké kvalitě

---

³⁸⁸ Havel (pozn. 134), s. 309.

³⁸⁹ Ibidem.

³⁹⁰ Architekt Max Urban byl také filmovým režisérem. Se svou manželkou, první českou filmovou divou Annou Sedláčkovou, založil v roce 1912 filmovou společnost ASUM. Urban vyprojektoval regulační plán čtvrti, Terasy s kavárnou a filmové ateliéry. Vladimír Grégr navrhl interiéry Teras a Trilobit bar při jejich západním konci. Navrhl a vlastním nákladem zřídil ohromné sportoviště („Sportovní sdružení“) pod Barrandovem, fungující v letech 1930–1934. Václava Kolátora s Milošem Havlem spojovalo členství v Českém plaveckém klubu Praha, jehož novým předsedou se Havel zanedlouho stal (v době, kdy Václav Havel nabídl pozemek a kdy funkcionáři českého plaveckého klubu definitivně schválili realizaci, byl předsedou klubu O. Petřík). Pozemek v bývalém lomu věnoval Českému plaveckému klubu Václav Havel. Rozplétání úloh a vzájemných vztahů všech protagonistů podle Havel (pozn. 134). – Szczepanik – Anděl (pozn. 381), s. 26. – Jiří Kouba, Barrandovské koupaliště pouze očima pamětníků, *Bazén & sauna*, 2003, č. 11–12, s. 6–7; Svobodová (pozn. 1), s. 359.

³⁹¹ Anděl (pozn. 6), s. 172.

³⁹² Kavárny jako skutečný fenomén konce 19. a celé první poloviny 20. století nejnoveji zachytila publikace, doprovázející výstavu v Muzeu hlavního města Prahy. Bendová – Dvořák – Hrodek – Kořínková (pozn. 25). – dále například *Dějiny a současnost XXX*, 2008, č. 4, s. 28–43 (téma: Do kavárny! Oázy kumštu, flirtu i zahálky). Také literatura k dějinám filmu, odkrývající jeho charakter, úlohu a význam v období meziválečného Československa i protektorátu, se v poslední době značně rozrostla. Například *Český hraný film I–II. 1918–1929, 1930–1945*, Praha 1998. – Szczepanik – Anděl (pozn. 381).

³⁹³ Není-li uvedeno jinak, všechny poznatky o mladší historii bazénu, ústící v jeho zánik, jsou převzaty podle Hamouzová (pozn. 134).

a s vyhlídkou na dlouhou životnost.³⁹⁴ Ani „sjednocená tělovýchova“ v Československu po roce 1948 se s péčí o stadion jednoznačně neztotožnila. Koncem padesátých let se uvolnila část skalního masivu nad bazénem a výrazně ho poškodila. Oprava byla nedostatečná a začaly se objevovat další komplikace. Přesto, že bylo místo mezi Pražany pořádkem oblíbené, plavání i odpočinek ztěžoval – úplně stejně jako za první republiky – nedostatek Slunce v odpoledních hodinách a studená voda.³⁹⁵ Když na druhém břehu řeky vyrostl plavecký stadion v Podolí, byla to příliš velká konkurence. Bazén pod Barrandovem byl nadobro uzavřen po sezóně v roce 1965. Od té doby chátrá a zaniká.³⁹⁶

V roce 1992 získala areál v restituci rodina Havlových – bratři Ivan a Václav Havel.³⁹⁷ Václav Havel chtěl svou část prodat. To nebylo možné, protože podle právní smlouvy mohl proběhnout pouze prodej celku, zatímco Ivan Havel s prodejem nesouhlasil. Nesoulad mezi majiteli, kteří v průběhu devadesátých let přepsali podíly na své manželky, prodlužoval další chátrání objektu.

V roce 2001 se novým majitelem areálu stala akciová společnost Barrandovské terasy.³⁹⁸ Vznikl projekt rekonstrukce a dostavby Teras (2004), který pravděpodobně bude v několika příštích letech proveden. V současné době, téměř dvacet let po restituci, však situace Teras, natož bazénu pod nimi, stále není vyřešena.

Na místě plaveckého stadionu pod barrandovskými Terasami jsou už jen ruiny. ● XII Přežvalo torzo bazénu a překrásné skokanské věže. ● 123, 139 Železobetonový bazén je poničený, zejména ve střední části. Do současnosti se víceméně dochovaly startovní bloky, přepadové žláby nebo brodiště, lemující bazén. Tribuny při západní a severní straně jsou také velmi poškozené a proměněné v těžko přístupnou houštinu. Skokanská věž přišla o veškeré zábradlí a schůdky v nejnižší partii. Její charakteristické dvě plošiny i točité schodiště, obemkající desetimetrový dřík, však stále stojí. Na břehu skalního výběžku při jihovýchodním rohu bazénu lze najít „kašnu“ vyloženou kameny a oblázky. Stavby, které byly součástí areálu a poskytovaly zázemí (dřevěná jednopatrová klubovna, šatny a další místnosti, zděný přístavek se sprchami a toaletami)³⁹⁹, už neexistují. Zatímco Terasy jsou nepřístupné, do zničeného areálu bývalého plaveckého stadionu lze dodnes vstoupit. Vznikají tam logicky jak útočiště lidí bez domova, tak neuvěřitelné zásahy jako piknikové zákoutí s grilem a kamennými zídkami, které u bazénu vyrostlo na jaře roku 2009.

Bývalý plavecký areál v lomu je tedy z velké části zbořený, zcela zdevastovaný a zarostlý vegetací. V jeho místě však dosud nevznikla žádná jiná stavba a možnost, jak naložit s tímto místem a jeho silným potenciálem, je tak stále otevřená. Situaci pochopitelně ztěžuje to, že okolí Teras a bazénu se nenávratným způsobem změnilo.⁴⁰⁰ Do kdysi klidného místa vpadly několikaproudové dálnice, Barrandovský most i posunutá železniční trať. Přesto by bylo nepochopením chránit pouze část této architektury, barrandovské Terasy, a rezignovat na starost o současnost

---

³⁹⁴ Na dokonalé provedení stavebních prací, včetně izolace, při zakládání a výstavbě bazénu, a dále při budování zařízení na výměnu vody, poukázal Ing. Zdeněk Budínka, návrh na prohlášení památkové zóny Barrandov (nepublikovaný rukopis, uložený v NPÚ-ÚOP v hl. m. Praze), Praha 1991, s. 5. Návrh mi poskytl Jan Baláček z NPÚ.

³⁹⁵ Například v roce 1953, kdy se v bazénu konala Armádní spartakiáda, měla voda teplotu 16 °C, jak na vlastní kůži zkusil dlouholotý předseda Asociace bazénů a koupališť Zdeněk Jelínek, vítěz na trati 1500 metrů kralu. Kouba, Barrandovské koupaliště (pozn. 390), s. 7.

³⁹⁶ Obdobně chátraly samotné Terasy, v roce 1948 znárodněné. Ještě na začátku osmdesátých let na Terasách vládli poměrně čilý ruch, objekt už ale byl téměř v havarijním stavu. V roce 1982 byl z důvodu naprosté zchátralosti uzavřen proslulý dřevěný Trilobit bar. Neutěšený stav, pokračující po roce 1989 a i po restituci v roce 1992, vedl k uzavření restaurace a kavárny (1993) a nakonec celého areálu (1997). Hamouzová (pozn. 134), s. 79–80.

³⁹⁷ Ibidem, s. 80.

³⁹⁸ Ibidem.

³⁹⁹ Semrád (pozn. 278), s. 110.

⁴⁰⁰ Na fatální změnu okolní krajiny poukazuje také Ivetta Hamouzová ve své diplomové práci. Správně poukazuje na to, že za takových podmínek je obnova prvorepublikové atmosféry a pověsti oblíbeného výletního místa v podstatě nereálná. Přesto se domnívám, že genius loci tohoto místa jednoznačně zasluhuje jak obnovu mimořádné architektury, tak citlivé i jasnozřivé hledání nové náplně, která nikdy neztratí zřetel a respekt k původnímu celku.

a především budoucnost plaveckého stadionu pod nimi. Ostatně dnes už sice takový pohled není možný, existuje však dobová fotografie, zachycující v jednom záběru všechny součásti nového zahradního města: rodinné domy na stráni, Terasy, plavecký stadion pod nimi a dokonce i budovu filmových ateliérů.⁴⁰¹ Pokud bude bývalý plavecký areál zcela zničen, přijde Barrantov o jednu součást, vypovídající silně o moderní společenské a kulturní atmosféře vůbec.

Památková ochrana torza stadionu není bez problémů. S rokem 1987 je sice spojen záměr prohlásit za kulturní památku Terasy i plavecký areál pod ním, formální chyba však stavby zařadila do skupiny podobně prohlášených-neprohlášených staveb, nacházejících se tak dnes fakticky bez ochrany. K řešení problému se sešla regionální komise Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště Praha. Komise naštěstí doporučila obnovit status památky v původním rozsahu, tedy chránit Terasy i areál s bazénem.⁴⁰²

Koupaliště ve Volyni (1939–1941)

Barrantovská skokanská věž se stala jakýmsi reklamním poutačem areálu a vizitkou stavebníka, Československého plaveckého klubu, ale jak jsme viděli, obecně také symbolem nového životního stylu, k němuž patřil pohyb. Právě skoky do vody měly na konci dvacátých let ještě více než samotné plavání přičuť atraktivního sportu, „etablovaného“ teprve před nedávnem.⁴⁰³ A „barrantovský“ plavecký klub byl prvním, který se skokanskému sportu systematicky věnoval.⁴⁰⁴ Oblibu tématu skoku do vody dokládají fotografie v populárních obrazových magazínech • 97 i fotografie autorů, jakými byli Karel Hájek nebo Josef Voříšek.⁴⁰⁵

Vzhledem k většinové absenci „oficiálních“ skokanských zařízení, suplovaných dosud porůznu,⁴⁰⁶ k nám Kolátor a někteří další autoři prvních skokanských věží (Bohuslav Fuchs v Zábřovicích, 1929–1931 • 100, firma Blum v Novém Jičíně, 1927 • 101) vlastně přinášeli nový druh konstrukce a opírali se přitom pochopitelně o zahraniční vzory. Kolátor ale k úkolu přistoupil bezkonkurenčně nejinvencněji, a to zřejmě i v evropském měřítku.⁴⁰⁷ Kvalit své věže, jed-

---

⁴⁰¹ Fotografie z fotoarchivu ÚP NPÚ.

⁴⁰² Pasáže z této diplomové práce posloužily v listopadu roku 2008 jako podklady pro regionální komisi Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště Praha.

⁴⁰³ Počátky skoků do vody jako sportovního odvětví spadají do přelomu 19. a 20. století a jsou spojené především s Německem a Švédskem. V českých zemích se první oficiální mistrovství republiky uskutečnilo v roce 1921. Podle Karel Kovařovic, Střípky z historie a vývoj skokanských zařízení, *Bazén a sauna XV*, 2008, č. 3–4, s. 12–13.

⁴⁰⁴ *Ibidem*.

⁴⁰⁵ Anděl (pozn. 6), s. 164, 166, 266.

⁴⁰⁶ Jestliže se zhruba před rokem 1920 stavěly konstrukce, potom dřevěné. Posloužil ale přirozeně také most, skála či strom. Kovařovic (pozn. 403).

⁴⁰⁷ Kolátor popisuje věže z různých materiálů i různých typů. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 157–162. Pokud jde o konstrukci, stavěly se (v zahraničí, popřípadě posléze i v našem prostředí) věže buď čtyřsloupové, nebo dvousloupové. V knize se objevuje také fotografie železobetonové jednodřívkové věže z koupaliště ve Vevey ve Švýcarsku: masivní pilíř nese ortogonální prvky schůdků, plošin a zábradlí. *Ibidem*, obr. 10 na s. 18, popřípadě obr. 7 na s. 16. V souvislosti s barrantovskou věží, již je v knize věnováno několik vět, Kolátor neuvádí žádný vzor. Ať už například Vevey posloužilo jako rámcová inspirace nebo ne, Kolátor dokázal výsledek posunout způsobem, který dodnes fascinuje.

né z prvních železobetonových u nás, a přitom staticky velmi náročné⁴⁰⁸, si byl zřejmě dobře vědom, každopádně její fotografie se objevila na obálce jeho knihy.⁴⁰⁹ ● 81 Barrandov odstartoval šňůru zhruba desítky dalších Kolátorových koupališť, ale věž nakonec postavil už jen jednou, a to na samém počátku padesátých let.

Pro koupaliště ve Volyni se přitom původně s malou „věží“ počítalo. Výborná výstava o historii volyňského koupaliště, která probíhala v srpnu roku 2008 přímo na koupališti, představila mimo jiné také nesignovaný a nedatovaný návrh pětimetrové „věže“, na jejíž jediné plošině mělo být umístěno skákací prkno.⁴¹⁰ ● 99 Na rozdíl od Barrandova se tedy nejednalo o pevné, ale pružné skokanské zařízení.⁴¹¹ Princip dříku, obtačeného schodištěm, zůstal. Schůdky i zábradlí ovšem ztratily hodně křehkosti a rafinovanosti.

Vůbec není jisté, že autorem volyňského návrhu je architekt Kolátor.⁴¹² Jeho kniha z roku 1935 dokazuje, že byl skutečným odborníkem víceméně na cokoli, co souviselo se stavbou a provozem lázní, bazénů a koupališť.⁴¹³ Včetně zařízení pro skoky do vody. „Věž“ se skákacím prknem ve Volyni vzbuzuje jisté pochybnosti: Václav Kolátor by těžko zkomolil jméno Švéda Brandstena, jehož prkna splňovala kritéria mezinárodních pravidel.⁴¹⁴ Za další prkno ve Volyni mělo být umístěné ve výšce pěti metrů nad hladinou, zatímco standard byl už tenkrát stejný jako dnes, tedy jeden nebo tři metry.⁴¹⁵ To všechno, společně s posunem formy, by nasvědčovalo spíš

---

⁴⁰⁸ Jako jedinečnou a staticky velmi náročnou charakterizuje železobetonovou konstrukci věže Ing. Zdeněk Budinka (pozn. 394), s. 5.

⁴⁰⁹ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2). To připomíná také Anděl (pozn. 6), s. 166.

⁴¹⁰ Výstava *Střípky z historie volyňského koupaliště*, která probíhala v srpnu roku 2008 přímo na koupališti v rámci plaveckých závodů – 30. Vozkova memoriálu, a zároveň oslav prohlášení koupaliště ve Volyni za kulturní památku. Shromáždění a zpracování historických dokumentů inicioval Jan Adler, který je podepsán pod posledním textem výstavy. Na její přípravě se podíleli také Jan Beránek a Václav Novotný. Cennou pomoc poskytli volyňští pamětníci, a to prostřednictvím svých vzpomínek i zapůjčených fotografií a dalších materiálů. Autoři výstavy čerpali dále především z fondů Státního okresního archivu Strakonice, Městského úřadu Volyně, Městského muzea ve Volyni a Sokola Volyně. Podle *Koupaliště začíná pátrat po své historii. Pomůžete?* <http://volyne.info/volyne2/clanek/clanek.php?id=4479>, vyhledáno 5. 8. 2008; výstava *Střípky z historie volyňského koupaliště*, koupaliště Volyně, veranda převlékáren, srpen 2008.

⁴¹¹ Terminus technicus pevné a pružné skokanské zařízení podle Kovařovic (pozn. 403), s. 13. Zřejmě se však moc neliší od dobové terminologie, protože v podstatě stejný výraz používal i Václav Kolátor.

⁴¹² Žádnou jinou dokumentaci k volyňskému koupališti od architekta Kolátora se nepodařilo dohledat: pátrání v archivu bývalé Občanské záložny bylo neúspěšné. Podle Lenka Nestřebová, Koupaliště v jihočeské Volyni prohlášeno kulturní památkou, *Bazén a Sauna XV*, 2008, č. 7–8, s. 20–21. Návrhy nejsou uloženy ani ve fondu Václav Kolátor v AAS NTM.

⁴¹³ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), v této souvislosti zejména kapitola, věnovaná sportovním zařízením pro skoky do vody, „hřišti“ pro vodní polo a plavecké závodní dráze, s. 148–179.

⁴¹⁴ „Skákací prkno podle ppl. Wiedermanna, které svou sousstavou předstihuje „Brandsteina““. Citováno z návrhu „věže“ se skákacím prknem, vystaveného na výstavě *Střípky* (pozn. 410). Kolátor (pozn. 2) o prknech švédského odborníka E. Brandstena zejména s. 149, 152. Brandsten působil ve Spojených státech, kde bylo také prkno uvedeno na trh. Firma vyrábějící originální Brandstenova prkna používala dřevo amerických borovic (Douglas fir, *Pseudotsuga taxifolia*). Následně prkna tohoto systému vyráběla v různých obměnách, ale na stejném principu, řada tuzemských a zahraničních firem. *Ibidem*, s. 149, 152, 154.

⁴¹⁵ Dobový standard podle Kolátor – Hofbauer (pozn. 2), s. 148. – Dnešní norma Kovařovic (pozn. 403), s. 13.

tomu, že se jednalo o jakousi rustikální variantu slavné pražské věže.⁴¹⁶ Což jistě neznamena, že by se tato „věž“ bývala nestala sice skromnou, ale zajímavou dominantou volyňského koupaliště.

„Na její modernizaci se po celou dobu nenašly peníze a teď jsme za to rádi,“⁴¹⁷ shrnula starostka Volyně jednu z okolností, díky níž plovárna v jejich městě údajně zůstala v podstatě v autentickém stavu.⁴¹⁸ Dochován je a stále slouží plavecký bazén, dřevěná budova s převlékárny i třeba sprchy u bazénu nebo systém napájení vody, která se čerpá přímo z řeky Volyňky. Pamětníci se shodují, že vlastně jediné, co se za téměř sedmdesát let změnilo, jsou vzrostlé stromy v okolí.

Ještě podstatnější je, že ve Volyni se podařilo udržet vztah k prvorepublikovému koupališti: pronájem kabin v Kolátorově budově se „dělí“ z generace na generaci (třeba kabina číslo jedna je v pronájmu od dob, kdy se plovárna otevřela, dodnes). Koupaliště má své plavecké „štamgasty“, z nichž někteří tu poprvé plavali hned v roce 1941, i nové návštěvníky. A dlouhá je tradice plaveckých závodů. První se tu konaly měsíc po kolaudaci. Proslulého „Vozkova memoriálu“ se dodnes zúčastňují desítky plavců z celé republiky.⁴¹⁹

V roce 2008 bylo koupaliště ve Volyni prohlášeno za kulturní památku.⁴²⁰ Zápis volyňského koupaliště do seznamu kulturních památek je z několika důvodů povzbuzením a dobrým příkladem: návrh podalo město Volyně v čele se starostkou Lenkou Nestřebovou⁴²¹ a oslavu úspěšného návrhu zaznamenala začátkem srpna letošního

---

⁴¹⁶ Stavbu koupaliště provedla firma stavitele Františka Hájka z Volyně. Nestřebová (pozn. 412). Zde bychom možná mohli hledat autora návrhu na volyňskou „věž“. František Hájek i František Macholda, vykonávající stavební dozor, údajně na Barrandov dojížděli na konzultace s architektem Kolátorem. Podle Jindřiška Černá, *Kulturní památka Rekreací park Volyně*, Město Volyně 2008 (informační leták vydaný u příležitosti oslav prohlášení koupaliště ve Volyni za kulturní památku).

⁴¹⁷ *Koupališti je už 67 let*, <http://blesk.cz/clanek/97914/koupalisti-je-uz-67-let.html>, vyhledáno 28. 8. 2008.

⁴¹⁸ Celá pasáž k autenticitě, historii a současnosti koupaliště ve Volyni podle Nestřebová (pozn. 412), s. 20–21. – Černá (pozn. 416). – *Pamětníci: Volyňské koupaliště vypadá téměř jako v roce 1941*, http://strakonicky.denik.cz/zpravy_region/st_20080804_koupaliste2_volyne.html, vyhledáno 5. 8. 2008. – *Koupaliště ve Volyni se stalo kulturní památkou*, http://www.regiony24.cz/aktualne/vypis.aspx?ID_clanku=35595. – vyhledáno 6. 8. 2008. – *Prvorepublikové koupaliště ve Volyni je národní [sic] kulturní památkou*, <http://www.ct24.cz/kultura/24394-prvorepublikove-koupaliste-ve-volyni-narodni-kulturni-pamatkou/>, vyhledáno 6. 8. 2008. – *Koupaliště začíná pátrat po své historii. Pomůžete?* <http://volyne.info/volyne2/clanek/clanek.php?id=4479>, vyhledáno 5. 8. 2008. – *Volyňská plovárna, nová kulturní památka, zažívá výjimečné léto*, <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=1&id=5696>, vyhledáno 8. 8. 2008. – *Volyně: Plovárna patří mezi památky*, http://www.denik.cz/kratce/kratce_region/313709.html, vyhledáno 5. 8. 2008.

⁴¹⁹ Vzhledem k tomu, že teplota (v létě zpravidla 17–19 °C, maximálně 22 °C) a čistota vody v bazénu neodpovídá mladším standardům pro závody (od obnovení závodů v osmdesátých letech dodnes), výsledky se „nepočítají“: závody probíhají až po oficiálních republikových soutěžích. Mají své vítěze a naměřené časy, ty se ale nezapočítávají do oficiální termínové listiny. Vozkův memoriál je tedy závodem jiného druhu, což jen potvrzuje jeho význam, tradici a oblíbenost u diváků i plavců z celé republiky. Podle Jan Adler, *Plavání ve Volyni*, druhá část výstavy Střípky (pozn. 410).

⁴²⁰ Rozhodnutí Ministerstva kultury ze dne 27. 6. 2008. Návrh byl posouzen velmi rychle – podnět ze strany města Volyně je datován 12. 5. 2008. Prohlášen byl bazén a „kiosek se šatnami“ včetně pozemků parc. č. 1690, 1691 a 1692, kat. ú. Volyně. Nestřebová (pozn. 412), s. 21.

⁴²¹ První impulz vzešel od Ing. Jiřího Stefana, pamětníka a účastníka prvních plaveckých závodů v roce 1941. Podle *Pamětníci: Volyňské koupaliště vypadá téměř jako v roce 1941*, http://strakonicky.denik.cz/zpravy_region/st_20080804_koupaliste2_volyne.html, vyhledáno 5. 8. 2008. Radnice si od statutu kulturní památky slibuje lepší přístup k dotacím. Ty však neohodlají vydat za narušení autenticity areálu. Plánuje obnovení filtračního zařízení a pochopitelně opravení betonových bazénových stěn a odtokových žlábků. Za nezvyklé pochopení pro hodnotu prvorepublikového koupaliště zřejmě vděčíme starostce (jejíž rodina má svou kabínu pronajatou už pětáct let) a už zmíněnému vzácnému poutu volyňských občanů k jejich plovárně.

roku různá média, včetně seriózní debaty v České televizi.⁴²² Koupaliště ve Volyni je coby dílo architekta Kolátora, autora slavného bazénu pod pražským Barrandovem, a zároveň coby místo s velkou tradicí plaveckých závodů, příkladným adeptem na zápis do Ústředního seznamu kulturních památek.⁴²³ Tím spíše je však na místě ochrana jeho vzoru svrchované kvality, barrandovského stadionu.

Je těžké nepodlehnout pozitivním hlasům pamětníků o autenticitě, z níž nevyjímají ani dřevěnou budovu šaten. Přesto se však zážitek z její dnešní podoby podle mého názoru nevyrovná prvotřídnímu dojmu z dobových fotografií. Představu neobyčejně čistého, zářícího hranolu, který jakoby nebyl ze dřeva, ale betonu a skla,⁴²⁴ nám „kazí“ ono údajně autenticky dochované koupaliště ve Volyni.

Pamětníci zcela správně vnímají areál jako celek, ve kterém skutečně vše stojí na svém místě, s víceméně nedotčeným obrysem i mnohými detaily. Pozornější srovnání s dobovými fotografiemi nicméně nasvědčuje tomu, že jisté zásahy se Kolátorově stavbě nevyhnuly. Zmizelo zábradlí na střešní terase, změnilo se i zábradlí verandy, některé výplně „průduchy“ nade dveřmi kabin jsou evidentně mladší a v podstatě provizorní, chybí úzké schůdky na verandu při nárožích. Rozpaky vzbuzuje úroveň provedení dveří do kabin. Především se však musela změnit barevnost. Těžko to byla tmavá barva jako dnes. Střešní terasa naopak zářila možná bílou, rozhodně ale světlou barvou. Světlé byly sloupky i zábradlí na verandě a dveře převlékáren. Barvu o něco tmavšího odstínu jiných prvků, třeba hlavního překladu pod střechou, lze bohužel těžko odhadnout.

Domnívám se, že bez znalosti kvality Kolátorových návrhů a dobových fotografií jeho staveb bychom objektivně museli hodnotit dnešní stav volyňské budovy poměrně příkře. Možná, že bez vědomí toho, kdo ji navrhoval, by zcela odpovídala představě o anonymní regionální sportovní architektuře malých venkovských koupališť. To zároveň svědčí o rychlém přebírání těchto kvalitních vzorů v širokém okruhu staveb. V rozporu s pohledem volyňských pamětníků tak z hlediska stavební historie tedy ne snad areál jako celek, ale dřevěný pavilón volyňského koupaliště jisté ztráty utrpěl. Zřejmě jediná, každopádně však jedna z mála těchto budov od architekta Kolátora, které dodnes stojí, tak o jeho práci vypovídá jen zčásti. I vzhledem k novým poznatkům,

---

⁴²² ČT 2, Události, komentáře, reportáž Plovárna Volyně a rozhovor se starostkou Lenkou Nestřebovou, úterý 5. 8. 2008, 22.30h.

⁴²³ Argumentace Ministerstva kultury, respektive příslušného územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu, spočívala v ocenění toho, že „se nesporně jedná o mimořádný příklad letního sportoviště, dokládající spolkovou činnost v první polovině 20. století.“ Nestřebová (pozn. 412), s. 21.

⁴²⁴ Dojem, že veranda není otevřená, ale opatřená velkými skleněnými plochami, jsem zpočátku měla z dobových fotografií volyňského koupaliště. Nejde však o nějaké „reflexy“ na skle, ale prosvítání světlých dveří kabin na verandě a podobně.

keré v nedávné době přišly ruku v ruce s objevením hraničního tématu *fotografie architektury*⁴²⁵, nakonec nezbyvá než přiznat, že mezi dobovými fotografiemi volyňského koupaliště a jeho dnešní podobou je rozpor, se kterým si do určité míry nevím rady.

Koupaliště na Sokolském ostrově v Českých Budějovicích (1930–1932)

Kolátorova kniha, stvrzující jeho znalosti a zkušenosti v oblasti staveb pro plavecké sporty, vyšla až v roce 1935.⁴²⁶ Stavba barrandovského stadionu na přelomu dvacátých a třicátých let byla pochopitelně víc než dobrou vizitkou. Hned v roce jeho dokončení Kolátora přizvali ke stavbě sokolského koupaliště v Českých Budějovicích.⁴²⁷ V atraktivním místě, na ostrově, obtékaném řekami Malší a Vltavou, a přitom v bezprostřední blízkosti historického centra města, vznikalo velké sportoviště.⁴²⁸ • 125 Dobové letecké pohledy nasvědčují tomu, že šlo přímo o velkolepý sportovní areál, který by možná ani v mezinárodní konkurenci nebyl za Popelku. • 113 V soutěži na novou úpravu „dříve pustého a úplně nevyužitého“⁴²⁹ ostrova, která proběhla už počátkem dvacátých let, uspěla pražská dvojice architekta Jaroslava Stránského a projektanta Josefa Šlégl.⁴³⁰ Jejich rozvrh účelně rozmístil jednotlivá sportoviště a pracoval s partii v různých výškových úrovních.

To vynikne hlavně z autentického popisu-prohlídky areálu, jak ho zachytil další odborník na stavbu koupališť Václav Kolář: „Vstoupíme-li na ostrov po cestě pro auta od severu, máme vlevo tenisové courty, vpravo hydroelektrárnu na Vltavě s válcovým jezem a park. Dále pojedeme pod betonovým můstkem plovárny a vstoupíme do plovárenské pokladny a k šatnám. Vlevo je stadion s tribunami pro diváky, lehkooletickou drahou, nářadištěm a hudebním pavilonem, který je současně vstupní branou cvičenců. Přejdeme-li po betonovém mostě, jsme na letním koupališti. Mijíme přízemní restaurační budovu, za níž stojí řada dřevěných kabin, vpředu kabiny sprchové. Kolem restaurace je terasa, osázená stromy, s velkými barevnými slunečníky a proutěnými křesly i stoly pro hosty. Odtud je pěkný pohled dolů k oběma basénům [...]. Po jedné straně basénů protéká řeka Vltava, po druhé je terasovitě upravená pláž s vyrovnávacími schody, tráv-

---

⁴²⁵ Shrnuje například Overy (pozn. 4), s. 160, který upozorňuje na to, že zářívá až oslnivá bělost moderní architektury je z určité části „dílem“ soudobé fotografie.

⁴²⁶ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2).

⁴²⁷ Datace a veškeré informace o sokolském koupališti v Českých Budějovicích podle Sokolská plovárna v Českých Budějovicích, *Pestrý týden* VII, 1932, č. 24, 11. 6. 1932, s. 6. Na článek mě upozornila Mariana Holá.

⁴²⁸ Pro přespolní: Sokolský ostrov je velký, jeho rozloha odpovídá asi jedné třetině celého historického jádra, odděleného úzkým ramenem řeky. Z ptáčích perspektiv tak České Budějovice charakterizují dva ostrovy, jeden skutečný (sportovní Sokolský) a druhý „ostrov“ starého města, vymezený řekou a historickými hradbami.

⁴²⁹ Kolář (pozn. 21), s. 78.

⁴³⁰ V ideové soutěži na areál Sokolského ostrova v Českých Budějovicích (1923) nebylo uděleno první místo. O druhé se dělila pražská dvojice Stránského a Šlégl s předním budějovickým architektem Karlem Chocholou. Vlček (pozn. 129), s. 628, 644, 260. Webové stránky města uvádějí jako autora úpravy ostrova a jeho sportovních zařízení architekta Chocholu. <http://www.c-budejovice.cz/cz/turistika-a-volny-cas/sport/Stranky/letni-plovarna.aspx>, vyhledáno 28. 4. 2009. Přikláněla bych se k autorství Stránského a Šlégl, jak ho zachycuje soudobá zpráva v *Pestrém týdnu* (pozn. 427).

níky a pískovištěm se sprchami. Na jihu je k plovárně připojena veliká oplocená plocha, určená ke hrám a k odpočinku. K ní přiléhá parkoviště pro auta a povozy [...]. Na jižním cípu ostrova stojí betonová filtrační stanice [...] s pískovými filtry; tam se čistí přitékající voda Malše.⁴³¹

Pokud jde o samotné koupaliště, podle návrhu dvou hlavních tvůrců sportoviště vznikla hlavní budova s komfortním zázemím, desítky kabin a tribuny, pod nimiž byly šatny pro návštěvníky koupaliště.⁴³² Kolátorovi připadl úkol vyprojektovat dva bazény.⁴³³ Musel přitom vyřešit nejednu technickou překážku, danou specifickým prostředím ostrova.⁴³⁴ V Budějovicích tak vznikla další plovárna, splňující veškerá kritéria pro závodní plavání a vodní polo, pamatující však pocho-pitelně i na „běžného“ návštěvníka.

Plovárna byla v provozu až do roku 1971, kdy se uzavřela z důvodu rekonstrukce.⁴³⁵ K té ale došlo až v osmdesátých a devadesátých letech. Zahrnovala rekonstrukci původních bazénů, vybudování úpravny vody a výměňkové stanice včetně podzemního kolektoru. Bohužel zanikla budova restaurace i „sluneční lázně“ s pískovými plochami a dřevěnými lehátky.⁴³⁶ V roce 2006 přibýlo nové zázemí.

V druhé polovině padesátých let přišlo rozhodnutí postavit vedle prvorepublikové plovárny krytý plavecký stadion. V soutěži uspěl návrh architekta B. Böhma⁴³⁷ (návrh 1958, realizace 1965–1971), který Sokolský ostrov obohatil o konstrukčně odvážnou stavbu, aniž by ztratil ohled na její pohledově exponované místo, náležející do kontextu historického města. Böhm navrhl střechu ve tvaru hyperbolického paraboloidu s lanovým zavěšením, řešení ve své době údajně unikátní v rámci celé střední Evropy. Rekonstrukce krytého stadionu v letech 1995–1998 si byla vědoma jeho kvalit a měla usilovat o maximální zachování původního stavu. Dodnes se v něm pořádají plavecké závody, včetně mezinárodních.

Na Sokolském ostrově se dodnes sportuje a dodnes plave. Jeho celkové rozvržení zůstalo v zásadě v té podobě, jakou mu dala dvacátá a třicátá léta. Z venkovní plovárny bohužel zmizely mnohé její součásti. Kolátorovy bazény, postavené těsně podél řeky, však dodnes fungují. Naději vzbuzují plány radnice, která v rámci chystané nové rekonstrukce bazénů, technologie a rozvodů nechce z venkovní plovárny udělat „klasický“ akvapark, ale „letní plovárnu s několika vodními atrakcemi“⁴³⁸.

---

⁴³¹ Kolář (pozn. 21), s. 78–79.

⁴³² V „*administrační budově*“ se nacházela restaurace s prostornou verandou, kavárna, místnosti pro masáže, klubovna, kadeřnictví, úschovna klíčů, byt plavčíka, telefon, „*archiv plovárenského odboru*“ a další zázemí. Na severní straně a na terase tribuny bylo 284 kabin, pod západní tribunou stadionu byly v přízemí společné šatny s oddělenými kabinami pro 800 osob a společné dívčí a chlapecké šatny pro děti. Prostředí plovárny zpřijemňovaly velká zahrada při restauraci, dětské hřiště, travnaté a pískové plochy a řady dřevěných lehátek pro opalování. K dispozici bylo také několik betonových kabin s masážní sprchou. *Pestrý týden* (pozn. 427). – Kolář (pozn. 21), s. 79.

⁴³³ Bazény (35 x 22 m a 50 x 25 m) byly považované za „*největší vymoženost*“ plovárny. Voda se čerpala „z čisté řeky Malše“ a pročišťovala zvláštní filtrační stanicí s pískovými filtry. *Ibidem*.

⁴³⁴ Kvůli spodnímu tlaku vody je například dno bazénu ze železobetonu o tloušťce až 125 cm. Hladina vody v bazénech byla vyšší než hladina těsně kolem protékající Vltavy. Kolář (pozn. 21), s. 79.

⁴³⁵ Všechny informace o rekonstrukcích plovárny a o jejím současném stavu podle <http://www.c.budejovice.cz/cz/turistika-a-volny-cas/sport/Stranky/Letni-plovarna.aspx>, vyhledáno 28. 4. 2009.

⁴³⁶ Daniel Kovář, *Zmizelé Čechy. České Budějovice I.*, Praha – Litomyšl 2006, obr. 138.

⁴³⁷ Architekt B. Böhm není zachycen ve Vlčkovi (pozn. 129).

⁴³⁸ Viz pozn. 435.

Hranol a odvážné křivky: Vzorové koupaliště pro Výstavu Plyn, voda, zdravotní technika (1937) – Česká Třebová (1938) – Litomyšl (1938, 1945–1951) – Chrudim (1951)

Jak už jsme podotkli, Václav Kolátor, ač „přísný“ funkcionalista, měl slabost pro krásné křivky. Od první realizace, barrandovského stadionu, jimi ozvláštňoval své plavecké areály. Vkládal je do betonových skokanských věží a skluzavek, jejichž organické tvary kontrastovaly s přísným hranolem hlavní budovy. Naplno tento princip uplatnil ve vzorném koupališti pro děti na výstavě Plyn – voda – zdravotní technika, která se konala v roce 1937 v Praze.⁴³⁹ ● 88 Potenciál našel v dětském brouzdališti, pojatém jako velký kruh s mohutným vodotryskem. Kruh „přepásal“ dvěma vznosnými oblouky, protínajícími se ve výšce nad vodotryskem. Brouzdaliště u dětského bazénu se tak zároveň stalo odvážným reklamním poutačem⁴⁴⁰ i téměř sochařsky citěným architektonickým objektem.

V České Třebové promýšlel Kolátor celkovou situaci areálu tak, „*aby stavba vhodně a jednoduše zapadala do krásného přírodního rámce krajiny [...]*“.⁴⁴¹ Koupaliště bylo situované v zeleni na kraji města. Pro motorizované návštěvníky se počítalo s „*autoparkem*“⁴⁴². Coby součást rekreačního areálu nechybělo velké hřiště. Do svahu nad bazén umístil Kolátor hlavní budovu, k níž se vystupovalo po třech souměrně rozmístěných schodištích. Budova, bazén i hřiště jsou orientované rovnoběžně se silnicí, oddělené od ní clonou v podobě zeleně a rybníka. Potoční voda, která zásobovala postupně celou soustavu rybníků, napájela i bazén.⁴⁴³

Jak už bylo řečeno, charakter Kolátorových staveb na koupalištích se odvíjel od architektury železobetonových funkcionalistických pavilonů, realizované však byly ve dřevě, Barrandov nevyjímaje. Dřevěná byla také budova šaten s restaurací a střešní terasou v České Třebové.⁴⁴⁴ Čistého hranolu stavby, stejně jako celkového rozvrhu koupaliště si Kolátor zřejmě považoval, když ho zařadil mezi deset realizací, reprezentujících tyto stavby na výstavě *Za novou architekturu* v roce 1940.⁴⁴⁵ ● 89

Třebová získala velký bazén – padesátimetrový o osmi drahách⁴⁴⁶ – pro plavce, menší bazén pro neplavce a půlkruhové brouzdaliště pro děti. Zatímco velký bazén doplňovala tři sko-

---

⁴³⁹ Vše podle fotografie a půdorysu koupaliště, *Stavba XIV, 1937–1938*, s. 25 a 27. Publikováno bohužel bez Kolátorovy zprávy.

⁴⁴⁰ Oblouky nesly nápis „Plyn – voda – zdravotní technika“. Měl podobu oddělených písmen, „navlečených“ na křehké kruhové konstrukci. Ta byla zavěšená vodorovně mezi oblouky v jejich horní polovině. *Ibidem*, s. 25.

⁴⁴¹ Václav Kolátor, *Městské koupaliště v Čes. Třebové*, *Architektura II*, 1940, s. 87, při Kolátorově textu *Tělovýchova a sport a dalších zprávách o sportovních stavbách tamtéž*, s. 81–88. Také všechny další informace o koupališti podle Kolátorovy zprávy a celkové situace, *ibidem*.

⁴⁴² *Ibidem*.

⁴⁴³ Těsně nad bazénem se přitékající voda rozlévala do luční prolákliny. Vytvářela tak mělký rybníček, ve kterém se prohřála voda pro bazén. *Ibidem*.

⁴⁴⁴ Obdobně jako na Barrandově, zděná byla malá budova se sprchami a záchody. *Ibidem*.

⁴⁴⁵ Výstava *Za novou* (pozn. 51), s. 33.

⁴⁴⁶ Na Barrandově bylo drah jen šest. 50 x 18 m (Barrandov), 50 x 25 m (Česká Třebová).

kanská prkna, z nichž prostřední bylo umístěné na ortogonální železobetonové konstrukci ve výšce tří metrů, z malého bazénu pro neplavce se vynořovala odvážná organická křivka velké skluzavky. Na její atraktivní tvar a konstrukční řešení právem upozornil časopis *Architektura*.⁴⁴⁷

V bývalém areálu koupaliště v České Třebové to dnes vypadá skoro jako na barrandovském stadionu.

• 141 Ze dna bazénů vyrůstá zeleň. Pro menší nápor zájemců o kovové součásti bazénových nádrží zůstalo něco více ze zábradlí na skluzavce a na zařízení pro skoky nebo ze schůdků do bazénu. Z další bývalé Kolátorovy chlouby je tedy už jen torzo. Budova šaten vyhořela. Její ruiny však svědčí o tom, že už předtím prošla přestavbou, při které na východním konci přibyla nástavba v patře. Je také možné, že přestavba byla ještě razantnější. Štěstí se tak usmálo jen na sousední Pivovarský rybník, odbahněný v roce 2005.

Stále však existuje areál, ve kterém je možné Kolátorovu atraktivní skluzavku na vlastní oči i kůži zakusit. Koupaliště v Litomyšli se začalo stavět stejně jako v České Třebové na samém sklonku první republiky, v roce 1938.⁴⁴⁸ Na rozdíl od Třebové se práce nepodařilo dotáhnout včas, takže první bazén se otevíral teprve o deset let později. Dostavba šaten a terénní úpravy probíhaly další tři roky. Kolátorovský hranol šaten s typickou verandou byl tentokrát poněkud prodloužen. Konstrukci kluzavky, jejíž detailní návrh, jak už jsme zmínili, našel své místo i na stránkách časopisu *Architektura*, Kolátor zopakoval beze změny. • 90 Litomyšl se řadila k „prvoligovým“ areálům, splňujícím dobová kritéria pro konání plaveckých závodů, za jejichž projektem stál bývalý závodník Českého plaveckého svazu Václav Kolátor.⁴⁴⁹

V roce 1995 prošlo Kolátorovo koupaliště v Litomyšli velkou rekonstrukcí. Zachování původní klouzačky patří k jejím kladným stránkám. Dřevěná budova šaten už bohužel neexistuje. Na jejím místě vyrostla „tribuna“ s dřevěnými palubami syté barevnosti pro opalování. Ta sice těžko vyrovná ztrátu původní Kolátorovy architektury, patří však zřejmě k tomu lepšímu, čím bývají městská koupaliště (aquaparky) nedávné minulosti nebo i současnosti vybavována. V místě travnaté plochy přibyl další, pětadvacetimetrový bazén a nechybí „nezbytný“ stometrový tobogán, který pochopitelně do značné míry mění vnímání původní řekněme dominanty a atrakce, Kolátorovy skluzavky.

Zhruba dvacet let po barrandovském stadionu s jeho skokanskou věží dostal Kolátor příležitost realizovat další desetimetrovou věž. Její konstrukce reaguje na křivku skluzavky, umístě-

---

⁴⁴⁷ *Architektura* II, 1940, s. 102. Jde o dvoustránku, věnovanou aktuálním řešením železobetonových konstrukcí. Vedle Kolátorovy vodní skluzavky je představen detail hlavní tribuny stadionu Vítkovických železáren v Moravské Ostravě (Josef Kincl – Lev Krča – Stanislav Tobek) a detaily přístřešku pro cestující elektrických drah v Praze-Braníku (E. Hruška – J. Kovařík).

⁴⁴⁸ Datace a další základní info o koupališti v Litomyšli podle městských webových stránek <http://www.litomysl.cz>, vyhledáno 5. 3. 2008. Po válce měli městští radní projektovou dokumentaci svěřit pražskému architektovi Pulpánovi, jehož jméno nezachycuje ani Vlček (pozn. 129). Budova šaten, evidentně kolátorovská, byla dokončena v roce 1951. Václav Kolátor bral Litomyšl za svou, když – jistě zcela oprávněně – bez udání spoluautora zahrnuje koupaliště do výčtu svých prací, na rozdíl třeba od termálního koupaliště v Piešťanech, u něhož nikdy neopomněl uvést jména kolegů Wimmera a Szönyiho. NTM, AAS, fond 161 Kolátor, soupisy, složka 20030805/ 3.

⁴⁴⁹ Koupaliště v Litomyšli se v padesátých letech stalo místem konání mistrovství republiky v plavání (1952 a 1956). Stránky města Litomyšle.

né na protilehlé straně bazénu. • XI Z této dvojice Kolátor vytvořil neobyčejně silnou konfiguraci, která si nezádá s krásou a atraktivitou barrandovské věže. Společným je oběma věžím princip, spočívající v jednodřívkové konstrukci.⁴⁵⁰ U chrudimské věže hledal Kolátor jiné, nové tvarosloví, když namísto statického pilíře, obtáčeného schůdky, prohýbá rovnou celý pilíř. Zájem o křivku nebo křehkost, jakou sledují třeba zuby schůdků, prozrazuje hluboce zakotvená autorova východiska. Řešení druhého prvku, skluzavky, uplatněné už dříve ve dvou zmiňovaných realizacích z konce třicátých i čtyřicátých let, Kolátor neměnil.

V Chrudimi vznikl kvalitní plavecký areál, sloužící ke koupání (bazén se skluzavkou), sportovnímu i závodnímu plavání („padesátka“) i závodním skokům do vody (malý bazén pod věží). Tyto v podstatě ideální podmínky pro vodní sporty navíc korunovala dvojice konstrukčně i výtvarně originálních prvků. Také chrudimský areál tak dokazuje, že i specifický stavební typ, určený pro vodní sport, může přinést mimořádně silný zážitek ze setkání s moderní architekturou.

Obdivovaný (frankfurtský) typ bazénu: Ústí nad Labem-Střekov (Paul Brockardt, 1930–1931), Hradec Králové (Oldřich Liska, 1931–1933), Piešťany (Václav Kolátor – Franz Wimmer – Endre Szönyi, 1934), návrh pro Mělník (Václav Kolátor, 1945)

Během série venkovních koupališť se Václav Kolátor dostal i k práci na krytém bazénu. Se spoluautory, architektem Wimmerem a Szönyim se přiklonil k inspiraci novým bazénem u Frankfurtu nad Mohanem od Martina Elsässerera.⁴⁵¹ Nezdá se však, že by Kolátor jednoznačně preferoval právě tento typ a považoval ho za „jediné správné“ řešení. Ve své knize naopak moudře připomíná, že každý (krytý) bazén má své specifické řešení.⁴⁵² Představuje řadu především zahraničních realizací, aby výsledné shrnutí opřel o zásadu jasné a úspěšné dispozice, účelnosti a hygieny.⁴⁵³

Právě hala Elsässerova krytého bazénu dostala, v roce 1928 snad jako první, prosklenou a částečně otevíratelnou jednu (jižní) stěnu.⁴⁵⁴ Otevíratelná byla její vlastně nevelká část, a sice spodní třetina u dvou z pěti polí prosklené stěny.⁴⁵⁵ Takové řešení pochopitelně souznělo s ma-

---

⁴⁵⁰ S ohledem na funkci se jednalo o věže různých typů. Na Barrandově jednoduchá věžová konstrukce nese pouze dvě pevné plošiny v předepsaných výškách (tzv. jednoduchá věž), kdežto chrudimská věž nese navíc pružná prkna (tzv. kombinovaná věž). Typologie věží podle Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 158, 160. Spojení obou typů zařízení pro skoky, pevného (věž) i pružného (prkno) provedl v Československu už na počátku třicátých let například Bohuslav Fuchs v Zábrdovicích. Jeho věž byla nižší (5m) a podléhala jinému tvarosloví, přísnému funkcionalismu bez křivek.

⁴⁵¹ V nové uměleckohistorické literatuře poukázala na tuto souvislost Markéta Svobodová (pozn. 1).

⁴⁵² „Každé lázně mají své speciální řešení, závislé na místních okolnostech, potřebách, finančních možnostech, jež harmonicky souvisí i s kulturní vyspělostí obyvatelstva a vázáno je i místními stavebními předpisy.“ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 62.

⁴⁵³ Ibidem, s. 59–80, hlavně s. 62 a 73.

⁴⁵⁴ Kolář (pozn. 21), s. 86. Kolář uvádí, že jako první.

⁴⁵⁵ Podle dobových fotografií a půdorysu. Například viz Semrád (pozn. 278), s. 10–11. Podle Václava Koláře se sice otevírala (celá) spodní třetina stěny. Kolář (pozn. 21), s. 86. To však s největší pravděpodobností nešlo. Úzkostlivě zmiňovaná brodiště pro opláchnutí nohou těch, kteří využili onoho báječného otevření „do přírody“, jsou právě jen

ximálním otevřením stavby a jejím propojením s exteriérem, tedy obecně avantgardními architekty sledovaným principem. Nápadná je třeba souvislost s otevřením školní třídy, „*třídy na volném vzduchu*“, realizované rovněž ve Frankfurtu nad Mohanem.⁴⁵⁶ Takto radikálně byl záměr dotážen u krytého bazénu v Semmeringu (1932)⁴⁵⁷ v Rakousku, kde jižní rozsouvací stěna otvírala halu od země až ke stropu.⁴⁵⁸ Někteří architekti se uchýlili dokonce k odsouvacím střechám.⁴⁵⁹

Markéta Svobodová shrnuje, že funkcionalističtí architekti se snažili řešit lázně účelněji, „*jako tělocvičnu nebo továrnu na mytí*“.⁴⁶⁰ V této souvislosti zmiňuje nerealizovaný, skutečně „*tovární*“ projekt Pavla Janáka, který bazén uzavřel do samostatné skleníkové budovy.⁴⁶¹ Zdá se, že tímto osamostatněním bazénové haly Janák dále posouval frankfurtský model. Elsässer totiž pouze naznačil „oddělení“ haly od budovy působivými přečnávajícími tmavými stěnami, v půdorysu však navrhl skutečně kompaktní těleso. Takovému řešení nahrávalo to, že šlo o „*lázně celoroční*“⁴⁶², s rozsáhlejším dalším zázemím. Frankfurtský bazén měl představovat, jak opět zdůraznila Markéta Svobodová, skutečně obdivovaný ideál moderního bazénu, obdobně jako se vzorem pro moderní bydlení stala výstavba nového Frankfurtu.⁴⁶³ S jeho prosklenými otevíratelnými stěnami, ochozy s tribunami pro diváky nebo řešením šaten se skutečně můžeme setkat hned na několika místech v Německu i dalších zemích, včetně tří příkladů prvorepublikového Československa.

Čeští architekti se o takových nových řešeních dozvídali jednak z knih Václava Kolátora a Václava Koláře, jednak už předtím třeba na stránkách časopisu *Plyn a voda*, nebo prostřednictvím článků architekta Semráda, sledujícího tendence ve výstavbě nových lázní v časopise *Archi-*

---

u krajních dvou polí. Bazén se tak otvíral výhradně prostřednictvím dvou vysunovacích dveří, jako o něco později v lázních v Ústí nad Labem-Střekově, viz dále. Ve srovnání s tímto řešením se bazén na Semmeringu mohl prolnout s exteriérem ve skutečně daleko větší míře, viz dále.

⁴⁵⁶ *Stavba IX*, 1931, s. 141, fotografie „*třídy na volném vzduchu ve Frankfurtě n. M.*“ od architekta W. Schüttheho k článku Vladimíra Stříbrného, *Nové vlivy ve stavbě škol*, s. 141–147. resp. 156. Takové tendence se objevily i třeba v Anglii, viz *Tamtéž*, s. 145, obr. 269–271 (G. H. Widdows, *Škola s učebnami na volném vzduchu v hrabství Derbys-hire*).

⁴⁵⁷ *Datace Kolář* (pozn. 21), s. 90.

⁴⁵⁸ Ačkoli ne po celé šířce haly, jako tomu bylo u malé školní třídy ve Frankfurtu. Zatímco u bazénu ve Frankfurtu byla stěna elektrickým motorem vysouvána nahoru, na Semmeringu se prosklené stěny rozsouvaly do stran. Otvírala se tak zřejmě čtyři zasklená pole z celkových šesti. Podle obr. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 63–65, obr. 54–57. Informace o zařízení s elektrickým motorem ve Frankfurtu podle Kolář (pozn. 21), s. 86. Bazénová hala v Semmeringu nebyla železobetonová, ale z kovového a dřevěného materiálu. Kolátor publikoval i detaily rozsouvací stěny. *Ibidem*, obr. 54–55, s. 63. Mimochodem fotografie z kryté haly na Semmeringu se objevila na obalu Kolátorovy knihy, spolu s jeho barrandovskou věží a leteckým snímkem lesního koupaliště Leuna v Německu.

⁴⁵⁹ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 64. Kolátor uvádí dva příklady, Amalienbad (1923–1926) a Dianabad ve Vídni.

⁴⁶⁰ Svobodová (pozn. 1), s. 361.

⁴⁶¹ Konstrukci volil železobetonovou, osvětlení pochopitelně boční, ale i vrchní. Zázemí (šatny, restauraci a ostatní zařízení) situoval do přidružených dvou budov. *Ibidem*.

⁴⁶² Kolář (pozn. 21), s. 86.

⁴⁶³ Také Hofbauer – Kolátor (pozn. 2) publikoval dvě fotografie frankfurtských lázní. Stejně tak věnoval pozornost dalším realizacím, které byly řešeny evidentně stejně (Semmering), obdobně (Eskilstuna ve Švédsku) i odlišně (Rotterdam nebo holandské lázně typu „*Sportfondsen*“), s. 59–80. Novátorskou úlohu frankfurtské realizace Martina Elsässerova však vůbec nezdůrazňuje.

tekt SIA.⁴⁶⁴ Frankfurtský typ se v Čechách objevil poměrně brzy, a to díky německému architektu Paulu Brockardtovi a jeho projektu pro významnou firmu v českém pohraničí.⁴⁶⁵ Nové lázně měly připomínat osmdesáté výročí dne, kdy bylo poprvé vyrobeno slavné mýdlo s jelenem⁴⁶⁶ a položen tak základ celému budoucímu podniku: Schicht v Ústí nad Labem-Střekově, později (i dnes) Setuza.⁴⁶⁷ V Schichtových lázních (1930–1931)⁴⁶⁸ šlo o vyspělou realizaci jak po stránce zvoleného architektonického typu, tak po stránce technického vybavení.⁴⁶⁹ Nechybělo zázemí „zimních lázní“, takže bazén byl součástí lázeňské budovy, která ale měla na rozdíl od Frankfurtu daleko tradičnější výraz. Namísto radikální kompaktní krabice s pásovými okny, nezastavujícími se ani v nároží, měla střekovská budova tradiční členění dokonce se středním rizalitem s atikou a na třech fasádách i v podstatě s běžnými okny. Vchod zdobil sochařský reliéf art decového charakteru s postavou Neptuna. Nicméně samotná bazénová hala byla vybavená patřičnými náležitostmi: prosklenou fasádou⁴⁷⁰, otevírající se dvěma vysunovacími dveřmi na venkovní terasu, i tribunou pro diváky. Hala byla osvětlená navíc ze dvou dalších stran, prolomených okny. Takový přístup světla neměl ani Elsässerův bazén. I za cenu značných tepelných ztrát tak bylo dosaženo ideálního osvětlení prostoru.

Lázně byly situovány do bezprostřední blízkosti areálu továrny, a těžily tak z výhodného napojení na teplo, páru a elektřinu.⁴⁷¹ Stanislav Semrád, který je ještě pět let po otevření hodnotil jako jedny z nejlepších a nejlépe vybavených lázní, vyzdvihoval jejich kvalitní technické řešení, ať už šlo o vytápění teplým vzduchem, bezvadné větrání nebo čištění vody (používala se totiž obyčejná voda z Labe). Návštěvníky hýčkalo důmyslné příslušenství: sušič vlasů v dámské šatně, automatický sušič plavek nebo masážní přístroj v hale. Přitom nešlo o luxusní a málo dostupné lázně, ale skutečně bohubilý počín významného podnikatele, čemuž mimo jiné odpovídaly „velmi mírné“⁴⁷² ceny.

---

⁴⁶⁴ –kw–, Nové lázně cizozemské, *Plyn a voda* XI, 1931, č. 2, s. 41–42. – Například Semrád (pozn. 278), s. 9–15.

⁴⁶⁵ Znalec Stanislav Semrád připomíná – vedle projektanta, spolupracujícího s řadou technických odborníků – roli německé společnosti pro výstavbu lázní (Deutsche Gesellschaft für Volksbäder) a pečlivé „prostudování všech nejnovějších lázní v ČSR i v cizině, hlavně v Německu.“ Stanislav Semrád, *Kryté lázně ve Střekově*, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 42–43.

⁴⁶⁶ Viz například Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8), s. 204–205.

⁴⁶⁷ Reklama mj. na Schichtovy lázně, *Pestrý týden* VII, 1932, č. 23, 4. 6. 1932, s. 19. Na stránku v Pestrém týdnu mě upozornila Mariana Holá.

⁴⁶⁸ Osmdesáté výročí založení firmy připadalo na 4. 11. 1928, takže úvahy o zřízení a výběru typu kryté plovárny musely být ještě starší, hned z roku frankfurtské realizace.

⁴⁶⁹ Poznatky o charakteru a vybavení lázní podle Semrád (pozn. 465), s. 42–47.

⁴⁷⁰ Na rozdíl od Frankfurtu prosklenou ne trojitě (jak udává také Svobodová, s. 362), ale dvojitě. Semrád (pozn. 465), s. 43, 44.

⁴⁷¹ Celá pasáž o vybavení Schichtových lázní ibidem, s. 42–47.

⁴⁷² Ibidem, s. 44.

Bývalé lázně Jana Schichta na Střekově už dávno neslouží původnímu účelu a chátrají. Vnější fasády budovy byly znečištěny úpravami oken: původní vertikální pásy s okny z velké části vyplnily luxfery.

Městské lázně v Hradci Králové (1931–1933) stojí na nábřeží v centru města, na dohled od budovy Kotěrova muzea. Situování lázní na městském nábřeží architektům zřejmě imponovalo. Nasvědčuje tomu třeba nerealizovaný projekt lidových lázní na nábřeží Vltavy od Jaromíra Krejčara, zřejmě ještě školní práce z roku 1921⁴⁷³ s architekturou spíše puristických tvarů, kde se však poetismus ohlašuje posléze typickým prvkem Krejčarových návrhů, dopravním prostředkem – zde parníčkem. V Praze se v meziválečném období taková nábřežní realizace neuskutečnila, ale jiná větší města, Plzeň⁴⁷⁴ nebo právě Hradec Králové, se reprezentativně vyhlížejících a směle na nábřeží umístěných krytých lázní dočkaly.

Lázně v „Salonu republiky“ získaly skutečně prestižní místo: na stejném břehu řeky nenajdeme jen už zmíněné muzeum. *„Jako by zde byly vzkříšeny antické tradice, můjím sokolovnu a v ní umístěnou restauraci, banku a filharmonii. Kalokagathia? Soud duše a těla? A nakonec městské lázně, podle projektu architekta Oldřicha Lisky [...]“*⁴⁷⁵ Jak si však nadšený Architekt vzápětí ověřil, kalokagathia to nemusela být nutně spartanská. Liskovy lázně měly mimořádnou atrakci – umělé vlnobití. Nezdá se však, že by umělé vlny zavdávaly příčinu k převládající kritice.⁴⁷⁶ Stavbu ostatně zaplatila městská spořitelna⁴⁷⁷, takže nebylo proč kritizovat zbytečné plýtvání z městské pokladny. Navíc nešlo o žádný elitní podnik: obdobně jako na Střekově, vstupné bylo velmi levné⁴⁷⁸, zkrátka celkově šlo o skutečně velkorosý počin královéhradecké spořitelny. Nechyběly ohlasy víc než kladné, a to jak na laické úrovni,⁴⁷⁹ tak mezi architekty. Přísné oko Václava Kolátora by jinak hradecké lázně těžko zařadilo do výběru na výstavu Za novou architekturu.⁴⁸⁰ ● 87 Značný prostor stavba dostala i na stránkách odborné literatury.⁴⁸¹

Hradecké lázně nezapřou vazbu na frankfurtskou stavbu, popřípadě další zmíněné zahraniční realizace. Ani zde však nechybí výrazný posun. Trojitá prosklená stěna se neotevírala

---

⁴⁷³ Publikováno, datováno a rozpoznáno jako zřejmě školní práce Švácha – Tenzer – Spechtenhauser (pozn. 183), obr. na s. 37, s. 210.

⁴⁷⁴ Bedřich Bendelmayer, městské lázně v Plzni, 1928–1931, viz například hezká fotografie Svobodová (pozn. 1), s. 362.

⁴⁷⁵ Lipus – Vávra, druhá kniha (pozn. 8), s. 177.

⁴⁷⁶ O takové kritice („za přílišnou předimenzovanost a exkluzivnost – umělé vlnobití, prosvětlování vodní hladiny“) hovoří Svobodová (pozn. 1), s. 362. Například Kolář sice připouští, že lázně „jsou prý předimenzovány“, uzavírá však, že „jistě však jejich vybudování bylo dobrým činem v zájmu zdraví všeho obyvatelstva.“

⁴⁷⁷ *Vzorné veřejné lázně v Hradci Králové, Pestrý týden VIII, 1933, č. 17, 22. 4. 1933, s. 8.* Náklad činil asi 5 500 000 korun. Na článek mě upozornila Mariana Holá.

⁴⁷⁸ Kolář (pozn. 21), s. 78.

⁴⁷⁹ Například Pestrý týden (pozn. 477).

⁴⁸⁰ Výstava Za novou (pozn. 51), s. 33.

⁴⁸¹ Městské lázně v Hradci Králové, *Stavitel XIV, 1933–1934, s. 93–97.* – Také Hofbauer – Kolátor (pozn. 2). – Kolář (pozn. 21).

„do přírody“⁴⁸², jak velel původní záměr, ale pouze do úzké terasy. Prosklená fasáda plnila funkci pro maximální osvětlení. Těžko však propojení plovárny s volným prostorem, bez ohledu na to, jestli jím bylo celé venkovní koupaliště, jako třeba v Semmeringu nebo v Piešťanech, nebo velká plocha, i třeba rozlehlá terasa (Frankfurt, Střekov). Nezdá se však, že by taková změna původní koncepce někomu vadila.

Pestrý týden věnoval novým lázním celou stránku, na které upoutávala především krásná sekvence čtyř fotografií, zachycující onu zvláštnost, vlnobití, a to téměř filmovým způsobem.⁴⁸³ Zatímco snímky vyhlížejí přímo noblesně, autor článku se domnívá, že pohled na ně „potěší každého, kdo si je vědom velkého sociálně-hygienického významu moderně vybavených lázní“.⁴⁸⁴ To Václav Kolář, aniž by charakter hradeckých lázní kritizoval, měl jiný postřeh: vlnobití pro něj bylo atraktivní reklamou, přitahující více návštěvníků.⁴⁸⁵ Sám architekt Liska tuto „největší přitažlivost“ svých lázní na stránkách časopisu *Stavitel* prezentoval „s tělocvičného stanoviska“: „Plování ve vlnách působí [...] daleko vydatněji na svalstvo a dech, než plování na klidné hladině.“⁴⁸⁶ Koho umělé vlny i s působením na svalstvo a dech nechávaly klidným, byl zkušený plavec Václav Kolátor.⁴⁸⁷ Jak už jsme připomněli, hradeckých lázní si zřejmě velmi považoval, jednoznačně však pro jiné jejich kvality.⁴⁸⁸

Vedlejší roli dostaly hradecké vlny ve filmu *Muži nestárnou*, komedii natočené v období protektorátu.⁴⁸⁹ Poslední dějství zápletky, soustředěné kolem hlavního hrdiny v podání Jana Pivce, který zahorí postupně ke třem ženám jedné rodiny, avšak tří generací⁴⁹⁰, se odehrává mimo jiné v Liskových lázních. Zatímco Jan Pivec distingvovaně posedává v lázeňské kavárně nebo předvádí sportovní zdatnost při skocích z prkna, Helenka („vnučka“) dává průchod svému zájmu

---

⁴⁸² „SPOJENÍ PROSTORU PLOVÁRNY S PŘÍRODOU – s přilehlými hřišti je myšlenka velmi dobrá – stavěly se jí do cesty ale značné technické obtíže. S poměrným zdarem vyřešil ji prof. arch. M. Elsässer v lázních ve Frankfurtě n. M. [...]“. Semrád (pozn. 278), s. 11.

⁴⁸³ *Pestrý týden* (pozn. 477). Snímky jsou z ateliéru J. Patzelt v Hradci Králové.

⁴⁸⁴ *Ibidem*.

⁴⁸⁵ „Na ochozech bývají k volnému použití boxovací míče, odtučňovací přístroje, přesné automatické váhy a pod. Pro zábavu a přilákání mládeže do plováren dává správa lázní k dispozici gumová plovoucí zvířata, míče značných rozměrů, lehké létací balonky a j. v. Stejný reklamní význam má vlnobití.“ Kolář (pozn. 21), s. 49.

⁴⁸⁶ *Stavitel* XIV (pozn. 481), s. 93.

⁴⁸⁷ V obsáhlé kapitole, věnované sportovnímu vybavení plováren, koupališť a stadionů, takové vymoženosti prostě ignoruje. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 148–179.

⁴⁸⁸ Kromě zastoupení na výstavě *Za novou architekturu* je už předtím poměrně obsáhle publikoval *ibidem*, s. 61 (fotografie interiéru bazénové haly), s. 75 (púdorys suterénu a přízemí).

⁴⁸⁹ *Muži nestárnou*, vyrobil Lucerna-film 1942 (premiéra 3. 4. 1942), režie Vladimír Slavínský (podle stejnojmenné divadelní hry Jana Patrného). Architekt Jan Zázvorka. V hlavních rolích Jan Pivec, Zita Kabátová, Jana Romanová, Jarmila Smejkalová a další. Podle informací na obalu DVD, vydaného ve spolupráci Národního filmového archivu a Filmexport Home Video v roce 2009.

⁴⁹⁰ Na videokazetě, vydané ve spolupráci Národního filmového archivu a Filmexport Home Video v roce 1996, lakonicky shrnuto jako „Babička, matka nebo dcera/ většina mužů zná odpověď“.

o něj. Svědkem jejích aktivit, v této podobě skutečně nedůstojných „ideálu moderní ženy“⁴⁹¹, je bazénová hala, vyzdobená květináčovou zelení bezmála jako výstavní sály z přelomu století, a bazén s vlnobitím v plném provozu. Ve výběru exteriérů je však bazénová hala rozhodně zajímavým prvkem.⁴⁹² Z pohledu zájmu o prvorepublikovou sportovní architekturu, popřípadě památkové péče, jde zároveň o cenné svědectví dnes už bohužel neexistujícího stavu.

Zařízení na umělé vlny nechybí u Neuferta, a to hned v prvním německém vydání v roce 1936.⁴⁹³ V těch několika letech předtím, počátkem třicátých let, to však musela být naprostá novinka. Hradečtí se údajně jeli podívat na nejbližší bazénové vlnobití do Vídně, aby tam zjistili, že ten skvělý stroj byl vyroben v Čechách.⁴⁹⁴ Stroj, pohánějíci kyvnou desku pomocí komprimovaného oleje, vyrobila společnost Českomoravská – Kolben – Daněk v roce 1933, která měla systém patentovaný.⁴⁹⁵ Hradecké vlnobití bylo v Čechách první a zůstalo jediné.⁴⁹⁶ Českomoravská dodala strojů více, a sice snad celkem osm. Čtyři pro Evropu a zbývající čtyři údajně skončily v Americe.⁴⁹⁷ Princip spočívá v lopatovitém ramenu, které se posouvá vpřed a vzad, a vytváří tak vlnový efekt.⁴⁹⁸ Dojem silného příboje umocňuje hluk vln narážejících na protější stěnu bazénu.⁴⁹⁹

Unikátní stroj byl rekonstruován a znovu uveden do provozu v roce 1998.⁵⁰⁰ Coby historicky cenná evropská, ne-li světová rarita je právem chráněn jako movitá kulturní památka.⁵⁰¹ Rekonstrukce lázní povýšila strojovnu na jakousi jejich funkční ozdobu, když původně uzavřenou místnost strojovny otevřela do bazénové haly velkými čtvercovými okny. Těmi mohou návštěvníci nahlížet do útrob strojového zařízení.

Památková ochrana se však vztahuje, respektive měla vztahovat na celý objekt lázní.⁵⁰²

Jakkoli je technická památka hradeckých lázní příkladně opatrována i nakonec adekvátně prezentována, rekonstrukce Liskových lázní v natolik velké míře a necitlivým způsobem zasáhla do původní koncepce, že ji není

---

⁴⁹¹ Přestože se jedná o film až z kritického období protektorátu, není možná od věci vzpomenout obecně na příspěvky Martiny Pachmanové, zpochybňující úspěchy a vůbec možnosti ženské emancipace nejen na poli kultury v období první republiky. Například viz Martina Pachmanová, *Neznámá území českého moderního umění. Pod lupou genderu*, Praha 2004.

⁴⁹² Architektem filmu byl Jan Zázvorka.

⁴⁹³ Neufert (pozn. 19), s. 245.

⁴⁹⁴ Podle sdělení pana strojaře, pečujícího o současný chod hradeckého bazénu (19. 5. 2008).

⁴⁹⁵ Systém olejového stroje podle Stávitel XIV (pozn. 481), s. 97. Jednalo se o č. s. patent č. 42 109. Podle historické cedule na kotli ve strojovně.

⁴⁹⁶ Podle informační cedule, dodané zřejmě po rekonstrukci v roce 1998, v bazénové hale. Na této ceduli je bohužel chybně uvedeno číslo patentu.

⁴⁹⁷ Podle sdělení pana strojaře, pečujícího o současný chod hradeckého bazénu (19. 5. 2008). Jedním ze tří dalších evropských měst měla být, vedle Hradce, už zmíněná Vídeň.

⁴⁹⁸ Podle městských stránek <http://www.snhk.cz/index.php?page=1135071920&idsub=21&idsub1=34>, vyhledáno 23. 12. 2007.

⁴⁹⁹ Ibidem. Tento dojem si pochopitelně ověří každý návštěvník.

⁵⁰⁰ Ibidem. Původní motor je stále funkční. Původní kotel s historickou cedulí dodnes stojí na svém místě, už se však nepoužívá. Jeho funkční náhražka, nový kotel, do strojovny skvěle zapadá. Podle sdělení pana strojaře, pečujícího o současný chod hradeckého bazénu, a plavčiků (19. 5. 2008).

⁵⁰¹ Informační cedule v bazénové hale neváhá s označením „světová rarita“. Památková ochrana (číslo rejstříku 31115/6-4534) podle monumnetu Národního památkového ústavu, <http://monumnet.npu.cz/>, vyhledáno 7. 5. 2008.

⁵⁰² Ibidem.

možné hodnotit kladně. Liskova prostá architektura přežívá už jen v exteriéru, a ani to neplatí beze zbytku.⁵⁰³ V interiéru se nerozpakujme mluvit přímo o devastaci.⁵⁰⁴ ● 143 Bazén, původně o rozměrech 30 x 12 metrů, byl z velké části zničen rozkouskovaním do menších ploch „organických“ tvarů, dostavbou obřích květináčů a můstku. Nechybí osázení různými vodními tryskami, to už je však vzhledem k ostatním ztrátám maličkost. Celá stěna s krásnými okny nad ochozem proti skleněné fasádě byla prolomena, aby se dosáhlo rozšíření haly. V podstatě zmizel původní ochoz. Celkově se tím rozbila čistota a účelnost původní architektury. Zarážející je nejen samotný více-méně amatérský projekt úpravy, ale také jeho provedení celkově nekvalitními materiály i banální barevnost.

V interiéru bazénové haly došlo k posunu od jednoduchosti a síly k banalitě a rozmělnění. Ztracena je původní polyfunkčnost: vedle relaxace, podtržené umělými vlnami, bazén původně sloužil k normálnímu sportovnímu plavání, a to i závodnímu.⁵⁰⁵ Celá přestavba se přitom do značné míry míjí s účinkem. Chtěla-li se zalíbit takzvanému většinovému návštěvníkovi bazénu, onomu imaginárnímu postrachu kvalitní sportovní architektury, návštěvnost zdaleka neodpovídá očekávání. „Obyčejný“ sportovní bazén, postavený někdy v osmdesátých letech hned za Liskovými lázněmi, má v současné době vyšší návštěvnost než „aquacentrum“.⁵⁰⁶ Ani velká návštěvnost by nekompensovala ztráty na kvalitní původní architektuře, takto však její neuvážené a krátkozraké poničení bolí ještě více.

Jestliže bazénová hala v Hradci Králové přes své velkorysé zasklené plochy vlastně neumožňovala jejich původní záměr, přímé propojení s volným prostorem, areál termálního koupaliště v Piešťanech ho naplňuje bezezbytku.⁵⁰⁷ Za chronologicky nejmladší realizací původně frankfurtského typu v meziválečném Československu stojí trojice architektů Václav Kolátor, František Wimmer a Andreas Szönyi. Pět prosklených polí jižní stěny sice netvoří tu téměř jednolitou „obrazovku“ jako ve Frankfurtu, protože pilíře mezi jednotlivými poli nedosahují takové subtilnosti. ● 86 Otevření jižní stěny však bylo velmi důsledné, ne-li důslednější, protože se neomezovalo na dvě krajní pole. Je to určitý paradox, že Kolátor se svými kolegy nepoužil sofistikované řešení, které pracovalo s vysouvacím zařízením (Frankfurt, Střekov, viz výše). Právě to jim však umožnilo zcela obyčejně otevřít prosklené dveře jedny vedle druhých. Analogicky horní partie jižní stěny nebyla „staticky“ prosklená, ale tvořená vyklápěcími okny.

---

⁵⁰³ Zadní fasádu prorazil tobogán, který vyčuhuje za budovou, a to není to nejhorší. Za úvahu by podle mého názoru stál výběr materiálů pro rekonstrukci oken a jejich barevnost. K jednoznačnému hodnocení však nemám dostatek informací o původním stavu.

⁵⁰⁴ Nadšen nebyl ani Architekt ze Šumných měst, na své poměry nicméně vlastně shovívavý: „*Tato slunná a čistá architektura se ještě více rozzářila až přezářila v roce 1998, kdy se městské lázně v duchu naslouchání požadavkům současné doby proměnily na aquacentrum.*“ Lipus – Vávra, první kniha (pozn. 8), s. 177.

⁵⁰⁵ Vzhledem k délce bazénu, pro závody nevhodné, se do bazénu vkládala odrazová stěna, vytvářející tak standardních pětadvacet metrů dlouhou závodní dráhu. Kolář (pozn. 21), s. 78.

⁵⁰⁶ Podle špionážního sdělení pana plavčíka, obeznámeného s výroční zprávou obou sportovních zařízení. Zatímco sousední sportovní bazén měl osm set návštěvníků denně, aquacentrum bývalých Liskových lázní o dvě stovky méně. Podle pana plavčíka se aquacentrum mohlo pochlubit vysokou návštěvností jen v prvních letech po rekonstrukci.

⁵⁰⁷ Všechny poznatky o technickém zázemí, bazénech a jednotlivých budovách areálu piešťanského koupaliště podle Václav Kolátor – František Wimmer – Andreas Szönyi, *Thermální koupaliště „Eva-pláž“ v Piešťanech, Stavba XIII, 1936–1937*, s. 104 (obr. 228), 105 a 106 (obr. 234). Publikováno jako součást tematického bloku s úvodním textem Václava Kolátora *Sport – hygiena*, tamtéž, s. 96–106. – Semrád (pozn. 275), s. 65 (obr. 145) a s. 73–74. – Pohlednice autorky.

Areál piešťanského termálního koupaliště Eva vznikl v rekreační severní části ostrova, vytvořeném řekou Váhem. ● 85 Jižní část ostrova s léčebnými sirnými prameny byl vyhrazen lázeňským hostům a jejich bahenním koupelím. Koupaliště, primárně určené k rekreaci klientů a jejich průvodců, bylo pojato skutečně velkoryse. Lázeňská místa občas na koupaliště pamatovala. Zpravidla to znamenalo postavení hezkého, ale poměrně skromného a malého venkovního koupaliště, jak je známe z Velichovek⁵⁰⁸ ● 27, 26 nebo koneckonců i Luhačovic⁵⁰⁹ (a v nezvykle mondénní podobě potom z Klánovic u Prahy). Ne tak v Piešťanech, na jehož ostrově byl vybudován zmíněný krytý bazén, velký padesátimetrový⁵¹⁰ venkovní bazén a hezky pojaté zázemí včetně „lázeňské“ „promenády s hudební estrádou“⁵¹¹ nebo tanečního parketu. Venkovní bazén mimochodem splňoval kritéria pro závodní plavání (stejně jako menší krytý)⁵¹² a pro vodní pólo, takže nakonec nepřekvapí ani přítomnost (byť samozřejmě nevysoké) divácké tribuny.⁵¹³

Ani lázeňský duch místa, ani proslulé horké prameny nepřiměly Kolátora a jeho spolupracovníky k tradičnějšímu výrazu, popřípadě k přiblížení se onomu „konvenčnímu“ typu, který čerpal základní schéma šaten a zázemí právě z této starší tradice. Areál ovládá smělý funkcionalismus, jen v některých partiích změkčený neméně smělou organickou křivkou. ● 86 Hudební pavilon tak dostal střechu, jejíž elipsa odvážně ční do vzduchu. Nechybí Kolátorova specialita, křivka sportovního „mobiááře“, v tomto případě skokanského můstku. Kolátor ho zde řešil „doslovně“ jako „most“, klenoucí se zešíroka mezi oběma konci na kratší straně bazénu. Strohý kvádr krytého bazénu nesl pro odvětrávání nezbytnou, ve výsledku však poměrně roztomilou vížku na střeše; jinak ho zdobilo jen sklo a velký nápis EVA na jižním průčelí. Později se přidal také břechťan, pokrývající velkou část fasády krytého bazénu a sousedního zázemí.⁵¹⁴

Areál velmi dobře využíval bezedné zdroje termálních pramenů. Piešťanská termální voda pochopitelně napájela oba bazény.⁵¹⁵ Kromě toho se jejich sedmašedesát stupňů využívalo za nepříznivého počasí k vyhřívání všech lázeňských prostor. Zřejmě právě výhodnost takového

---

⁵⁰⁸ Drobnější charakter venkovního bazénu s přilehlými dřevěným zázemím pochopitelně nemůže omluvit demolicí poničeného místa (ne však nerekonstruovatelného), ke které došlo na podzim roku 2008. Lázně s hezkou prvorepublikovou hlavní budovou se tak zbytečně připravily o kus své autenticity a o a účelné místo k rekreaci v lázeňském parku. Podle stavu na místě, bohužel zhruba jen pár týdnů po demolicí.

⁵⁰⁹ Zde pochopitelně nejdříve koupaliště od Dušana Jurkoviče. V meziválečném období přibýlo nové koupaliště u Fuchsova penzionu Radun.

⁵¹⁰ Venkovní bazén v Piešťanech měl stejné rozměry jako bazén barrandovského stadionu, 50 x 18 m, tedy šest závodních drah. Stavba (pozn. 507), s. 105.

⁵¹¹ Semrád (pozn. 275), s. 73.

⁵¹² Krytý bazén v Piešťanech měl rozměry 25 x 12,66 m. Stavba (pozn. 507), s. 105.

⁵¹³ Sedadla byla údajně pro asi tisíc diváků, k dispozici byla i místa k stání. Semrád (pozn. 275), s. 74.

⁵¹⁴ Pohlednice autorky.

⁵¹⁵ Protože se bazény mohly napájet čerstvou vodou podle potřeby každodenně, odpadala její filtrace nebo chemické čištění. Filtrovala se tak jen spodní voda Váhu, používaná pro chlazení. Výsledná teplota vody (venkovního bazénu a z Semrádova textu zcela nevyplývá, zda i krytého) se udržovala na 22 stupních, což z dnešního pohledu není mnoho. Semrád (pozn. 275), s. 74.

ústředního topení umožnila dokonce i temperování „zvláštního písečného místa pro děti, aby mohly použít písek i v chladnějších dnech“⁵¹⁶. Přes takové zřejmě nezanedbatelné výhody byl areál údajně nerentabilní.⁵¹⁷

Pro Václava Kolátora Piešťany znamenaly zřejmě jedinou příležitost, uplatnit funkcionalistickou estetiku ne „jen jako“, ale *skutečně* ve výsostné hmotě funkcionalismu, železobetonu.⁵¹⁸ Se spoluautory, jejichž jednotlivé vklady bohužel neznáme, ho využil k vystavění neobyčejné architektury krásného areálu, abstrahující potřeby „lázeňského nadstandardu“ ve prospěch čistoty a účelnosti.

Poválečné návrhy: pokračování v prvorepublikové tradici. Lázně v Mělníku (1946) a koupaliště v Houšťce a v Josefově (publikováno 1948)

Po skončení války vypsalo město Mělník soutěž na lidové lázně.⁵¹⁹ Areál zahrnoval hotel, parní a vanové lázně a krytý bazén. Podle zadání regulačního programu měli architekti zakomponovat také finanční úřady a muzeum, to však oceněné projekty nerespektovaly.⁵²⁰ Zároveň se očekávalo, že soutěž povede k vytvoření nových typových veřejných lázní.

Václav Kolátor se soutěže zúčastnil společně s Ludškem Kubešem a jejich ideový návrh získal první cenu. Byl to určitě Kolátor, kdo rozhodl o typu krytého bazénu podle novinky dvacátých let, bazénu ve Frankfurtu nad Mohanem. Pět velkých polí prosklené stěny se mělo rozsouvat do stran a otevírat tak krytou halu po celé výšce, takže poučený Kolátor evidentně přihlédl k jiné příbuzné realizaci dvacátých let, bazénu v Semmeringu. Novým prvkem bylo kompletní prosklení kratší bazénové stěny při skokanském můstku, umožňující atraktivní pohled ze vstupní haly přímo do bazénové haly.⁵²¹

Venkovní koupaliště nemělo skokanskou věž ani skluzavku, což zřejmě vyplývalo ze zadání soutěže, které s venkovním bazénem nepočítalo. Za zmínku stojí kruhové dětské brouzdaliště a sousední malá mlékárna (kiosek pro prodej mléka), také na kruhovém půdorysu.

---

⁵¹⁶ Ibidem.

⁵¹⁷ Alespoň v období let 1934–1936. Ibidem.

⁵¹⁸ Železobetonová konstrukce přízemních staveb byla vyplněna dutými cihlami, táž konstrukce kryté bazénové haly byla vyplněna „monierovou konstrukcí“. Strop budovy šaten a kavárny tvořily železné nosníky s železobetonovou deskou a štukovým podhledem na dřevěných příčkách s bedněním. Postranní křídla měla stropy železobetonové. Ibidem, s. 73.

⁵¹⁹ Soutěžní návrhy na lidové lázně v Mělníce, *Architektura ČSR V*, 1946, s. 185–189.

⁵²⁰ Druhou cenu získal návrh dvojice architektů Ferdinand Balcárka a Karla Koppa, autorů Masarykova stadiónu na Strahově. Ibidem.

⁵²¹ „Návštěvníku, jenž vstupuje do budovy, není nic utajováno, poctivě a otevřeně je jeho pozornost připoutána k ústřední lázeňské dvoraně.“ Ibidem, s. 189.

V roce 1948 Kolátor publikoval krásný návrh na městské koupaliště pro Josefov. Navrhl velký bazén, podélnou příčkou rozdělený na část pro plavce a neplavce, kterou vybavil obligátní klouzačkou vyzkoušeného tvaru. Podél bazénu umístil jednoduchou tribunu, nebo spíše stupňové místo k sezení a relaxaci, využívající terénního převýšení.⁵²² Budovu šaten navrhl tentokrát dvoupodlažní a zřejmě železobetonovou.⁵²³ Na její střeše počítal opět s čilým kavárenským provozem. Od hlavní budovy osamostatnil budovu restaurace, která u něj poprvé získala samostatný velký přízemní objekt s verandou. Zopakoval prvek dětského brouzdaliště s vodotryskem, obdobně jako na konci třicátých let pro výstavní dětské koupaliště před Průmyslovým palácem, ovšem tentokrát bez železobetonových oblouků. Křivku sledoval můstek přes Metuji, který spojoval koupaliště a ještě větší sportovní areál s různými hřišti na druhé straně řeky.

V té době už byla tělovýchova v Československu centralizovaná a v plánech jejích funkcionářů i architektů, možná s Václavem Kolátorem v čele, se preferovala hlavně nová velká sportoviště. Je docela zvláštní, že právě Kolátor přispěl návrhem „obyčejného“ městského a malého lázeňského koupaliště. Některé prvky přitom evidentně vycházejí z prvorepublikové tradice, jako kuželník, objevující se na koupališti v Rakovníku od F. A. Libry. Jiné prvky navazují na Kolátorova vastní předválečná řešení, jako například živá střešní terasa. Nezměnilo se ani Kolátorovo tvarosloví, pracující s hranoly budov a s křivkami skluzavky, brouzdaliště a můstku. Návrhy malých koupališť, publikovaných v roce 1948, tak vlastně završují Kolátorovu architekturu pro vodní sport, aniž by se v jejich podobě ohlásila změna nebo dokonce náhlý střih.

4. 4 Texty Václava Kolátora

Václav Kolátor publikoval v průběhu třicátých a čtyřicátých let ne snad závratné, ale poměrně slušné množství textů. Svět architektonických časopisů mu byl blízký jak z pohledu příspěvatele, tak ze zkušenosti člena redakčního kruhu. Působil ve *Stavbě* a později, v době nuceného spojení časopisů *Stavba*, *Stavitel* a *Styl*, i v redakci *Architektury*. Později neztratil slovo ani v poválečné *Architektuře ČSR*. Kolátorova publikační činnost se přitom neopírala jen o periodika, se kterými byl takovým způsobem spojen.

Pavel Vlček podchytil asi tucet odkazů na dobové architektonické časopisy, v nichž se objevuje jméno Václava Kolátora.⁵²⁴ Ve všech případech jde o rešerše, zaměřené výhradně na heslovité informace o soutěžích, kterých se Kolátor zúčastnil. Jde tedy o důležitý zdroj informací o je-

---

⁵²² Tribuna nebyl situovaná podél plaveckého bazénu, ale podél části pro neplavce. To by spolu s její jednoduchou podobou svědčilo o tom, že byla určená spíše pro relaxaci než sledování plaveckých závodů.

⁵²³ Dvoupodlažní byla už dřevěná budova pro plavecký stadion pod barrandovem, vzhledem k terénnímu převýšení ovšem jen ze strany od řeky, zatímco průčelí obrácené k bazénu mělo jediné podlaží.

⁵²⁴ Vlček (pozn. 129), s. 318.

ho projektech a spolupráci s architektem Frýdou, ne však o Kolátorových textech. Při pátrání po nich jsem se opírala v první řadě o Kolátorovu pozůstalost, uloženou v Národním technickém muzeu v Praze, kde se nachází hned několik verzí soupisu jeho projektů a realizací, které Kolátor osobně vypracoval.⁵²⁵

V ročníku 1933–1934 měl měsíčník *Stavitel* podobu tematických, respektive typologických čísel, zaměřených na určitý stavební typ moderní architektury. Představila se tak nová sanatoria, spořitelny, obytné nebo nájemní domy. Sedmé číslo věnoval redakční kruh, jehož členem byl také Bohuslav Fuchs, lázním, krytým bazénům a koupalištím; Fuchsovy Zábřdovice celé číslo otevíraly.⁵²⁶ Kolátor přispěl vlastním článkem o výstavbě veřejných lázní.⁵²⁷ Zasazuje se za takové plánování koupališť a bazénů, které by vycházelo ze statistických údajů o jednotlivých oblastech a jejich obyvatelích, tedy žádná víceméně nahodilá výstavba. Následující realizace lázní adekvátního typu se má opírat o mezioborovou spolupráci (architekt-odborník, urbanista, balneolog). Alespoň náznakem se dotýká významu ekonomického řešení půdorysu, a tím i ekonomického provozu lázní. Jako by však neměl na zřeteli ani tak samotný plavecký sport, jako hygienický zájem: jak Kolátor připomíná, ještě na počátku třicátých let nebyla koupelna v domácnostech samozřejmostí. Jestliže je správná hygiena podmínkou zdraví, pak ovšem běží o záležitost veřejnou. Tehdy se ještě Kolátor domníval, že zodpovědnost leží na městech a obcích. Nedlouhý článek v časopise *Stavitel* je tedy první vlaštovkou v Kolátorově dlouhém uvažování o plánovitě navrhování a výstavbě veřejných lázní.

Napřesrok, v roce 1935, vyšla kniha, kterou Kolátor napsal společně s inženýrem Alexandrem Hofbauerem.⁵²⁸ • 81 Na dvou stech stranách se věnují stavbě lázní, venkovních koupališť a krytých bazénů. Publikace nemá charakter teoretického pojednání. Jde o praktické a zároveň vysoce erudované proniknutí do tématu, opírající se o znalosti domácí i zahraniční literatury a pochopitelně domácích a z valné části zahraničních realizací. Kniha řeší v první řadě stavebně-technické a provozní záležitosti. Od nich se teprve odvíjejí schémata, v nichž exteriér stavby, respektive její typ, jako by vlastně nehrál roli. V množství obrazové dokumentace ale v podstatě nenajdeme jiné řešení než funkcionalistické.⁵²⁹ Přístup autorů jednoznačně naplňuje nezbytné pod-

---

⁵²⁵ NTM, AAS, fond 161Kolátor, soupisy, složka 20030805/ 3.

⁵²⁶ *Stavitel* XIV, 1934, č. 7. Dále byly vybrány Městské lázně v Hradci Králové od Oldřicha Lisky a krytý bazén Axa v Praze od Václava Pilce. Zahraniční realizace zastupovalo venkovní koupaliště Wetzarbad v Eupen a alespoň informativně několik amerických bazénů. Nakolik se na tomto výběru podílel Václav Kolátor, není jisté. Ve své knize zrovna americké bazény reflektuje, ale koupaliště v Eupen zřejmě ne.

⁵²⁷ Václav Kolátor, Výstavba veřejných lázní, *Stavitel* XIV, 1934, č. 7, s. 99.

⁵²⁸ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2).

⁵²⁹ Pokud jde o obsah knihy, autoři se svižně vyrovnali s historií a vývojem lázeňství. Věnují se všem základním typům staveb (přirozená venkovní koupaliště, umělá koupaliště, stadiony, kryté bazény; sprchové lázně, vanové lázně, parní a teplovzdušné lázně). Následují speciální kapitoly (bazén, šatny, voda, strojní zařízení, sportovní vybavení, léčebná

mínky, o nichž psal Kolátor ve *Staviteli*: „*hospodárné řešení, znalost provozu a praktické zkušenosti.*“⁵³⁰ Evidentní jsou znalosti provozu a potřeb návštěvníků, plavců i závodníků. V potaz se bere jak pochopitelně plavectví a „klasický“ lázeňský provoz, tak další sporty: vodní polo a skoky do vody. Hledáme-li přesto nějaký teoretický odrazový můstek, potom úvodní odstavce, vykazující Kolátorův rukopis, se neliší od první úvahy ve *Staviteli*. Důraz se klade na plán výstavby („*Heslo ,stavte lázně chceme rozšířit na ,stavte lázně účelně a hospodárně*“)⁵³¹, sociální aspekty (lázně mají význam jen tehdy, když jsou přístupné všem) a role měst a obcí, které mají za úkol dbát ve veřejném zájmu o hygienu, potažmo zdraví svých občanů. I kdyby už tehdy v Kolátorovi klíčil kritický postoj k iniciativě státu, těžko mohl zaznít v publikaci, vydané ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.

Kolátorova nespokojenost s malým zájmem státu o tělovýchovu zazněla naplno nedlouho poté v časopise *Stavba*.⁵³² V pozadí stálo několik bolestivých pokusů o velkorysé sportovní areály v Praze. Možná to bylo až nespravedlivé v době, kdy se mladá republika postarala o vybudování Masarykova státního stadionu na Strahově, který ještě na dlouhou dobu zůstal snad největším stadionem na světě.⁵³³ Podle Kolátora ale největší tíha zůstávala na většinou dobrovolné práci jednotlivých sportovních a tělovýchovných organizací. Od zastřešujících křídel státu si sliboval hlavně pevný a kvalitně promyšlený plán. Věřil, že v Německu, Itálii a Rusku už to funguje a je to tak správné. Zároveň si byl vědom toho, že v těchto zemích jde i o problém „*národní zdatnosti i brannosti*“⁵³⁴. Ne že by snad přehnaně obdivoval německé sportovní běsnění, z Německa ostatně není jediný příklad zahraničních realizací, které Kolátorův článek doprovázejí.⁵³⁵ V tuto chvíli nahlížel Kolátor na téma daleko komplexněji než v předchozím článku ve *Staviteli*, se zájmem o tělovýchovu a sport jako takový, a pokud jde o architekturu a urbanismus, potom se zřetelem jak k samotné stavbě, tak k pečlivému výběru lokality a k regulaci jejího širšího území.

Asi nejlepší teoretické úvahy Václava Kolátora jsou spojené s obdobím protektorátu, respektive s prací pro pražskou výstavu *Za novou architekturu*. „*Významné bilanční úsilí*“⁵³⁶, které čeští architekti vyvinuli v těžké době okupace, se v posledních letech dočkalo nejednoho kladné-

---

zařízení). Nechybí bilance – statistika lázní, plováren a koupališť v Československu a přehled literatury (sestavil MUDr. Oldřich Smetana).

⁵³⁰ *Stavitel* 1934 (pozn. 526), s. 99.

⁵³¹ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 4.

⁵³² Sport – hygiena, *Stavba* XIII, 1936–1937, s. 96, 98.

⁵³³ „*Stát neprojevil na věci zájem, neb zabýval se současně vybudováním státního tělovýchovného ústavu na pláni pankrácké (podle plánu arch. A. Dryáka) a státním cvičišťem strahovským.*“ Ibidem, s. 96, 98.

⁵³⁴ Ibidem, s. 96.

⁵³⁵ Představen byl na prvním místě kolosální fotbalový stadion v jihoamerickém Montevideu, vnořený v kruhovém „amfiteátru“, a stadion ve Florencii se vznosnou tribunou od Pier Luigi Nerviho, následované návrhy a realizacemi z Ruska, Polska, Holandska, Francie a opět Itálie, tentokrát z Milána.

⁵³⁶ Milena Josefovičová, Bilancování v těžkých časech. Pražská výstava „Za novou architekturu“ v roce 1940, *Dějiny a současnost* XXIX, 2007, č. 9, s. 24.

ho hodnocení v uměleckohistorické literatuře.⁵³⁷ „Výstava neměla obdoby nejen co do rozsahu – zahrnovala více než tisíc fotografií architektonických děl na rozměrných zvětšeninách –, ale i svým načasováním.“⁵³⁸ Měla se uskutečnit už v roce 1938, ale spád politických událostí to zne-možnil. Překvapivě se pak konala za německé okupace v roce 1940, což je v kontextu válečné (střední) Evropy vyjimečné.⁵³⁹ Jak poprvé připomněla Milena Josefovičová, z výstavy se do dneš-ních dnů dochovala nejen zahrada⁵⁴⁰ u Uměleckoprůmyslového musea v Praze, ale také fotogra-fické negativy – mimochodem z pohledu historika fotografie šlo o nejrozsáhlejší prezentaci mo-derní fotografie architektury té doby⁵⁴¹ – a dokonce několik původních výstavních panelů.⁵⁴² A ta-ké doklady připravené, nakonec však nevydané publikace k výstavě.⁵⁴³ ● 91, 92, 94

Do chystané knihy přispěl také Václav Kolátor coby autor tělovýchovné a sportovní sek-ce⁵⁴⁴ výstavy.⁵⁴⁵ Jeho úvahy se odvíjely od přímo klíčové pozice, jakou tělovýchově a sportu v životě společnosti přisuzoval: „*Chráníme-li zdraví před nebezpečím, pomáháme rozvoji sil du-ševních a tělesných, získáváme podklad. Splňujeme na malém úseku něco, co patří ke snaze moderního lidstva: Obnova a změna civilizace!*“⁵⁴⁶ Nová architektura, s oporou v mezioborovém výzkumu, se řídí zásadami moderního urbanismu: „*sleduje rozvržení zelených ploch, parků, městských lesů, sportovních hřišť, stadionů, lázní a koupališť, míst odpočinku, osvěžení a zába-vy*“.⁵⁴⁷ Pro váhavce, kteří by nevěnovali dost pozornosti řekněme třeba zrovna obecní plovárně,

---

⁵³⁷ Už na začátku devadesátých let Vladimír Czumalo, *Česká teorie architektury v letech okupace*, Praha 1991 (Acta Universitatis Carolinae Philosophica et Historica, Monographia CXXXIII – 1990). – Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998. – z hlediska dějin fotografie Anděl (pozn. 6). – nejnověji také kulturněhistoricky orientovaný článek Mileny Josefovičové (pozn. 536), s. 21–24.

⁵³⁸ Anděl (pozn. 6), s. 8.

⁵³⁹ Souhrnné hodnocení ibidem.

⁵⁴⁰ Zahradaje od roku 2000 postupně pečlivě rekonstruována do původní podoby. Podle informační cedule na místě.

⁵⁴¹ Anděl (pozn. 6), s. 13.

⁵⁴² Josefovičová (pozn. 536), s. 24. Panely a fotografie, respektive jejich zbytky po povodních, se nacházejí v AAS NTM. Podle informace Mgr. Lucie Týmalové z NTM.

⁵⁴³ Ibidem. Na existenci nevydaného sborníku v NTM mě poprvé laskavě upozornil Štěpán Vácha, a to na základě práce Mileny Josefovičové.

⁵⁴⁴ Jak už bylo řečeno, zodpovídal za výběr příslušných realizací a návrhů: fotografie s číslem 711–795, umístěné „v modré kóji“ a „na podiu“, představily stadiony, tělocvičny, hřiště, dále rekreační bydlení (chaty, klubovny, ozdravovny, tábory) a (na pódiu!) lázně a koupaliště. Výstava Za novou (pozn. 51), s. 31–33.

⁵⁴⁵ Jde o text, dochovaný stejně jako příspěvky ostatních autorů, v podobě vytištěného textu s korekturami a kartáčového obtahu s korekturami, které jsou uloženy v Národním technickém muzeu. NTM, AAS, fond 59 Za novou architek-turu, inv. č. 20080206/ 03. Jak už víme, tato kniha nakonec nikdy nevyšla. Ale Kolátorův text ve víceméně stejné po-době publikován byl, a to dokonce dvakrát. Jednak v drobnější publikaci k výstavě *Výstava Za novou architekturu* (pozn. 51), obsahující záznamy „výstavních“ přednášek, kterou se podařilo vydat, jednak na stránkách časopisu *Architektura* o rok později: *Architektura 1900–1940. Práce českých architektů II*. [vydal časopis Architektura], Praha 1940, s. 72–74; Václav Kolátor, Novou architekturou blíže k přírodě a zdraví, *Architektura III*, 1941, s. 65–69. Text na stránkách časopisu *Architektura* z roku 1941 je zřejmě nejlepší verzí Kolátorova textu. Při charakteristice a hodnocení Kolá-torova hlavního příspěvku pro výstavu *Za novou architekturu* proto vycházím hlavně z něj.

⁵⁴⁶ *Architektura* 1941 (pozn. 545), s. 65.

⁵⁴⁷ Ibidem, s. 65.

Kolátor připomíná, že dnešní architekti „i v nepatrném úkolu vidí čestnou výzvu“.⁵⁴⁸ Velký úkol si pochopitelně žádá účinné podpory státu. Zde poznáváme Kolátorův stesk staršího data, v rozvrácených poměrech protektorátu však nakonec zmírněný na požadavek podpory všech – státu, obcí, spolků i jednotlivců. Chybějící zastřešení a řád Kolátor nově dokládá na případě bujícího trampingu. Namísto nedisciplinovaných forem sní o „*organisovaném budování táborů a plánovitém řešení weekendových osad v rezervacích předem určených*“ tak, že nakonec může vzniknout jedna z nejplatnějších složek rekreačního systému.⁵⁴⁹

Nechybí bilance lázní a koupališť, pro Kolátora otázky „*stejně bolestné*“ jako problém sadů, hřišť a rekreačních ploch. Kolátor zhodnotil situaci jako „*naprosto nevyhovující, vyžadující bezodkladné nápravy*“.⁵⁵⁰ Na pomoc si bere statistiku: počítá lázně a koupaliště na celém (okleštěném) území protektorátu, a je nespokojený, jak málo jich je.⁵⁵¹ Chybí mu „*plánovitá úprava našich vod ve službách tělesné výchovy*“⁵⁵². Všude, kde se provádí nějaká regulace, zejména na Vltavě a Labi, navrhuje současně vybudovat sportoviště, ať už to bude koupaliště, hřiště, lokalita pro veslařství nebo kanoistiku. Připomíná, že na zemědělské záležitosti pamatuje zákon o udělování podpor z melioračního fondu a navrhuje analogické opatření v případě výstavby lázní a koupališť z veřejných prostředků.

Už jsme připomněli, že Kolátorův stěžejní text z období protektorátu je k dispozici v několika verzích, publikovaných i nepublikovaných. Za zmínku stojí měnící se doprovodná témata v obrazových přílohách (někdy i se zprávami z pera architektů) u tohoto v jádru identického textu. Nejprve přišel na řadu příklad sportovního stadionu⁵⁵³, doplněný Kolátorovým oblíbeným vlastním koupalištěm v České Třebové.⁵⁵⁴ Do výstavní publikace samozřejmě zařadil základní realizace meziválečného období, jako strahovský a barrandovský stadion, a koupaliště v Zábrdovicích, Trenčianských Teplicích (a k tomu opět svou Českou Třebovou). Vzhledem k bilančnímu zaměření výstavy šlo hlavně o pestrý celkový přehled, takže představil i další typy staveb (hřiště,

---

⁵⁴⁸ Ibidem, s. 69. Kolátor citoval z projevu na zahájení výstavy *Za novou architekturu* předsedu výstavního výboru Oldřicha Starého. Hezký doklad o tom, nakolik se avantgardní architekti s takovým pojetím ztotožňovali, podává příklad F. A. Libry, který právě návrhy koupališť vnímal „*jako něco nového v kontextu tradičních architektonických záležitostí.*“ Librová (pozn. 118), s. 76.

⁵⁴⁹ Architektura 1941 (pozn. 545), s. 68.

⁵⁵⁰ Ibidem.

⁵⁵¹ Na území protektorátu bylo 680 lázeňských podniků všech typů (očistné lázně, kryté bazény, venkovní koupaliště). Tato zařízení se nacházela ve 444 obcích; celkový počet obcí v protektorátních Čechách a Moravě se pohyboval kolem 7963, takže 7519 obcí, ať už měst nebo vesnic, bylo „na suchu“. Krytých bazénů bylo 24, z toho 5 v Praze. Venkovních koupališť, ať už „*přirozených*“ nebo „*umělých*“, bylo 519. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 191–194.

⁵⁵² Architektura 1941 (pozn. 545), s. 68.

⁵⁵³ Sportovní stadion Vítkovických železáren v Moravské Ostravě-Vítkovicích od Josefa Kincla, Lva Krčí a Stanislava Tobka.

⁵⁵⁴ Tělovýchova a sport, *Architektura II*, 1940, s. 83–84. Jde ještě o jakousi přípravou, krátkou verzi textu.

sokolovna, prázdninový tábor, rekreační chata).⁵⁵⁵ Do záznamu přednášky v rámci výstavy se dostal jediný obrázek, Kolátorův oblíbenec z Třebové.⁵⁵⁶ Nejlepší verzi Kolátorova textu doprovází zájem o stavby pro rekreační pobyt.⁵⁵⁷ Představen je mimo jiné pension s koupalištěm v Letovicích u Brna a projekt prázdninové osady Učitelské jednoty v Novém Městě na Moravě (1935), oboje od Jana Víška.⁵⁵⁸ Onu kýženou regulaci řek, spojenou s výstavbou rekreačního zařízení, Kolátor demonstroval vlastním „generálním návrhem na stavbu koupaliště na Labi v Poděbradech“, respektive návrhem monumentálního rekreačního střediska.

V době protektorátní cenzury si text uchovává zřejmě maximální možnou míru svobodného ducha.⁵⁵⁹ A takový byl v podstatě celý sborník, připravený v sazbě v roce 1942.⁵⁶⁰ Poté, co v něm „zařadila“ „tupá, bohužel českými lidmi prováděná“⁵⁶¹ cenzura, se redakční kruh rozhodl knihu raději nevydat a počkat do doby poválečné, aby mohla vyjít v původním znění. K tomu však nikdy nedošlo. Na neobyčejně pevné demokratické základy v myšlení československé architektonické obce upozornil už Otakar Nový při bilanci odborných časopisů v letech druhé světové války.⁵⁶² Příprava výstavy *Za novou architekturu* s doprovodnou publikací, včetně příspěvku Václava Kolátora, do tohoto rámce se ctí zapadá.

V prvním poválečném roce přinesl časopis *Architektura ČSR* tematické číslo, věnované výhradně rekreaci a tělovýchově.⁵⁶³ Číslo, které vzniklo z podnětu⁵⁶⁴ Komise pro rekreaci při Bloku architektonických pokrokových spolků (BAPS), manifestovalo pod heslem „Zdraví pracujících“ vyhraněné levicové stanovisko. Za jeho vznikem i obsahem stál Václav Kolátor, člen rekreační

---

⁵⁵⁵ NTM, AAS, Za novou, inv. č. 20080206/ 03, kartáčový obtaň nevydaného sborníku.

⁵⁵⁶ Václav Kolátor, Novou architekturou blíže přírodě a zdraví, in: *Architektura 2. Práce českých architektů 1900–1940*, Praha 1940, s. 72–74.

⁵⁵⁷ *Architektura* 1941 (pozn. 545).

⁵⁵⁸ Následuje letní tábor v Ledči nad Sázavou od Zbyňka Jirsáka a Františka Marka, návrh táborové školy na Hořálce u Hvězdonic na Sázavě od Jiřího Štursy (1934), letní chata u Týnce nad Sázavou od Karla Janů, Jiřího Štursy a Jiřího Voženílka, a projekt dětské ozdravovny v Hlanech od Václava Hliského, Rudolfa Jasenského a Karla Koželky.

⁵⁵⁹ Vedle celkového vyznění textu stojí za připomenutí „drobné“ změny, zaznamenané v korekturách, potvrzující snahu o oproštění se od nacistické totality. Pochopitelně se je nepodařilo realizovat. Nicméně větu „Teprve v poslední době ještě u nás snaha veřejných činitelů a institucí o iniciativní jednotnou činnost a také veřejnou podporu“ chtěl Kolátor změnit na „Teprve v poslední době byla u nás snaha veřejných činitelů a institucí [...]“ (podtrhla autorka). Obdobně se chtěl vyhnout tomu, aby nový zákon nebo vládní zařízení o úpravě toků vznikl „po vzoru Říše“, když v korektuře zkoušel uspět s formulací „jako v Německu“. Citováno podle Kolátor, Novou blíže (pozn. 556), s. 67 a 69, v porovnání s idem, Nová architektura v tělovýchově, sportu a rekreaci, in: *Za novou architekturu 1900–1940. Katechismus českého stavebnictví 1900–1940*, s. 134 a 137 (nepublikovaný kartáčový obtaň s Kolátorovými korekturami, uložený v NTM, pozn. 545).

⁵⁶⁰ Charakteristika a datace přípravných fází, stejně jako poznatky o cenzuře a postoji redakčního kruhu podle Josefovičové (pozn. 536), s. 24.

⁵⁶¹ Z poválečného textu Zdeňka Wirtha. Citováno podle Josefovičové (pozn. 536), s. 24. Zde bohužel Wirthův text ne-specifikován.

⁵⁶² Nový (pozn. 537).

⁵⁶³ *Architektura ČSR* V, 1946, č. 6, s. 157–192.

⁵⁶⁴ *Ibidem*, s. 157.

komise BAPS⁵⁶⁵, který spolu s Luděkem Kubešem číslo redigoval. Oba do něj přispěli vlastními texty.

Kolátor s Kubešem okázale demonstrovali nový, komplexní zájem o tělovýchovu, rámovaný onou kýženou stoprocentní účastí státu. Vyhlásili tím pomyslnou soutěž se zásluhami první republiky. Protože i díky ní měli za sebou mnoho zkušeností a odvedené práce, nad pětaticeti stranami fotografií, plánů a projektů se neubráníme téměř ohromujícímu dojmu. Imponují velkým zájmem o urbanismus a krajinné plánování. Uvažuje se nejen o jednotlivých stavbách, ale v první řadě o komplexních rekreačních střediscích a plánování jejich okolí. Autoři (a redakce časopisu) byli ještě nedogmaticky otevření západní Evropě i Spojeným státům. Jejich číslo je plné zajímavých zahraničních příkladů z Amsterdamu, New Yorku, Chicaga, tedy žádné zápecnictví. Nechybí překlad kratšího textu z *Architectural Review* nebo příklad územního plánování ve Velké Británii podle *Architects' Journal*. Ozdobou jsou Corbusierovy skici „zelených měst“, ozdravených průmyslových a zemědělských aglomerací a studie zimního sportoviště, stejně jako třeba text Ladislava Žáka o krajinném plánování.

Jako nový motiv přibýlo spojení tělovýchovy a kultury, bez rozpaků i s odkazem na antický ideál kalokagathie. Myšlenku měly naplňovat „parky oddechu“, které jsou „vyšším stupněm rekreace v městském parku a obsahují již zárodečné formy příštích, jednotně řešených rekreačních systémů.“⁵⁶⁶ Něco takového si Kolátor vyzkoušel ve vlastním návrhu pro Čakovice (společně s M. Jeničkem).⁵⁶⁷ Rekreační středisko v blízkosti továrny Avie naplánoval jako „park kultury a oddechu“⁵⁶⁸ se „všemi potřebnými“⁵⁶⁹ kulturními a tělovýchovnými objekty. Ty umístil v mírně zvlněném krajinném parku, kdy jednotlivé stavby a hřiště měla obklopotovat travnatá louka a skupiny stromů a keřů. Na dohled od koupaliště situoval přírodní amfiteátr a nechybělo ani „klasické“ divadlo. V areálu byly také jesle a mateřská škola, poradna pro matky nebo mlékárna. Do krajnosti vedla myšlenka vnášení kultury do rekreace k prezentaci pojízdné knihovny-autobusu, a to v axonometrii, v řezu podélném, příčném i v půdorysu (!). Ze stejného soudku je návrh stanového divadla od Luděka Kubeše, které mělo zpestřit pobyt v letních táborech a přinést „do dosavadních způsobů nové prvky etické a výchovné“⁵⁷⁰ nebo suplovat chybějící kulturní stánek v malých obcích.

---

⁵⁶⁵ Václav Kolátor byl předsedou této komise. V roce 1946, kdy bylo vydáno „tělovýchovné“ číslo časopisu *Architektura ČSR*, byl možná jen jejím členem, čemuž by nasvědčovalo i to, že je uveden jako druhý za Luděkem Kubešem. Předsedou se zřejmě stal v roce 1949 nebo 1948. Podle Padesátiny (pozn. 347).

⁵⁶⁶ *Architektura* 1946 (pozn. 563), s. 163.

⁵⁶⁷ Jméno M. Jenička nezachycuje Vlček (pozn. 129) ani Švácha, *Od moderny* (pozn. 150).

⁵⁶⁸ *Architektura* 1946 (pozn. 563), s. 165.

⁵⁶⁹ *Ibidem*.

⁵⁷⁰ *Ibidem*, s. 167.

Mlékárna pro děti, poradna pro matky nebo divadlo nebyly jediné prvky, roubované na správnou rekreaci. O slovo se hlásila brannost národa, téma, o kterém Kolátor už dříve věděl, dosud ho ale nezajímalo. I to se mělo změnit, což bylo v situaci bezprostředně po druhé světové válce možná do značné míry i nevyhnutelné. Brannost národa představovala vrcholný cíl, ke kterému měly po vzoru Sovětského Svazu směřovat všechny složky tělovýchovy. Pak ovšem rekreace jako taková ustupuje do pozadí, protože pro Kolátora šlo o prvořadou otázku státně-politického významu. To vyžadovalo tělovýchovu *sjednocenou*, respektive *podřízenou*. Víme, že nedostatečný zájem státu a chybějící centrální plánování kritizoval Kolátor už ve třicátých letech, takže když nic jiného, jeho názory vykazují alespoň jistou konzistenci. V pozadí však vystrkuje růžky už zmíněný ideologický podtext. „Editorial“, v němž poznáváme Kolátorův styl, sice připomněl dosavadní teoretické snažení tělovýchovných odborníků, techniků a zejména architektů, narážející však údajně na hospodářské i politické potíže. Meziválečné období a jeho výsledky na poli tělesné výchovy a sportu se nevděčnému a v tuto chvíli už hlavně zaslepenému Kolátorovi nakonec smrskly na údajně chaoticky naplánovaná a nedokonalá hřiště „*v anarchistické době předválečného liberalismu*“.⁵⁷¹

Nicméně jak měla vypadat standardní sportoviště „nové éry“, v níž „*pouhé hřiště nebo tělocvična patří minulosti*“⁵⁷²? Jako jedno velké a dobře vybavené hřiště nebo soustava hřišť a vodních ploch.⁵⁷³ Jedním dechem si slibovali i „*rozumnou výstavbu národohospodářskou*“⁵⁷⁴, protože pozemků prý bude vhodně a hospodárně využito v rámci celostátního plánování. Areál, soustřeďující různá cvičiště a zařízení, měl rozvíjet mnohostrannost ve sportu. Od vzájemného prolínání všech složek se mělo odvíjet dispoziční uspořádání, jistě nelehký oříšek při tak velkoryse pojatých sportovištích. Jejich půdorysná a provozní schémata hezky promýšleli Balcárek a Kopp. Číslo časopisu přispěchalo také s „*typovým genplánem pro selské školy s kolchozním stadionem*“⁵⁷⁵ ze Sovětského Svazu. Schéma bezmála sanktgallenské tam údajně docházelo realizace už „*uprostřed válečného vypětí*“⁵⁷⁶. V rámci charakteristiky nového sportoviště stojí za zmínku proklamované zeštíhlení diváckých tribun „*podle hesla: 10 000 cvičenců na hřišti a 10 na tribuně a nikoliv 22 na hřišti a 10 000 na tribuně*“.⁵⁷⁷ Ani ve standardním tělovýchovném středisku nechyběly kulturní aspirace, naplno rozvíjené ve zmíněných parcích oddechu a kultury. Podle Balcárka

---

⁵⁷¹ Ibidem, s. 158. Nemenší obavy vyvolává hned druhá věta „editorialu“, jedním dechem plánující znárodnění lázní, sanatorií a ozdravoven, stejně jako nárok lidu na zámky, letohrádky a paláce, „*kde se dříve roztahovala cizácká šlechta a jiné cizopasné panstvo*“. Ibidem, s. 157.

⁵⁷² Ibidem, s. 183.

⁵⁷³ Ibidem, s. 158.

⁵⁷⁴ Ibidem

⁵⁷⁵ Ibidem, s. 190.

⁵⁷⁶ Ibidem.

⁵⁷⁷ Ibidem, s. 183.

a Koppa je měla saturovat společenská místnost, knihovna nebo i muzeum trofejí, dávající „*cvičencům možnost, aby se nejen vzdělávali, ale aby vzájemným společenským stykem tříbili své vlastnosti a názory a ujasnili si zásady pravé pospolitosti.*“⁵⁷⁸

Jako z jiného světa působí příspěvek krajinného vizionáře Ladislava Žáka.⁵⁷⁹ Předně vnímá otázku rekreace jako záležitost v podstatě léčebného charakteru. Žák, který se zde pohybuje v pojmech jako složitost a umělost, zpřírodnění a oprostění, „podvratným“ způsobem přemítá, že umělý způsob života a umělé životní prostředí způsobily, že zdravotní stav člověka „*le zcela správně bez nadsázky označiti jako pozvolné hynutí, nezadržitelné odumírání*“⁵⁸⁰. A nejen to. Na účinek rekreace se dívá skepticky: nezdravému živení může zabránit jen *částečně*. Nevěří, že by to snažení bylo trvale udržitelé, a sní o době, kdy taková potřeba zotavení ze společnosti úplně vymizí, aby místo ní nastoupil „*svobodný dlouhodobý pobyt a život v dokonale zdravém prostředí*“⁵⁸¹. Konečně si Žák dovilil připomenout ještě jeden aspekt, a sice ten, že člověku je dána jak potřeba společnosti, tak potřeba soukromí a samoty. Není divu, že v dalším „sportovním“ čísle časopisu, které vyšlo po únoru 1948, už na Žákovy vize o rekreaci a krajině nebyl nikdo zvědavý.

Číslo vyšlo s názvem „*Sjednocení tělovýchovy*“⁵⁸². Václav Kolátor do něj nepřispěl jiným textem než krátkým úvodem, bezpochyby ale stál za koncepcí celého čísla.⁵⁸³ Konečně se dočkal toho, k čemu před válkou inklinoval a co v šestačtyřicátém roce už očekával, splynutí veškerých tělovýchovných organizací v jediný celonárodní moloch: „*Únorové vítězství pokrokových sil ve státě přineslo nám také sjednocení naší tělovýchovy a sportu.*“⁵⁸⁴ Že poměry jsou změněny, odráží i výběr zahraničních příkladů, tentokrát reprezentovaných jen Sovětským svazem, Jugoslávií a fotografií modelu Niemayerova olympijského stadionu pro Rio de Janeiro.

Přípravy na XI. všesokolský slet byly v plném proudu, ruku v ruce s jeho pounorovým „znárodněním“. Takový podtext⁵⁸⁵ neslo úvodní téma čísla, věnující se dostavbě Masarykova státního stadionu na Strahově a jeho komunikační stránce, v nichž pokračovala původní autorská dvojice architektů Balcárka a Koppa.

Hlavní zájem se soustředil na tělovýchovné středisko. Architekt Lev Krča ještě pokračoval v promyšlení standardního, různě velkého typu. Převládala ale prezentace konkrétních soutěž-

---

⁵⁷⁸ Ibidem, s. 184.

⁵⁷⁹ Ibidem, s. 179, jméno článku. Krajinným aspektem tohoto příspěvku viz 5. kapitola.

⁵⁸⁰ Ladislav Žák, Lidové zotavení a krajinný plán, *Architektura ČSR V*, č. 6, s. 179.

⁵⁸¹ Ibidem.

⁵⁸² Sjednocení tělovýchovy, *Architektura ČSR III*, 1948, č. 5, s. 161–201.

⁵⁸³ Číslo obsahuje ještě programová studie výstavby lázní ve Zlíně (spolu s Ludkem Kubešem) a jeho návrhy koupališť pro lázně Houšťka a pro Josefov. Ani ty nedoprovází standardní zpráva. O návrzích koupališť viz výše.

⁵⁸⁴ *Architektura 1948* (pozn. 582).

⁵⁸⁵ Viz především text od Evžena Koppa Ke sletu. Ibidem, s. 163–164. Například „*Všesokolské slety přestaly být přehlídkou spolkové zdatnosti, nejsou již dávno jen ukázkou tělesné výchovy a staly se věcí národního kolektivu.*“

ních návrhů.⁵⁸⁶ Asi nejzajímavější práci s krajinou sliboval návrh na sportovní park ve Zlíně.⁵⁸⁷ Nechybělo téma společného rekreačního bydlení, otevřené, jak víme, na stránkách *Architektury* a zřejmě i díky Kolátorovi už během války.

4. 5 Závěr

Zabývali jsme se proměnami práce Václava Kolátora, věnované jeho výsostné disciplíně, sportovní architektuře. Zhruba v období dvaceti let, kdy vznikaly návrhy a realizace, jsme mohli sledovat také jeho paralelně vedenou písemnou a teoretickou práci, nejlépe rozvinutou v souvislosti s výstavou *Za novou architekturu*. Je na místě, abychom o ní hovořili jako o teorii architektury pro (vodní) sport?

Kolátorovy úvahy jistě nedosahovaly takové svrchované kvality, spojené s některými prvořadými tématy, jakým bylo hlavně bydlení. Domnívám se, že s texty Václava Kolátora se pohybujeme v mezích, srovnatelných se soudobým uvažováním o stavebním typu nemocnice nebo divadla. Odehrávalo se mimochodem i na stránkách stejných časopisů, ne-li ročníků.⁵⁸⁸ Na rozdíl od těchto témat byl na teoretické texty o sportovní architektuře Kolátor v podstatě sám. Ani Stanislav Semrád nepřekročil nad rámec erudovaného aktuálního informování a domácích a zahraničních realizací. O teoretický přínos se nepostarali ani ti z avantgardních architektů, kteří koupaliště s chutí navrhovali: F. A. Libra se vlastnímu písemnému teoretizování v podstatě vůbec nevěnoval a Bohuslav Fuchs zase do svých teoretických úvah sportovní architekturu nezahrnul.⁵⁸⁹

Koho by nepotěšilo, že mnohá sledovaná koupaliště jsou dílem těch nejlepších a proslulých avantgardních architektů. Václav Kolátor se mezi ně nepočítá, což je s ohledem na jeho práci v oblasti „etablovaných“ stavebních typů, zejména školních budov, zřejmě přiměřené hodnocení. Svými teoretickými texty, které věnoval sportovní architektuře, se nicméně k podstatě myšlení architektonické avantgardy přiblížil.

Postupem času Kolátor rezignoval jak na vlastní architektonickou tvorbu, tak i na písemné odborné texty a teoretické úvahy v oborových časopisech. Přednost dostala práce v odboru pro výstavbu Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, kterému od roku 1954 šéfoval. Nicméně v poslední fázi už Kolátor hovořil více jako (komunistický) ideolog než jako architekt. Př-

---

⁵⁸⁶ Šlo o soutěžní návrhy tělovýchovného střediska v Písku, v Banské Bystrici a v Nové Bystřici, sportovní středisko ve Vrchlabí aj.

⁵⁸⁷ Lev Krča, návrh na sportovní park Baťa, Zlín.

⁵⁸⁸ Například texty o divadle a divadelním prostoru od Josefa Trägera, E. F. Buriana, Miroslava Kouřila, Ludka Kubeše, Arneho Hoška a dalších na stránkách časopisu *Stavba* XIII, 1936–1937, s. 69–92.

⁵⁸⁹ Krátký seznam teoretických prací F. A. Libry viz Librová – Sedláková (pozn. 301), s. 35. Dále shrnuje Librová (pozn. 118), s. 12. Bohuslav Fuchs podle Soupisu teoretických prací Bohuslava Fuchse, Kudělka (pozn. 312), s. 135–136.

tom jak už to bývá, jeho poslední poválečné návrhy, hezké, nepředimenzované areály lázní a koupališť, žádný střih v tvorbě v podstatě nevykazují. Na rozdíl od diskutabilní nebo přímo pochybné rétoriky jeho textů tak můžeme konce Kolátorovy vlastní tvorby i zalitovat.

Nezabývali jsme se pozadím zmíněného kritického tónu architekta Jana Sokola, naznačujícího, že Kolátor „měl vliv“. Jeho práce na pražském stavebním úřadě, popřípadě další aspekty svázané s touto prací a postem, představují už další téma. Rozhodně ale byl aktivním členem komunistické strany a k funkcím a postům se dostal v roce 1948 nebo v padesátých letech. Doufejme, že není důvod v Kolátorovi vidět „dalšího Krohu“. V tuto chvíli prostě nemáme doklady o tom, že by byl zápornou postavou tohoto období a jeho nástrojů, nebo že by z něj naopak všemu navzdory vybočoval.

V Československu existovalo už v meziválečném období určité trauma z toho, že zde nevznikala taková sportovní zařízení, včetně těch pro vodní sport, jako v zahraničí. Ideál zosobňovalo velké koncentrované sportovní středisko, které se pochopitelně neobešlo bez regulace většího území. Takové areály už se v soutěžích a na stránkách odborných časopisů promýšlely, ale nakonec nepostavily. Po válce a hlavně po roce 1948 se angažovaní architekti v čele s Václavem Kolátorem domnívali, že teď už to půjde. Bylo od nich nespravedlivé, že předchozí teoretickou i jinou práci buď bagatelizovali, nebo přímo kritizovali. Ve skutečnosti na mnohé z toho navazovali a z velké části šlo mimochodem o stejné architektky. Po roce 1948 se však pro některé z nich tato zařízení stala otázkou státně-politického významu, jak už to i ve vztahu ke sportu v totalitních režimech bývá.

Domnívám se však, že čas nedal tak úplně zapravdu ani té frustraci, se kterou bojovala už první republika. Zdá se mi, že i neokázalé areály venkovních koupališť, ať už od několika známých avantgardních architektů čele s F. A. Librou a Bohuslavem Fuchsem, nebo od neznámých regionálních architektů a stavitelů, představovaly nebo dodnes představují překvapivě silné setkání s moderní architekturou a místem i mnohdy přímo ideální podmínky pro plavání. Díky Richardu Podzemnému víme, že i ohromný plavecký stadion se vším všudy se může povést (jistě i díky Barrandovu v zádech), padesátým létům navzdory. Typ bezmála monstrózního tělovýchovného střediska, po kterém v dobré víře pokukovala už první republika, a jaký měl naplno ožít v centralizované tělovýchově nedemokratického státu, je však skutečně závislý na jiném politickém režimu. Projevuje tak nakonec menší životaschopnost, než dřevěné převlékárny u vodní nádrže.

5. Koupaliště a krajina

5. 1 Harmonická regulace F. A. Libry

*„Několik návrhů koupališť lze vlastně pokládat také za určité urbanistické úkoly. Šlo obvykle o stavební místa na okraji města, z nichž bylo nutno vytvořit příjemné, kultivované prostředí, snažit se o citlivé spojení přírody se zařízeními pro pohodlí návštěvníků – kabinami a pavilony, většínou dřevěnými, event. restaurační budovou.“*⁵⁹⁰ V Rakovníku, místě svého prvního koupaliště, řešil František Albert Libra už od roku 1926 regulační plán města. Šlo o kontinuální práci na podobě dvou měst, Rakovníka v průběhu let 1926–1940, a Příbrami v letech 1933–1947.⁵⁹¹ Soustředěné úsilí na pomezí krajinářské tvorby a urbanismu jako by se skutečně odrazilo i v jeho pojetí koupališť, rozlehlých areálů s velkými nádržemi velmi přírodního charakteru.⁵⁹²

Snad nejlépe to dokládá návrh situace pro rakovnické koupaliště, uložený v Národním technickém muzeu.⁵⁹³ ● IX Libra komponoval areál pomocí dlouhé osy, která vedla od východního vstupu svahem ke břehu a pokračovala dál přes vodní hladinu. Na ose byla umístěna restaurace na břehu i plovoucí bazény na vodě. Bezmála „barokní“ osa tak procházela středem restaurace, respektive celé oblouku pergoly, středem prostředního plovoucího bazénu až přímo do středu umělého ostrůvku, vystupujícího z vodní hladiny. Návštěvníku, který sestupoval od vý-

---

⁵⁹⁰ Librová (pozn. 118), s. 76.

⁵⁹¹ Ibidem, s. 75. – Librová – Sedláková (pozn. 301), s. 16, 23.

⁵⁹² Podle typologie koupališť Václava Kolátora to byla koupaliště prostá, s více nebo méně upravenými stěnami a dnem. Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 20–22. V Rakovníku šlo o úpravu stávajícího rybníka. V Rokycanech šlo o vybudování nádrže v místě zrušeného rybníka, jehož hráz však zůstala zachována. Prvním nebo druhým způsobem vznikla zřejmě také vodní nádrž v Heřmanově Městci.

⁵⁹³ NTM, AAS, fond 131 Libra, složka 20050323/ 04, návrh situace, červenec 1931.

chodní brány po schodišti (tedy po ose) k vodě, se měl naskytnout krásný pohled. Neméně působivá měla být gradace, viditelná z opačného pohledu, z ostrůvku. I když s odchylkami, realizace si podržela hodně z tohoto konceptu i zamýšlených vazeb.⁵⁹⁴

Další neobyčejně kultivované prostředí vytvořil F. A. Libra v Rokycanech, tentokrát v naprosté rovině. ● 115, VIII Za vstupní branou vymezil prostor dvěma pavilony společných šaten, aby ho za nimi široce otevřel. Soukromé převlékárny-kabiny umístil v dostatečném odstupu od vody. Spojil je s pergolou, která se osvědčila už v Rakovníku, a vyklenul do velkého oblouku. Oblouk převlékárny v kombinaci s pergolou působí vzdušně a lehce; ostatně není uzavřený, protože mezi skupinkami kabin jsou pomlky, vyplněné jen konstrukcí pergoly. Výsledkem je velkorysý prostor, nenásilně vymezený půlkruhovou kompozicí. Mimochodem ono charakteristické vyklenutí se opakovalo i v půdorysu hlavní brány a nejbližšího oplocení.⁵⁹⁵ Ani na rokycanském koupališti nechyběl umělý ostrůvek se stromem.

V Heřmanově Městci se Librovi naskytlo asi nejmalebnější místo. Svah, upravený terasami, využil k vyhlídce na rovné střeše pavilonu. ● 114 Převlékárny-kabiny, které poprvé vyřešil jako subtilní stavby o deseti kabinách, stojící v dlouhé řadě blízko vedle sebe,⁵⁹⁶ a podruhé spojil s velkou vyklenutou pergolou, tentokrát pojal jako velmi dlouhé útvary o dvaceti kabinách. Některé (ještě delší) stojí blízko hlavní brány jako přirozená „stěna“ areálu. Libra je osázel i na zbývající velkou plochu areálu, lehce zvlněnou. Neobyčejně dlouhé převlékárny, umístěné ve velkých rozestupech od sebe, areál osobitým způsobem dotvářejí. I zde může pohled spočinout na ostrůvku s jediným stromem.

5. 2 Zájem o krajinu a bazény v nerušeném soukromí Ladislava Žáka

Bez ohledu na hluboké znalosti z oboru architektury i přehled v dalších, hlavně humanitních oblastech, se František A. Libra nevěnoval vlastní písemné teorii.⁵⁹⁷ Jeho zájem o architekturu a krajinu nás tedy nemůže dovést na stopu soudobé krajinářské teorie. Tu zřejmě nejvíce naplňovaly úvahy Ladislava Žáka ve třicátých a na samém počátku čtyřicátých let, završené knihou

---

⁵⁹⁴ Výsledná realizace bohužel přišla o „nástupní“ schodiště. Od osy se odchýlila vstupní brána a lehce i ostrůvek, osoba souměrnost oblouku pergoly a plovoucích bazénů ale zůstala zachovaná. Kolář (pozn. 21), obrazová příloha, tab. 11, situace rakovnického koupaliště.

⁵⁹⁵ NTM, AAS, sbírka fotografií, F. A. Libra, koupaliště v Rokycanech.

⁵⁹⁶ Libra plánoval osm převlékárny (jedna převlékárna = deset kabin) v řadě vedle sebe, s malými rozestupy. Jednu řadu umístil podél severního okraje rybníka, druhou pod svah, ale ta se nepostavila. Kolář (pozn. 21), obrazová příloha, tab. 11, situace rakovnického koupaliště. Kolář chybně uvedl, že realizované byly obě řady. Podle informace z osvětlené informační nástěnky o minulosti a přítomnosti koupaliště u hlavního vstupu.

⁵⁹⁷ Librová (pozn. 118), například s. 12.

Obytná krajina.⁵⁹⁸ Jeho zájem o krajinné plánování – respektive pojetí krajiny jako „obytného přírodního prostoru“ – byl s částečnou výjimkou Karla Honzíka osamocený.⁵⁹⁹

Pro obálku *Obytné krajiny* určil Žák svou kresbu, shrnující jeho klíčová témata respektu k (české) krajině a zasahování do ní. • 116 Důležité je, že tento příklad se odehrává u vody, na jejímž břehu jsou dvě dívky v plavkách: není pochyb, že dívky se v řece mohou vykoupat. Jde o rekreaci v kvalitním prostředí.

Žák se o vodu zajímal v několika ohledech. Jednak v souvislosti s dosud nedotčenými neregulovanými řekami a potoky, jednak v souvislosti s jejich protipóly, „ohavnými napřímenými kanály“⁶⁰⁰. Oboje bylo nutné opatřit správným osázením. Jeho naléhavé promyšlení regenerace „živočicha člověka“⁶⁰¹ nevynechalo ani koupaliště, lépe řečeno místa pro koupání. Je to pojetí ojedinělé a jdoucí proti duchu víceméně všech koupališť, která existovala a nadále rostla jako houby po dešti. Jak se ovšem od Ladislava Žáka a navíc příznivce⁶⁰² Bohuslava Brouka dá očekávat. Připomeňme, že v roce 1931 publikoval tento budoucí člen Skupiny surrealistů stať s provokativním názvem *Sportovní narkotikum*, kde se sport náhle stává „výchovou k bezduchosti“.⁶⁰³ Žák byl přesvědčen, že existují dva druhy odpočinku. Ke zběžnému zotavení sil stačí i „hromadný pobyt v přírodě zcela umělé“⁶⁰⁴. Pro takové účely si dovedl představit i něco jako skoro běžné koupaliště s běžným provozem.⁶⁰⁵ Vydatné zotavení ducha a opravdový vnitřní život ale spojoval výhradně se samotou a přírodou co možná neporušenou.

To ho dovedlo k obrázku na obálce knihy, ideální představě koupání v krásném přírodním prostředí v řece; ostatně komu by se i dnes taková představa nelíbila. Inspirovalo ho to ale také k návrhu jakéhosi žakovského „koupaliště“, jakéhosi „přírodního“ lesoparku, ve kterém byly rozestaty malé bazény: • 118 „ – konečně ukázka ještě vzdálenějšího nového útvaru, vycházejícího také z původního inspiračního motivu lesní a obytné paseky – nízký porost různé hustoty, členěný pěšinami a volnými travnatými i písčitými obytnými plochami s vodními bazény pro koupání

---

⁵⁹⁸ Ladislav Žák, *Obytná krajina*, Praha 1947. Kniha vyšla po válce, ale Žák ji napsal (s výjimkou poslední stati) v letech 1940 a 1941, a opíral se při tom o své předválečné texty a hlavně o terénní průzkum a vlastní fotografie z let 1934 a 1936–1938. Ibidem, s. 23–24.

⁵⁹⁹ Ibidem.

⁶⁰⁰ Ibidem, s. 95.

⁶⁰¹ Ibidem, obrazová příloha, s. 1.

⁶⁰² Ibidem, s. 25.

⁶⁰³ Podle Vojvodíka (pozn. 10), s. 278.

⁶⁰⁴ Žák (pozn. 598), s. 192–193.

⁶⁰⁵ „Mezi továrními a obytnými budovami novodobého čistého a tichého výrobního sídliště nebo v jeho blízkosti mohou být zřízeny parky a koupaliště, kde možno dýchat čistý vzduch, užívatí vzdušných, světelných a slunečních i vodních lázní v klidném odpočinku i rušném zdravém pohybu těla, uprostřed hojné společnosti.“ Ibidem, s. 193. Podtrhla autorka.

jednotlivců nebo malých skupin v nerušeném soukromí – nad tím nepravidelný nadrost krytých stínících topolů nebo topolic. –⁶⁰⁶

Ani prvorepubliková koupaliště, která nám dnes připadají jako oázy klidu a jednoduché účelnosti, Žákovi nestačila. Vlastně by ho plně neuspokojily ani příklady krajinné tvorby s téměř minimálním podílem architektury, jakou představovala *koupaliště prostá* jako to v Prachovských skalách, vybudované Klubem českých turistů • 119, sokolské koupaliště v Lulči u Vyškova, rozkládající se v přírodním prostředí zatopeného lomu • 71, nebo Veselíkovo koupaliště v pražském údolí Divoké Šárky, umístěné pod skalní kulisou. Bylo tam totiž, na rozdíl od jeho izolovaných bazénků pro jednotlivce nebo malé skupiny, příliš mnoho lidí, a žádné povznášející soukromí.

5. 3 Funkcionalisté a genius loci plavecký stadion pod barrandovskými Terasami

Ladislav Žák v Obytné krajině nepromýšlel jen nakládání s krajinou a rekreaci. Kladl si pochopitelně také otázky o vztahu mezi krajinou a stavbou. Snažil se přijít na to, kdy stavba (dobře) zapadá do krajiny. V rámci pevných pravidel dospěl k zajímavé výjimce. Zatímco všechny stavby se podřizovaly všem pěti pravidlům, na „stavbu, která byla nazvána strojem“⁶⁰⁷, se nevztahovalo to poslední. Nemusela se stát omšelou a nenápadnou. „Stroj vyžaduje nejčastěji bezvadnou čistotu; čím více je novodobá stavba strojem, tím více se vzdaluje přírodě a tím méně může s ní splynout omšelostí. Její estetický vztah ke krajině a přírodě je jiný: její pravidelná exaktní krása tvoří kontrast drsné nepravidelné kráse přírody.“⁶⁰⁸ Žák se tím bezpochyby vypořádával s vlastním architektonickým výrazem. Jeho úvahy jdou zároveň ruku v ruce s každou funkcionalistickou stavbou, umístěnou do vzácného přírodního prostředí. Těžko si představíme mezi koupališti na prvním místě jinou takovou stavbu, než plavecký stadion Českého plaveckého klubu a barrandovské Terasy nad ním.

Umístit koupaliště na tomto místě nebyl nápad ani Maxe Urbana, ani Václava Kolátora, ale Václava M. Havla.⁶⁰⁹ Jako majiteli pozemků mu vadil neutěšený stav opuštěného lomu přímo pod parádní restaurací. „Otázka však byla, k čemu by se toto místo, obklopené malebnými skalními stěnami, nejlépe hodilo.“⁶¹⁰ Mezi plavci měl mnoho přátel, hlavně v Českém plaveckém klubu, jehož členem byl, „pravděpodobně proto, že mne k tomu vyzval některý z jeho zakladatelů“⁶¹¹.

---

⁶⁰⁶ Ibidem, obrazová příloha, list VIII, s. 40, obr. s. 41.

⁶⁰⁷ Ibidem, s. 120.

⁶⁰⁸ Ibidem, s. 120.

⁶⁰⁹ Havel (pozn. 134), s. 306.

⁶¹⁰ Ibidem.

⁶¹¹ Ibidem.

Věděl, že Klub usiloval o zřízení plaveckého stadionu. „Proto jsem oba [vedoucího Klubu inženýra Ladislava Hauptmanna a Václava Kolátora] zasvětil do svého úmyslu, že bych dal pozemek pod Terasami k dispozici tomu, kdo by hodlal zřídit tam slušné, moderní koupaliště.“⁶¹² O čem se však Havel nezmiňuje, je to, že americká inspirace Teras, výletní restaurace Cliff House v San Francisku nejen že se nacházela na útesu nad mořem (jako barrandovské Terasy nad Vltavou), ale rovněž shlížela na plavecký bazén.⁶¹³ Lázně se sedmi krytými bazény z roku 1896 nepostavil nikdo jiný než Adolf Sutro, majitel výletní restaurace.⁶¹⁴

Kompaktní blok hlavní budovy na stadionu byl umístěn podélně s Vltavou. ● II Závodní bazén zhruba sledoval osu lomu. Do těchto poněkud tvrdých ortogonál vstoupil Kolátor překvapivým způsobem s tribunami. Je to vlastně „tribunový amfiteátr“⁶¹⁵, vložený po dvou stranách mezi bazén a skalní masiv. Tribuny se postavily z místního lomového kamene, což bylo finančně výhodné. Kolátor samozřejmě věděl o přednostech nákladnějších tribun s železobetonovou nebo ocelovou konstrukcí, pod kterou bylo možné umístit další zázemí.⁶¹⁶ Je otázka, jaké tribuny by navrhl, kdyby měl volnou ruku, každopádně Klub neměl na drahé tribuny prostředky a Kolátor je vyřešil zřejmě nejschůdnějším způsobem. Což mimochodem muselo imponovat i Ladislavu Žákoví a naplnilo jeho třetí pravidlo dobré stavby, která by měla být „vytvořena z přírodních hmot, zvláště místního původu, způsobem v době svého vzniku v kraji obvyklým“⁶¹⁷. Především by tomu odpovídala jeho citlivá a překvapivě kontextuální práce s nimi. Jako stoupenec avatgardy patřil k těm, kteří oficiálně, byť ne fakticky – jak upozornil Jaroslav Anděl – pojem genius loci a jemu podřízenou tvorbu krajiny popírali.⁶¹⁸ Letecké snímky ale ukazují, že „amfiteátr“ se nechal vést tvarem lomu. ● 120 Vápencové bloky v podstatě navazovaly na vrstvy téhož kamene ve skalním masivu nad nimi. Kolátor přispěl – vedle tvůrců Teras – k dotvoření této lokality, kdy Terasy i plavecký areál se staly součástí místa a krajiny. Součástí pevnou, dokud nemusela podlehnout devastaci. ● XII

---

⁶¹² Ibidem, s. 307.

⁶¹³ Poznatky o krytém bazénu, respektive krytých bazénech v lázních, postavených pod sanfranciskou restaurací, převzaty podle Hamouzové (pozn. 134), s. 63.

⁶¹⁴ Ibidem. Lázně byly ve své době mimořádným podnikem, největším zařízením svého druhu. [Jestliže šlo o největší zařízení v Kalifornii, možná bylo i největší „na světě“. Ne náhodou připomíná Thomas van Leeuwen, že Los Angeles je „hlavní město bazénů na světě“, v zemi, kde jich je samozřejmě nejvíc. Leeuwen (pozn. 3), s. 4.] Zastřešovala je prosklená konstrukce. Bazénů bylo sedm. V jednom byla normální voda, v dalších pěti filtrovaná mořská o různých teplotách, v posledním „opravdová“ mořská voda o aktuální teplotě oceánu. Problém nebyl ani odliv, během něhož silná vodní turbína čerpala vodu do obrovské nádrže, kde se voda po dobu odlivu zdržovala. Ibidem.

⁶¹⁵ Lenka Němcová, *Zahradně-architektonický průzkum sadových úprav barrandovských Teras* (nepublikovaný text, přístupný v knihovně NPÚ-ÚOP Praha), Praha 2007, s. 3.

⁶¹⁶ Hofbauer – Kolátor (pozn. 2), s. 38.

⁶¹⁷ Žák (pozn. 598), s. 119.

⁶¹⁸ Anděl (pozn. 6), s. 166, 172.

Václav Kolátor o Žákově práci věděl. Setkali se minimálně při práci na publikacích pro výstavu *Za novou architekturu* v roce 1940.⁶¹⁹ Krátce po druhé světové válce, v roce 1946, Kolátor zřejmě spolurozhodoval o tom, že Žákův text se objeví ve velkém „sportovním“ čísle časopisu *Architektura ČSR*.⁶²⁰ Jak jsme už viděli, Žákův hlas, volající po samotě a individualitě tam zazněl naposledy.

5. 4 Privilegovaný pohled koupaliště v blízkosti pamětihodností

Skalní ostroh a náhorní planina na Habrové v sobě skrával potenciál genia loci nebyvalé síly. O fyzických kvalitách tohoto místa se přesvědčoval už Joachim Barrande. Nová zahradní čtvrť a její exponent, Terasy, těžily z této podstaty a jejího krásného blízkého i vzdálenějšího okolí.⁶²¹ Přesvědčit se o tom ještě dnes je možné jen zčásti. Když pomíneme současný stav Teras, příčinou je, jak to v Praze bývá, silniční doprava. Skalní ostroh od řeky odřízla výpadovka, v bezprostřední blízkosti stojí barrandovský most.

Není pochyb o tom, že plavecký stadion Českého plaveckého klubu se v rámci svého druhu nacházel na jednom z nejatraktivnějších a nejprivilegovanějších míst v republice. Prolínaly se v něm různé pohledy, zachycované na fotografiích. Hosté na Terasách obdivovali krajinu na obou březích Vltavy • 121, hleděli však také na dění v bazénu a kolem bazénu. • 122 ⁶²² Návštěvníci stadionu, sloužícího zároveň jako „běžné“ koupaliště, měli sevřenější výhled do krajiny, na Terasy jako na nějaký maják nad vodou ale viděli i přímo z bazénu, jak je dnes možné dnes zakusit na dně jeho ruiny. • 123 Konečně Terasy a stadion k sobě „patřily“ a společně se objevovaly jistě ne na všech, ale na mnoha pohlednicích. Jedno zdobilo druhé a zdá se, že jejich krása se navzájem posilovala.

Lokalita stadionu pod Barrandovem byla sice ojedinělá, princip, podle něhož se venkovní koupaliště budovala v sousedství historických nebo přírodních pamětihodností, už tak výjimečný nebyl. Koupaliště se stavěla pochopitelně tam, kde k tomu byly dobré podmínky. Zastrčený nedůležitý kout za městem nebo vesnicí ale nebyl podmínkou. Zřejmě díky „veřejnému“ zájmu o hygienu a zdraví, společně se zájmy stavebníků, se bez rozpaků volila i místa s „významným“ výhledem na architektonickou nebo jinou dominantu, nebo dokonce místa v jejich bezprostřední blízkosti.

---

⁶¹⁹ V připravované publikaci následovaly jejich texty hned za sebou. NTM, AAS, fond 59 *Za novou architekturu*, složka 20080206/ 05.

⁶²⁰ Žák, Lidové zotavení (pozn. 580).

⁶²¹ O fyzických vlastnostech a symbolických významech v souvislosti s geniem loci hovoří Jaroslav Anděl. Anděl (pozn. 6), s. 166, 172.

⁶²² „Po řadu let se zalíbením sledovali z věže Teras mnozí návštěvníci pestrý život na stadiónu [aniž tušili o obtížích jeho zřízení a udržování]“. Havel (pozn. 134), s. 309.

kosti. Což znamenalo, obdobně jako na Barrandově, stát se součástí důležitého úseku krajiny, ne-li přímo panoramatu. Koupaliště, tito „low“ zástupci rekreační subkultury, tak vstoupila do historického panoramatu města (Nový Bydžov ● 126, částečně Třebíč ● 127), do vztahu ke hradu (Kokořín ● 124) nebo dokonce sakrální architektuře (Manětín ● 130). Pochopitelně také do krásného (Bílina ● 131) nebo přímo exkluzivního krajinného rámce (Prachovské skály ● 119, Rajecké Teplice ● 132, Trenčianské Teplice ● 133).

5. 5 Koupaliště v barokním kraji Dvůr Králové; Čáslav

Základní cit pro krajinu snad ale musí mít každý adept architektury nebo stavitelství. Václav Kolář a další avantgardní architekti nebyli jiní, ostatně v době, kdy studovali, k tomu byli bezpochyby vedeni. Na poli koupališť to dokazují „obyčejné“ návrhy regionálních architektů a stavitelů, kteří přistupovali ke krajinářské tvorbě zřejmě celkem spontánně.

Umělá koupaliště s betonovými bazény bývají umístěna do rovného a otevřeného terénu. Na poměrně netypickém místě a na základě osobité krajinářské práce vzniklo koupaliště ve Dvoře Králové od inženýra Neumanna z let 1931–1933.⁶²³ ● 135, 136 Areál zabírá dvě vyvýšeniny a tak zvané „údolíčko“ potoka Netřeby mezi nimi.⁶²⁴ To vyplnila vodní plocha – bazén o délce sto dvaceti metrů.⁶²⁵ Na „hřebeni“ je umístěna hlavní budova podélné dispozice, lehká dřevěná stavba s velkými prosklenými plochami, zatímco na protilehlém „ostrohu“ jí odpovídá glorieta kruhového, respektive oválného půdorysu. ● 13 Působivý je nástup poměrně širokým schodištěm, které stoupá od vody k vyvýšenině před hlavní budovou. Svah je tak zdařile využit pro princip gradace od bazénu až ke středovému polygonálnímu „altánu“. Mimochodem střecha hudebního gloriety je lehce vypouklá.⁶²⁶ Sadová úprava spočívala v řadě nových stromů před hlavní budovou a velkých travnatých plochách, promyšleně osázených keři.⁶²⁷ To vše navozuje téměř „barokní“ asociace, v tomto cípu východních Čech ostatně ne neopodstatněné. Nedaleko leží Šporkův Kuks a jeho barokní sochařství, architektura a především pozoruhodná práce s krajinou. Je zajímavé,

---

⁶²³ Datace a autorství podle Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 9), s. 141. Ing. Neumann byl zřejmě zaměstnancem městského stavebního úřadu. Semrád (pozn. 275), s. 72. Koupaliště bylo vybudováno nákladem České spořitelny. Ibidem.

⁶²⁴ Je možné, že terén byl dotvořen zeminou, vytěženou z místa pro velký bazén.

⁶²⁵ Bazén měl rozměry 120 x 36 m (4320 m²). Podle dobové pohlednice z pohlednic autorky, prošlé v srpnu 1940. Bazén ve Dvoře Králové tak byl možná vůbec nejdelším v republice (na velikost souvislé vodní plochy ovšem stále vede plovárna ve Vysokém Mýtě s 6168 m²). Bazén měl bohužel značné technické problémy. Viz Semrád (pozn. 275), s. 68. Později, asi v padesátých letech, byl velký bazén rozdělen na dvě části. V současnosti, ne však nově, jsou na místě dva bazény, které zřejmě respektují původní rozměr vodní plochy. V areálu bylo ještě velké dětské brouzdaliště. Dnes na jeho místě daleko menší a jiného tvaru.

⁶²⁶ Kruhový hudební altán, abstrahovaný a křehký, navrhl také Otto Reichner pro Opavu v rámci funkcionalistické architektury s prvky exprese, střecha pochopitelně přísně rovná. Dnes na místě krásná replika.

⁶²⁷ Sadovou úpravu navrhl architekt Kumpán. Semrád (pozn. 275), s. 72.

že znalci Stanislavu Semrádovi se právě krajinné řešení ve Dvoře Králové nelíbilo. Vadila mu „přemíra zahradních úprav (takže celek působí spíše dojmem zahrady) a zbytečně převýšená hlavní budova“⁶²⁸.⁶²⁹

Obdobné architektonické i krajinné řešení, i když v daleko skromnější podobě, představuje koupaliště v čáslavském lesoparku Vodranty (1933–1934), které projektoval a provedl místní stavitel Červený.⁶³⁰ • 11 Také jeho budova má ono „zbytečné převýšení“, které by nepotěšilo architekta Semráda v jeho průzkumu pro *Architekt SIA*. Hlavní budova je prodloužena bočními křídly.⁶³¹ Předsunuté krátké bloky převlékáren vytvářejí dojem jakéhosi „čestného nádvoří“. Umístění stavby do svahu umožňuje optické stoupání od bazénu přes převlékárny, trakt s restaurací až ke druhému podlaží hlavní budovy.⁶³²

---

⁶²⁸ Ibidem, s. 68–69.

⁶²⁹ Hlavní budova, nenahraditelná dominanta celého areálu, má poměrně autenticky dochované přední průčelí. To je však zatěžkané hnědou barvou, která mění celkový charakter elegantní stavby. Původní barevnost byla modro-bílá. Závažnější problém představuje stav interiéru a zadní fasády. Gloriet je velmi dobře dochován. Naopak z velké části zanikla zajímavě koncipovaná vstupní brána s přidruženými budovami. Pruhoaná vížka je jejím víceméně jediným pozůstatkem. Změnila se také sadová úprava. Koupaliště i hlavní budova dodnes slouží a nemá nouzi o návštěvníky. Přes všechny ztráty jde stále o velmi zajímavý areál.

V roce 2008 byl na Ministerstvo kultury ČR podán návrh na prohlášení za kulturní památku. Zahrnuje hlavní budovu (bez čp) s pozemkem parc. č. 2049 a altán s pozemkem parc. č. 2053. Návrh vypracovala Andrea Turjanicová a Jan Baláček, podáno 14. 10. 2008.

⁶³⁰ František Škrdle, *Čáslav. Průvodce městem a okolím*, Čáslav 1935, s. 42

⁶³¹ Hlavní budova, zčásti zděná, převážně však dřevěná, je kvalitní, účelnou, jednoduchou a přitom elegantní stavbou s osvěžující barevností. Stavba byla dobře promyšlena i po provozní stránce, vstup přes horní pokladny se používá dodnes. V restauraci v přízemí se pamatovalo i na podium pro hudebníky. Stavbu charakterizují prosté a přitom ušlechtilé tvary v interiéru, a to jak ve zděných, tak dřevěných prvcích (například schodiště, hudební pódium, pokladny). Hlavní budova s bočními křídly převlékáren je v podstatě autenticky dochovaná, včetně některých detailů a barevnosti. Koupaliště dodnes výborně slouží. V provozu bylo bez přerušení až do konce devadesátých let, aby se po rekonstrukci, která probíhala v letech 2000–2001, znovu otevřelo.

V roce 2008 byl na Ministerstvo kultury ČR podán návrh na prohlášení za kulturní památku. Zahrnuje hlavní budovu (bez čp) s bočními křídly převlékáren a dvěma samostatnými bloky převlékáren na části parcely st. 1418. Návrh vypracovala Andrea Turjanicová a Jan Baláček, podáno 14. 10. 2008.

⁶³² Zvláštní kapitolu tvoří okolnosti, za jakých koupaliště bylo vybudováno, a další osudy jeho donátorů. Koupaliště vzniklo jako dar městu od majitelů zdejší největší fabriky Kosmos, továrníků a inženýrů Emila a Pavla Picka. Oba, otec i syn, byli na konci třicátých let deportováni do Terezína. Otázky umění a obětí druhé světové války představují svým morálním rozměrem téma mimořádného významu. V posledních letech všeobecně roste zájem o osudy kulturních statků, které byly původním vlastníkům za války uloupeny a dodnes nebyly vráceny ani jejich potomkům. V České republice se výzkumem této problematiky zabývá především *Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války*, které působí při Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Podporovat restituce i jiná spravedlivá řešení, například dokumentovat bezpráví na pronásledovaných, především židovských spoluobčanech, se pokouší například publikace *Návraty paměti* z roku 2007 (Helena Krejčová – Mario Vlček, *Návraty paměti. Deponáty židovského majetku v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze*, Praha 2007). V ní jsou připomenuti rovněž štedří donátoři čáslavského koupaliště Pickové (Ibidem, s. 163–167). Řada předmětů uměleckoprůmyslového charakteru z jejich majetku totiž skončila jako deponáty v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. Koupaliště bylo jejich darem městu, to však nemění nic na tom, že je na místě připomínat tragický osud těchto osobností moderních dějin Čáslavi. I vzhledem k tomu, že koupaliště ve Vodrantech je stálou připomínkou života a činnosti Emila a Pavla Picka, je jeho (památková) ochrana velmi potřebná. V ideálním případě by jejich dar městu připomínala na budově koupaliště i pamětní deska.

Závěr

Prvorepubliková a o něco mladší koupaliště na nás působí v podstatě dvojitým způsobem. Buď jsme překvapeni tím, jak jsou prostá, nebo naopak udiveni, jak velkorysá mohla být a co všechno mohla zahrnovat. Snažili jsme se proniknout do co nejširšího spektra jejich podob.

Forma pro náhle velmi frekventovaný typ architektury se hledala nejprve prostřednictvím etablovaného typu lázeňské architektury první poloviny 19. století. Při orientaci v těchto projevech jsme přihlédlí k užitečným úvahám o typologii, jak je ve druhé polovině šedesátých let shrnul Aldo Rossi. Vedle návratu k *archetypu* totiž nechyběly ani neprvoplánové citace, lépe řečeno *evokace* historických vzorů.

Vzápětí se objevila koupaliště, která se od takového přístupu distancovala. Jejich architekti nechtěli sledovat noblesu architektonického typu předchozího století, ale provoz na soudobém koupališti. Vzhledem k tomu, že základní prvek starých plováren a koupališť, *kabina*, ještě dlouho neměl zmizet, ale k žádnému dramatickému zlomu v podstatě nedošlo a cesta funkcionalistů za jejich návrhy těžko byla „objektivní“, přesto, že tvrdili něco jiného. K nejradikálnějším patřil architekt Václav Kolátor, dnes málo známý autor jinak stále slavného plaveckého stadionu pod Barrandovem. Vytvořil vlastní charakteristický typ (dřevěné) budovy na koupališti: strohý hranol s otevřenou verandou a terasou na rovné střeše. Tu ale doplnil odvážnou (železobetonovou) a emotivně působivou konstrukcí skokanské věže nebo skluzavkou krásného tvaru.

Ať už to bylo vědomě nebo nevědomě, více nebo méně erudovaně, „citace“, „evokace“ i „radikální řez“ funkcionalismu prostoupily i do regionální architektury koupališť v malých obcích. Vznikly tak desítky a desítky neobyčejně zajímavých variací, které až dojemně, nezdědka však

profesionálně a invenčně těžší ze širokého spektra – a také napříč tímto spektrem – možností. Nezavírali jsme oči ani před stavbami, které se víceméně „všemu“ vymykají.

Ve třicátých letech byla plovoucí plovárna, už v 19. století běžná součást venkovního koupaliště, „povýšena“ zájmem některých avantgardních architektů. Coby architekt i stavebník v jedné osobě si plovoucí zařízení „dopřál“ Vladimír Grégr a když se s ním musel rozloučit, zasáhlo ho to víc než to, že kvůli němu přišel o značnou část majetku. S plovoucí plovárnou se setkáme také na koupališti od Františka A. Libry. Historii plovoucí plovárny jako by shrnovaly návrhy Ladislava Machoně (ruku v ruce se záměry stavebníka), které začínaly u tradičního charakteru a skromného zařízení a končily – protože i Machoň se nechal strhnout – atraktivní záležitostí odvážných funkcionalistických forem. Přesto měla být třicátá léta zároveň labutí písni plovoucí plovárny. Těžko se však alespoň představa takového přeludu mohla architektům a teoretikům vytratit z mysli úplně, jak dokazuje na přímo světové úrovni podobenství Rema Koolhaase ze sedmdesátých let.

Připomenutí dějin nautismu v architektuře 19. a 20. století nám pomohlo pochopit, proč se nautické tvarosloví nepoužívalo v architektuře koupališť příliš často. Puristické návrhy, situované „k vodě“ a ozvláštněné nautickými motivy, nepřišly v dobrý čas. Na počátku dvacátých let bylo příliš brzo – protože vlna rozkvětu koupališť přišla o něco později. Existuje několik velmi hezkých a rafinovaných nautických staveb na koupalištích hlavně z počátku třicátých let, rozhodně jich ale není mnoho. Zdá se také, že tento proud jako možná jediný neprošel do projevů běžné produkce koupališť. Nautismus byl, obdobě jako v tehdejší architektuře vůbec, jen jednou z možností, jak akcentovat výraz stavby. „Plovoucí“ stavby nautismu, odrážející se na hladině bazénů, nádrží a rybníků, se objevovaly zřejmě méně často, než skutečně plovoucí *plovoucí plovárny*.

Koupaliště se mohlo stát také ideální příležitostí k tomu, „uvolnit uzdu fantazie“ (Eva Librová o otcových návrzích koupališť). Jak to ostatně u „low“ architektonických úkolů zhusta bývá. Snad nejdivočejší sen si takto realizoval Bohuslav Fuchs. Pokusili jsme se dokázat, že jeho budova převlékáren pro Říční lázeň v Třebíči byla do krajnosti dovedeným a doslovným, ne-li prostořekým zhmotněním estetiky De Stijlu a hlavně jeho staršího zájmu o konstrukční systém, který architektům umožňoval omezit průčelí na pouhý skeletový rastr, a tím ho maximálně otevřít.

Zvláštní pozornost jsme věnovali Václavu Kolátorovi. Jeho koupaliště patří k tomu nejkvalitnějšímu, co ve sportovní architektuře ve třicátých a čtyřicátých letech (a ještě na samém počátku padesátých let) vznikalo. Věděl vše o běžném rekreačním provozu i o potřebách plavce-závodníka. Jeho areály splňovaly dobové nároky na závodní kolbiště. Nezanedbatelná je jeho schopnost psaní o architektuře, nejlépe rozvinutá v souvislosti s bilanční výstavou *Za novou ar-*

chitekturu v těžkém období okupace a války. Kolátorovy úvahy jistě nedosahovaly takové svrchované kvality, spojené s některými prvořadými tématy, jakým bylo hlavně bydlení. Domnívám se, že s texty Václava Kolátora se pohybujeme v mezích, srovnatelných se soudobým uvažováním o stavebním typu nemocnice nebo divadla. Odehrávalo se mimochodem i na stránkách stejných časopisů, ne-li ročníků. Na rozdíl od těchto témat byl na teoretické texty o sportovní architektuře Kolátor v podstatě sám. I když jeho teorie zůstává spíš v mezích pokusu, svým zájmem prokázal další kvality a pokrýl alespoň zčásti prostor, o který se předáci avantgardy teoreticky nezajímali.

Přestože se ve třicátých letech objevilo zpochybnění vlny euforie ze zdraví a pohybu, architektury koupališť se to nijak nedotklo. Po celá třicátá léta – bez ohledu na nový skepticismus surrealistů a naopak velmi často jako prostředek řešení nezaměstnanosti – rostla koupaliště jako houby po dešti. Snad jediný Ladislav Žák popsal a nakreslil jakousi „skeptickou“ vizi koupaliště, odvíjející se od jeho úvah o člověku v krajině.

Neméně se však mýlili jeho odpůrci, kteří si po druhé světové válce nedokázali představit jiný sportovní areál než předimenzovaný komplex, typ bezmála monstrózního tělovýchovného střediska, po kterém v dobré víře pokukovala už první republika, a jaký měl naplno ožít v centralizované tělovýchově nedemokratického státu. V Československu existovalo už v meziválečném období určité trauma z toho, že zde nevznikala taková sportovní zařízení, včetně těch pro vodní sport, jako v zahraničí. Ideál zosobňovalo velké koncentrované sportovní středisko, které se pochopitelně neobešlo bez regulace většího území. Takové areály už se v soutěžích a na stránkách odborných časopisů promýšlely, ale nakonec nepostavily. Po válce a hlavně po roce 1948 se angažovaní architekti v čele s Václavem Kolátorem domnívali, že teď už to půjde. Bylo od nich nespravedlivé, že předchozí teoretickou i jinou práci buď bagatelizovali, nebo přímo kritizovali. Ve skutečnosti na mnohé z toho navazovali a z velké části šlo mimochodem o stejné architektky. Po roce 1948 se však pro některé z nich tato zařízení stala otázkou státně-politického významu, jak už to i ve vztahu ke sportu v totalitních režimech bývá.

Přístup architektů venkovních koupališť byl různý. F. A. Libra navrhoval velkorysé areály, jako by šlo o lekci kultivovaného urbanismu. Spontánně se krajinářské tvorbě věnovali regionální architekti a stavitelé, dokazující mimochodem základní výbavu každého adepta těchto oborů, stejně jako školení, kterým procházeli. Nedostatkem kvalitního vzdělání v oblasti architektury a krajiny rozhodně netrpěli ani jejich kolegové z řad radikálních funkcionalistů. Ostatně i Václav Kolátor podlehl pod Barrandovem alespoň zčásti řeči krajiny. Pro plavecký stadion Českého plaveckého klubu se podařilo získat neobyčejně atraktivní lokalitu. Také pro řadu dalších koupališť se bez rozpaků nacházela místa v bezprostřední blízkosti historických i přírodních dominant.

Pamatujete, jak David Vávra v Šumném Novém Jičíně skákal do zdevastovaného bazénu z dvacátých let? Mnoho takových a o něco mladších koupališť je zničených. Desítky dalších však dokazují, že mohou dodnes fungovat. Bývají to místa s ideálními podmínkami pro plavání. A místa překvapivě hlubokého zážitku ze setkání s architekturou a krajinou. Jedním z výstupů této práce je také pokus nezůstat jen pasivním divákem. V několika případech, které se zdály obzvlášť významné a krásné, ojedinělé nebo také ohrožené, osobní zkušenost vedla k vypracování návrhu na prohlášení za kulturní památku.

Použitá literatura a prameny

Seznam zahrnuje jak standardní uměleckohistorickou literaturu, tak odborné texty a knihy z období třicátých až čtyřicátých let, se kterými se pracovalo převážně jako s pramenem. Nezahrnuje texty Václava Kolátora, uvedené ve zvláštním soupisu.

- Anděl Jaroslav, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918–1938*, Praha – Bratislava 2005.
- Architekti SIAL [koncepce publikace Miroslav Masák], Praha 2008.
- Architektura. *Práce českých architektů 1900–1940*, Praha 1940.
- Bartoš Štěpán – Lukeš Zdeněk – Panoch Pavel, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v královéhradeckém kraji*, Praha 2008.
- Bendová Eva – Dvořák Tomáš – Hrodek Dominik – Kořínková Šárka, *Pražské kavárny a jejich svět*, Praha 2008.
- Beran Lukáš – Valchářová Vladislava (edd.), *Pražský industriál. Technické stavby a průmyslová architektura Prahy*, Praha 2005.
- Benton Tim, *The Villas of Le Corbusier 1920-1930*, New Haven and London 1987.
- Burachovič Stanislav – Wieser Stanislav, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.
- Cizí, jiné, exotické v české kultuře 19. století. *Sborník příspěvků z 27. ročníku symposia k problematice 19. století* [k vydání připravili Kateřina Bláhová a Václav Petrboj], Praha 2008.
- Crhonek Iloš, *Bohuslav Fuchs. Celoživotní dílo*, Brno 1995.
- Czumalo Vladimír, *Česká teorie architektury v letech okupace*, Praha 1991 (Acta Universitatis Carolinae Philosophica et Historica, Monographia CXXXIII – 1990).
- Dějiny českého výtvarného umění 1890–1938*, IV/2, Praha 1998.
- Dvořáková Dita (ed.), *Ladislav Žák. Byt a krajina* [odborná spolupráce Rostislav Švácha], Praha 2006.
- Exotismy ve výtvarném umění XX. století v Čechách a na Moravě* [texty Josef Kandert, Alena Potůčková, Alena Křížová, Ladislava Horňáková], Praha 2007.
- Formánková Pavlína, Jak Emil Geistlich naučil Čechy jezdit na Jadran, *Dějiny a současnost XXIX*, 2007, č. 7, s. 24–27.
- Fořtil Karel, Stavby a lázně. Stručný vývoj architektury a typologie léčebných lázní, *Fórum architektury a stavitelství*, 2002, č. 5, s. 24–33.
- Frampton Kenneth, *Moderní architektura. Kritické dějiny* [přeložil Pavel Halík a Petr Kratochvíl], Praha 2004.
- Gojný Česlav, Letní část areálu Zábřovice. Nejmodernější koupaliště přinejmenším na jižní Moravě, *Bazén a Sauna VI*, 1999, č. 11–12, s. 6–7.
- Hamouzová Ivetta, *Zahradní město Barrandov. Vznik a vývoj pražské čtvrti v meziválečném období* (diplomová práce), Katedra občanské výchovy a filozofie PF UK, Praha 2008.
- Havel Václav M., *Mé vzpomínky*, Praha 1993.
- Havlíček Tomáš, Poznámky autora. „Léto“ Řevnice, Praha-západ, *Stavba* 11, 2004, č. 2, s. 42–45.
- Herzán Lubor, Říční lázně v Třebíči, *Bazén a Sauna VIII*, 2001, č. 9–10, s. 6–8.
- Hofbauer Alexandr, Předpisy a pokyny pro provoz plováren a koupališť, *Plyn, voda a zdravotní technika XX*, 1940, s. 44–47.
- Hofbauer Alexandr, Z dějin našeho lázeňství, in: *K vývoji české technické tvorby*, Praha 1940, s. 222–232.
- Hofbauer Alexandr – Kolátor Václav, *Lázně. Stavba lázní, koupališť a plováren, jejich úprava a zařízení*, Praha 1935.
- Hromádková Tereza, 15 koupališť, která nezklamou, *IN magazín Hospodářských novin VIII*, 2009, č. 29, 22. 7., s. 4–11.
- Josefovičová Milena, Bilancování v těžkých časech. Pražská výstava „Za novou architekturu“ v roce 1940, *Dějiny a současnost XXIX*, 2007, č. 9, s. 21–24.
- Kadleček František, Prám Antonínův aneb Říční lázně na Zbraslavi, *Bazén a Sauna XV*, 2008, č. 3–4, s. 24–25.
- Kilián Jan, *Městské lázně Mšeno*, Mšeno 2004.
- Kolář Václav, *Stavba lázní a koupališť*, Praha 1936.
- Kollmann V. – Zatloukal Pavel, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí*, Olomouc 1987.
- Koolhaas Rem, *Třešticí New York. Retroaktivní manifest pro Manhattan* [přeložil Jiří Ogrocký], Praha 2007.
- Kouba Jiří, Barrandovské koupaliště pouze očima pamětníků, *Bazén & sauna X*, 2003, č. 11–12, s. 6–7.
- Kouba Jiří [ve spolupráci s Erichem Tichým a Pavlem Bičístěm], Historie a současnost koupaliště Dachovy u Hořic, *Bazén & Sauna XII*, 2008, č. 3–4, Lázeňský obzor (příloha časopisu), s. 1–3.

Kouba Jiří [ve spolupráci s Jaroslavem Moravcem], Historie a současnost meziválečného koupaliště v Rokycanech, *Bazén a Sauna* XV, 2008, č. 9–10, s. 14–16.

Kouba Jiří [ve spolupráci s Miroslavem Kaňkou], Mejlíkárna aneb Mejlíkovy podolské říční lázně v roce 1912, *Bazén a Sauna* XIII, 2006, č. 3–4, s. 20–22.

Kouba Jiří, Občanská plovárna, *Bazén a Sauna* XIII, 2006, č. 5–6, s. 30–32.

Kouba Jiří [ve spolupráci se Stanislavem Chovancem a Petrem Mikeskou], Městské koupaliště v Opavě – včera a dnes, *Bazén a Sauna* XI, 2004, č. 5–6, s. 4–7.

Kouba Jiří, Vojenská plovárna v Praze, *Bazén a Sauna* XIII, 2006, č. 7–8, s. 28–31.

Kouba Jiří [ve spolupráci s pamětníkem Miroslavem Kaňkou], Žluté lázně. Ústav pro léčbu nudy, *Bazén a Sauna* XII, 2005, č. 5–6, s. 18–21.

Kovaříková Blanka – Dostál František [ve spolupráci s Jiřím Koubou], Zlatá éra pražských plováren, *Vlasta magazín retro*, 2009, č. 2, 10. 6., s. 12–17.

Kovařovic Karel, Střípky z historie a vývoj skokanských zařízení, *Bazén a sauna* XV, 2008, č. 3–4, s. 12.

Kožíšek Alois V, (red.), *Brno. Město a okolí*. Národohospodářský program Československa, Brno – Praha – Bratislava, řada A, svazek XIX, Brno 1938.

Krejčová Helena – Vlček Mario, *Návraty paměti. Deponáty židovského majetku v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze*, Praha 2007.

Křížová Milena, Staré plovárny na řece Berounce, *Bazén a Sauna* XV, 2008, č. 11–12, s. 10–11.

Kudělka Zdeněk, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966.

Langerová, *Památková obnova budovy městského koupaliště v Opavě* (nepublikovaná závěrečná práce posluchačky jednoletého studia památkové péče při NPÚ-ÚP), Praha 2008.

Langpaulová Edita, *1234 možností koupání v ČR*, Praha a Havlíčkův Brod 2001.

Le Corbuier-Sanquier, *Za novou architekturu* [přeložil Pavel Halík], Praha 2004.

Leeuwen Thomas A. P. van, *The Springboard in the Pond. An Intimate History of the Swimming Pool*, Cambridge and London 1999 (1. vyd. 1998).

Librová Eva, *Architekt F. A. Libra. Hrst vzpomínek na otce* [k vydání připravila Petra Váchová], Praha 2008 [2009].

Librová Eva – Sedláková Radomíra, *Harmonický racionalismus. Architektonické dílo Františka Alberta Libry*, Praha 1997.

Lipus Radovan – Vávra David, *Šumná města* [první kniha], Brno 2002.

Lipus Radovan – Vávra David, *Šumná města (druhá kniha)*, Brno 2003.

Lipus Radovan – Vávra David, *Šumná města (třetí kniha)*, Brno 2008.

Lukeš Zdeněk, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006.

Lukeš Zdeněk, *Lodě na pevnině, Technický magazín XXX*, 1987, č. 12, s. 34–39.

Markalov Evžen, *Sport I.-II., Pásmo II*, 1925, sešit 2 a 3, listopad a prosinec, s. 35–36 a 49–50.

Neufert Ernst, *Bau-Entwurfslehre. Grundlagen, Normen und Vorschriften* [...], Berlin 1936.

Němcová Lenka, *Zahradně-architektonický průzkum sadových úprav barrandovských Teras* (nepublikovaný text, přístupný v knihovně NPÚ-ÚOP Praha), Praha 2007.

Nestřebová Lenka, Koupaliště v jihočeské Volyni prohlášeno kulturní památkou, *Bazén a Sauna* XV, 2008, č. 7–8, s. 20–21.

Nový Otakar, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998.

Overy Paul, *Light, Air and Openness. Modern Architecture Between the Wars*, London 2007.

Papoušek Vladimír, *Gravitace avantgard. Imaginace a řeč avantgard v českých literárních textech první poloviny dvacátého století*, Praha 2007.

Pocta Bohuslavu Fuchsovi. Sborník referátů z mezinárodní vědecké konference, Brno 1995.

Rakušnová Marie (ed.), *!Křičte ústa! Předpoklady expresionismu*, Praha 2007.

Rakušanová Marie, *Vzplanutí. Expresionistické tendence ve střední Evropě 1903-1936. Sbírká Galerie Ztichlá klika*, Praha, Olomouc 2008.

Říha Karel, Astralpool a největší „plovoucí“ bazén na světě, *Bazén a Sauna* XI, 2004, č. 3–4, s. 4–5.

Semrád Stanislav, Dnešní výstavba lázní, *Architekt SIA XXXII*, 1933, s. 9–16.

Semrád Stanislav, Dnešní výstavba sportovních a lidových koupališť s umělými bazény, *Architekt SIA XXXII*, 1933, s. 105–120.

Semrád Stanislav, Jak stavíme u nás lidová koupaliště, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 65–74.

Sokol Jan, *Moje plány. Paměti architekta* [k vydání připravil a obrazový doprovod vybral a uspořádal Václav Sokol], Praha 2004, s. 270.

Sport – Stätten – Kultur. Historische Sportanlagen und Denkmalpflege, Berlin 2002 (Icomos-Hefte des Deutschen Nationalkomitees, XXXVIII).

Srp Karel, *Karel Teige*, Praha 2001.

Srp Karel, *Karel Teige a typografie. Asymetrická harmonie*, Praha 2009.

Svobodová Markéta, Když se led proboří... Lázně, plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století, *Umění XLVIII*, 2000, s. 351–368.

Svobodová Markéta, Lázně, plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století, *Stavba* XI, 2004, č. 2, s. 34–41.

Svobodová Markéta, Věčný ruch a věčná nespokojenost nad strahovským stadionem, *Stavba* 2004, č. 2, s. 14–17.

Szczepanik Petr – Anděl Jaroslav (edd.), *Stále kinema. Antologie českého myšlení o filmu 1904–1950*, Praha 2008.

Šálek Marek – Motyl Ivan, Ty naše koupačky české, *Tyden*, 2006, č. 28, 10. 7. , s. 34–42.

Škrdle František, *Čáslav. Průvodce městem a okolím*, Čáslav 1935.

Šlezinger Miloslav, *Brněnská přehrada a lidé kolem ní*, Brno 1998.

Švácha Rostislav, K dějinám Krejcarova Olympiku, in: *Staletá Praha XXIII. Pražské památky 19. a 20. století. Sborník Pražského ústavu památkové péče*, Praha 1997, s. 219–238.

Švácha Rostislav, Aldo Rossi o architektuře města, *Stavba* 12, 2005, č. 1, s. 52–55.

Švácha Rostislav, Místo, typ, monument a analogie v textech Alda Rossiho, *Stavba* 12, 2005, č. 4, s. 64–67.

Švácha Rostislav, *Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*, Praha 1994.

Švácha Rostislav, *Vlaštovka, která má geometrické hnízdo. Vít Obrtel*, Praha 1985.

Švácha Rostislav – Tenzer Antonín – Spechtenhauser Klaus, *Jaromír Krejcar 1895–1949*, Praha 1995.

Teige Karel, *Práce Jaromíra Krejcara*, Praha 1933.

Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl, Praha 2001.

Troníček, *Letní lázně plavecké. Studie objemu a provozu*, Praha 1956.

Valchářová Vladislava, Nautické motivy v průmyslových a obytných stavbách – od romantismu konce 19. století k matematické logice moderního života, *Listy S.V.U. Mánes V*, 2001, č. 3–4, s. 6–7.

Vančura Vladislav, *Rozmarné léto*, Praha 1986.

Vítvarová-Vránková Karolína, Lázně říční a sluneční, *Respekt XX*, 2009, č. 31, 27. 7.–2. 8., s. 58–59.

Vlček Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

Vojvodík Josef, *Imagines corporis. Tělo v české moderně a avantgardě*, Brno 2006.

Vybíral Jindřich, Vodojem jako architektonický skvost. Vodárenské věže v Čechách na přelomu 19. a 20. století, *Dějiny a současnost XXIX*, 2007, č. 8, s. 41–43.

Výstava Za novou architekturu (kat. výst.), Praha 1940.

Zatloukal Pavel, *10 století architektury. Architektura 19. století*, Praha 2001.

Zatloukal Pavel, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002.

Zmizelé Čechy / Zmizelá Morava, Praha a Litomyšl 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009.

Žák Ladislav, Lidové zotavení a krajinný plán, *Architektura ČSR V*, č. 6, s. 179.

Žák Ladislav, *Obytná krajina*, Praha 1947.

Národní technické muzeum v Praze (NTM), Muzeum architektury a stavitelství (MAS), Archiv architektury a stavitelství (AAS), fond 161, Václav Kolátor
Národní technické muzeum v Praze (NTM), Archiv architektury a stavitelství (AAS), fond 131, F. A. Libra
Národní technické muzeum v Praze (NTM), Archiv architektury a stavitelství (AAS), fond 26, Ladislava Machoň
Národní technické muzeum v Praze (NTM), Archiv architektury a stavitelství (AAS), fond 59, Za novou architekturu
Muzeum města Brna (MuMB), Oddělení architektury a urbanismu, fotografie a návrhy brněnských lázní Bohuslava Fuchse

Pohlednice koupališť (Pohlednice autorky), postavených v první polovině 20. století, vyhledané na internetových aukcích <http://www.aukro.cz>, <http://www.odklepnuto.cz>, <http://www.sbiram.cz>.⁶³³

---

⁶³³ Obrazový „archiv“ několika stovek pohlednic, vyhledaných na internetových aukcích v období od února 2008 do srpna 2009, je prací Jana Baláčka. Asi padesát z nich zároveň zakoupil, takže jde o fotografie sice převážně, ne však výhradně v digitální podobě. V textu mi připadalo dostačující odkazovat na všechny tyto fotografie bez bližších údajů jako na Pohlednice autorky. Pokud se objevují v obrazové příloze, potom i s určením (datace a u pohlednic v digitální podobě ještě jméno internetové aukce a datum vyhledání).

Návrhy a stavby Václava Kolátora⁶³⁴

Nerealizované návrhy

- 1925/ s Vladimírem Frýdou/ školy (občanské), Parník u České Třebové
- 1926/ sokolovna, divadlo, restaurace, Praha-Čakovice
- 1926/ s Vladimírem Frýdou/ školy (obecné a měšťanské), Křivoklát
- ☼1926/ s Josefem Buškem/ lázně a sportovní objekty, Prostějov
- 1927/ s Vladimírem Frýdou/ školy (měšťanské), Náchod
- 1927/ s Vladimírem Frýdou/ kulturní dům, Mělník, regulace SV oblasti (sektoru) na Mělníce
- 1928/ s Vladimírem Frýdou/ školy, Benešov
- 1928/ s Vladimírem Frýdou/ školy (obecné a měšťanské), Louny STAVBA VIII, 1929–1930, půdorysy + axonom.
- 1928/ s Vladimírem Frýdou/ škola (dívčí), Rokycany STAVBA VI, 1927–1928, půdorys + axonom.
- ☼1929/ lázně, Brno-Zábrdovice
- 1929/ fontána před Parlamentem
- 1930/ kolonie Baba
- 1930/ Svaz díla: nejmenší domek volný a řadový
- 1930/ školy (občanské), Mladá Boleslav
- 1931/ školy, Železný Brod
- 1932/ francouzské školy, Praha
- 1932/ sanatorium, Smokovec
- 1933/ Svaz díla: chata
- 1935 (nebo 1932 nebo 1933)/ školy (měšťanské), Praha-Ruzyně
- ☼1935/ s Vladimírem Frýdou/ koupaliště, Košice
- 1936 (nebo 1938)/ ruské gymnázium, Praha(-Pankrác)?
- 1938/ pomník T.G.M., Praha
- 1938/ sokolovna, Praha-Břevnov
- 1938/ škola (obecná a měšťanská), Praha XII
- ☼1939/ lázně, Poděbrady
- 1939/ pomník T.G.M., České Budějovice
- ☼1941/ koupaliště na Labi, resp. sportovní areál, Poděbrady ARCHITEKTURA. III, 1941, situace + axonom. + půdorys
- ☼1943/ s J. K. Říhou/ studie využití vltavské oblasti pro lázeňské a hostinské podniky ARCHITEKTURA V, 1946, zpráva + situace
- ☼1943–1945/ s M. Jeníčkem/ rekreační park, Praha-Čakovice ARCHITEKTURA V, 1946, zpráva + situace + axonom.
- ☼1943–1945/ s Ludškem Kubešem/ programová studie lázeňských zařízení ve Velké Praze ARCHITEKTURA V, 1946, zpráva a plán
- ☼1946/ s Ludškem Kubešem/ soutěž. návrh na lázně s hotelem, Mělník ARCHITEKTURA ČSR VII, 1946, zpráva + situace + axonom. + perspektivní pohledy + půdorys + řez
- 1946/ obnova území válkou zničených obcí na Neveklovsku (studie) ARCHITEKTURA ČSR VII, 1946, s. 38

---

⁶³⁴ Vypracováno především na základě Kolátorových vlastních soupisů, uložených v jeho osobní pozůstalosti. NTM, AAS, fond 161 Kolátor, složka 20030805/ 3.

☼ označuje stavbu pro (vodní) sport

☀???? (publ. 1948)/ s Ludkem Kubešem / program. studie výstavby lázní ve Zlíně ARCHIT. ČSR VII, 1948, situace
☀???? (publ. 1948)/ koupaliště, lázně Houšťka ARCHIT. ČSR VII, 1948, situace + axonom. + řez
☀???? (publ. 1948)/ koupaliště, Josefov ARCHIT. ČSR VII, 1948, situace + axonom.

Stavby

- ☀1929–1930/ plavecký stadion, Praha-Barrandov STAVBA IX, 1930–1931, celá stránka: koláž + 3 foto + situace
- ☀1932/ plavecké bazény, České Budějovice
- ☀1932–1933 (nebo 1936)/ koupaliště, Nová Paka
- ☀1933–1934/ koupaliště, Frydštejn
- 1933–1934/ rekonstr. měst. (vyšš.) dívčího reál. gymnázia, Praha-Krásnohorská ul. STAVBA XIV, 1937–1938, 3 foto + půdorys
- ☀1934 (nebo 1935 nebo 1936)/ koupaliště, Sliač
- 1934–1935/ rodinný dům lékaře J. F. v Jilemnici
- ☀1934–1935/ koupaliště Eva, Piešťany STAVBA XIII, 1936–1937, zpráva + 5 foto + půdorys
- 1935–1936/ pomník F. Bílka Mojžíš
- ☀1937/ koupaliště pro děti na výstavě P. V. S. v Praze STAVBA XIV, 1937–1938, foto + půdorys
- ☀1937–1938/ koupaliště, Česká Třebová ARCHITEKTURA II, 1940, zpráva + 3 foto + situace + pláněk klouzačky
- ☀1937–1938/ koupaliště, Volyně
- 1938–1939 (nebo 1936)/ ústřední požární telegrafní stanice, Praha 2
- ☀1947/ koupaliště, Litomyšl
- ☀1951/ koupaliště, Chrudim
- ☀???? (1932–1951)/ koupaliště, Nové Město nad Metují
- ☀???? (1932–1951)/ tělovýchovný areál, Sušice

Texty Václava Kolátora⁶³⁵

Poznámky k veřejné soutěži na stavbu všesportovního stadionu v Praze; Stavba škol,
Technické slovo 1929

Naprostý nedostatek regulérní závodní dráhy plavecké v Praze,
Pestrý týden V, 1930, č. 5, 1. 2. 1930, s. 2.

Výstava ve Stockholmu 1930,
Stavba IX, 1930–1931, s. 30, 32;
v rámci tematických příspěvků, s. 30–34.

Veřejná koupaliště,
Technické slovo 1933

Kryté plovárny,
Technické slovo 1933

Sprchy, umývárny ve školách,
brožura Čsl. Červeného kříže 1934

Výstavba veřejných lázní,
Stavitel XIV, 1933–1934 (1934), s. 99, 102–103;
v rámci tematického čísla časopisu, s. 89–104.

K veřejné soutěži na stadion SK Slavia,
Stavitel 1934

Lázně. Stavba lázní, koupališť a plováren, jejich úprava a zařízení, Praha 1935 [spoluautor Alexandr Hofbauer]
[kniha o asi 200 ss.]

Sport – hygiena,
Stavba XIII, 1936–1937, s. 96, 98;
v rámci tematického bloku, s. 96–106.

Holandské lázně,
Architekt 1936 [?]

Rekreace a hygiena,
časopis *Útok – výstavba Prahy*, 1937

Naše školství a naše školy,
Stavba XIV, 1937–1938 (1938), s. 93–94;
úvod tematického bloku, s. 93–108.

K ideové soutěži na přestavbu Staroměstské radnice,
Stavba XIV, 1937–1938, s. 195–196;
v rámci tematického bloku, s. 195–202.

---

⁶³⁵ Vypracováno především na základě Kolátorových vlastních soupisů, uložených v jeho osobní pozůstalosti. NTM v Praze, Muzeum architektury a stavitelství, osobní fond Václav Kolátor, č. 161. Nepublikované texty pro výstavu Za novou architekturu (1940) podle NTM v Praze, Muzeum architektury a stavitelství, fond Za novou architekturu.

Texty jsou řazeny chronologicky. Ty, jejichž bibliografické údaje jsem ověřila a které jsem zpracovala ve 4. kapitole, jsou vyznačeny tučně. Ty, které se mi nepodařilo dohledat, nebo jsem se o to vzhledem k obsahu nepokoušela, jsou uvedeny normálním písmem.

Řešení otázky lázní a lidových koupališť ve Velké Praze,
Plyn, voda a zdravotní technika XX, 1940⁶³⁶

Poznámky k soutěži na návrhy rodinných domů a malých domů nájemních [Černý – Kolátor – Starý]
Architektura 1940

Tělovýchova a sport,
Architektura II, 1940, s. 83–84;
v rámci tematického bloku, s. 81–88, 102.

VIII. Budovy pro tělovýchovnou a sportovní rekreaci, in:
Výstava Za novou architekturu (kat. výst.), Praha 1940, s. 31–33.

Nová architektura v tělovýchově, sportu a rekreaci, in:
Za novou architekturu 1900–1940. Katechismus českého stavebnictví 1900–1940, s. 133–137 (nepublikovaný sborník v podobě nahrubo vytištěného textu s korekturami, uložený v NTM v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 03).

Nová architektura v tělovýchově, sportu a rekreaci, in:
Za novou architekturu 1900–1940. Katechismus českého stavebnictví 1900–1940, s. 132–137 (nepublikovaný sborník v podobě kartáčového obtahu s korekturami, uložený v NTM v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 03).

Novou architekturou blíže k přírodě a zdraví, in:
Architektura 2. Práce českých architektů 1900–1940. Publikace k výstavě, Praha 1940, s. 72–74 (v podobě kartáčového obtahu s korekturami, uložený v NTM v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 05).

Novou architekturou blíže k přírodě a zdraví,
Architektura III, 1941, s. 65–69;
v rámci tematického bloku, s. 65–76.

Veřejná koupaliště na tocích i mimo ně,
Česká akademie technická 1943 (nebo 1940)

Zdraví pracujícím lidu,
Svět v obrazech 1945

Zdraví pracujících. Rekreace. **Tělovýchova** [„editorial“, vykazující Kolátorův styl],
Architektura ČSR V, 1946, s. 157–158.

Tělovýchova ve službách národa,
tamtéž, s. 180;
v rámci tematického čísla, které redigoval Luděk Kubeš a Václav Kolátor, s. 157–192.

Poznámky k ideové soutěži na radnici v Ústí nad Labem,
Architektura ČSR VI, 1947, č. 9

K sjednocení tělovýchovy a sportu,
Architektura ČSR VII, 1948, s. 162;
úvod tematického čísla, s. 161–201.

Úkoly ve výstavbě Prahy,
Slovanský přehled XLII, 1956, č. 3

---

⁶³⁶ Text se mi v příslušném ročníku nepodařilo najít.

Seznam vyobrazení

- I Karel Bachura, koupaliště v Dachovech u Hořic v Podkrkonoší, 1924–1925
Foto: Jan Baláček, září 2007
- II Max Urban, restaurace Terasy Barrandov (1927–1929), Václav Kolátor, plavecký stadion Českého plaveckého klubu (1929–1930). Na levém břehu Vltavy v pozadí Sportovní sdružení pod Barrandovem od Vladimíra Grégra (1930)
pohlednice s poštovním razítkem 1935
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 9. 9. 2008
- III Ladislav Machoň, návrh plovoucí plovárny pro K. Loevensteina v Dobřenicích
kolorovaná kresba, nedatovaná, pravděpodobně 1931
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 26 Ladislava Machoň, složka 20060629/03
Foto: Andrea Turjanicová
- IV Koupaliště v Dolní Bukovině u Mnichova Hradiště, 1936
Foto: Jan Baláček, srpen 2006
- V Koupaliště Babylon u Domažlic, asi dvacátá léta nebo první polovina třicátých let 20. století
pohlednice, pravděpodobně dvacátá léta nebo první polovina třicátých let 20. století
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 18. 3. 2009
- VI Městské lázně ve Mšeně, 1931–1932
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2008
- VII Bohuslav Fuchs, Říční lázně v Třebíči-Polance, návrh 1932, realizace 1933–1934
Foto: Jan Baláček, červenec 2009
- VIII F. A. Libra, koupaliště v Rokycanech, 1932–1934
pohlednice z roku 1934
Reprodukce: František Batěk – Hana Hrachová – Petr Prášil, *Rokycansko na starých pohlednicích*, Praha 2007, s. 64
- IX F. A. Libra, návrh koupaliště v Rakovníku, situace
kresba, červenec 1931
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 131 F. A. Libra, složka 20050323/04
Foto: Andrea Turjanicová
- X Václav Kolátor, koupaliště ve Volyni, 1939–1941
pohlednice, pravděpodobně 1939
Reprodukce: pohlednice, vydaná městem Volyni v roce 2008
- XI Václav Kolátor, koupaliště v Chrudimi, 1951
pohlednice, pravděpodobně padesátá nebo šedesátá léta
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 17. 12. 2008
- XII Václav Kolátor, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
Foto: Karel Fink, Národní památkový ústav-územní odborné pracoviště v Praze, říjen 2008
- 1 Max Urban, filmové ateliéry Barrandov (1931–1934), Max Urban a Vladimír Grégr, zahradní město Barrandov (od 1929), Terasy Barrandov (1927–1929), Václav Kolátor, plavecký stadion Českého plaveckého klubu (1929–1930)
Fotoarchiv Národního památkového ústavu-ústředního pracoviště v Praze
- 2 K. F. Schinkel, Návrh na Elisenbrunnen v Cáchách, 1825–1827

Reprodukce: Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002, s. 170

● 3 G. Quarenghi, Návrh na plaveckou školu pro Carskoje Selo u Petrohradu – zahradní průčelí, 1810
Reprodukce: Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002, s. 113

● 4 Františkovy Lázně, Nataliin pramen
Reprodukce: *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. I. díl, Praha 2001, s. 171

● 5 Občanská plovárna v Praze, 1840
litografie z roku 1844
Muzeum hlavního města Prahy
Reprodukce: Markéta Svobodová, *Když se led proboří... Lázně, plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století*, *Umění XLVIII*, 2000, s. 356

● 6 Městská plovárna v Novém Městě nad Metují, pravděpodobně z období před první světovou válkou
pohlednice, vydaná v Novém Městě nad Metují v roce 1931, s poštovním razítkem 1934
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 14. 7. 2008

● 7 Projekt umělého koupaliště v Brně, 1863
kolorovaná kresba
Archiv města Brna
Reprodukce: Markéta Svobodová, *Když se led proboří... Lázně, plovárny a bazény v české architektuře 19. a 20. století*, *Umění XLVIII*, 2000, s. 359

● 8 Karel Bachura, koupaliště v Dachovech u Hořic v Podkrkonoší, 1924–1925
Foto: Jan Baláček, září 2007

● 9 Městské lázně ve Mšeně, 1931–1932
Foto: Jan Baláček, září 2006

● 10 Ing. Neumann, Tyršovo koupaliště ve Dvoře Králové nad Labem, 1931–1933
pohlednice, vydaná v roce 1937
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

● 11 Stavitel Červený z Čáslavi, koupaliště v Čáslavi-Vodrantech, 1933–1934
Foto: Jan Baláček, květen 2008

● 12 Josef Esch, Pavilon Františkova pramene ve Františkových Lázních, 1831–1832
ocelorytina J. Poppela z doby kolem roku 1842
Reprodukce: Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002, s. 171

● 13 Ing. Neumann, Tyršovo koupaliště ve Dvoře Králové nad Labem, 1931–1933
pohlednice s poštovním razítkem 1940 (proto „Městské koupaliště“)
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

● 14 Otto Reichner, Městské koupaliště v Opavě, 1930–1931, replika Reichnerova hudebního altánu u bazénu, 2006–2007
Foto: stránky provádějící stavební společnosti Ing. Pekárek, <http://www.pekarek.cz>, vyhledáno 6. 3. 2008

● 15 Pavilon Louisina pramene, 1845
Reprodukce: Stanislav Burachovič – Stanislav Wieser, *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001, s. 76

● 16 Tyršova plovárna v Jevíčku, dvacátá až třicátá léta
Foto: Jan Baláček, červenec 2008

● 17 Františkovy Lázně, dvorana Glauberových pramenů
Reprodukce: *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. I. díl, Praha 2001, s. 171

- 18 F. A. Libra, koupaliště v Heřmanově Městci (Konopáč), 1933
pohlednice bez poštovního razítka, asi ze třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 19 F. A. Libra, koupaliště v Rokycanech, 1932–1934, převlékárny-kabiny se společnou šatnou
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2008
- 20 Bohuslav Fuchs, Městské lázně v Brně-Zábrdovicích, 1929–1932
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2007
- 21 Václav Kolátor, koupaliště ve Volyni, 1939–1941
pohlednice, pravděpodobně 1939
Reprodukce: pohlednice, vydaná městem Volyni v roce 2008
- 22 Tyršova plovárna ve Vysokém Mýtě, 1933
pohlednice, vydaná ve Vysokém Mýtě ve třicátých letech
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 23 Koupaliště v Dolní Bukovině u Mnichova Hradiště, 1936
Foto: Jan Baláček, srpen 2006
- 24 Bohuslav Fuchs, Obnova a rozšíření letních lázní v Brně v Rybářské ulici
fotografie modelu
Reprodukce: Iloš Chronek, *Bohuslav Fuchs. Celoživotní dílo*, Brno 1995, s. 54.
- 25 Čeněk Musil, koupaliště v Jičíně, 1932–1933, Čeněk Musil, budova restaurace tamtéž, 1935–1936
pohlednice, asi ze druhé poloviny třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 26 Koupaliště v lázeňském parku, Velichovky, 1936
pohlednice, asi ze druhé poloviny třicátých let
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 3. 8. 2009
- 27 Koupaliště v lázeňském parku, Velichovky, 1936
pohlednice s poštovním razítkem pravděpodobně 1936
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 28 Tyršovo koupaliště v Rychtářově u Vyskova, asi třicátá léta 20. století
pohlednice s poštovním razítkem 1939
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 29 Koupaliště Řeka u Krucemburku, asi třicátá léta 20. století
pohlednice s poštovním razítkem 1935
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 30 Firma Blum, Městské koupaliště v Novém Jičíně, 1927
pohlednice z roku 1934
Reprodukce: Jaroslav Zezulčík – Ivan Týle, *Nový Jičín na dobových pohlednicích*, Příbor 2005, s. 90
- 31 Koupaliště Babylon u Domažlic, asi dvacátá léta nebo první polovina třicátých let 20. století
pohlednice s poštovním razítkem 1933
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 32 Koupaliště v Moravských Budějovicích, 1934
pohlednice s poštovním razítkem 1943
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci
- 33 Koupaliště v Olešnici na Moravě
Foto: Jan Baláček, červenec 2008

- 34 Koupaliště v Odrách, pravděpodobně ze třicátých let 20. století
pohlednice
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 25. 8. 2008

- 35 Císařská a královská vojenská škola ve Vídni, 1813
akvarel od J. Alta, 1815
Historisches Museum der Stadt Wien
Reprodukce: Thomas A. P. van Leeuwen, *The Springboard in the Pond. An Intimate History of the Swimming Pool*, Cambridge and London 1999, obr. č. 2 neustránkované barevné přílohy

- 36 „Frauenbad“, v Zurichu, kolem roku 1886
Foto: Thomas A. P. van Leeuwen, *The Springboard in the Pond. An Intimate History of the Swimming Pool*, Cambridge and London 1999, obr. č. 4 neustránkované barevné přílohy

- 37 „Damenschwimmschule“ ve Vídni, 1831
Reprodukce: Thomas A. P. van Leeuwen, *The Springboard in the Pond. An Intimate History of the Swimming Pool*, Cambridge and London 1999, s. 37

- 38 Plovárna na Žofíně v Praze
ručně kolorovaná pohlednice pravděpodobně z roku 1902
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 21. 7. 2008

- 39 Koupaliště na Harcovské přehradě v Liberci, 1912, plovoucí bazén 1934
pohlednice pravděpodobně ze třicátých let
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 20. 10. 2008

- 40 Plovárna Antonína Důry z Rozmarného léta
Josef Čapek, ilustrace pro Vančurův „Humoristický román“ *Rozmarné léto*, 1926
Reprodukce: Vladislav Vančura, *Rozmarné léto*, Praha 1986, s. 14

- 41 F. A. Libra, koupaliště v Rakovníku, 1931–1932
pohlednice s poštovním razítkem pravděpodobně 1934
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 42 F. A. Libra, koupaliště v Rakovníku, 1931–1932
pohlednice pravděpodobně ze třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 43 Max Urban, restaurace Terasy Barrandov, 1927–1929, na levém břehu Vltavy v pozadí Sportovní sdružení pod Barrandovem od Vladimíra Grégra, 1930
pohlednice pořízená v období let 1930–1934
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 16. 10. 2008

- 44 Vladimír Grégr, Sportovní sdružení pod Barrandovem, 1930
záběr z filmu Před maturitou, 1932, režie Vladislav Vančura a Svatopluk Innemann
© Národní filmový archiv a 2007 FILMEXPORT HOME VIDEO s. r. o.
Foto: Jan Baláček

- 45 Vladimír Grégr, Sportovní sdružení pod Barrandovem, 1930
záběr z filmu Před maturitou, 1932, režie Vladislav Vančura a Svatopluk Innemann
© Národní filmový archiv a 2007 FILMEXPORT HOME VIDEO s. r. o.
Foto: Jan Baláček

- 46 Ladislav Machoň, náčrt plovoucího koupaliště pro K. Loevensteina v Dobřenicích, duben 1931
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 26 Ladislava Machoň, složka 20060629/ 03
Foto: Andrea Turjanicová

- 47 Ladislav Machoň, plán plovoucího koupaliště pro K. Loevensteina v Dobřenicích, květen 1931
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 26 Ladislava Machoň, složka 20060629/ 03

Foto: Andrea Turjanicová

- 48 Ladislav Machoň, náčrt plovoucího koupaliště pro K. Loevensteina v Dobřenicích, nedatováno, pravděpodobně 1931

Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 26 Ladislava Machoň, složka 20060629/ 03

Foto: Andrea Turjanicová

- 49 Plovoucí plovárna z Příběhu plovárny (1977) Rema Koolhaase

Reprodukce: Rem Koolhaas, *Třešticí New York. Retroaktivní manifest pro Manhattan* [přeložil Jiří Ogrocký], Praha 2007, s. 241

- 50 Plovoucí plovárna Příběhu plovárny (1977) Rema Koolhaase

Reprodukce: Rem Koolhaas, *Třešticí New York. Retroaktivní manifest pro Manhattan* [přeložil Jiří Ogrocký], Praha 2007, s. 243

- 51 Otto Reichner, Městské koupaliště v Opavě, 1930–1931

Foto: stránky provádějící stavební společnosti Ing. Pekárek, <http://www.pekarek.cz>, vyhledáno 6. 3. 2008

- 52 Otto Reichner, Městské koupaliště v Opavě, 1930–1931

Foto: stránky provádějící stavební společnosti Ing. Pekárek, <http://www.pekarek.cz>, vyhledáno 6. 3. 2008

- 53 Otto Reichner, Městské koupaliště v Opavě, 1930–1931

Foto: stránky provádějící stavební společnosti Ing. Pekárek, <http://www.pekarek.cz>, vyhledáno 6. 3. 2008

- 54 Otto Reichner, Městské koupaliště v Opavě, 1930–1931

pohlednice

Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 9. 2. 2009

- 55 Arch. Moučka, Městské koupaliště v Moravské Ostravě-Hulvákách, 1929

Reprodukce: archiv Ing. Jiřího Dudka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

- 56 Arch. Moučka, Městské koupaliště v Moravské Ostravě-Hulvákách, 1929

Reprodukce: archiv Ing. Jiřího Dudka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

- 57 Arch. Moučka, Městské koupaliště v Moravské Ostravě-Hulvákách, 1929

Reprodukce: archiv Ing. Jiřího Dudka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

- 58 Arch. Moučka, Městské koupaliště v Moravské Ostravě-Hulvákách, 1929

Reprodukce: archiv Ing. Jiřího Dudka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

- 59 F. A. Libra, koupaliště v Rokycanech, 1932–1934

pohlednice s poštovním razítkem 1937

Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 23. 5. 2008

- 60 Koupaliště na pláži v Hradčanech (Kummer), pravděpodobně dvacátá nebo třicátá léta 20. století

Reprodukce: archiv autorky. Přes veškeré úsilí se mi nepodařilo dohledat zapomenutý zdroj

- 61 E. F. Bednárik (nevyloučen podíl Otto Reichnera), termální koupaliště v Rajecých Teplicích, projekt 1942, realizace 1944.

pohlednice s poštovním razítkem ze sedmdesátých let

Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 26. 3. 2009

- 62 Karel Bachura, koupaliště v Dachovech u Hořic v Podkrkonoší, 1924–1925

Foto: Jan Baláček, září 2007

- 63 Karel Bachura, koupaliště v Dachovech u Hořic v Podkrkonoší, 1924–1925

Foto: Jan Baláček, září 2007

- 64 Karel Bachura, koupaliště v Dachovech u Hořic v Podkrkonoší, 1924–1925

Foto: Jan Baláček, září 2007

- 65 Městské lázně ve Mšeně, 1931–1932
Foto: Jan Baláček, září 2006

- 66 Lázně v Klánovicích u Prahy, 1922–1926
pohlednice s poštovním razítkem ze třicátých let, pravděpodobně 1930
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 67 Lázně v Klánovicích u Prahy, 1922–1926
pohlednice s poštovním razítkem ze třicátých let, pravděpodobně 1934
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 68 Městské lázně ve Mšeně, 1931–1932
pohlednice ze třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 69 L. Horák, koupaliště U Pelíška v Prachovských skalách, 1938
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2007

- 70 L. Horák, koupaliště U Pelíška v Prachovských skalách, 1938
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2007

- 71 Koupaliště U Libuše v Lulči u Vyškova, 1939
pohlednice
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 3. 2. 2009

- 72 Koupaliště U Libuše v Lulči u Vyškova, 1939
Foto: Andrea Turjanicová, červenec 2007

- 73 Koupaliště U Libuše v Lulči u Vyškova, 1939
pohlednice s poštovním razítkem pravděpodobně 1938
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 25. 3. 2008

- 74 F. A. Libra, koupaliště v Heřmanově Městci (Konopáč), 1933
pohlednice s poštovním razítkem 1938
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 7. 8. 2009

- 75 Bohuslav Fuchs, Říční lázně v Třebíči-Polance, návrh 1932, realizace 1933–1934
Foto: Jan Baláček, červenec 2009

- 76 Bohuslav Fuchs, Říční lázně v Třebíči-Polance, návrh 1932, realizace 1933–1934
Foto: Jan Baláček, červenec 2009

- 77 Bohuslav Fuchs, Říční lázně v Třebíči-Polance, návrh 1932, realizace 1933–1934
Foto: Jan Baláček, červenec 2009

- 78 Bohuslav Fuchs, Říční lázně v Třebíči-Polance, návrh 1932, realizace 1933–1934
Foto: Jan Baláček, červenec 2009

- 79 Jaromír Krejcar, vstupní brány a dekorace pro druhou dělnickou spartakiádu v Praze, 1928
Reprodukce: Karel Teige, *Práce Jaromíra Krejčara*, Praha 1933, s. 59

- 80 Architekt Václav Kolátor
kresba
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 161 Václav Kolátor, složka 200310001/ 12, výstřížek z nedohledaného časopisu z roku 1959
Foto: Andrea Turjanicová

- 81 Obálka knihy Alexandra Hofbauera a Václava Kolátora *Lázně. Stavba lázní, koupališť a plováren, jejich úprava a zařízení* z roku 1935
Foto: Jan Baláček

- 82 Václav Kolátor, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
fotografie pravděpodobně z první poloviny třicátých let
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 161 Václav Kolátor, složka 20030806/ 10
Foto: Andrea Turjanicová

- 83 Václav Kolátor, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
fotografie pravděpodobně z první poloviny třicátých let
Reprodukce: Lenka Němcová, *Zahradně-architektonický průzkum sadových úprav barrandovských Teras* (nepublikovaný text, přístupný v knihovně NPÚ-ÚOP Praha), Praha 2007, obr. 30.

- 84 Václav Kolátor, koupaliště ve Sliachi, kolem roku 1935
pohlednice s poštovním razítkem 1938
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 85 Franz Wimmer – Endre Szönyi – Václav Kolátor, termální koupaliště Eva v Piešťanech, 1934–1935
situace koupaliště
Reprodukce: *Stavba XIII, 1936–1937*, s. 104

- 86 Franz Wimmer – Endre Szönyi – Václav Kolátor, termální koupaliště Eva v Piešťanech, 1934–1935
fotografie z období let 1935–1937
Reprodukce: *Stavba XIII, 1936–1937*, s. 106

- 87 Oldřich Liska, Městské lázně v Hradci Králové, 1931–1933
fotografie, pořízená ve třicátých letech 20. století, z panelu výstavy *Za novou architekturu* v Praze v roce 1940
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu
Reprodukce: Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství

- 88 Václav Kolátor, koupaliště pro děti na výstavě P. V. S. v Praze, 1937
fotografie z roku 1937
Reprodukce: *Stavba XIV, 1937–1938*, s. 25

- 89 Václav Kolátor, koupaliště v České Třebové, 1937–1938
pohlednice s poštovním razítkem 1943
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 29. 7. 2008

- 90 Václav Kolátor, koupaliště v Litomyšli, 1947
pohlednice pravděpodobně z doby kolem roku 1950
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 13. 1. 2009

- 91 Obálka nevydaného sborníku *Za novou architekturu. Katechismus českého stavebnictví 1900–1940*, připravovaného k výstavě *Za novou architekturu* v roce 1940
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 03
Foto: Andrea Turjanicová

- 92 První stránka Kolátorova textu s korekturami z nevydaného sborníku *Za novou architekturu. Katechismus českého stavebnictví 1900–1940*, připravovaného k výstavě *Za novou architekturu* v roce 1940
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 03
Foto: Andrea Turjanicová

- 93 Obálka publikace *Architektura. Práce českých architektů 1900–1940* k výstavě *Za novou architekturu* v roce 1940
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 05
Foto: Andrea Turjanicová

- 94 Úvodní list nevydaného sborníku *Za novou architekturu. Katechismus českého stavebnictví 1900–1940*, připravovaného k výstavě *Za novou architekturu* v roce 1940

Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu, inv. č. 20080206/ 03
Foto: Andrea Turjanicová

- 95 Václav Kolátor, skokanská věž, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
fotografie Josefa Sudka, bez názvu, třicátá léta
Národní technické muzeum v Praze
Reprodukce: Jaroslav Anděl, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918 1938*, Praha – Bratislava 2005, s. 173
- 96 Václav Kolátor, skokanská věž, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
fotografie Bohumila Kröhna, bez názvu, třicátá léta
soukromá sbírka
Reprodukce: Jaroslav Anděl, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918 1938*, Praha – Bratislava 2005, s. 162
- 97 Václav Kolátor, skokanská věž, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
fotografie pravděpodobně ze třicátých let
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 161 Václav Kolátor, složka 20030806/ 10
Foto: Andrea Turjanicová
- 98 Václav Kolátor, skokanská věž, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
koláž Karla Teigeho No. 196, 1941
Památník národního písemnictví
Reprodukce: Karel Šrp, *Karel Teige*, Praha 2001, s. 41
- 99 nedatovaný návrh věže s prknem, koupaliště ve Volyni, 1937–1938
Zdroj: Vystava *Střípky z historie volyňského koupaliště*, která probíhala v srpnu roku 2008 přímo na koupališti v rámci plaveckých závodů – 30. Vozkova memoriálu, a zároveň oslav prohlášení koupaliště ve Volyni za kulturní památku
Foto: Jan Baláček
- 100 Bohuslav Fuchs, Městské lázně v Brně-Zábřovicích, 1929–1932
fotografie Atelieru de Sandalo, kolem 1931
Muzeum města Brna
Reprodukce: Jaroslav Anděl, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918 1938*, Praha – Bratislava 2005, s. 165
- 101 Firma Blum, Městské koupaliště v Novém Jičíně, 1927
pohlednice z dvacátých nebo třicátých let
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 19. 5. 2008
- 102 Vladimír Karfík, Městské koupaliště ve Zlíně, 1938
fotografie, pořízená pravděpodobně v roce 1938, z panelu výstavy *Za novou architekturu* v Praze v roce 1940
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 Za novou architekturu
Reprodukce: Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství
- 103 Vladimír Karfík, Městské koupaliště ve Zlíně, 1938
pohlednice pravděpodobně ze třicátých nebo čtyřicátých let
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 5. 2. 2008
- 104 koupaliště v Mladé Boleslavi, pravděpodobně ze čtyřicátých let
pohlednice pravděpodobně ze čtyřicátých nebo padesátých let
Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 25. 7. 2008
- 105 Koupaliště Babylon u Domažlic, asi dvacátá léta nebo první polovina třicátých let 20. století
pohlednice, pravděpodobně třicátá nebo čtyřicátá léta
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 3. 11. 2008
- 106 Čeněk Musil, koupaliště v Jičíně, 1932–1933
pohlednice pravděpodobně ze třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 107 Koupaliště v Dolní Bukovině u Mnichova Hradiště, 1936
pohlednice s poštovním razítkem 1939
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 108 Lázně v Klánovicích u Prahy, 1922–1926
pohlednice pravděpodobně ze dvacátých let
Reprodukce: <http://www.praha-klanovice.cz>, vyhledáno 5. 5. 2008

- 109 Lázně v Klánovicích u Prahy, 1922–1926
pohlednice pravděpodobně ze dvacátých nebo třicátých let
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 2. 2. 2009

- 110 drak na vodní hladině koupaliště v Rakovníku, koupaliště od F. A. Libry 1931–1932
fotografie z období let 1934–1936
Zdroj: výborná nástěnka o historii a současnosti koupaliště v Rakovníku přímo na koupališti u pokladny
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2007

- 111 Lubetkin – Tecton, The Penguin Pool, London Zoo, 1933–1934
Reprodukce: Paul Overy, *Light, Air and Openness. Modern Architecture Between the Wars*, London 2007, s. 155

- 112 Franz Schuster – Edmund Fabry – Wilhelm Hirsch (krajinařský architekt), Opel-Bad, Wiesbaden, 1932–1934
Reprodukce: Paul Overy, *Light, Air and Openness. Modern Architecture Between the Wars*, London 2007, s. 161

- 113 Sokolský ostrov v Českých Budějovicích se sokolským koupalištěm
letecká fotografie z období let 1932–1936
Reprodukce: Václav Kolář, *Stavba lázní a koupališť*, Praha 1936, obr. 49

- 114 F. A. Libra, koupaliště v Heřmanově Městci (Konopáč), 1933
pohlednice bez poštovního razítka, asi ze třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 115 F. A. Libra, koupaliště v Rokycanech, 1932–1934
situace
Reprodukce: Stanislav Semrád, *Jak stavíme u nás lidová koupaliště*, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 69

- 116 Obálka knihy Ladislava Žáka *Obytná krajina* z roku 1947
kresba Ladislava Žáka
Reprodukce: Dita Dvořáková (ed.), *Ladislav Žák. Byt a krajina* [odborná spolupráce Rostislav Švácha], Praha 2006, s. 117

- 117 Ladislav Žák, kresba „koupacích nádrží pro odpočinek a osvěžení zaměstnanců“ u velkých průmyslových závodů
kresba Ladislava Žáka
Reprodukce: Ladislav Žák, *Obytná krajina*, Praha 1947, s. 47

- 118 Ladislav Žák, kresba „vodních bazénů pro koupání jednotlivců nebo malých skupin v nerušeném soukromí“
kresba Ladislava Žáka
Reprodukce: Ladislav Žák, *Obytná krajina*, Praha 1947, s. 41

- 119 L. Horák, koupaliště U Pelíška v Prachovských skalách, 1938
pohlednice pravděpodobně ze čtyřicátých let
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 24. 4. 2009

- 120 Max Urban a Vladimír Grégr, Terasy Barrandov, 1927–1929, Václav Kolátor, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
letecká fotografie na pohlednici ze třicátých let
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 121 Pohled z věže restaurace na Terasy Barrandov a plavecký stadion Českého plaveckého klubu
fotografie Eugena Wiškovského ze třicátých let

soukromá sbírka

Reprodukce: Jaroslav Anděl, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918–1938*, Praha – Bratislava 2005, s. 172

- 123 Pohled ze dna v ruině bazénu plaveckého stadionu Českého plaveckého klubu pod Barrandovem směrem na Terasy

Foto: Jan Baláček, srpen 2007

- 124 koupaliště pod Kokořínem, pravděpodobně třicátá léta

pohlednice s poštovním razítkem 1943

Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 13. 2. 2008

- 125 Sokolské koupaliště v Českých Budějovicích, 1932

pohlednice pravděpodobně ze třicátých let

Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 8. 10. 2008

- 126 Koupaliště v Novém Bydžově, pravděpodobně ze třicátých nebo čtyřicátých let

pohlednice poštovním razítkem 1952

Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 127 Bohuslav Fuchs, Říční lázně v Třebíči-Polance, návrh 1932, realizace 1933–1934

pohlednice asi z roku 1945, ne však později

Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 26. 5. 2008

- 128 Koupaliště v Bělé pod Bezdězem pravděpodobně ze třicátých let

pohlednice s poštovním razítkem 1937

Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 129 Tyršova plovárna v Jevíčku, dvacátá až třicátá léta

pohlednice s poštovním razítkem 1938

Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 20. 10. 2008

- 130 Koupaliště v Manětíně, pravděpodobně třicátá nebo čtyřicátá léta

pohlednice

Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 17. 4. 2009

- 131 Koupaliště v Bílině, pravděpodobně třicátá léta

pohlednice

Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 10. 11. 2008

- 132 E. F. Bednárik (nevyločen podíl Otto Reichnera), termální koupaliště v Rajecých Teplicích, projekt 1942, realizace 1944.

pohlednice z období po roce 1945

Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 133 Bohuslav Fuchs, termální koupaliště Zelená žába v Trenčianských Teplicích, 1935–1936

pohlednice s poštovním razítkem z padesátých let

Reprodukce: <http://www.odklepnuto.cz>, vyhledáno 2. 6. 2008

- 134 B. Babánek, situace sokolského koupaliště v Brně-Kníničkách („Sokol Brno I“), 1949–1950

Muzeum města Brna, Oddělení architektury a urbanismu, inv. č. 201 449

Foto: Andrea Turjanicová

- 135 Ing. Neumann, Tyršovo koupaliště ve Dvoře Králové nad Labem, 1931–1933

situace

Reprodukce: Stanislav Semrád, Jak stavíme u nás lidová koupaliště, *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 71

- 136 Ing. Neumann, Tyršovo koupaliště ve Dvoře Králové nad Labem, 1931–1933

pohlednice s poštovním razítkem 1947, vydaná pravděpodobně ve třicátých letech

Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 137 Koupaliště Babylon u Domažlic, asi dvacátá léta nebo první polovina třicátých let 20. století
Foto: Jan Baláček, květen 2008

- 138 Koupaliště Babylon u Domažlic, asi dvacátá léta nebo první polovina třicátých let 20. století
pohlednice s poštovním razítkem 1933
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 139 Václav Kolátor, skokanská věž, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
Foto: Jan Baláček, srpen 2007

- 140 Václav Kolátor, skokanská věž, plavecký stadion Českého plaveckého klubu, 1929–1930
fotografie Josefa Sudka, bez názvu, třicátá léta
Národní technické muzeum v Praze
Reprodukce: Jaroslav Anděl, *Nová vize. Avantgardní architektura v avantgardní fotografii. Československo 1918 1938*, Praha – Bratislava 2005, s. 173

- 141 Václav Kolátor, koupaliště v České Třebové, 1937–1938
Foto: Andrea Turjanicová, srpen 2007

- 142 Václav Kolátor, koupaliště v České Třebové, 1937–1938
pohlednice s poštovním razítkem 1943
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 29. 7. 2008

- 143 Oldřich Liska, Městské lázně v Hradci Králové, 1931–1933
Foto: Andrea Turjanicová, květen 2008

- 144 Oldřich Liska, Městské lázně v Hradci Králové, 1931–1933
fotografie, pořízená ve třicátých let 20. století, z panelu výstavy *Za novou architekturu* v Praze v roce 1940
Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství, fond 59 *Za novou architekturu*
Reprodukce: Národní technické muzeum v Praze, Archiv architektury a stavitelství

- 145 Arch. Moučka, Městské koupaliště v Moravské Ostravě-Hulvákách, 1929
Foto: Jiří Dudek, duben 2007

- 146 Arch. Moučka, Městské koupaliště v Moravské Ostravě-Hulvákách, 1929
Reprodukce: archiv Ing. Jiřího Dudka, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

- 147 Koupaliště pod Kokořínem, pravděpodobně třicátá léta
Foto: Jan Baláček, květen 2009

- 148 koupaliště pod Kokořínem, pravděpodobně třicátá léta
pohlednice ze třicátých nebo čtyřicátých let
Reprodukce: <http://www.aukro.cz>, vyhledáno 29. 5. 2009

- 149 Koupaliště v Moravských Budějovicích, 1934
Foto: Jan Baláček, červenec 2009

- 150 Koupaliště v Moravských Budějovicích, 1934
pohlednice s poštovním razítkem 1943
Pohlednice autorky, zakoupená na internetové aukci

- 151 Koupaliště v lázeňském parku, Velichovky, 1936
Foto: Jan Baláček, říjen 2008

- 152 Koupaliště v lázeňském parku, Velichovky, 1936
Foto: Martin Sýkora, 2007

- 153 Plakát na 30. ročník plaveckých závodů Vozkův memoriál, konající se 9. 8. 2008 na koupališti ve Volyni, koupaliště od architekta Václava Kolátora, 1939–1941
Zdroj: <http://www.volyn.eu>, vyhledáno 5. 8. 2008

Summary

„High and Deep“

If the Low exists in the architecture then buildings for water sports seem to stand for a category frankly Deep. Neither for the main stream, nor perhaps for the industrial architecture which occupies considerable interest in recent years. At the same time, open-air swimming pools from the twenties and thirties worth the attention, either in light of the architecture or considering circumstances far more general. Distinctly it is reflected by the district of Prague 's Barrandov. Modern architecture, film, culture of coffee lounges and sport that helped to create an atmosphere of the interwar era were present in the new garden-city. In altered, diversely misshapen form these phenomena kept the importance also in following years of the occupation and the war.

It concerns the architecture of old swimming pools, thus the buildings planned to be operated three of four months in a year, mostly low and wooden. This architecture, slightly ephemeral, did not receive even the right name. It could be complemented with a diving tower, a slipway or perhaps a pavilion across. And certainly it was belonged with the water. Good swimming pools were projected almost as a landscape garden and their architectonic solutions were close to the landscape design. Also for this, the attention is focused to open-air swimming pools which location beneath the wide sky could result in spontaneous and supremely knowledgeable concern about the landscape.

The theses endeavors to map this diverse architecture, and this over the widest spectrum of its manifestations and qualities. It observes "established" cases that two of them, buildings

of Bohuslav Fuchs, entered the academic art history, as well as regional buildings of unknown architects and builders.

During exploration of this diverse architecture we employed thoughts about the typology of Aldo Rossi and keywords, *citation* and *evocation*. Some swimming pools of the twenties and thirties called namely the type of spa pavilions of the mid 19th century. By contrast, other architects distanced from such conception and they projected functionalist swimming pools. Architect Vaclav Kolator, an author of famous swimming pool beneath the Barrandov, was an important representative of them. He was also capable of theoretical thinking about the architecture for (water) sport and recreation. He developed best this his interest in connection with the exhibition "For the New Architecture" that was an extraordinary balance of the Czech avant-garde and that took place in occupied Prague in the year 1940.

The idea that architecture could hover in the air or float on the water is attractive and it appeared in history of architecture not only once. That is why, one chapter studies an architecture in the swimming pool that is endowed with real or imaginary relief on the water level. It concerns the type of floating swimming pool that held still the interest of Rem Koolhaas and the manifestations of nautism in the architecture of swimming pools.

In the year 1935 there was over 800 swimming pools in Czechoslovakia. Many of them disappeared and are still disappearing unfortunately. Dozens more prove however that they can be operated up to this day. These are the places with ideal conditions for swimming. And also the places of surprisingly deep experience of encounter with the architecture and the landscape.

Babylon: Koupaliště - Tobogan a kabiny.

221 Š

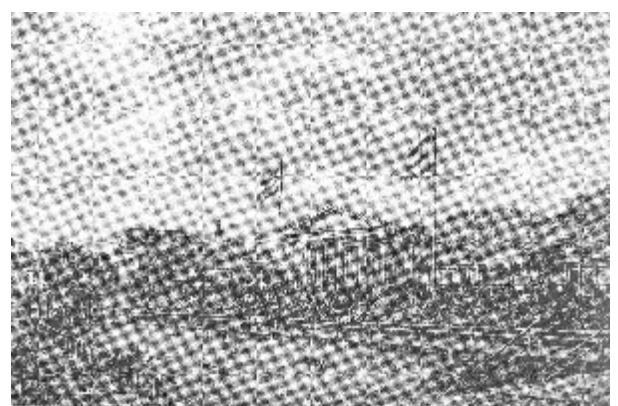
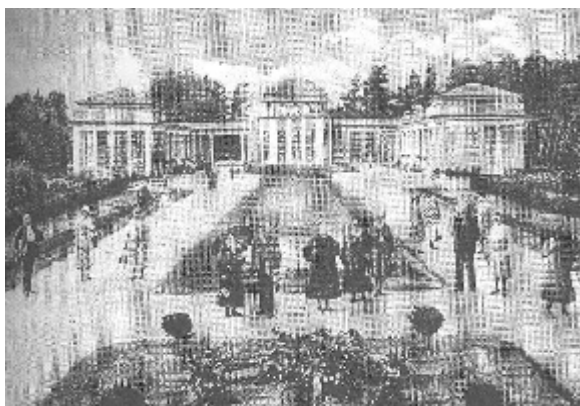
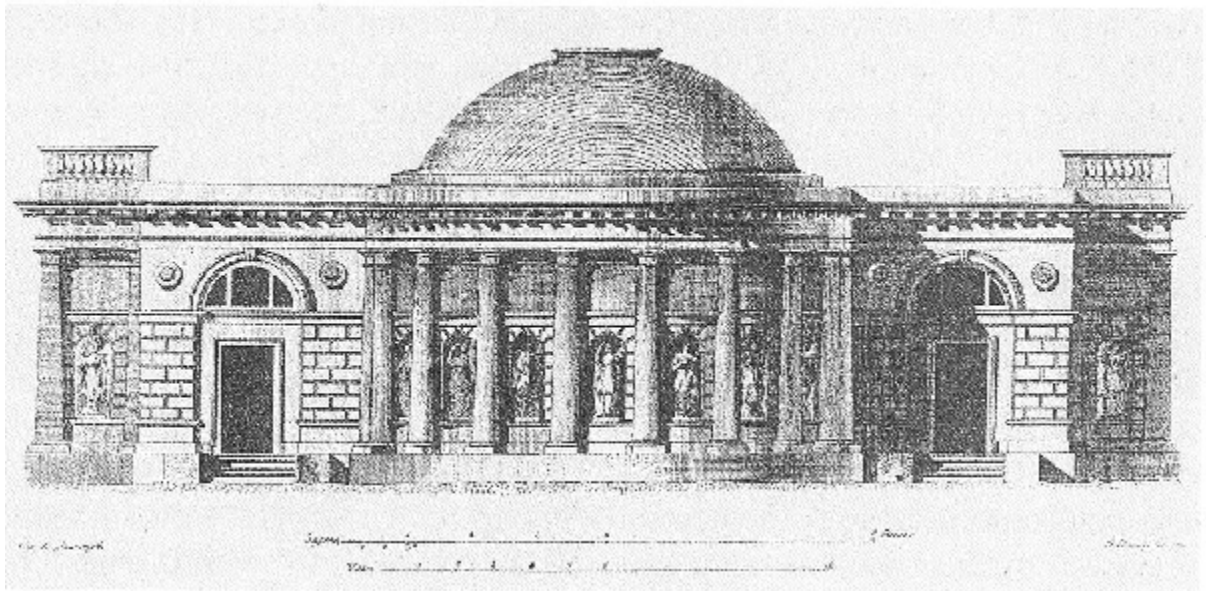
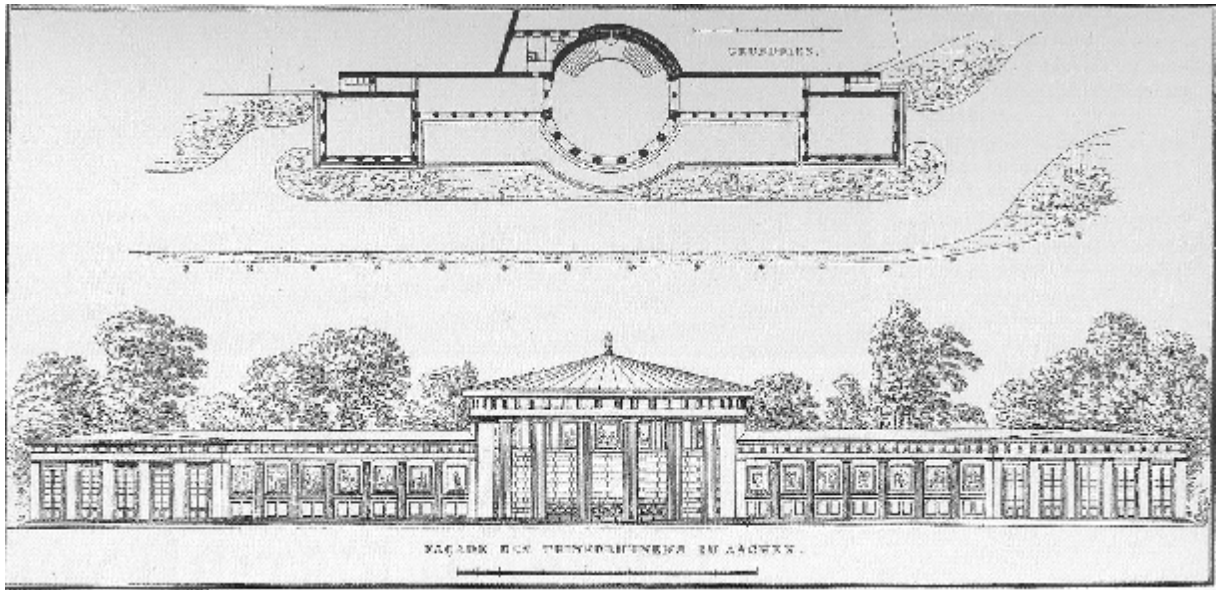

Rekreační park Volyně

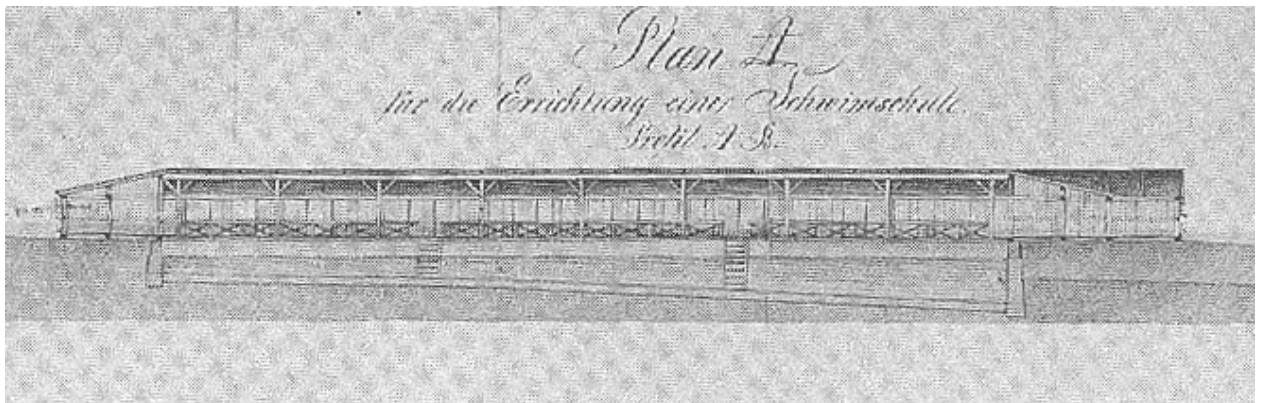

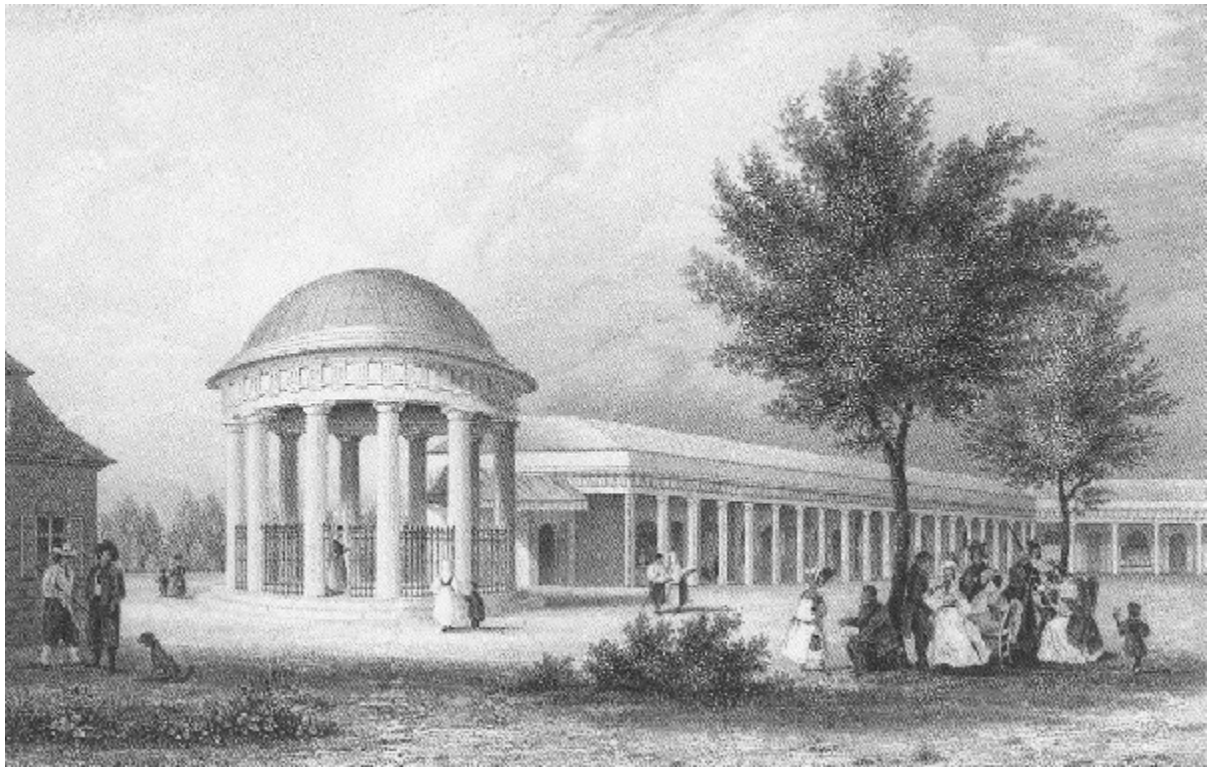
• 2, 3, 4, 5

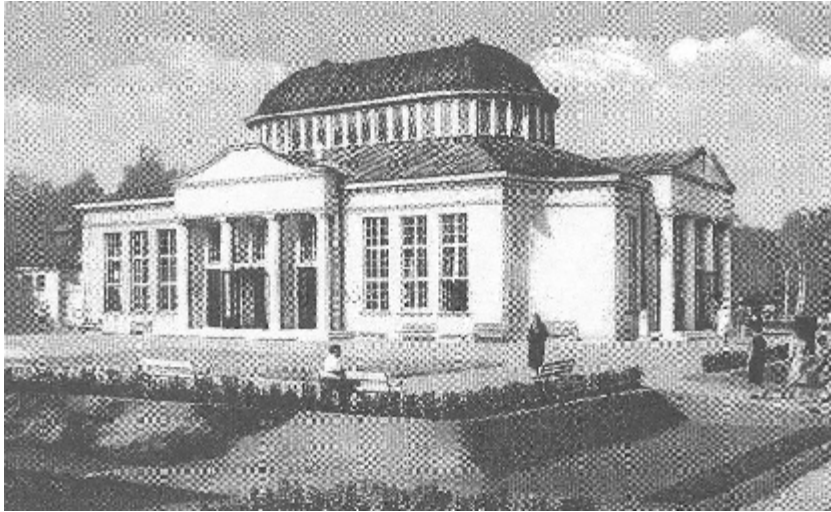
• 6,7

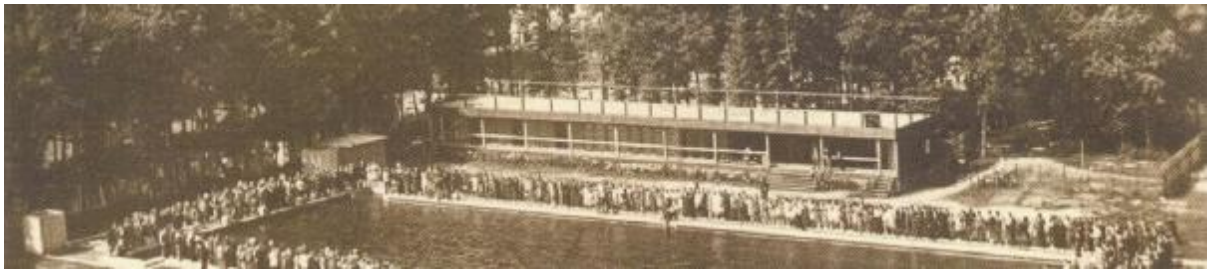
● 8, 9, 10, 11

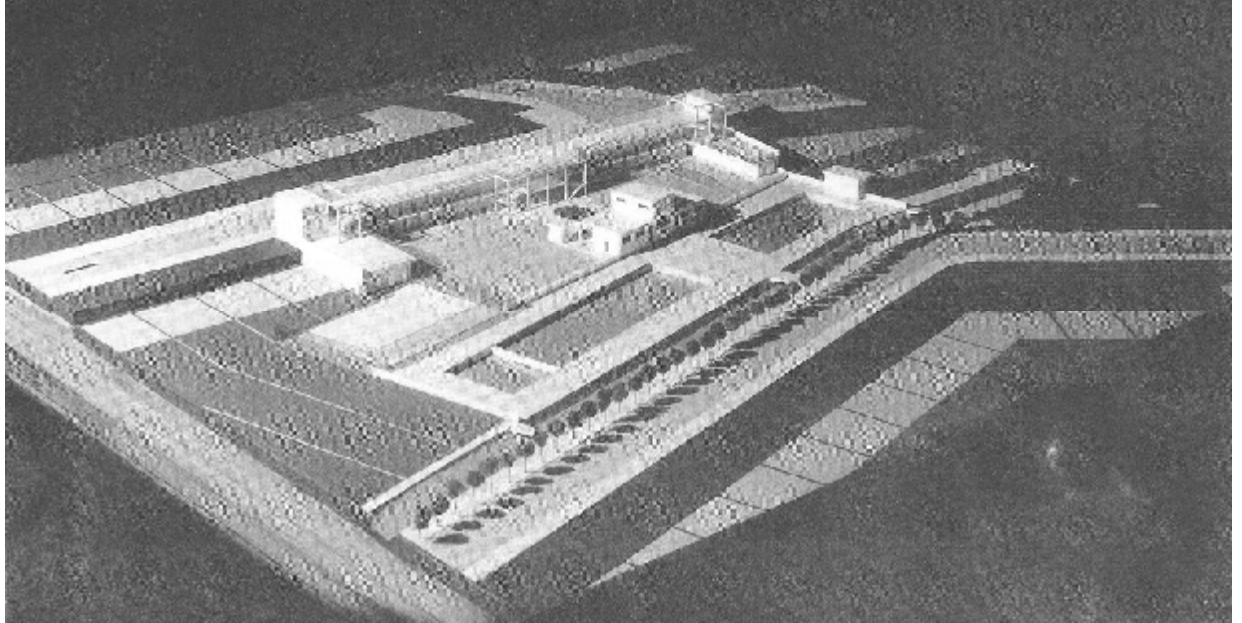
- 12, 13, 14, 15, 16

• 17, 18, 19

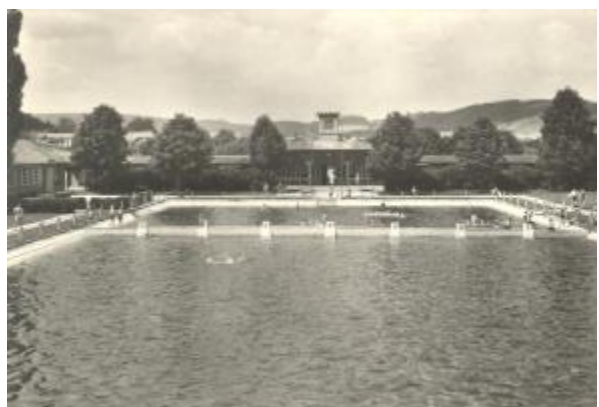
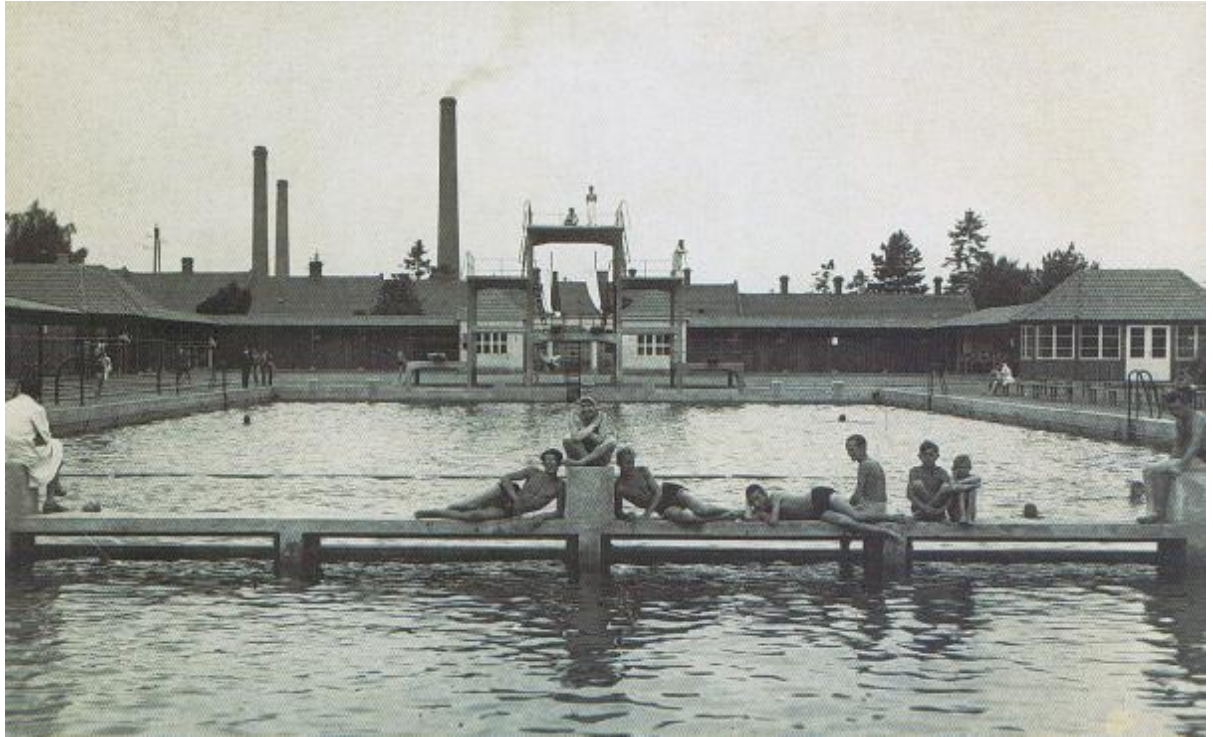

- 20, 21, 22, 23

- 25, 26, 27, 28, 29

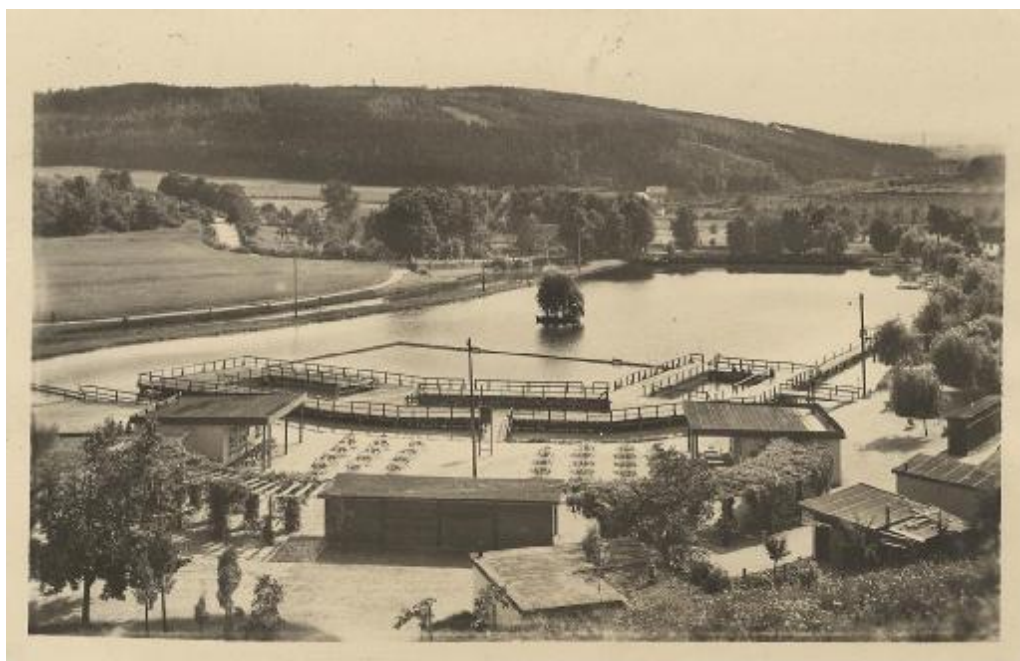
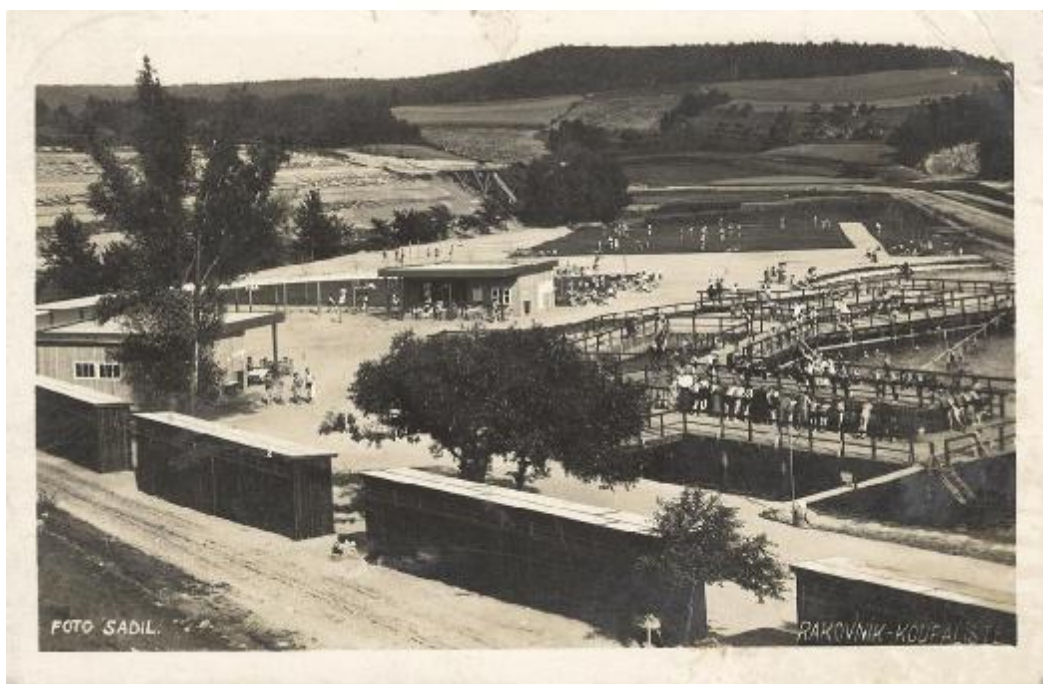

- 30, 31, 32, 33, 34

● 35, 36, 37

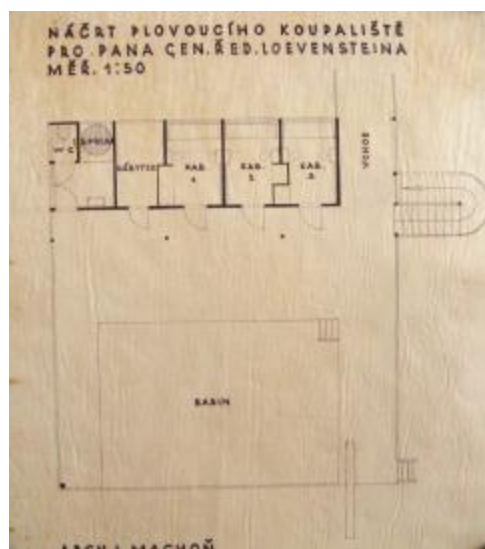
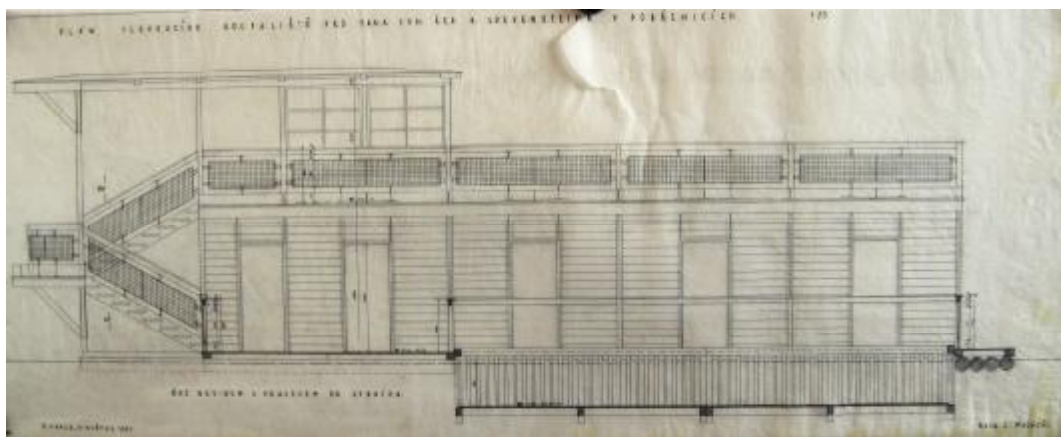
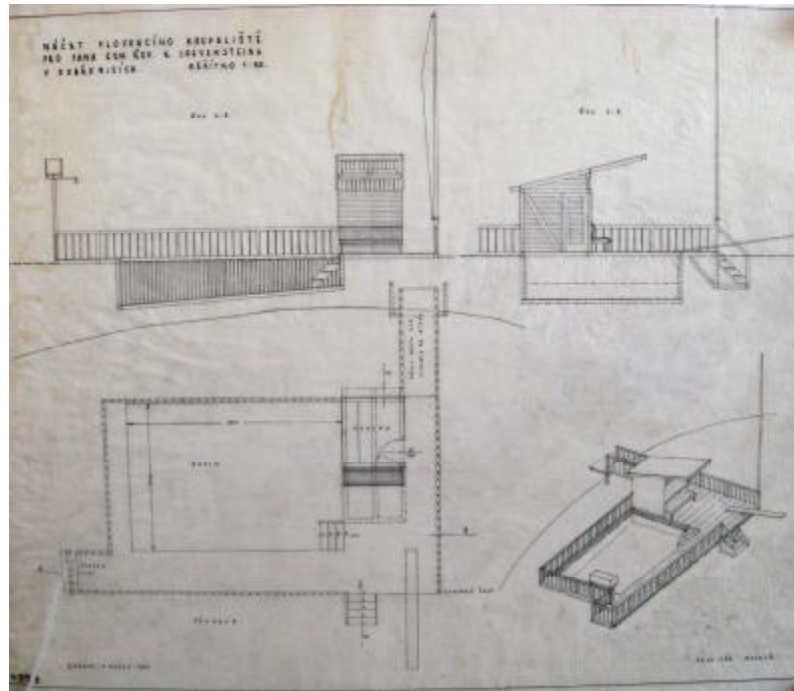

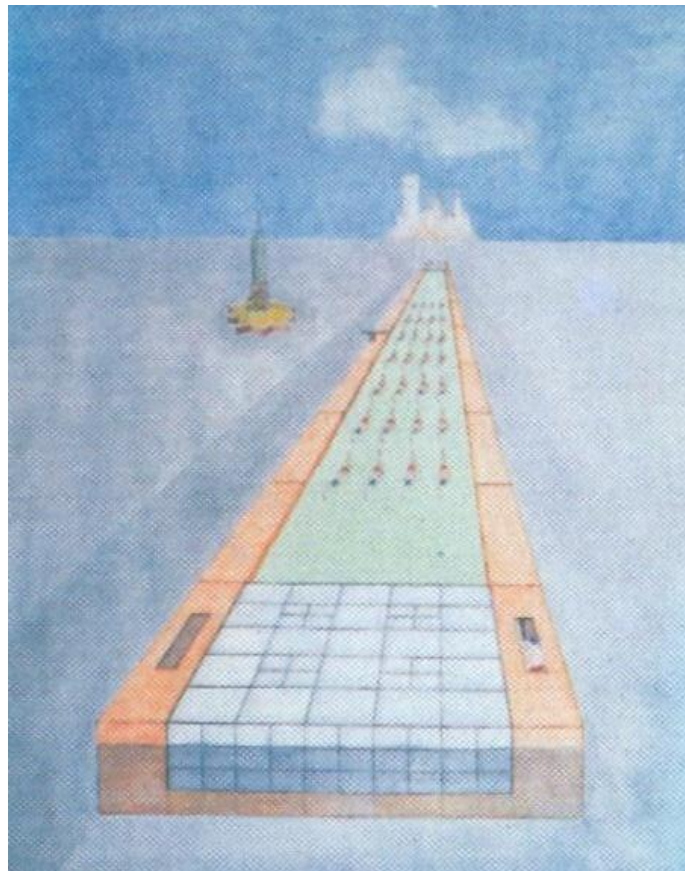
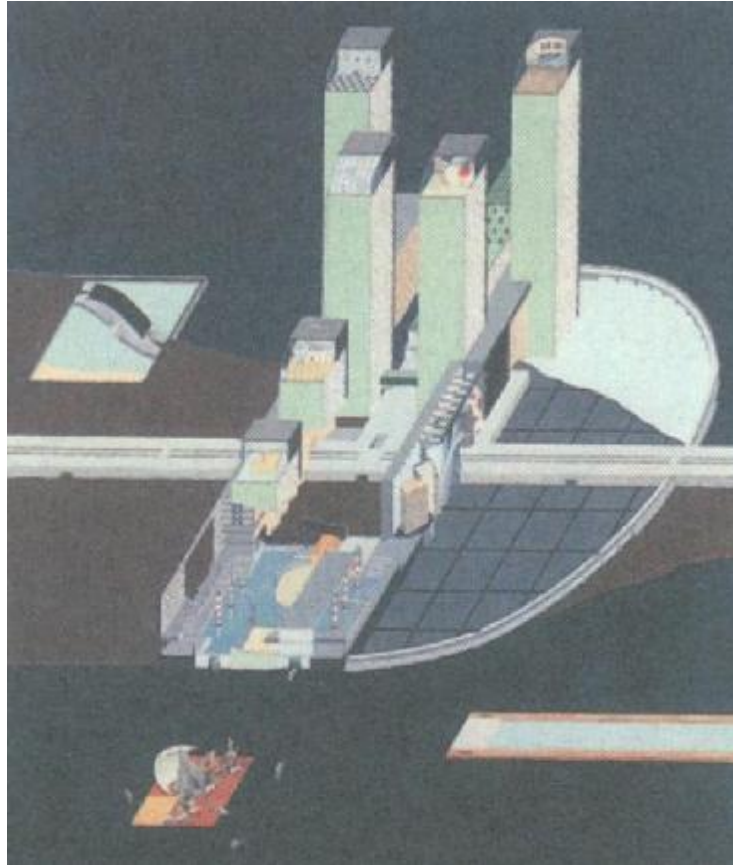
● 40, 41, 42

● 43, 44, 45

● 46, 47, 48

• 49, 50

● 51, 52, 53, 54

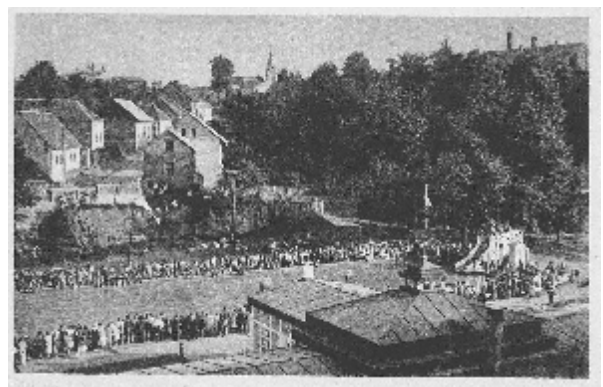
● 55, 56, 57, 58, 59

• 60, 61

• 62, 63, 64

- 65, 66, 67, 68

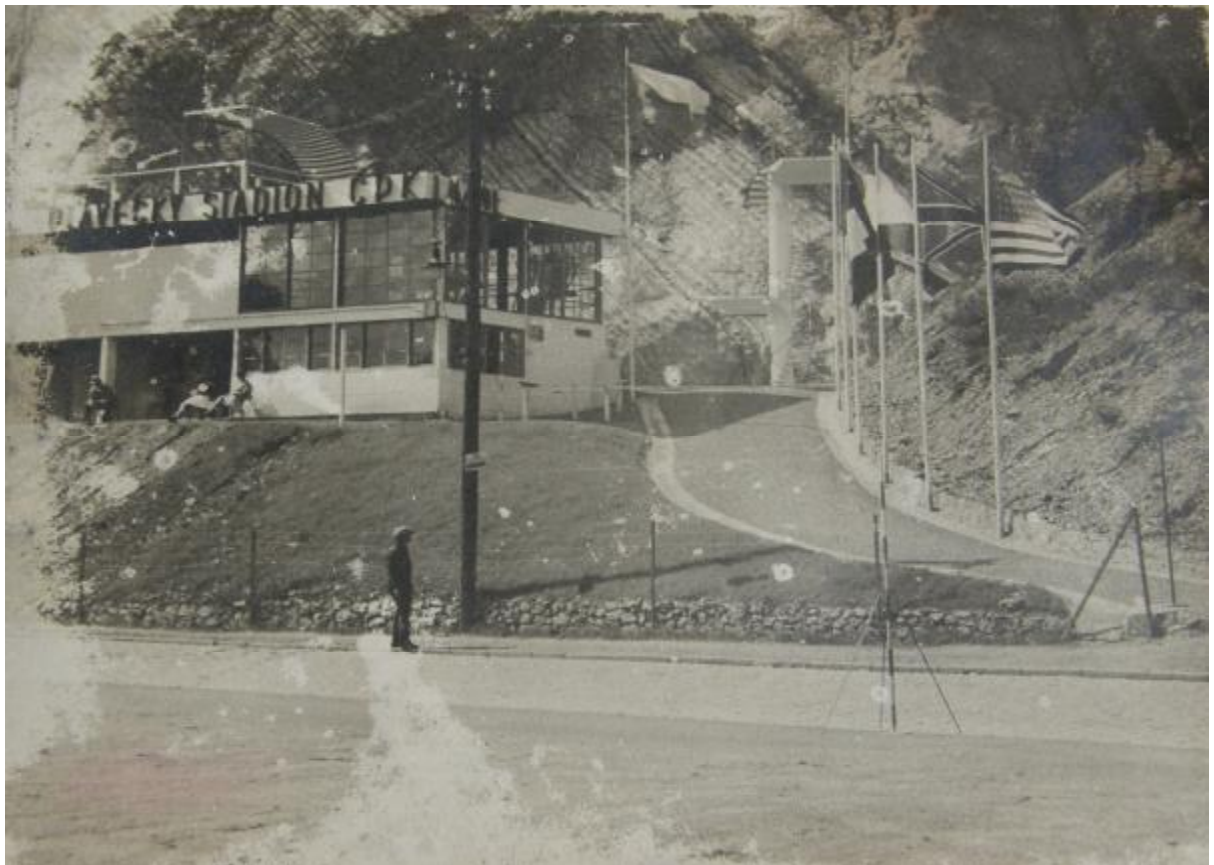

● 69, 70, 71, 72, 73

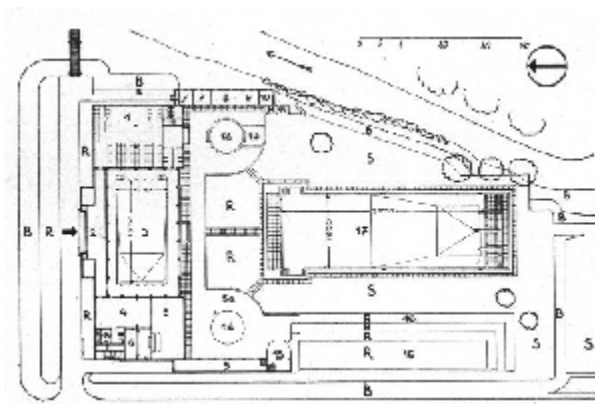

- 74, 75, 76, 77, 78

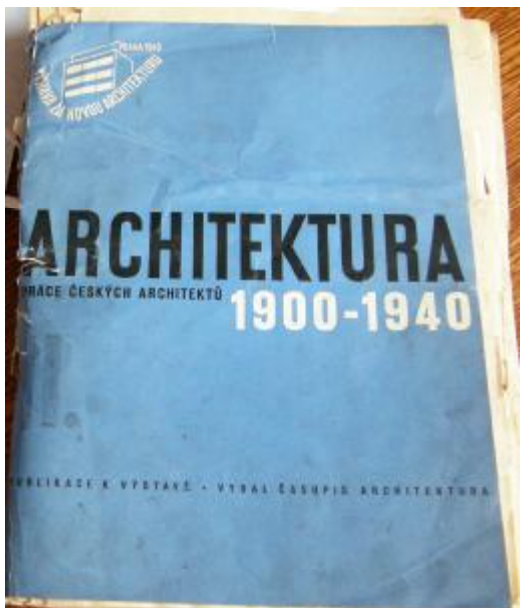
- 80, 81, 82

● 83, 84, 85, 86, 87, 88

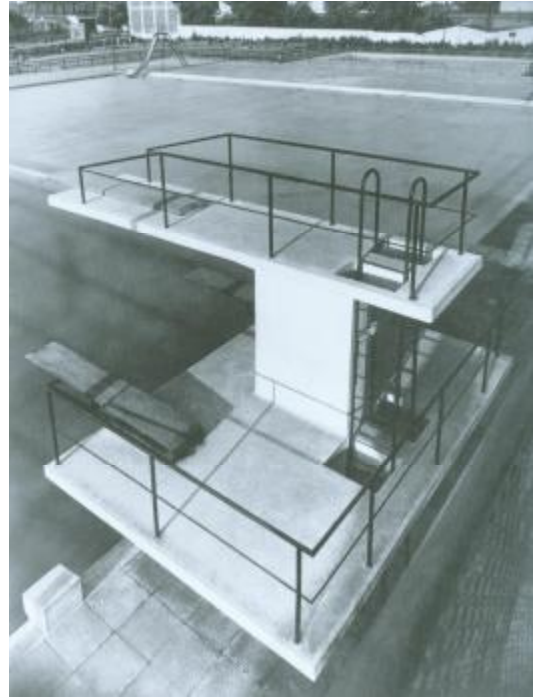
● 89, 90

- 91, 92, 93, 94

● 95, 96, 97, 98

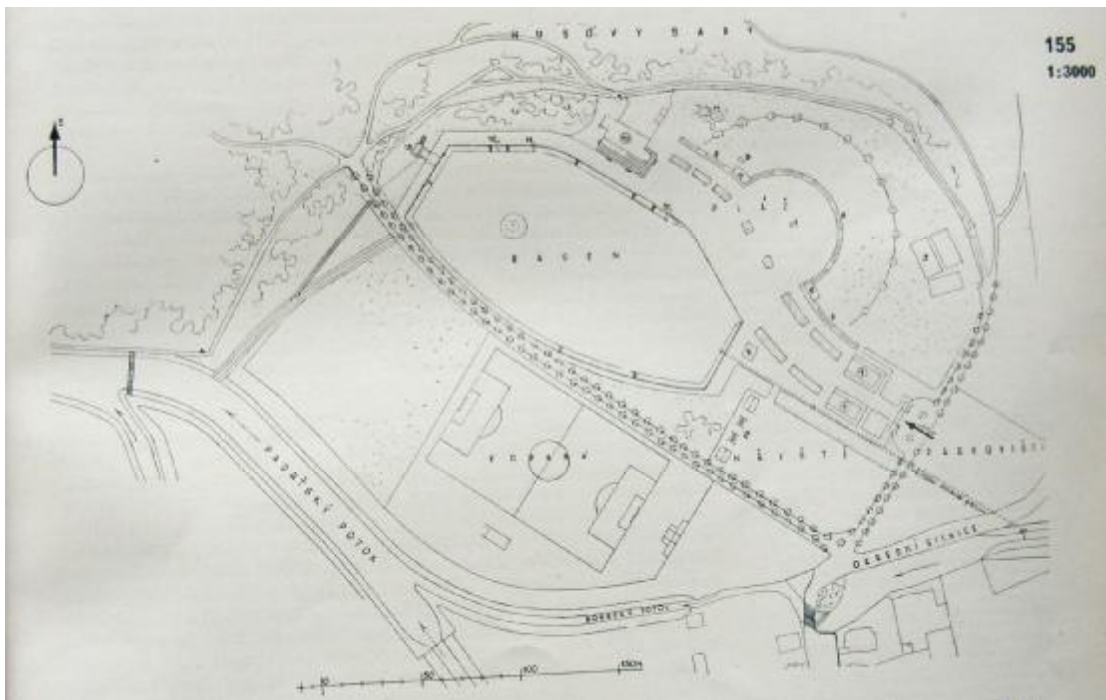
● 99, 100, 101

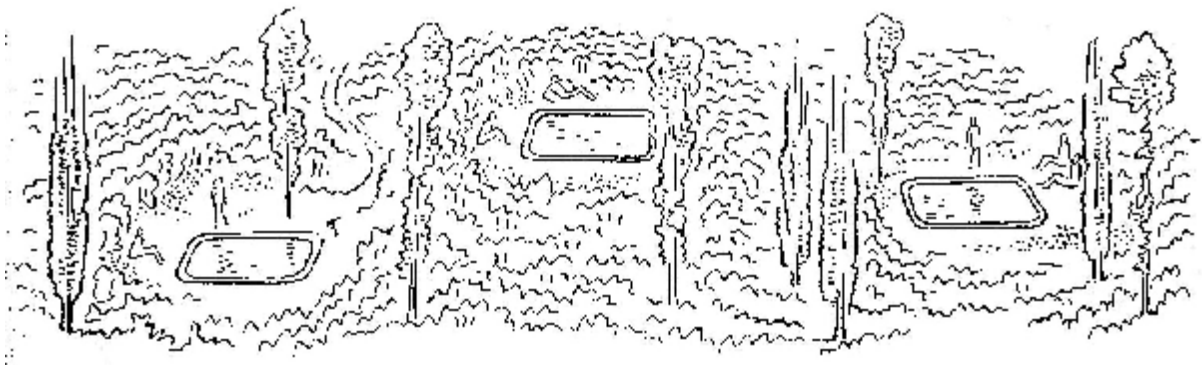
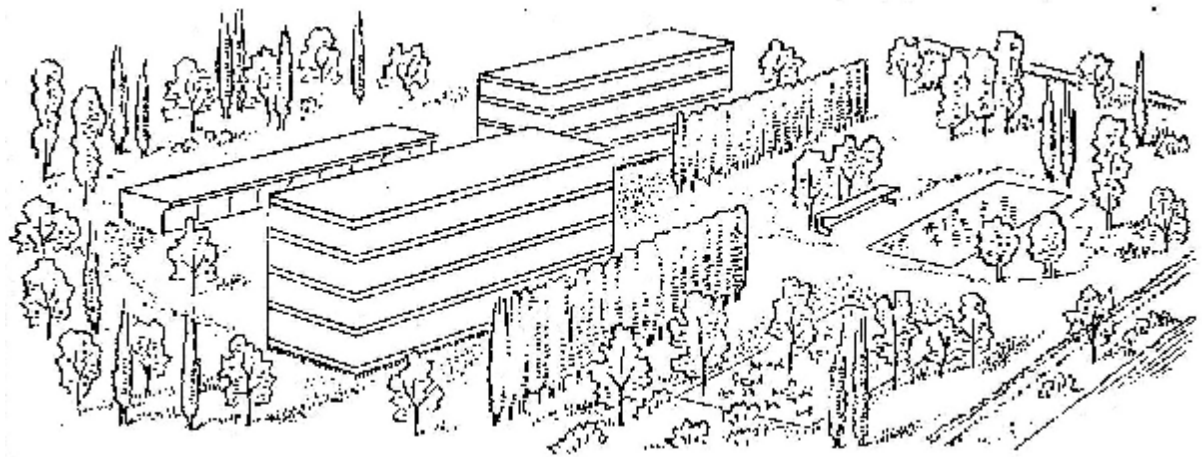
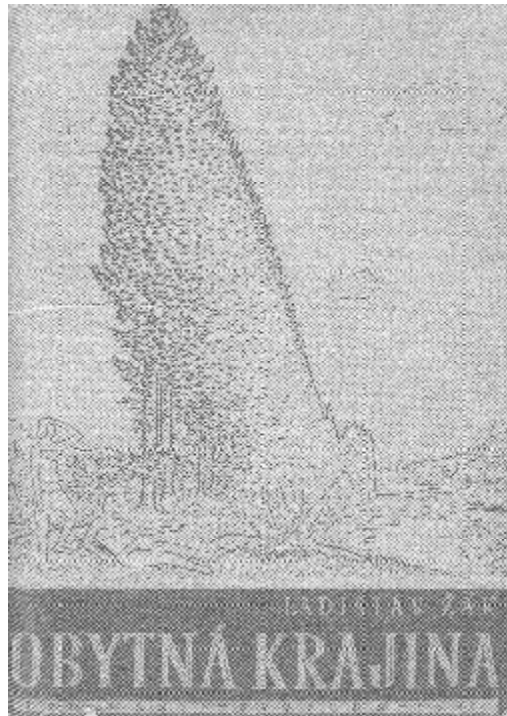
- 102, 103, 104, 105, 106, 107

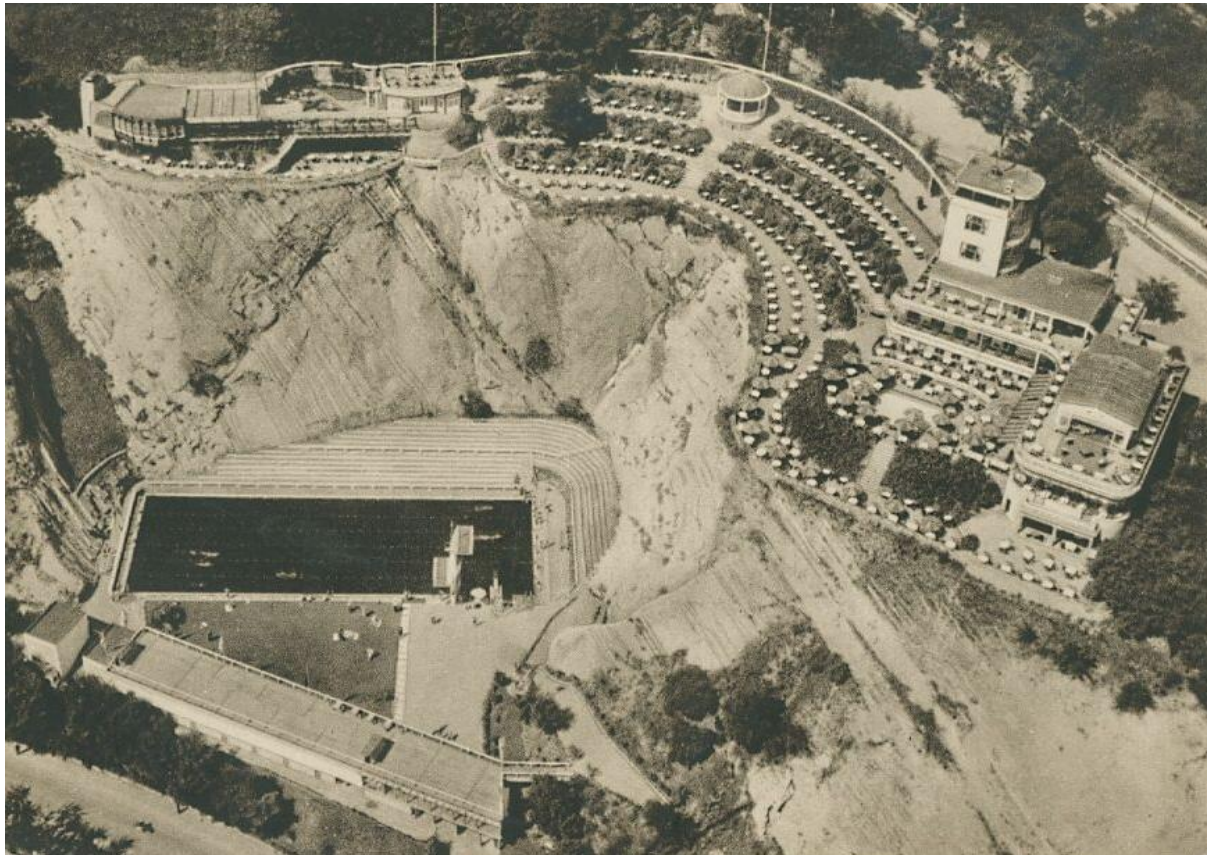
- 108, 109, 110, 111, 112

• 113, 114, 115

• 116, 117, 118

• 119, 120

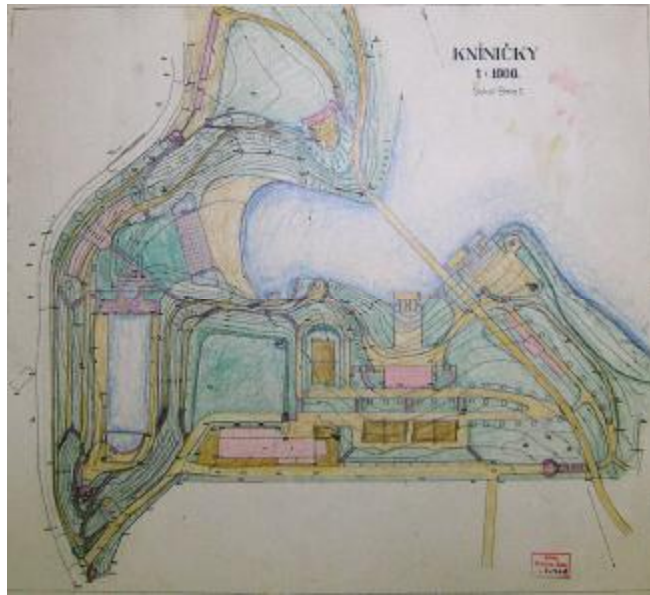
● 121, 122, 123

- 124, 125, 126, 127, 128

● 129, 130, 131, 132, 133

• 134, 135, 136

- 137, 138, 139, 140

- 141, 142, 143, 144, 145, 146

- 147, 148, 149, 150, 151, 152

30. VOZKŮV

ROČNÍK PLAVECKÝCH ZÁVODŮ

MEMORIÁL

9. 8. 2008

ZÁVODY ZAČÍNÁJÍ OD 9.30

PLAVE SE ZA KAŽDÉHO POČASÍ

ZÁVODY VŠECH VĚKOVÝCH KATEGORIÍ

POD ZÁŠTITOU STAROSTKY LENKY NESTŘBOVÉ

KONÁ SE V DOBĚ SLAVNÉ VOLYŇSKÉ POUTĚ (SPOUSTA ATRAKCÍ)

VÝSTAVA O HISTORII KOUPALIŠTĚ

PÁTEK I SOBOTA DISCO LÁDA LÁDA

KOUPALIŠTĚ VOLYNĚ